

FAMILIA

română

REVISTA TRANSILVANIA - 140 DE ANI DE LA APARIȚIE

REVISTĂ PENTRU SOLIDARITATEA ROMÂNILOR DE PRETUTINDENI

---

*Întreita
lansare
a revistei
**FAMILIA
română:**
la Baia Mare,
Oradea și
Apsa de Jos
(Ucraina)
mai-iunie 2008*

FAMILIA ROMÂNĂ

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ DE CULTURĂ ȘI CREDINȚĂ ROMÂNEASCĂ

Editori: Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare și Asociația Culturală „Familia română”

Director fondator:

Dr. Constantin MĂLINAȘ

Redactor șef:

Dr. Teodor ARDELEAN,

directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Baia Mare

COLEGIUL DE REDACȚIE

Hermina **Anghelescu** (Detroit, SUA) ♦ Vadim **Bacinschi** (Odesa) ♦ Vasile **Barbu** (Uzdin, Serbia) ♦ Pamfil **Berceanu** ♦ Simona **Boc** (Avila, Spania) ♦ Ion M. **Botoș** (Așsa de Jos, Ucraina) ♦ Florica **Bud** ♦ Sanda **Ciorba** (Algarve, Portugalia) ♦ Eugen **Cojocaru** (Stuttgart, Germania) ♦ Flavia **Cosma** (Toronto, Canada) ♦ Cornel **Cotuțiu** ♦ Mihai **Cozma** (Budapesta, Ungaria) ♦ Nicolae **Felecan** ♦ Mirel **Giurgiu** (Frankenthal, Germania) ♦ Săluc **Horvat** ♦ Ion **Huzău** (Slatina, Ucraina) ♦ **Victor Iancu** ♦ Cătălina **Iliescu** (Alicante, Spania) ♦ Lidia **Kulikovski** (Chișinău) ♦ Dorina **Latiș** (Vancouver, Canada) ♦ Natalia **Lazăr** ♦ Adrian **Marchiș** ♦ Ștefan **Marinca** (Limerick, Irlanda) ♦ Angela **Muntean** (Chișinău) ♦ Mihai **Nae** (Viena) ♦ Ion **Negrei** (Chișinău) ♦ Nina **Negru** (Chișinău) ♦ Ada **Olos** (Montreal, Canada) ♦ Paul Daniel **Panțău** (Belgia) ♦ Mihai **Pătrașcu** ♦ Gheorghe **Pârja** ♦ Viorica **Pâtea** (Salamanca, Spania) ♦ Gheorghe **Pop** ♦ Paul **Remetean** (Toulouse, Franța) ♦ George **Roca** (Sydney, Australia) ♦ Origen **Sabău** (Apateu, Ungaria) ♦ Lucia **Soreanu Șugariu** (Aachen, Germania) ♦ Pavel **Suian** (Geneva, Elveția) ♦ Vasile **Tărățeanu** (Cernăuți) ♦ Teresia B. **Tătaru** (Augsburg, Germania) ♦ Traian **Trifu-Căta** (Petrovasâla, Serbia) ♦ Erika **Vârșescu** (Israel).

PRIETENII ȘI SUSȚINĂTORII REVISTEI

Valeriu **Achim**, redactor șef al revistei „Pro Unione”, Baia Mare ♦ Gavril **Babiciu**, colonel(r), Baia Mare ♦ Ioan **Bătea**, procuror magistrat(r), Baia Mare ♦ Pamfil **Bilțiu**, profesor etnolog, Baia Mare ♦ Ioan **Boroica**, muzeograf, Sighetu Marmăției ♦ Ion **Buzași**, prof. univ. dr., Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia ♦ Lucia **Davis**, ziarist, Auckland, Noua Zeelandă ♦ Corneliu **Florea**, redactor șef al revistei „Jurnal liber”, Canada ♦ Stelian **Gomboș**, consilier la Secretariatul de Stat pentru Culte, București ♦ Eugenia **Guzun**, ziarist, Radio București ♦ Vasile **Ilica**, Asociația „Pro Basarabia și Bucovina”, Oradea ♦ Vasile **Iuga** de Săliște, președintele Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, Cluj-Napoca ♦ Lidia Elena **Kozma**, conf. univ. dr., Universitatea de Nord, Baia Mare ♦ Vasile **Malanețchi**, redactor șef al revistei „Atelier”, Chișinău, Republica Moldova ♦ Liviu **Marta**, muzeograf, Satu Mare ♦ Ioan **Miclău**, redactor șef al revistei „Iosif Vulcan”, Cringila, Australia ♦ Tiberiu **Morar**, președintele Fundației „Morărița”, Oradea ♦ Ana **Olos**, prof. univ. dr., Universitatea de Nord, Baia Mare ♦ Liviu **Papuc**, redactor șef al publicației „Revista Română”, Iași ♦ Zinaida **Pinteac**, profesor, Frumușica Veche, Ucraina ♦ Iosif **Popa**, ziarist, Oradea ♦ Silvia **Scutaru**, profesor, Chișinău, Republica Moldova ♦ Viorel **Thira**, preot, Baia Mare ♦ Antoaneta **Turda**, bibliotecar, Baia Mare ♦ Viorica **Ursu**, muzeograf, Baia Mare ♦ Traian **Ursu**, muzeograf, Baia Mare ♦ Mugur **Voloș**, profesor, Baia Mare.

COLECTIVUL DE REDACȚIE:

Redactor șef adjunct:	Ioana Dragotă
Secretar de redacție:	Ștefan Selek
Redactori:	Ana Grigor Simona Dumuța Laviniu Ardelean
Tehnoredactare:	Firuța Șomcutean
Culegere text:	Edit Stoichiță

Acest număr dublu al revistei a apărut cu contribuția financiară a domnului Valer Blidar, președintele Consiliului de Administrație de la SC Astra Vagoane Călători, Arad, căruia îi aducem mulțumirile redacției, colaboratorilor și cititorilor.

ADRESA REDACȚIEI:

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ „PETRE DULFU”
(Pentru redacția revistei „Familia română”)
Bd. Independenței, 4B, 430123, Baia Mare
MARAMUREȘ - ROMÂNIA
Tel: +4 0262 275583, Fax: +4 0262 275899
Email: familiaromana@yahoo.com
Web: www.bibliotecamm.ro

Tipărit la SC Proema SRL Baia Mare
Tel./fax: 0262-278280, email: proema@consecro.ro

Întreita lansare a revistei „Familia română”

27 mai 2008, Baia Mare. În data de 27 mai, în prezența unui public numeros și entuziast, a avut loc, la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”, lansarea primului număr din noua serie a revistei „Familia română”, editată, de această dată, de biblioteca gazdă a evenimentului, care și-a asumat responsabilitatea ducerii mai departe a valoroasei inițiative născute în anul 1999, la Oradea.

Caracterul sărbătoresc al elegantei ambianțe oferite de sala de conferințe a bibliotecii, devenită neîncăpătoare cu acest prilej, a fost accentuat de tricolore răsfrângerii și de expoziția conținând colecția revistei „Familia română”, alături de care, într-o plăcută tovarășie, au fost etalate publicații seriale ale românilor de pretutindeni.

Oaspeți dragi și prieteni ai revistei, veniți de la Oradea, Satu Mare, Negrești Oaș și Apșa de Jos (Ucraina), au sporit cu prezența lor frumusețea și încărcătura emoțională a evenimentului, iar căldura publicului băimărean a demonstrat încă o dată, dacă mai era cazul, că „Familia română” și-a găsit la Baia Mare o adevărată și primitoare casă.

Amfitrionul reuniunii a fost dr. Teodor Ardelean, directorul bibliotecii și actualul redactor șef, cel care, considerând că ideile generoase sunt făcute să dăinuiască, a făcut posibilă renașterea revistei. După un călduros bun venit adresat asistenței și prezentarea semnificației momentului, cuvântul i-a fost acordat conf. dr. Constantin Mălinaș, directorul fondator al „Familiei române”, care a vorbit despre nașterea, scopurile, preocupările fundamentale și evoluția revistei de la începuturi și până în prezent.

Sunt foarte bucuroși și profund emoționat de acest moment, când apare la Baia Mare, în serie nouă, dar păstrând același format și preocupare fundamentală, revista „Familia română”, sub forma numărului 28 pe aprilie 2008, după ce, în perioada 1999-2006, au apărut la Oradea primele 27 de numere. Din capul locului adresez calde mulțumiri băimărenilor și în special domnului director Teodor Ardelean și întregului colectiv de redacție, noua redacție a revistei „Familia română”, pentru faptul că au preluat, au îmbrățișat ideea acestei reviste, idee fundamentală care dorește să facă din ea o publicație a românilor de pretutindeni, în primul rând a românilor din jurul României, pentru că România este înconjurată de o cunună de români, așa cum spunea Nicolae Iorga, o cunună activă, productivă, dinamică, o cunună care este ca o verighetă de căsătorie a României cu lumea, cu Europa, în primul rând, și care se cuvine să-și găsească o expresie publicistică sub forma unei reviste precum a fost și este și sper să fie cât de mult revista „Familia română”.

„Familia română” este familia întregului spațiu în care se găsesc românii, se exprimă intelectual, cultural, literar, artistic. Această revistă, într-o lume în care fuga de centru este mai agreată decât unitatea, această revistă se dorește a fi un loc în care să se adune, să se exprime valori importante, să se personalizeze valori, să se concretizeze, să se descrie, să fie cultivate și trăite, adică să se întărească trăirea culturală a românilor în marea lor identitate.

Am reușit, în cele 27 de numere tipărite la Oradea, să publicăm 415 studii, articole, cercetări, literatură; este o revistă cu o densitate de 25 de materiale pe număr și care acoperă, din punct de vedere al conținutului, principalele paradigme intelectuale care formează, care dau miezul, dau conținutul a ceea ce putem numi fenomenul intelectual românesc, în special din jurul României. Am insistat mai mult asupra românilor din jurul României. Pentru cei din lume au fost preocupări, dar pentru cei din imediata apropiere, preocupările au fost mai sporadice.

Au fost subliniate, de asemenea, bătăliile duse de revista „Familia română” și de cei concentrați în jurul ei, în favoarea românilor de pretutindeni, cum au fost: luarea de atitudine împotriva persecuțiilor la care a fost supus scriitorul român din Ucraina, Vasile Tărățeanu, acțiunile pentru salvarea moștenirii Emanuil Gojdu și cinstirea memoriei acestuia și eforturile concentrate în direcția salvării unității lingvistice a românilor, element fundamental în conservarea identității naționale.

Dacă ne întrebăm în ce fel să fie unitari românii, așa putea spune că românii trebuie să fie unitari din punct de vedere al felului în care scriu, românii să aibă o singură ortografie – ortografia Academiei Române. Românii au ortografii diferite, depinde în ce țară se află. Au suportat influențe ale ortografiei limbii dominante din țara unde se află, acest lucru nu este normal și, din efectele pe care le produce, vedem că este un factor perturbator al identității. Urmarea cea mai directă este cea a indeciziei ortografice sau a acestei labilități ortografice, pierderea numelor, se modifică numele românești și se pierd când ortografia nu este stabilă. Am încercat să facem în acest sens o campanie prin revistă. Să încercăm să-i aducem pe români împreună din punct de vedere ortografic.

Pe parcursul impresionantului discurs, președintelui Uniunii Regionale din Transcarpatia „Dacia”, Ion M. Botoș, i-a fost înmănată medalia „Emanuil Gojdu”, pentru merite culturale deosebite.

În continuare, dr. Teodor Ardelean a evidențiat activitatea centrelor culturale cu o contribuție majoră în menținerea unității și conservarea identității românilor, punctând momentele de referință. Apreciind că inițiativa editării unei reviste pentru românii de pretutindeni se circumscrie unei valoroase tradiții orădene, domnia sa a punctat:

Domnul Mălinaș și oamenii de lângă dânsul n-au lăsat să alunece această revistă spre altceva ci, așa cum a fost gândită, a fost o revistă de solidaritate, pentru că românii au nevoie de solidaritate oriunde ar fi. Își împlinesc primele interese și dorințe stabilindu-se undeva, într-un punct de pe Terra dar după aceea vin frământările interioare și vine dorul, dorul de limba română, de celălalt, de fratele tău, de suflet românesc, dorul de casă. Ele nu pot fi „stâmpărate” decât îmbrățișându-te fizic sau intrând într-o stare de comuniune psihică, sufletească cu alții de același fel. Noi ne bucurăm că avem fericirea să continuăm această revistă și că domnul Mălinaș și-a îndreptat gândul spre noi.

Din numeroasele luări de cuvânt ce au urmat menționăm:

Ioana Dragotă a prezentat demersurile făcute pentru reluarea editării, subliniind căldura și promptitudinea cu care colaboratorii revistei s-au regrupat în jurul ei, precum și interesul stârnit în rândul noilor colaboratori.

Gheorghe Pârja, redactor șef al cotidianului „Graiul Maramureșului”:

Am aflat despre această extraordinară venire a revistei de la Oradea spre Baia Mare așa, pe un culoar gazetăresc și am „ripostat” printr-un text. Am fost atras de seriozitatea și mai ales de sfera extraordinară de audiență care o are la românii de pretutindeni.

Ion M. Botoș a prezentat momentul de cumpănă, când soarta revistei „Familia română” părea pecetluită și și-a exprimat bucuria de a-i fi cunoscut pe cei doi oameni de cultură care au condus și conduc destinele revistei.

Această revistă va fi citită în toate colțurile lumii acolo unde se vorbește limba română, acolo unde se simte românesc. Spiritul românesc este veșnic.

Și-au exprimat, în cuvinte alese, sprijinul pentru revistă și bucuria că ea re apare: Diana Ionescu, Vasile Ilica, Tiberiu Moraru, Natalia Lazăr, pr. dr. Cristian Ștefan, pr. Grigore Luțai, prof. univ. dr. Victor Iancu și alții.

Concluzionând, dr. Teodor Ardelean a spus:

„Familia română” va merge pe aceleași linii de forță dar va descoperi și altele, noi filoane de exploatat, pentru că nu prea au în străinătate românii ceea ce ar trebui să aibă ca instituții culturale: învățământ în limba română, nu, cultură, nu, și atunci tot la altarul bisericii vor trebui în primul rând să se adune.

Deși nu ne-a putut onora de la început cu prezența la această însuflețitoare reuniune, reținut fiind de treburi ce nu sufereau amânare, a ținut să fie alături de noi și PS Iustin Sigheteanu, arhiepiscop vicar al Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmăruului.

La masa cu bucate tradiționale, ce a avut loc după lansarea revistei, discuțiile au continuat cu aceeași însuflețire.

Ba chiar mai mult, a fost contactat telefonic postul Radio Sighet care, în cadrul emisiunii „Ora cetății”, din 27 mai 2008, ora 18²⁰, s-a bucurat să împărtășească ascultătorilor săi impresii din miezul fierbinte al evenimentului. Moderatorul intervenției a fost domnul Ioan M. Botoș, care și-a exprimat bucuria de a se afla la Baia Mare cu acest prilej, alături de oameni de cultură din România.

Directorul fondator al revistei, conf. univ. dr. Constantin Mălinaș, a declarat, cu această ocazie:

Sunt foarte bucuroși că mă aflu azi la Baia Mare pentru că aici se continuă apariția revistei „Familia română”, care a fost preluată de Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”, în persoana domnului director Teodor Ardelean. Această revistă a fost publicată timp de șase ani la Oradea și este o revistă de credință și solidaritate a românilor de pretutindeni, în al cărei viitor eu sper foarte mult, tocmai pentru că echipa de aici este serioasă și profundă din punct de vedere al mesajului patriotic și intelectual. Le mulțumesc, îi felicit și le doresc: La mulți ani!

Redactorul șef al revistei, dr. Teodor Ardelean, directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”:

Cu drag și cu bucurie pentru ascultătorii dumneavoastră. A fost un moment de istorie astăzi la Baia Mare, pentru că am lansat numărul nou al revistei, dar în prezența celor care au scos primele 27 de numere la Oradea, centru important de cultură. Ne bucurăm că ni s-a creat nouă acest privilegiu și această onoare de a duce ștafeta acestei distinse reviste culturale pentru românii din întreaga lume.

Inima noastră tresaltă de bucurie pentru că această revistă a ajuns deja, în format electronic, în fața tuturor celor care pot accesa pagina web a bibliotecii județene. Și nu sunt puțini, am înregistrat primele accesări dimineață la ora 8, din Australia și Noua Zeelandă.

Ne bucurăm că am primit acest dar de la alții, noi, ca instituție publică, dar și comunitatea baimăreană și cei din jurul ei, oameni de cultură din Satu Mare, Ucraina, din Maramureșul din dreapta Tisei, dar și din Bihor, de unde vine inițiativa.

***

8 iunie 2008, Apșa de Jos (Ucraina). O delegație a revistei „Familia română”, compusă din dr. Teodor Ardelean, redactor șef, Ștefan Selek, secretar de redacție, Simona Dumuța, redactor și Adrian Maghear, fotoreporter, a participat la simpozionul internațional „Românii din Transcarpatia în oglinda mass-media Ucrainei independente”, care s-a desfășurat în perioada 7-8 iunie la Apșa de Jos – Slatina (evenimentul este descris pe larg în paginile acestui număr).

Pe agenda activităților desfășurate cu acest prilej a fost înscrisă, la loc de cinste, lansarea revistei „Familia română”, desfășurată în prezența unui public numeros, format din reprezentanți ai comunităților românești din Ucraina (Transcarpatia, Cernăuți, Odesa) și ai unor asociații și organizații din

România, care și-a manifestat în mod deschis susținerea și interesul. Despre istoricul editării revistei și împrejurările care au dus la tipărirea ei la Baia Mare, precum și despre ecurile pe care revista le-a trezit în toate colțurile lumii, fiind disponibilă și în variantă electronică, a vorbit directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”, redactor șef al revistei, dr. Teodor Ardelean. Despre oportunitatea revistei s-au mai pronunțat Tiberiu Moraru, președintele Asociației „Morărița” din Oradea, care a salutat inițiativa domnului Teodor Ardelean de a prelua ștafeta editării revistei și Vasile Ilica, membru al Asociației „Pro Basarabia și Bucovina”, care a vorbit despre însemnătatea aniversării celor 90 de ani de la Unirea Basarabiei cu Țara.

***

12 iunie 2008, Oradea. Relansarea revistei „Familia română”. Corespondență de la prof. Iosif POPA, Oradea.

La Oradea a avut loc, în sala culturală a Baroului avocaților, joi, 26 iunie, între orele 17-19, relansarea revistei „Familia română”, pe o căldură mare, fiind de față 142 de persoane. În cuvântul de deschidere, cald și primitiv, scriitorul Pașcu Balaci, președintele cenaclului „Barbu Ștefănescu Delavrancea” din Oradea, a arătat că revista re apare, cu numărul 28, după o întrerupere de doi ani, în care a fost

obligată să migreze de la Oradea la Baia Mare, dar este salutar pentru programul ei că nu s-a pierdut, că revista apare în continuare și astfel își îndeplinește misiunea ei, care este de mare actualitate. A urmat la cuvânt scriitorul dr. Constantin Mălinaș, inițiatorul și conducătorul revistei în etapa de 27 de numere de la Oradea, care a explicat periplusul obligat al revistei și performanța de a re apare, după ce oportuniștii din Oradea i-au cântat prohodul:

Ideea revistei a fost lansată la Oradea în martie 1999

și, dacă bine îmi mai amintesc, a fost prima dată formulată de către domnul Vasile Ilica, aici de față, care, în calitate de membru al Societății Culturale „Mihai Eminescu” de la Cernăuți, a spus că este necesară o revistă, care să fie oglinda românilor de pretutindeni, să exprime cultura, literatura, și dificultățile românilor ce sunt despărțiți în mai multe țări. Propunerea a fost îndată îmbrățișată și discutată între noi, cu referire mai ales la cununa de români din jurul României.

Special pentru ei era necesară o revistă, care să exprime îmbrățișarea lor, cu cultura și limba lor, în cultura mare română, în limba română. În acel moment nu exista o asemenea revistă. Discuțiile au continuat în următoarele două zile, de 8-9 martie 1999, fiind prezenți la Oradea, cu acel prilej, la Simpozionul „De la Eminovici la Eminescu”, treizeci de scriitori români din Ucraina, Ungaria, Serbia și Republica Moldova.

Discuțiile au fost bune, am căzut de acord pentru editarea revistei sub egida Bibliotecii Județene „Gheorghe Șincai” Bihor, Oradea, a fost stabilit profilul revistei, ca să fie de credință și cultură românească, pentru solidaritatea românilor de pretutindeni. Cele mai ample discuții au privit titlul revistei. S-au făcut mai mult de zece propuneri, până la urmă, pe la miezul nopții, la restaurant, cu votul celor 29 de delegați prezenți, s-a adoptat titlul „Familia română”, cu semnificația de familie a tuturor românilor, din țară și din afara ei. Am cerut părerea Domnului Ioan Moldovan, redactor șef al revistei „Familia”, care era de față, el a fost de acord cu acest titlu, decât să nu iasă în același format cele două reviste. Așa că noi am optat pentru formatul A4, care este și foarte economic. Am stabilit tirajul la 1000 de exemplare, conducerea revistei, caseta redacțională, în care eu intram ca redactor șef, apoi adjuncți deveneau poetul Vasile Tărășeanu de la Cernăuți și bibliotecara Nina Negru de la Biblioteca Națională din Chișinău. De a doua zi am trecut la lucru, am coordonat revista ca redactor șef și, în circa două luni, a apărut primul număr, care a produs o mare surpriză! În scurt timp, revista a dobândit o bună circulație în țară și în străinătate, având cele mai bune ecouri în urma materialelor publicate.

Și așa au apărut 27 de numere între anii 1999-2006. În fiecare număr am avut o temă dominantă, astfel ca cititorii să poată găsi, într-un singur loc, o cantitate mare de informații și aprecieri despre realitatea românilor din părțile respective, din Ungaria, din Serbia, Slovacia, Australia, Austria, Rusia, Franța. Sau am tratat subiecte mari, precum Eminescu, Emanuil Gojdu, Mihai Viteazu, Gheorghe Șincai, Ștefan cel Mare, dând importanță calendarului cultural de aniversări și comemorări. În mod constant am publicat articole pentru unitatea prin ortografie a românilor, astfel ca toți să scrie în ortografia Academiei Române. În această dorință am văzut un factor de unitate a românilor, precum și un factor de identitate.

Au apărut astfel 27 de numere ale revistei, în care s-au publicat 415 materiale, însoțite de imagini. Prin întreaga colecție am promovat o cultură a imaginii, pornind de la coperta cu clape, pe care puneam imagini în culori, privind tema dominantă a fiecărui număr. Am atins și am deliberat probleme de identificare a românilor din jurul României, care adesea sunt supuși unor măsuri și acțiuni de pierdere a identității naționale, care trebuia apărută.

Am apărut inclusiv scrierea corectă românește a numelor în cimitirele de români din jurul României, unde am observat că se pierde legătura și identitatea românească, prin alterări ortografice, care șterg urma românilor din acele

părți. Toate au mers bine cu revista, până în luna iunie 2006, când am fost schimbat pe criterii politice de la conducerea bibliotecii din Oradea. Noua conducere, străină de interesele ce le-am avut noi în program, a găsit repede că nu este cu cale să mai editeze revista „Familia română” și a suprimat-o imediat. Suprimată a rămas peste un an și jumătate, până am găsit cine să o preia și să o ducă mai departe: domnul Teodor Ardelean, directorul general al Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” de la Baia Mare, un om iubitor de neam, de istorie și adevăr.

Am găsit la Baia Mare ceea ce lipsea la Oradea, cea mai mare bucurie pentru preluarea revistei și așa s-a născut noua serie, cu nr. 1 (28) al revistei, care este dedicat problemelor Basarabiei.

Lansarea s-a făcut la Baia Mare în 27 mai, cu peste 200 de participanți, care s-au solidarizat în jurul ideii familiei române. Iar la Oradea am făcut-o în data de 12 iunie, revista fiind bine primită. Totodată s-au exprimat regrete că a fost alungată din Oradea de o minte primitivă și antiromânească.

Opinii:

Pașcu Balaci, scriitor. Salută reparația revistei și deplânge că aceasta a trebuit să plece din Oradea: Prin această discriminare, s-a vădit că Oradea Mare a devenit Oradea mică, Oradea măruntă.

Studentul Anatol Cojocari, președintele Asociației Studenților și Elevilor Basarabeni de la Oradea: Văd prin această revistă multă credință și adevăr, o revistă binevenită, pe care o dorim și o susținem.

Dr. Doina Ignat, istoric: Domnul Constantin Mălinaș este un om de o deosebită forță spirituală, el a fost lovit de multe ori, dar a învins multe, a învins și de această dată, căci a rezolvat ca revista să nu dispară, să apară în continuare, chiar dacă la Baia Mare, ceea ce este foarte bine pentru Baia Mare și este prost pentru Oradea. Dar e bine pentru toți românii că reappare!

Tiberiu Moraru, președintele Fundației „Morărița” Oradea: E bine că domnul Constantin Mălinaș nu a făcut un orgoliu personal și a găsit alt om de calibrul similar, pe domnul director Teodor Ardelean de la Baia Mare, pentru a porni din nou revista „Familia română”.

Față de apelul repetat al poetului Alexandru Sfârlea, ca să se spună mai pe șleau, cine a cauzat încetarea apariției revistei la Oradea, nu putem să spunem decât că este persoana celebră, care s-a săturat de România în urmă cu câțiva ani, alături de idolul său Sabin Gherman, apoi s-a săturat și de „Familia română”, de curând s-a săturat de cărțile colegilor lui de la revista „Familia”, s-a săturat și de CD-urile cu cântece românești ale lui Florian Chelu, deoarece le-a predat cu camionul la retopit, din depozitele Bibliotecii Județene „Gheorghe Șincai” Bihor, s-a săturat și a predat la topit chiar colecția revistei „Familia română”. Nomina sunt odiosa! Dar pentru a nu se face confuzie, precizăm că am numit pe Traian Ștef, directorul cel mare și incompetent al Bibliotecii Județene Bihor din Oradea, care l-a lucrat politic pe Constantin Mălinaș, ca să-i ia postul și să distrugă revista. Ceea ce i-a reușit parțial.

Au mai exprimat bucuria de a se revedea cu revista „Familia română”: scriitorul medic Lucian Munteanu, studenta Doina Bulzan, studentul Ioan Pop, dr. Vasile Deac, avocat Antița Balaci și părintele protopop Dorel Octavian Rusu al Oradiei. Toți au îmbrățișat revista și s-au fotografiat în jurul ei.

Mesaje și semnalări

Cu prilejul lansării revistei „Familia română”, au fost alături de noi, prin mesajele lor, numeroși prieteni și susținători ai revistei, cărora le mulțumim și pe această cale. De asemenea, triplul eveniment s-a bucurat de o bună reflectare în presă.

- <http://emaramures.ro/stiri>, 27 mai: **Biblioteca Județeană Baia Mare lansează primul număr al revistei „Familia română”**, I. O.
- Glasul Maramureșului (Baia Mare), 31 mai: **S-a lansat „Familia Română” - revista românilor de pretutindeni**, Oana Dulf;
- Informația zilei (Baia Mare), 31 mai: **„Familia română”, o revistă a solidarității românilor de pretutindeni**, Ion Burnar;
- Graiul Maramureșului (Baia Mare), 1 iunie: **„Familia Română” - o revistă a românilor de pretutindeni**, Anca Goja, foto: Daniel Dan, material preluat de www.agero-stuttgart.de și www.rgnpress.ro;
- Gazeta de Maramureș (Baia Mare), 4 iunie: **„Familia română” s-a mutat în Maramureș**, Ioan Botiș și Nicolae Teremtuș;
- Ziarul de duminică (București), 13 iunie: **O familie tot mai mare**, Ioan Es Pop;
- Crișana (Oradea), 16 iunie: **Noua serie a revistei „Familia română”, lansată la Oradea**, L. Ionaș, preluat de www.presaonline.com și www.stirilocale.ro/bihor;
- Graiul Maramureșului (Baia Mare), 17 iunie: **„Familia română” în Ucraina**, Ștefan Selek, preluat de www.sighet-online.ro;
- Nord literar (Baia Mare), iunie 2008: **Revista revistelor**, Augustin Cozmuța;
- <http://monitor-cultural.com> și <http://analize-si-fapte.com>: **Relansarea revistei „Familia română”**, Iosif Popa;

Alte mesaje:

Stimați colegi, Vă felicit pentru (re)apariția revistei „Familia română”. Sincere salutări și succes la lansare!
George Roca, Australia, redactor revista AGERO, Stuttgart

Să fie într-un ceas bun! Doamne ajută! Sunt cu gândul la dumneavoastră și vă mulțumesc pentru că v-ați luat această sarcină grea.
Nina Negru, cercetător, Chișinău

Vă felicit în mod deosebit, dorindu-vă să aveți parte de mult succes și multe împliniri în continuare!
Stelian Gomboș, consilier la Secretariatul de Stat pentru Culte, București

Felicitări pentru reușită! Sunt alături de dumneavoastră. Conțați pe mine pentru viitoare colaborări.
Cornel Cotuțiu, scriitor, Beclan

Mă bucură reapariția revistei „Familia română” [...] Vă rog fiți înțelepți în continuare... Știți bine ce am de zis! De ce? Dacă azi toată lumea știe că lucrările scrise în „era lumină” nu pot fi folosite ad literam, nu pot fi folosite decât cu o anumită rezervă, durere că multe, foarte multe, de după revoluție, sunt și mai dubioase decât cele de dinainte și cu atât mai inducătoare în eroare, cu cât se crede că sunt „libere” deci „drepte”, dar vai...! Iar verificarea lor e fff. greu de făcut, deci ceea ce facem este și pentru posteritate, căreia nu avem voie să-i livrăm propaganda culorii politice sau religioase, de moment!
Teresia B. Tătaru, scriitoare, Germania

Ce revistă bogată în informație și densă! [...] Pe urmă, alte impresii: este foarte bogată și țintește un public românesc situat peste tot în lume; este, după mine, puțin prea orientată spre trecut, dar, probabil, direcția asta este una convenabilă pentru românii din diaspora care țin foarte mult la rădăcini și la momente situate în trecut; împletește, mai ales în partea a doua, informația istorică și pe cea actuală în mod armonios; exaltă sentimentul patriotic prin modul în care sunt reliefate

performanțele românilor în diverse domenii ale științei și culturii. În fine, are un aspect grafic plăcut și bine echilibrat.
Dr. Victoria Frâncu, BCU București

Am răsfoit revista și arată bine, e muncită. Spor la muncă în continuare!
Claudia Șerbănuță, bibliotecar, SUA

Da, interesant activismul acesta național al bibliotecii băimărene. Și, contrar a ceea ce s-ar putea crede, foarte european. Identitatea națională, care este o diferență pentru care trebuie luptat, nu trebuie lăsată numai la dispoziția manipulatorilor și ignarilor.
Marin Pruteanu, bibliotecar, Spania

Apreciez mult ideea de a salva numele de rezonanță al acestei publicații scrisă cu talent și simțire românească, închinată „solidarității românilor de pretutindeni” – finalitate culturală care ne obligă la mai multă aplecare spre valorile intrinseci ale spiritualității noastre, condiție a supraviețuirii identitare în contextul lumii de astăzi pentru românii dinăuntrul și din afara arcului carpatic.

Foarte nimerită apariția primului număr al revistei „Familia română” chiar de sărbătoarea Basarabiei - aniversarea celor 90 de ani de la unirea cu țara mamă, România – conținutul, interesant prin latura documentară și savuros prin calitatea expresiei literare, o recomandă de la început ca pe o publicație de valoare și originalitate prin orientarea către dănuirea românilor de pretutindeni.

Sunt foarte bucuros să fac parte din colegiul de redacție al acestei mari familii de suflet românesc la care înțeleg să mă raliez cu contribuții literare documentare pe măsura așteptărilor îndrituite de această primă apariție de succes.

Vă felicit pentru că ne dați ocazia să ne simțim, prin cultură, mai aproape unii de alții, români de oriunde am fi și ne-am găsi la un moment dat.
Dr. Mirel Giurgiu, Germania

Salut apariția primului număr serie nouă al revistei „Familia română”! **Romeo Săndulescu**, consul general la Consulatul General al României la Cernăuți

Felicit instituțiile și persoanele care au avut inițiativa de a edita revista „Familia română”! Prof. univ. dr. **Corvin Lupu**, redactor șef al revistei „Transilvania”, Sibiu

Îmi este cunoscută varianta electronică a revistei „Familia română” de când a apărut pe site-ul bibliotecii. Am avut onoarea de a-i cunoaște și pe directorul fondator, **Constantin Mălinaș**, și pe redactorul șef, **Teodor Ardelean**, în cadrul unor întâlniri profesionale în zona biblioteconomiei. Vă felicit pentru demersul pe care l-ați întreprins! Asist. univ. drd. **Silviu Borș**, redactor revista „Transilvania”, Sibiu

Ecouri în presă:

Românii de pretutindeni și, în primul rând, cei din „cununa” din jurul României se pot bucura, din nou, de apariția revistei care li se adresează, „Familia română”. O revistă care nu a putut fi sufocată. O revistă care unește valori. **Anca Goja**, reporter, **Graiul Maramureșului**

Revista „Familia română” din nou la drum - se spune în preambulul numărului pe aprilie 2008. În sensul că destinele revistei s-au schimbat începând cu acest an. Un protocol încheiat la sediul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare a hotărât ca revista, editată cu începere din iunie 1999, la Oradea, sub conducerea conf. univ. dr. **Constantin Mălinaș**, să apară în Baia Mare. În urma convorbirilor avute, dată fiind valoarea, semnificația și utilitatea acesteia, ca o continuare a demersurilor făcute până în prezent pentru sprijinirea comunităților românești din afara granițelor țării, Biblioteca fanion a Maramureșului și-a asumat misiunea de a continua editarea ei în Baia Mare.

Un gest nobil, zicem noi, din partea conducerii instituției băimărene, prin acest sufletist om de cultură care este **Teodor Ardelean**. Nici că se putea un loc mai potrivit pentru revistă decât Biblioteca „Petre Dulfu”, ținând cont că este printre puținele, dacă nu singura bibliotecă din țară, care are filiale în afara granițelor țării: din Basarabia în Spania, din Ucraina în Italia. Colectivul redacțional este format de-acum înainte de: dr. **Constantin Mălinaș**, director fondator; redactor șef, **Teodor Ardelean**, secondat de **Ioana Dragotă**, **Ștefan Selek**, **Ana Grigor**, **Simona Dumuța**, **Lavinia Ardelean**, **Firuța Șomcutean** și **Edit Stoichiță**.

Să le urăm și noi drum bun și câte mai multe secole de apariție performantă. **Ion Burnar**, scriitor, **Informația zilei**

Primul pas realizat de noul colectiv de redacție a fost reactivarea legăturilor cu colaboratorii consacrați ai revistei și contactarea de noi colaboratori. Lista celor care fac parte din colegiul de redacție este impresionantă, pe această listă regăsindu-se numeroase personalități culturale românești din România, Ucraina, Serbia, Ungaria, Republica Moldova, Franța, Belgia, Australia, Canada, S.U.A., Spania, Portugalia, Germania, Elveția, Irlanda și Israel. O altă listă, la fel de impresionantă, cuprinde numele prietenilor și susținătorilor revistei. **Ioan Botiș**, **Nicolae Teremtuș**, reporteri, **Gazeta de Maramureș**

Fondată în 1999 la Oradea de către dr. **Constantin Mălinaș**, publicația strămutată în capitala Maramureșului îl are acum redactor-șef pe **Teodor Ardelean**, directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” și se ambiționează să facă mai bine auzită în comunitățile românilor de peste mări și țări vocea istoriei și contemporaneității. **Ioan Es Pop**, scriitor, **Ziarul de duminică**

Publicația este editată de către biblioteca județeană, iar prin lansarea ei pe piață conducerea instituției culturale și-a propus să transforme Baia Mare într-un adevărat centru mondial pentru românii de pretutindeni. **I.O.**, redactor, **eMaramureș**

Un moment important al simpozionului l-a constituit lansarea primului număr al revistei „Familia română” în cadrul comunității românești din Ucraina. Lansată oficial la Baia Mare, revista a trezit interesul românilor din dreapta Tisei, care s-au bucurat la auzul veștii că această publicație va reflecta în paginile ei viața și frământările comunității lor și a românilor de pretutindeni. **Ștefan Selek**, secretar de redacție, **Familia română**

Acest număr, în 94 de pagini, elegant tipărit, pe cheltuiala lui **Valer Blidar**, din Băsești, ca mecenat cultural, este dedicat zilei de 27 martie, la 90 de ani de la Unirea Basarabiei cu România. Din cuprins, pe lângă materiale documentare, evocări și file de istorie, sunt consemnate și aspecte din actualitatea românească de pretutindeni, inclusiv cu caracter literar (pagini despre **Nicolae Steinhardt** și **Flavia Cosma** – Canada), ca și alte prezențe spirituale din diasporă.

Drum bun „Familiei române” la noul său început! **Augustin Cozmuța**, scriitor, **Nord literar**

Revista fiind foarte motivată și necesară, a fost preluată de către Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” din Baia Mare și apare acum ca numărul 1(28) în 94 de pagini, păstrând profilul și formatul de la Oradea. Noul redactor șef este dr. **Teodor Ardelean**, directorul Bibliotecii de la Baia Mare. Prezentarea a fost făcută de către scriitorul **Pașcu Balaci**, președintele Cenaclului „**Barbu Ștefănescu Delavrancea**”, și dr. **Constantin Mălinaș**, fondatorul primei serii a revistei. **L. Ionaș**, redactor, **Crișana**.

Redacția

Revista „Transilvania” 140 de ani de la prima apariție

Prof. univ. dr. Corvin LUPU
Redactor șef al revistei „Transilvania”

Revista „Transilvania” a apărut începând cu ianuarie 1868, sub conducerea lui George Barițiu, care era deja consacrat ca mare istoric, filozof, om politic, revoluționar, întemeietor al presei românești din Transilvania, cărturar patriot, cel dintâi jurnalist român al secolului al XIX-lea. Ea s-a plămădit într-o perioadă de emulație intelectuală românească din Ardealul intrat în etapa istorică a stăpânirii sale de către monarhia bicefală. Românii transilvăneni erau impulsionați de progresele culturale ale generației pașoptiste și frământați de perspectivele lor naționale în cadrul unui imperiu care își promova cu mai multă voință și energie autoritarismul. Cultura și mai ales istoria au devenit, în acea perioadă, nucleul vital al națiunii române și principalele arme prin care se promovau idealurile. Revista apărea ca organ al *Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*. Sibiu devenise un centru cultural și economic foarte important pentru români, prin emulația creată de câteva importante instituții: Mitropolia Ardealului, Crișanei și Maramureșului, ASTRA și Banca Albina, la care se adăugau numeroșii clerici ortodocși, puternici prin nivelul intelectual și număr. Această emulație l-a atras și pe marele întemeietor al revistei noastre.

Revista „Transilvania”, concepută a fi una cultural-științifică, a început cu publicarea unor articole de istorie și documente, din diferite fonduri, privitoare la istoria Transilvaniei. Ea a devenit, de la primele numere, un adevărat magazin istoric. În numărul 9-10, din 1884, George Barițiu a emis părerea că istoria Transilvaniei trebuia să cuprindă „istoria românilor, a maghiaro-secuilor și a sașilor la un loc”. Pe această linie, el a publicat traduceri ale mai multor fragmente din cronicari și istorici maghiari, unele puțin cunoscute, iar altele inedite. Astfel, au fost publicate fragmente din cronici mai vechi, ale lui Apor, Cserei, N. Bethlen, I. Bethlen, ca și lucrări mai noi, care au dat revistei un caracter interetnic autentic.

În primele numere, materialele s-au strâns foarte greu, motiv pentru care redactorul șef George Barițiu a trebuit să fie principalul colaborator al revistei, mai ales în primii ei zece ani de existență. A publicat articole de istorie, dar și de cultură, beletristică, sociale, științifice, bibliografice, mereu legate de preocupările și năzuințele vremii. În scurte texte și note, Barițiu a recomandat mereu contemporanilor săi să păstreze urmele trecutului.

În 1890, Barițiu, care se apropia de eternitate, a predat ștafeta, mai întâi lui Ion Popescu, apoi lui Zaharia Boiu, care au continuat opera. Revista era deja puternică, așteptată, căutată, de cea mai ridicată parte a românilor. În anul 1896 direcțiunea revistei a fost preluată de către experimentatul publicist și lexicolog Corneliu Diaconovici, redactor și director al mai multor reviste și ziare din Transilvania, ajuns prim-secretar al ASTRA și consacrat prin publicarea capodoperei „Enciclopedia Română”, în trei volume, pentru care a reușit să mobilizeze peste 200 de personalități științifice și literare. În anul

1906, obosit de o viață foarte activă, Corneliu Diaconovici și-a dat demisia de la conducerea revistei „Transilvania” și ASTRA. În adunarea generală de la Brașov, din 1906, secretari ai Asociațiunii au fost aleși Octavian Goga și Octavian Tăslăuanu. Amândoi își datorau, în mare măsură, prezența la Sibiu Adelinei Olteanu, de care se îndrăgostiseră. Cum Octavian Goga a reprezentat ASTRA în afară, fiind mereu plecat, greul muncii l-a dus Octavian Tăslăuanu, energic și cu spirit organizatoric. El adusese la Sibiu și editura „Luceafărul”. Era un om modest. Până în anul 1913 a semnat „redactor”. Tăslăuanu și-a propus un program care conferea revistei un rol social-cultural și național deosebit. Războiul mondial l-a dus și pe Octavian Tăslăuanu pe front. A luptat până în Galiția, iar în conjunctura favorabilă românilor din finalul războiului a devenit șeful Serviciului Special de Informații politice și de propagandă, având misiunea istorică de a face legătura între gărzile naționale românești și Armata Regatului României. Cu toate că misiunile operative nu i-au permis să fie prezent pe 1 decembrie 1918 la Alba Iulia, el a fost ales membru al Marelui Sfat Național din Ardeal. S-a stins din viață în anul 1942, îngrijorat de perspectiva înfrângerii României în război și a venirii rușilor.

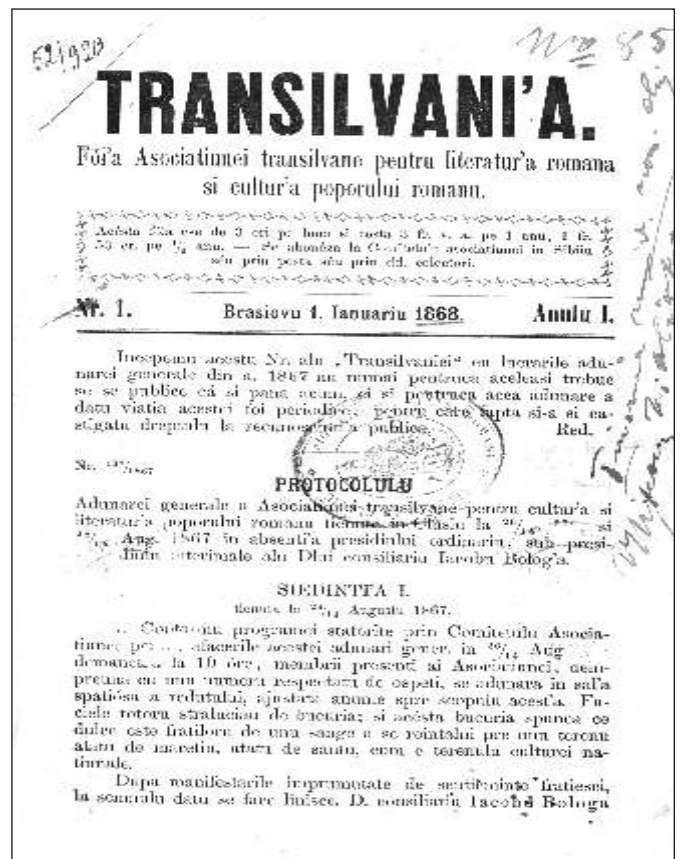
La începutul primului război mondial, Octavian Tăslăuanu i-a lăsat, pentru patru ani, conducerea „Transilvaniei” academicianului Andrei Bârseanu, folclorist, traducător și poet, președinte al ASTRA, între anii 1911 și 1922. Realizarea României Mari a mutat interesul societății românești spre imensa problemă a integrării noilor provincii în Regatul României, a realizării operei de reformare a societății românești, în noi condiții internaționale și interne. Revista „Transilvania” a scăzut în interes, devenind mai mult un buletin de informații culturale. Principalele idealuri naționale, pentru care militase „Transilvania” prin arma culturii, păreau cucerite pentru eternitate. Dar nu a fost să fie așa. În anul 1940, România Mare s-a prăbușit ca un castel de nisip, din cauze interne și externe profunde. O parte a Transilvaniei a fost din nou pierdută, la fel Bucovina de Nord, Basarabia și Cadrilaterul. Românii trebuiau din nou să lupte cu toate genurile de arme. Începând din anul 1941, revista „Transilvania” a fost condusă de istoricul literar Ion Breazu. Directorul noii serii era profesor la Universitatea „Ferdinand I” din Cluj, recent refugiat la Sibiu și beneficia de colaborări importante, datorate prezenței în jurul revistei a unui foarte valoros corp intelectual. Toate numerele apărute între anii 1941-1946 au înălțat revista la un nivel foarte înalt.

Sfârșitul celui de-al doilea război mondial a adus cu sine ocupația militară sovietică a României și intrarea într-o etapă în care noii stăpâni ai țării și uneltele lor din interior au încercat, timp de aproape 15 ani, să sovietizeze forțat România, să niveleze amprenta culturală națională românească și să păstreze din ansamblul culturii doar componentele care ocoleau zonele dureroase pentru regimul politic de atunci.

Astfel, în anul 1947, revista „Transilvania” a încetat să mai apară. Abia după două decenii și jumătate, conducerea țării a aprobat apariția unei noi serii a „Transilvaniei” în orașul Sibiu, care devenise, din 1969, centru universitar umanist. Conducerea revistei a fost încredințată scriitorului și criticului literar Mircea Tomuș. Revista lua din nou ființă într-o perioadă în care exista emulație intelectuală, iar liberalizarea temporară din domeniul culturii a catalizat multe energii creatoare. Acest fenomen, care a produs opere culturale importante la nivel național, a stimulat și activitatea colaboratorilor revistei. În această perioadă, printr-o largă deschidere, s-au publicat autori din multe domenii ale culturii, revista devenind un magazin de largă respirație. Și în ultimii ani ai dictaturii ceaușiste, cei mai încărcăți de obositoare dogmă promovată de comuniști, revista a reușit să-și păstreze nivelul cultural și să atenueze, cât mai mult posibil, presiunea ideologică a regimului. Din păcate, în decembrie 1989, Mircea Tomuș s-a îmbarcat pe valul revoluției, părăsind revista. Noua ei conducere (redactor șef poetul Ion Mircea) a promovat o linie superelitistă, cu deschidere către câțiva intelectuali, doar de o anumită linie. Numerele s-au împușinat și subdimensionat, registrul domeniilor s-a îngustat, interesul pentru revistă a scăzut. Măcinată de tot felul de neînțelegeri interne și părăsită de redactorul ei șef, revista și-a încetat din nou apariția, în anul 1999.

În anul 2000, prin grija Consiliului Județean Sibiu, catalizată de o serie de intelectuali inimoși, Mircea Tomuș a fost chemat să editeze o serie nouă. În anul 2002, Mircea Tomuș s-a retras de la conducerea revistei „Transilvania”, iar în anul 2004 s-a pensionat. Începând din anul 2002, am preluat conducerea revistei. Mi-am propus să largesc registrul domeniilor cultural-științifice reprezentate și am trecut la publicarea a 12 numere pe an. Revista promovează cultura românească, aspectele interetnice din spațiul transilvan, dar și pe cea europeană, cu deosebire raporturile culturii românești cu alte zone din Europa. Revista și-a deschis un site propriu și s-a preocupat de atingerea standardelor C.N.C.S.I.S., fiind acreditată la nivelul „B+” și este tipărită de către reputata editură POLSIB S.A. Sibiu.

În toate timpurile istorice, mai puțin în perioada comunistă și în perioada directoratului Ion Mircea, revista „Transilvania” a reflectat marile frământări ale națiunii române. Aspirațiile naționale românești au fost abordate și susținute perseverent. Prin implicarea ei în viața publică, în politica națională și socială, în foarte importante dezbateri de idei, revista „Transilvania” s-a aflat adeseori sub tirul adversarilor ei, care, de cele mai multe ori, se confundă cu adversarii mișcării naționale românești. Chiar și etapa actuală, care se prezintă pe sine ca fiind „democratică”, este una deosebit de sensibilă, prin dificultățile de afirmare a civilizației, a culturii tradiționale și a valorilor naționale românești, supuse presiunii globalizării și situațiilor determinate de pierderea suveranității naționale, care fusese, în momentele de înălțare națională, principalul suport cultural științific al românilor. Și în trecut și, uneori, în perioada actuală revista „Transilvania” a fost citită scrâșnind din dinți. Un asemenea moment a fost traversat în anul 2005, când am aniversat 60 de ani de la eliberarea lagărului de la Auschwitz, simbol al suferinței poporului evreu, în al doilea război mondial. Cu această ocazie, am analizat și comentat unele acuzații de genocid la adresa poporului român, formulate în cadrul unui simpozion. Ca urmare a publicării articolului *Impactul problematicei Holocaustului asupra României contemporane și aspecte ale relațiilor dintre români și evrei*, în „Transilvania”, serie nouă, anul XXXIV (CX), nr.

3/2005, am fost acționat în justiție de către Muzeul Memorial al Holocaustului din Washington (prin directorul Radu Ioanid) și de către Federația Comunităților Evreiești din România (prin președintele Maximilian Katz, între timp cercetat de DNA pentru o mită de 2,5 milioane \$). Asupra problematicei am revenit și în studiul intitulat *65 de ani de la evacuarea forțată a Basarabiei, Bucovinei de Nord și Ținutului Herța*, în „Transilvania”, serie nouă, anul XXXIV (CX), nr. 9/2005. Am condamnat vehement practica hărțuirii cercetătorilor, a tuturor intelectualilor, pentru delict de opinie. Am luat și poziții publice. Am fost susținut de intelectuali marcați ai României. Am câștigat în justiție. Recursul acușării a fost respins și hotărârea a rămas definitivă. Dar acest lucru a fost, mai mult sau mai puțin, întâmplător. Oare toți magistrații sunt la fel de corecți ca aceia care au judecat dosarul meu? Mă îndoiesc. Într-o situație similară, foarte cunoscutul scriitor britanic David Irving, a fost arestat la Viena și înțemnițat pentru 3 ani. Pedepșa îi expiră în luna august 2008. Ca urmare, situația mea nu a fost și nu este una de invidiat. Am apreciat stresul și toate necazurile mele, care s-au datorat acestui moment, ca pe un sacrificiu datorat revistei „Transilvania” și nevoilor ei de a-și păstra conduita față de români și românism. Pe de altă parte, am ținut în mod deosebit să public în revistă și părerile contrare celor ale mele, inclusiv ale celor care acușă pe români de holocaust. Revista noastră reflectă mereu, practic sistematic, cultura minorităților naționale. Revista respectă toate culturile și toate etniile, pretinzând însă ca și etnia românească să fie respectată. Nu cenzurăm pe nimeni. Doar considerente de ordin cultural și științific pot stopa un articol de la publicare. Începând din acest an, datorită portofoliului ceva mai bogat, vom edita și un *Supliment „Transilvania”*.

În încheiere, doresc revistei „Familia română” mult succes, iar redacției îi mulțumesc pentru gândul de a ne aduce în atenția cititorilor dumneavoastră, cu ocazia celei de-a 140-a aniversări. *Vivat, crescat, floreat „Familia română”!*

Cuvântarea Episcopului Andrei Șaguna rostită cu ocazia ședinței inaugurale a ASTREI din 23 octombrie 1861

RESTITUIRI

Anul acesta aniversăm 200 de ani de la nașterea lui Andrei Șaguna, mitropolit ortodox al Transilvaniei, militant pentru drepturile românilor din Transilvania, fondator al Gimnaziului românesc din Brașov, membru de onoare al Academiei Române.

Descendent al unei familii de aromâni, Andrei Șaguna s-a născut în ianuarie 1808 la Mișcolț (Miskolc), în Ungaria. Tatăl său, Naum Șaguna a trecut la catolicism în 1814, religie în care și-a botezat copiii. În 1816 Anastasie (numele de botez a lui Andrei) a început școala la Mișcolț. În 1826 a terminat gimnaziul catolic la călugării piariști din Pesta. La 29 decembrie 1826 a trecut la ortodoxie. Între 1826-1829 urmează filozofia și dreptul la Buda. În 1829 pleacă la Vârșeț unde urmează teologia. După terminarea studiilor teologice, a intrat în mănăstirea sârbească Hopovo, unde a fost tuns în monahism, sub numele Andrei (24 octombrie 1833) și hirotonit ierodiacon (februarie 1834). A fost profesor la Seminarul teologic din Carloviț și secretar al Consistoriului arhidiecezan de acolo (din 1834), ieromonah (29 iunie 1837), protosinghel, consilier metropolitan și locțiitor de egumen la mănăstirile Iazac (1838), apoi la Beșenovo (1841), arhimandrit și egumen la mănăstirile Hopovo (1842), apoi la Covil (1845); după 1842 a funcționat un timp ca profesor la secția română a Seminarului teologic din Vârșeț și consilier al consistoriului de acolo. La 15/27 iunie 1846 este numit vicar general al Episcopiei Ardealului, cu sediul la Sibiu, la 2 decembrie 1847 este ales episcop (recunoscut la 5 februarie 1848, hirotonit la Carloviț la 18/30 aprilie 1848) la 12/24 decembrie 1864 este numit arhiepiscop și mitropolit al reînființatei Mitropolii a Transilvaniei, cu reședința în Sibiu.

Ca episcop, a militat pentru restaurarea vechii Mitropolii a Transilvaniei prin numeroase memorii înaintate Curții din Viena, patriarhului ortodox sârb și Congresului național-bisericesc sârb din Carloviț, prin sinoadele eparhiale formate din clerici și mireni - convocate la Sibiu în 1850, 1860 și 1864. După reînființarea Mitropoliei (1864) a convocat un Congres național bisericesc al românilor ortodocși din întreaga Mitropolie, la Sibiu (septembrie-octombrie 1868), care a apro-

bat Statutul Organic al Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania (sanționat de autoritatea de stat la 28 mai 1869), statut după care s-a condus Biserica transilvăneană până în 1925. Principiile fundamentale ale acestui statut - autonomia față de

stat, sinodalitatea, adică participarea laicilor, alături de clerici, la conducerea treburilor bisericești - au stat la baza Statutului de organizare a întregii Biserici Ortodoxe Române din 1925 și a celui din 1948.

Pe tărâm cultural, a organizat învățământul elementar și mediu ortodox românesc din Transilvania, punându-l sub îndrumarea Bisericii. Preoții-parohi erau directori ai școlii „poporale” din parohia lor, protopopii - inspectori ai școlilor din „tractul” lor, iar episcopul (sau arhiepiscopul) - inspector suprem al școlilor din întreaga eparhie, principii înscrise și în Statutul Organic. La sfârșitul păstoririi sale, în Arhiepiscopia Sibiului existau aproape 800 de școli „poporale”, un liceu cu 8 clase la Brașov (înființat în 1850), un gimnaziu cu 4 clase la Brad (înființat în 1868), o școală reală-comercială (înființată în 1869) la Brașov. La îndemnul lui, s-au scris peste 25 de manuale

școlare (de Sava Popovici Barcianu, Ioan Popescu, Zaharia Boiu ș.a.). La Sibiu, cursurile de teologie au fost prelungite de la 6 luni la un an (1846), iar în 1853 a înființat un Institut teologic-pedagogic la Sibiu, cu două secții: teologică (doi, apoi trei ani de studiu) și pedagogică (doi, apoi trei ani de studiu), cumpărând și câteva case pentru nevoile școlii și ale internatului pentru studenții teologi și preoți. A tipărit o serie de manuale didactice, lucrate de el însuși sau de profesorii institutului, și a trimis numeroși tineri la studii de specializare la Universitățile din Austria și Germania, cu burse oferite din fondurile și fundațiile create de el. A avut un rol însemnat în întemeierea și organizarea „Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român” (ASTRA), fiind primul ei președinte (1861 - 1866); a inițiat ziarul „Telegraful Român” (1853), care apare și azi¹.

Întrunirile pentru constituirea Asociațiunii, la care au participat cei 212 membri înscriși, s-au desfășurat în zilele de 23-26 octombrie 1861, în 4 ședințe. În ședința din 23 octombrie, Andrei Șaguna a ținut o vibrantă cuvântare inaugurală, pe care o reproducem în cele ce urmează.

1 Cf. Mircea Păcurariu. Dicționarul teologilor români, Editura Enciclopedică, București, 2002, p. 469-470.

Cuvântarea Excelenței Sale P. Episcop Andrei Bar. de Șaguna ținută în 23 octombrie 1861 cu ocaziunea deschiderii Asociațiunii transilvane pentru înaintarea literaturii și culturii poporului român¹

Iată, Domnilor! A sosit ziua cea dorită pentru înființarea unei Asociațiuni, care să aibă ca preocupare literatura română și cultura poporului român.

Mărturisesc sincer convingerea mea, că eu problema asociațiunii noastre o caracterizez pe cât de nobilă și frumoasă și unică în felul său astăzi în întreaga noastră națiune din toate părțile, unde se află ea, pe atâta de serioasă și de grea pentru că cere o perseverență de fier și un sacrificiu din inimă. Acestea le afirm eu după natura scopului Asociațiunii, care este înaintarea literaturii române și a culturii populare în diferite ramuri prin studiu, prin elaborarea și editarea de opuri, prin premii și stipendii pentru diferitele specialități de științe și arte.

Toți știm, că țaranul, când ară nu caută îndărăt, ci înainte, ca brazda sa să nu o greșească. Însă factorii Asociațiunii noastre, când vor să năzuiască către atingerea scopului Asociațiunii, vor avea a căuta mai întâi îndărăt, adică la studiile clasice din secolele vechi și apoi vor avea a căuta înainte, adică să cultive limba noastră după forma științelor clasice.

Încă mai trebuie să căutăm în trecut și în alt înțeles; vasăzică, deși Asociațiunea noastră este cea dintâi în felul său la noi, totuși vocea trecutului ne spune că deși până astăzi n-am avut nici o asociațiune formală și recunoscută și aprobată de stat, care să se ocupe cu literatura română și cultura poporului, totuși au fost bărbați români singuratici, care prin scrierile lor și scoaterea lor la lumină s-au meritat preamult pe terenul literaturii române și a culturii poporului. Astfel de bărbați naționali binemeritați pentru cultura literaturii române și cultivarea poporului român am avut noi și până acum, și îi avem și astăzi pretutindeni, pe unde se află națiunea noastră. Așadar recomand Asociațiunii aducerea aminte a acestor bărbați binemeritați.

Și în al treilea înțeles zic, că trebuie să ne uităm în trecut pentru aceea ca să nu se întâmple și în viitorul literațiilor noastre o asemenea vătămare, precum s-a întâmplat la anul 1850, când un comisar împărătesc a încredințat unui preot săsesc traducerea unui volum metodic din limba germană în cea română. Ceea ce înțelegând eu atunci, când 4-5 coli se și tipăriseră, am făcut pașii trebuincioși și am nimicit ieșirea la lumină a acelei traduceri. Însă preotul săsesc și-a pus bine în pungă onorariul pentru o traducere mizerabilă. Eu încă atunci traducerea aceasta o caracterizai de mizerabilă, pentru că părinția sa într-ale cuvântului german „Methodenbuch” l-a tradus pe română „carte de modhuri”. Mizerabilitatea acestei traduceri de tot se dă pe față când cuvintele românești „carte de modhuri” le-am traduce în germană; căci „carte de modhuri” nicidecum n-ar putea face în limba germană „Methodenbuch”.

Dacă mi se iartă a aminti aici și alte împrejurări fatale din anii mai de curând trecuți, care primejduiau libertatea culturii poporului și onoarea bărbaților noștri inteligenți, atunci trebuie să aduc înainte acea rezoluțiune a fostului Minister de învățământ, prin care cărțile acelea ce s-au compus sub conducerea mea prin inteligenții noștri, s-au tipărit în tipografia noastră diecezană și apoi s-au introdus în școlile noastre populare, și-a pus în cap de a le opri de la întrebuițare și a introduce altele, pe care niște creaturi de-ale lui necunoscute pe terenul literaturii noastre le-au compus și le-au tipărit în Viena. Același Minister a pretins de la mine în anii trecuți ca pe profesorii gimnaziului nostru din Brașov să-i trimit la Viena spre depunerea examenului de calificățiune profesorală, știind eu că examinarea aceea se face prin o comisie stătătoare din membri de religie și națiune străină. Dar și mai multe să vă spun. Acel Minister, înțelegând că Episcopia noastră și-a ridicat o tipografie încă la 1850, și aici tipărește cărți bisericești și școlare spre acoperirea propriilor lipsuri și spre înaintarea culturii poporului, m-au tras la răspundere de a declara, că Episcopia noastră, pe care Ministerul de cult se îndoia a o recunoaște de primită din partea statului, deși Maiestatea Sa Împăratul o trata ca pe una garantată, zic, Ministerul de cult m-a tras la răspundere de a declara că de unde și-a căpătat Episcopia noastră dreptul de a-și ridica tipografia?

Acestea am aflat de trebuință a vi le comunica domnilor! Cu această ocaziune ca să vă încredințați despre neadormita priveghere a Ierarhiei Bisericii noastre pentru susținerea libertății binesocotite în cultura poporului și spre mântuirea onoarei bărbaților noștri inteligenți, precum și pentru adevărarea acelui adevăr, astfel cauza cea dreaptă, ce am reprezentat-o în aceste trei obiecte și în alte multe, a ieșit din luptele subatinse cu triumf!

Aceste exemple le-am adus înainte aci spre acel scop ca să arăt trebuința cea imperativă pentru autoritatea Asociațiunii, ce membri ei vor fi îndatorați a o susține și înmulți prin studiu, prin elaborarea și tipărirea de opuri literare, ceea ce, precum am zis mai sus, nu se poate ajunge fără păstrarea unei seriozități și perseverențe, pe care științele după natura lor o pretind de la toți aceia care vor a se ocupa cu ele.

1 Actele privitoare la Urdirea și înființarea Asociațiunii Transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, Sibiu, Tipografia diecezană, 1862, p. 81-85 și p.79

Acestea pretinzând, trec la obiectul zilei, și așa pe baza Rezoluțiunii împărătești din 6 septembrie a.c., ce mi s-a împărțit prin Decretul gubernial din 26 septembrie a.c. nr. 7693, proclam Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român de Asociațiune publică și recunoscută de stat în înțelesul statutelor sale din 21, 22 și 23 Martie 1861 și provoc adunarea să pășească la constituirea Asociațiunii în sensul secțiunii II din Statute, apoi în sensul secțiunii III la alegerea oficialilor Asociațiunii și în sfârșit în înțelesul secțiunii IV, la fixarea termenului pentru cea mai de aproape adunare generală.

Și așa împlinind însărcinarea Dumneavoastră din 10 Mai 1860 și din punctele 4 și 5 ale protocolului conferinței din 11/23 Mai 1861, ca să duc corespondențele cele trebuincioase pentru înființarea acestei Asociațiuni, ceea ce cu ajutorul lui Dumnezeu am și ajuns, predau Adunării constituante scaunul onorific al prezidiului, ce l-am ocupat până acum din încrederea Dumneavoastră, și în sfârșit ridicând sentimentele sufletului meu către cer, zic:

Domnilor! Masa dulcii maicii noastre este pregătită pentru oaspeți mulți, maica noastră a fost până acum îmbrăcată în doliu, dar de acum înainte se îmbracă ea în haina de nuntă și poștește la masă pe toții fiii săi, ca să strălucească și ea în și cu casa sa și să înnoiască pe fiii săi, precum se înnoiesc tinerețile vulturului și se roagă lui Dumnezeu zicând: Doamne al puterilor fii cu Asociațiunea aceasta acum și totdeauna căci tot darul desăvârșit este de sus, de la Tine Părintele luminilor. Amin!

Cu ocazia încheierii lucrărilor, Andrei Șaguna a mai spus:

Ne-am adunat în caritate, ne despărțim în caritate. Să dea Dumnezeu ca până la capătul veacului să fie tot așa. Să ne mai întâlnim la masa mamei noastre comune, să ne îndulcim de limba, naționalitatea și de toate câte sunt ale românului. Luați seama, în ce momente și în care epocă viețuim. Popoarele mai înainte au putut trăi fără literatură, dar astăzi așa ceva este curat peste puțină.

Feudalismul aristocratic s-a înlăturat prin dezvoltarea puterii morale și cunoașterea legilor firești; a pășit în locul aceleia egalitatea de drepturi și egală îndreptățire, să nu uităm însă, că puterea minții și a geniului, științele și artele sunt, care în zilele noastre dau popoarelor tărie și le asigură viitorul. (Adaptarea grafiei Ștefan SELEK.)

Revista „Transilvania” și pasiunea pentru istorie a lui George Barițiu

Dr. Daniel NAZARE

La conducerea publicației ASTREI, revista „Transilvania”, aspirau, în egală măsură, atât George Barițiu, cât și Timotei Cipariu, cum atestă schimbul de scrisori, destul de curtenitor, dintre ei, ultimul neangajându-se în apariția unei reviste la date fixe¹. În cele din urmă, la 20 septembrie 1867, V. L. Pop îi scrie lui Barițiu să primească „conducerea redacțiunii numitei foi ca să fie aceasta pentru popor ce a fost Gazeta Transilvaniei pentru noi cei luminați”². Apariția periodicului la 1 ianuarie 1868 a fost precedată de cea a Actelor Asociațiunii (editate în 1862) și a Protocolelor Adunărilor Generale (tipărite între 1863-1866), ele nefiind organe publicistice autonome, ci foi oficiale legate de activitatea administrativă, științifică și culturală a societății, față de care au păstrat o strânsă dependență³. Noul redactor, pe lângă faptul că acceptă

numirea punând o condiție⁴, interpretează diferit indicațiile președintelui și transformă revista ASTREI într-o publicație de istorie, „păcălind” prezidiul Asociațiunii, căruia îi oferă satisfacția tipăririi în revistă a bilanțurilor Asociațiunii⁵. Între 1869-1875 G. Barițiu se implică total în apariția revistei, renunțând la publicistica politică, însă, cum observa Ioan Lupaș, „a rămas aproape singur (...) și de multe ori trebuie să (...) scrie singur (...) studii istorice, dintre cari unele cu bun temei și pătrundere – când avea timp să le lucreze cum se cade - iar altele, cele făcute din necesitatea momentului, din lipsă de alt material (...) mai de a doua mână” („Transilvania”, 1911, p. 342). Nu lipsesc nici reacțiile: în 1878 (la adunarea generală de la Șimleu) Iosif Hodoș propune ca revista să publice doar documentele oficiale ale Asociațiunii. În aceste condiții, G. Barițiu

- 1 Sarcina editării revenea secretarului și nu vicepreședintelui, însă amestecul lui Șaguna care pleda pentru apariția la Sibiu a întârziat apariția periodicului, fapt pentru care mitropolitul a fost acuzat de V. L. Pop, succesorul său la conducerea ASTREI; deși comitetul Asociațiunii dorea inițial să se ocupe de cenzurarea articolelor, până la urmă Barițiu este lăsat să lucreze nestingherit.
- 2 Apud V. Netea, *Lupta românilor din Transilvania pentru libertate națională*, București, Ed. Științifică, 1974, p. 348; publicația nu se adresa poporului, deși se intenționase, nu era una cu caracter educativ-economic, ci științifico-cultural, destinată exclusiv intelectualilor, la fel ca și *Archivul* lui Cipariu.
- 3 Redactorii care au condus-o au imprimat, pe lângă caracterul enciclopedic, în general respectat și o notă istorică (Barițiu), didactică (I. Popescu și Z. Boiu), general-culturală (C. Diaconovici).
- 4 Dorea ca revista să apară la Brașov unde domiciliu (P. Matei, *Transilvania. Etape și preocupări* (I), în *Transilvania*, nr. 6, 1978, p. 27).
- 5 V. Netea, op. cit., p. 348; Barițiu redactează majoritatea materialelor și se plânge într-o scrisoare din 1868 către V. L. Pop; nu era vorba doar de lipsa banilor, ci și a colaboratorilor, care puteau diversifica conținutul revistei.

anunță, în ultimul număr al „Transilvaniei” apărut la Brașov în același an, că fiecare secție va avea propriul periodic. Însă în 1880 apar doar „Annalele Societății transilvane pentru literatura română și cultura poporului român”, pentru ca, din 1 ianuarie 1881, „Transilvania” să-și reia apariția la Sibiu, noul domiciliu al lui Barițiu și, în plus, sediul central al ASTREI și centrul financiar-bancar al românilor. Următorul redactor al revistei (I. Popescu) îi schimbă formatul și include rubrici permanente, dar studiile de istorie continuă să apară, într-o perioadă grea, în care celelalte periodice abia editează împreună într-un an câteva articole („Transilvania”, 1899, p. 235-236). Politica ASTREI de la începutul secolului XX, orientată spre difuzarea culturii într-o formă cât mai accesibilă a produs serioase mutații. La 1912, O. Tăslăuanu observa interesul scăzut al publicului și propunea ca „Transilvania” să se transforme „într-o revistă de popularizare, eliminându-se partea documentară și studiile de specialitate sau trecându-se într-un supliment al revistei”¹.

După instaurarea dualismului G. Barițiu nu mai putea activa în politică și se orientează spre cultură, la fel cum, cu aproape două decenii în urmă, făcuseră și o parte din liderii maghiari. Din 1853 începe publicarea documentelor din colecția de diplome medievale a contelui Kemény, considerat un Hurmuzaki pentru maghiari². Aceste izvoare se referă la românii din Transilvania (secolul XI-XVI), însă ele nu au avut impact la public, inițiativa fiind reluată în 1868 în periodicul ASTREI³, într-un alt context politic. Noua stare de spirit o surprinde președintele ASTREI, într-o scrisoare trimisă lui Barițiu (13 decembrie 1869): „Publicarea documentelor? Vai, Doamne, bine sunt venite! Cum să nu publice numai să fie cât de multe! Ce daună și durere că avem destui bărbați care să pulberească în arhive și să scoată cât mai multe acolo. Doamne, ce ceață ne-a zăcut pe ochi și ne mai zace în

ce privește trecutul nostru”⁴. Barițiu însuși pleda cu multă căldură în favoarea editării acestora, încă din primele numere din „Transilvania”: „Pare că este un farmec și un blestem, că oamenii umblă cu documentele și le aruncă, ca și cum ar arunca niște doage de ciubăr sparte sau niște călțuni flenduriți, iar cei care doresc a le păstra mai bine, le poartă în șerpar cu ani întregi, până când se tocesc și se rod, încât nu le mai poate citi nimeni”⁵. Într-un alt articol (*Adunați documente și le păstrați*), apărut tot în revista ASTREI („Transilvania”, 1869, p. 137-138), sfătua puținii cititori să caute documente, inscripții latine și grecești, oriunde se aflau, inclusiv pe ziduri din care „adesea se revarsă lumina admirabilă peste întunecimea secolelor”⁶. Din colecția contelui maghiar a publicat în revista „Transilvania”, la rubrica *Clio*, mai întâi un catalog, iar după 1870 și actele originale în limba latină (unele inedite), din păcate în majoritatea lor fără traducere⁷. În rubrica *Clio*, din primul număr din 1869 al revistei, Barițiu se lamenta: „Doamne ce seci mai sunt și aceste cataloage istorice, care se publică aici sub această rubrică” („Transilvania”, 1869, p. 6). Aceste mărturii ale trecutului sunt editate și din lipsa altor articole, însă, câteva luni mai târziu, redactorul se plânge de lipsă de spațiu, dorind nu doar 40 de coli de tipar, ci 400 numai pentru izvoarele istorice⁸. Mereu a susținut ideea că nu avem destule documente, însă cele pe care le avem trebuie să le publicăm, aceasta fiind o măsură de prevedere împotriva pierderii sau distrugerii lor. Pe de altă parte, s-a orientat spre tipărirea acestor izvoare și pentru că ele vorbeau oarecum de la sine, istoricii români transilvăneni fiind mai puțin pregătiți să elaboreze exegeze, oricum mult mai ușor de contestat la nivelul interpretărilor decât documentele. Publicistul intenționa să alcătuiască și un corpus documentar, după modelul celor din România, dar i-au lipsit fondurile.

1 Apud V. Curticăpeanu, *Mișcarea culturală românească pentru Unirea din 1918*, București, Ed. Științifică, 1968, p. 92.

2 Contele Kemény, deși a strâns materiale, amâna scrierea unei istorii, lăsând-o pe seama altor generații; colecția sa cuprindea cele mai multe documente despre trecutul românilor din câte se adunaseră până atunci laolaltă.

3 În 1874, în epilogul scris la sfârșitul editării acestui lot de documente (cel mai amplu publicat în revista ASTREI) Barițiu mărturisea faptul că ar fi vrut să aibă mijloace și mai mulți lectori care să cunoască limba latină pentru a aduna aceste documente și în volum (G. Em. Marica, *Studii de istoria și sociologia culturii române ardeleni din secolul al XIX-lea*, în *Studii*, vol. I, p. 233; vol. III, p. 126).

4 Apud V. Netea, *G. Barițiu. Viața și activitatea sa*, București, Ed. Științifică, 1966, p. 292-293.

5 Apud M. Vlaicu, *Importanța asociațiilor culturale Verein für siebenbürgische Landeskunde și Astra în valorificarea științifică a documentelor*, în *Astra 1861-1891*, Sibiu, 1992, p. 217.

6 „(...) un singur om nu va fi în stare să le adune pe acestea nici în zece ani (...) Din contră, dacă s-ar afla cineva în Sibiu, altul la Cluj, al treilea în Buda și al patrulea la Viena, din care locuiesc pe acolo, atunci scopul s-ar ajunge mult mai ușor și în spețe nemăsurat mai puține” (Apud M. Sofronie, *Contribuția secțiilor științifice ale Asociațiunii transilvane (Astra) la propășirea culturală românească până la 1918*, în *Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane*, Sibiu, II, 1995, p. 225).

7 G. Em. Marica, *op. cit.*, vol. I, p. 233; pentru diplomele publicate un bun instrument de lucru este *Indicele revistei Transilvania (1862-1894)*, întocmit de N. Togan, p. 15-28, în care sunt enumerate cronologic toate documentele publicate; toate aceste acte sunt legate de prezența românilor în istoria provinciei: diplome și decrete regale, privilegii, izvoare care atestă rebeliuni, răscoale, judecăți, migrații de iobagi, pricini și conflicte; sunt editate, de asemenea, documente despre ieziții din Ardeal, excerpte din *Historia rerum Transilvanicarum* a lui I. Bethlen, pentru anii 1663-1673, fragmente din cronică lui M. Cserei; prin citarea acestor cronicari maghiari, Barițiu urmărea să acrediteze ideea că relele asupra Transilvaniei au venit dinspre Ungaria, denunțând astfel indirect înglobarea acesteia în 1867.

8 Deplânge faptul că doar Hasdeu aprecia eforturile sale (*Ibidem*, 1869, p. 93, 294), arătând, într-un alt articol, că în alte timpuri aceste documente vor putea fi cu adevărat valorificate, așa cum meritau: „Cernerea, combinarea lor critică, rămâne pentru alt timp și poate pentru alți oameni. Cerul să dea numai ca istoria noastră să nu se scrie prea târziu” (*Ibidem*, 1872, p. 16).

Problematika limbii române literare în Revista „TRANSILVANIA”

Lupta pentru stabilirea și aplicarea unitară a ortografiei

- fragment din teza de doctorat

„Limba română și cultivarea ei în preocupările ASTREI” -

Dr. Teodor ARDELEAN

Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român (ASTRA) a reprezentat - apreciază prof. univ. dr. Victor V. Grecu - „o sinteză superioară a tuturor aspirațiilor românești de emancipare, simbolizând însăși unitatea socială, națională, culturală și politică, întruchipată în alcătuirea și idealurile ei”.¹

Înregistrând cu o acuitate de seismograf durerile înăbușite de veacuri ale românilor transilvăneni, în primul rând, și ale tuturor românilor, precum și năzuințele legitime și idealurile lor, ASTRA, prin organul ei de presă - TRANSILVANIA - a reușit, în „masiva ei continuitate”², să focalizeze energiile întregii intelectualități românești spre înfăptuirea scopurilor sale nobile, dând replică autoritară, demnă și argumentată, amplificată la starea de simțire a întregii națiuni, împotriva ofensivei de deznaționalizare forțată și sistematic desfășurată în epocă împotriva românilor de către regimurile austro-ungare. Prin ctitoriile sale materiale și spirituale a devenit și a rămas în conștiința românilor liantul central care a descătușat și infuzat energiile pozitive și înfăptuirile benefice ale așezămintelor de cultură nou create, „centrul de iradiere a luminii, științei și culturii, a ideilor și convingerilor”³ care au dus la desăvârșirea idealului național major: Marea Unire.

Din vastul și consistentul „program” al Asociațiunii, desprindem preocuparea constantă și de căpetenie privitoare la necesitatea asigurării cadrului plenar de utilizare în toate sferele vieții sociale a limbii române, a vegherii asupra purității ei, a cultivării acesteia ca principal mijloc al dezvoltării culturii, al păstrării identității naționale.

Încă de la înființare și de-a rândul existenței sale, revista TRANSILVANIA s-a constituit în port-drapelul vastei lupte pentru înfăptuirea obiectivelor de perspectivă și a scopurilor de mare actualitate ale organismului care a creat-o. Mijlocul cel mai sigur și penetrant ce-i stătea la îndemână era **limba română**, cuvântul ce vehicula și propulsa cultura prin puterea lui de a trezi și înflăcăra conștiințe.

Dar, înainte de toate, în condițiile constrângerilor imperiale (cunoscute și evidențiate de noi anterior) și mai ales după 1867, după crearea dualismului austro-ungar era nevoie

de „recunoașterea limbii române, de limbă oficioasă, alături de limba maghiară”⁴, precum se recunoscuse anterior în 1863/64. În acest sens, în 3 iulie 1872, reprezentanții românilor de la Blaj adresează o scrisoare deschisă împăratului de la Viena⁵, prin care cer, în 12 puncte, să se clarifice condițiile în care românii din Transilvania își vor putea păstra și conserva limba, autonomia și însăși existența. Cer o lege electorală nouă, fără privilegiile de clasă și de castă, prin care să se garanteze accesul bărbaților români la toate funcțiile publice ale statului, libertatea credinței religioase și autonomia bisericii greco-catolice, autonomie școlară pe baza confesionalismului și mai ales (la punctul 10) „*decretarea limbii române de limbă paritetică în propunerea studiilor și științelor*”⁶ la Universitatea de la Cluj, precum și în activitatea oficială și publică. Argumentul principal: limba română e cea a milioane de locuitori, majoritari în Transilvania.

Tot în 1872, George Barițiu, în „*disertațiunea*” ținută la Societatea Academică Română din București, atrage serios atenția asupra unei chestiuni „*momentoase*” (de mare actualitate, n.n.) și de meditație serioasă: aplicarea despotică a dominației prin schimbarea din limba română a numelor de persoană, de familie, a denumirii ținuturilor, cetăților, orașelor și comunelor, a munților și văilor, a râurilor și locurilor etc., fiind înlocuite cu nume și toponime, mai ales maghiare sau nemțești, slave și uneori turcești. În consecință, G. Barițiu propune și susține „*necesitatea purificării limbii pe cale juridică inclusiv, mai ales după cei zece ani de când s-a introdus scrierea cu caractere latine*”⁷, având în vedere că limba română e succesoarea limbii latine. Așa cum avea să o definească în secolul al XX-lea acad. Alexandru Rosetti: „*Limba română este limba latină vorbită în mod neîntrerupt în partea orientală a Imperiului Roman, cuprinzând provinciile dunărene romanizate (Dacia, Panonia de Sud, Dardania, Moesia Inferioară și Superioară) din momentul pătrunderii limbii latine în aceste provincii și până în zilele noastre*”⁸.

Prin intermediul adunărilor generale, prin înflăcăratele „*disertațiuni*” susținute cu prilejul acestora de către cei mai rafinați intelectuali ai neamului, prin întregul complex de ma-

1 Victor V. Grecu, *Cuvânt înainte*, în *Astra. 125 de ani de la înființare*, Sibiu, 1987, p. 8.

2 Idem, p. 9.

3 Idem, p. 8.

4 *Memorandul din Blasiu, de data 3 iulie 1872*, în *Transilvania*, nr. 5/1875, p. 54.

5 Idem, p. 53-55.

6 Idem, p. 55.

7 G. Barițiu, *Despre numele proprie, gentilite, geografice, topografice, străine și române*

8 Alexandru Rosetti, *Istoria limbii române*, Ediția a IV-a, București, Editura Științifică, 1964, p. 39.

nifestări înscrise în programul adunărilor, prin activitatea concretă a organismelor sale specializate – secțiunile științifice și literare, prin despărțimintele din teritoriu, prin antrenarea în angrenajul lor a pleiadei de dascăli și preoți ai satelor, prin cuvânt și carte, *ASTRA* și *TRANSILVANIA* au reușit să coaguleze energii nebanuite, îndreptate spre conștientizarea masei cu privire la necesitatea apărării și cultivării limbii române, a unificării aspectului ei cel mai îngrijit – limba literară.

Prioritatea acordată problematicii **unificării și cultivării limbii române**, în general, a celei literare, îndeosebi, ca parte integrantă a marilor obiective ale **luptei de emancipare națională** era considerată de către reprezentanții revistei *TRANSILVANIA* și ai *ASTREI* drept „una din îndatoririle principale”.¹ [...] „Însemnătatea acestor imperative ajunsese atât de mare în concepția acestora, încât ele deveniseră o dominantă a preocupărilor lor patetic postulat de revistă”, apreciază azi Victor V. Grecu.² În susținerea aserțiunii sale citează cuvintele emblematice rostite de către **Virgil Onițiu**, tenace apărător al limbii strămoșești, vajnic și competent luptător pentru unificarea limbii literare. Pentru *TRANSILVANIA*, cum scrie Onițiu, preocupările în acest domeniu erau: „un viu și neîncetat memento, care lună de lună, număr de număr, iarăși și iară ne va redeștepta interesul asupra acestui obiect, pe care, vii, n-avem voie să-l uităm niciodată: *Limba noastră*”.³

Aceste convingeri consacrate cerințelor limbii de către conducătorii Asociațiunii și asumate de publiciști în activitate, l-au determinat pe **Octavian C. Tăslăuanu**, redactorul revistei și secretar prim al societății în 1914, să aprecieze, deloc exagerat, că *TRANSILVANIA*, alături de *ASTRA*, reprezenta „o adevărată școală națională”.⁴

Îndeplinirea cerinței de **unificare și cultivare a limbii literare** era **obiectiv generată și motivată**, dincolo de nevoile interne amintite, și de **necesitatea sincronizării evoluției limbii române cu stadiul celorlalte limbi** ale popoarelor cu o cultură dezvoltată din Europa timpului. Conștiința necesității obiective de modernizare și desăvârșire a limbii române în perspectivă europeană o regăsim formulată de către Andrei Șaguna în cuvântul programatic rostit la Adunarea Generală de la Brașov (1862), în îndemnul adresat învățaților vremii de a se angaja cu toată puterea și capacitatea minții și sufletului în opera de emancipare a culturii naționale și, în contextul ei, la ridicarea limbii noastre „la asemenea grad de cultură cu al celorlalte limbi culte”.⁵ Mai apoi, rememorând momente emblematice din activitatea *ASTREI*, Andrei Bârseanu cita cuvintele lui G. Barițiu privitoare la trebuința „intrării națiunii noastre, cu limba sa, în concertul popoarelor neolatine, al celor mai civilizate din Europa”.⁶ Iată o atitudine lucidă, de largă deschidere spre lumea civilizată, exprimată de frunzașii *ASTREI*, găzduite de *TRANSILVANIA*, fără accente de cosmopolitism, dimpotrivă, izvorâte din nevoia de punere în valoare lucrativă a forțelor intelectuale proprii.

Reiterăm: pentru implementarea obiectivelor prioritare

în plan național și cu deschidere europeană, *ASTRA* și-a creat, în timp, instituțiile necesare și le-a asigurat, cu toate greutatele ivite, mijloacele adecvate desfășurării optime a activității, în fiecare etapă. Astfel, și-a înființat revistele sale de informare și propagandă culturală: *TRANSILVANIA* (1868-1946), *Foaia poporului* (1892), *Țara noastră* (1907, literară, scoasă de Octavian Goga); a citorit *Biblioteca Centrală de la Sibiu* (1862); a înființat o *editură proprie*, în care au fost selectate opere ale literaturii populare, ale unor scriitori români și din marea literatură a lumii, tipărite și adunate în colecțiile sale ce au constituit *Biblioteca populară* (1905-1906 și îmbogățită mereu prin eforturi financiare considerabile) sau *Bibliotecile ambulante* (ex. 1896 – Feldioara), *Biblioteca tineretului*, *Biblioteca medicală și igienică* (1926, operă a marelui medic clujean Iuliu Hațieganu); *Muzeul de la Sibiu* (1905, idee preluată de Dimitrie Gusti după o riguroasă metodologie sociologică pentru realizarea Muzeului Satului din București); înființarea *Școlii Centrale de Fete* de la Sibiu (1886), a numeroase alte școli pe tot cuprinsul Transilvaniei, deschiderea unor *cursuri de alfabetizare* și a *cursurilor practice* de industrie casnică și de agricultură, precum și în alte domenii ale vieții economice. Din fondurile *ASTREI* s-au instituit *premiile literare*, s-au constituit *stipendii* și *burse* pentru elevi și studenți merituosi sau cu mijloace materiale modeste, pentru a le facilita accesul la știința de carte. Mulți dintre aceștia s-au format ca viitori dascăli și luminători ai neamului, alții devenind viitoare personalități ilustre ale științei, învățământului și culturii românești, printre care amintim pe: G. Bogdan-Duică, Victor Babeș, I. Lupaș, O. Goga, I. U. Soricu, Aron Cotruș, Iuliu Hațieganu, Vasile Bologa ș.a.

Instituțiile create, oamenii aleși în fruntea lor, masa însemnată a colaboratorilor, personalități formate la *MAREA ȘCOALĂ a ASTREI* au constituit numeroasa armată pașnică ce mâniau arma inteligentă a cuvântului și faptei, cei care au coagulat spiritul însuflețitor, adânc și autentic patriotic al *ASTREI*, pus în slujba dezvoltării culturii și științei, a ocrotirii, cultivării, dezvoltării și unificării limbii române literare, capabile să exprime cele mai adânci și subtile gânduri și sentimente, stimulative ale progresului și civilizației. Toate acțiunile lor, cum reiese din miile de pagini ale revistei *TRANSILVANIA*, erau călăuzite de iubirea de neam și limbă, adânc înrădăcinată în conștiință, sintetizată în cuvintele atât de convingătoare ale lui **Iuliu Hațieganu**: „Numai acele neamuri supraviețuiesc, cari iubesc limba, legea și glia strămoșască”.⁷ Conștiința națională îngloba în sfera ei și încrederea în vitalitatea și destinul neamului: „Conștiința națională mai înseamnă demnitate, până la mândrie și încredere în puterile neamului și în viitorul lui”.⁸

Emulația generală astfel creată conducea la convingerea unanimă că succesul oricărei preocupări era asigurat numai dacă „tot Românul liber va fi mândru de limba sa și va iubi cu sfințenie tot ce e românesc”,⁹ susținea și Al. Vaida - Voevod.

Interesul atât de mare pentru **unificarea și cultivarea**

1 Dr. Iosif Blaga, Al. Bogdan, *Raportul secției literare*, în *Transilvania*, nr. 4-5/1913, p. 373.

2 Victor V. Grecu, *Unitatea limbii române literare în preocupările Astrei*, în *Astra (1861-1950), 125 de ani de la înființare*, Sibiu, 1987, p. 304.

3 Virgil Onițiu, *Pentru unificarea limbei noastre literare*, în *Transilvania*, nr. 1/1903, p. 4.

4 Oct. C. Tăslăuanu, *Cătră cetitori*, în *Transilvania*, nr. 1/1914, p. 2.

5 *Transilvania*, nr. IV/1909, p. 374.

6 Andrei Bârseanu, *La jubileul de 50 de ani, ai Asociațiunii*, în *Transilvania*, nr. 4/1911, p. 325.

7 Dr. Iuliu Hațieganu, *Prin vigoare, conștiință, disciplină la renașterea națională*, în *Transilvania*, nr. 4/1935, p. 14.

8 Ibidem.

9 Dr. Al. Vaida-Voevod, *Reflexiuni asupra „unificării” limbii literare*, în *Transilvania*, nr. VI/1902, p. 225.

limbii române literare se constituie, în paginile *TRANSILVANIA*, într-un concept unitar, permanent, profund și amplu dezbătut. Discuțiile, polemicile și inițiativele, sporadice în perioada de început, se coagulează în opinii și principii sistematic încheiate, concentrate. Acestea erau, în primul rând motivate de **factori interni**, de starea faptică, internă a fenomenului limbii române în acele momente, de necesitatea de a o perfecționa, iar, în al doilea rând de **factori externi**, izvorâți din nevoia contracarării prigoanei deznaționalizării, exercitată concertat pe multiple planuri de către regimul dualist austro-ungar, mai ales focalizate nociv împotriva utilizării limbii române.

Redactorii și colaboratorii revistei reușesc să surprindă coordonatele esențiale ale evoluției problematicii limbii, nu numai din Transilvania, ci și din celelalte teritorii locuite de români, insistând mai ales asupra Regatului României, recunoscând că „*limba cea mai frumoasă, cea mai conformă geniului unui popor, se vorbește în Capitala țării*”.¹ Și explică acest fenomen prin faptul că Regatul beneficiază de posibilitățile oferite de libertate, nu numai în plan politic, economic, social, ci mai ales spiritual.

În anul 1890, Aurel Șuluțu Cârpenișan întreprindea o amplă și pertinentă radiografie asupra stării „*graiului ardelenesc, în raport cu limba literară de peste Carpați*”.² Autorul face o constatare lucidă, atât pentru Transilvania, cât și pentru cei din Regatul României, pe care o exprimă clar: „*suntem încă departe de a avea o limbă literară atât de fixată*”³, dar și faptul că „*Nimeni, cred, nu contestă astăzi că un popor, care prin nivelul său de cultură a ajuns la o manifestare literară, trebuie să aibă o limbă care să fie comună tuturor oamenilor culți, o limbă care, prin formele și construcția ei, să corespundă mai mult geniului aceluia popor*”.⁴ Constatând diferențieri vizibile între limba scrisă și vorbită întrebuințată dincoace și dincolo de Carpați, A. Șuluțu Cârpenișan e convins de un adevăr: Chiar dacă românii sunt despărțiți de hotare, nimeni nu îi poate opri să pronunțe limba strămoșească „*cu accentul cel mai dulce și armonios, care să bată inimile prin sentimentul de unire*”.⁵ Observă, de asemenea, în tradiția înain-

tașilor, că frecvența întrebuințării unor cuvinte și valoarea lor e dată de **circulația cuvintelor și numărul vorbitorilor, principiu** care trebuie respectat. Departe de a fi de acord cu utilizarea în vorbirea ardelenilor a unor cuvinte cunoscute exclusiv în Transilvania, autorul dă o listă a acestora, explicând proveniența lor latină sau grecească, fie introduse sub influența limbilor maghiară și germană, fie ca urmare a efectelor conviețuirii și constrângerilor de a folosi limba administrației imperiale. Lista de cuvinte conține și echivalentele lor literare, pentru informare, dar și cu recomandarea, firească, de a fi evitate cele regionale. (ex. *batâr = măcar; biriș = argat; lavor = lighean; fotoghen = petrol; servus = te salut*).⁶

Se referă, de asemenea, la particularitățile de pronunție a cuvintelor, analizează locuțiuni și expresii în sintaxă, dând exemple demne de urmat. „*Limba nu e proprietatea exclusivă a câtorva cărturari, ci a națiunii [...] Limbile tind la progres, la forme mai curate, la o materie mai omogenă. Dar această selecțiune se face pe nesimțite, printr-un curent necesar și irezistibil ce cuprinde întreaga națiune*”.⁷

Cu toate recunoașterile progreselor făcute în privința unificării limbii, mai ales în România, redactorii *TRANSILVaniei* resping „*atitudinea voit superioară a fratelui mai mare*” de peste Carpați, mai ales tonul ironic al unor luări de poziție privitoare la limba vorbită la nord de Carpați, invitându-i la moderație, la înțelegerea factorilor obiectivi, justificativi ai situației în care trăiesc. Ba, mai mult, intrând în polemică,⁸ le amintesc, justificat, că leagănul primelor manuscrise în limba română aparține maramureșenilor, că transilvănenii au fost primii în istoria românilor care „*se îngrijeau de unificarea limbei*”, iar mai apoi, sistematic, „*ea a preocupat pe cărturarii români de când au început a-și forma o literatură scrisă*”.⁹

În sprijinul ideilor enunțate, redactorii aduc argumente solide, de netăgăduit. Autori, precum George Barițiu¹⁰, Gavriil Munteanu¹¹, I. cav. de Pușcariu¹², G. Chitiu [A. de Cihac]¹³, Constantin Erbiceanu¹⁴, Zaharia Boiu¹⁵, Virgil Onițiu¹⁶, Nicolae Togan¹⁷, At. Marienescu¹⁸, Nicolae Drăganu¹⁹, Sextil

1 Aurel Șuluțu Cârpenișan, *Observații asupra graiului ardelenesc în raportu cu limba literară de peste Carpați*, în *Transilvania*, nr. 5/1890, p. 139-140.

2 Aurel Șuluțu Cârpenișan, op. citată, în *Transilvania*, nr. 6/1890, p. 161-171.

3 Idem, p. 139.

4 Ibidem.

5 Idem, p. 140.

6 Idem, p. 140-142.

7 Idem, p. 168.

8 Dr. At. Marienescu, *Cum s-a născut limba românească în Dacia*, în *Transilvania*, nr. 10/1901, p. 305-311.

9 M. Strajanu, *Unificarea limbii literare române*, în *Transilvania*, nr. VI/1902, p. 226.

10 George Barițiu, *Epistole familiare*, în *Transilvania*, nr. 1/1869, p. 5-6.

11 George Barițiu, *Gavriil Munteanu, (articol omagial)*, în *Transilvania*, nr. 5/1871, p. 49-53.

12 I. Pușcariu, *Considerații ortografice*, în *Transilvania*, nr. 16/1878, p. 186-189; *Transilvania* nr. 17/1878, p. 193-195; *Transilvania*, nr. 18/1878, p. 205-209; *Transilvania*, nr. 19/1878, p. 220-222.

13 G. Chitiu [A. de Cihac], *Cuvintele creștine în limba română, Note filologice*, în *Transilvania*, nr. 15-16/1883, p. 109-114.

14 Constantin Erbiceanu, *Necesitatea reimprimării cărților bisericesci cu litere străbune*, în *Transilvania*, nr. 15-16/1889, p. 113-116.

15 Zaharia Boiu, *Cărțile nostre bisericesci*, în *Transilvania*, nr. 12/1894, p. 377-380.

16 Virgil Onițiu, *Limba română. Ființa, originea, rudenile și istoria ei*, în *Transilvania*, nr. 12/1894, p. 392-395.

17 Nicolae Togan, *Documente istorice. Ântăia lovitură oficială îndreptată împotriva literelor cirilice*, în *Transilvania*, nr. 5/1900, p. 118-121.

18 Dr. At. Marienescu, *Cum s-a născut limba românească în Dacia*, nr. 10/1901, p. 305-311.

19 Nicolae Drăganu, *Limbă și istorie*, în *Transilvania*, nr. 2/1909, p. 106-114; *Transilvania*, nr. 3/1909, p. 158-179.

Puşcariu¹, E. Petrovici², Ion Breazu³ și alții, raliindu-se ideii generale privitoare la unitatea culturii și limbii naționale, aduc în atenția cărturarilor români și străini ai vremii, numeroase chestiuni privitoare la momente semnificative din istoria limbii, primejdiile care amenințau limba cărturarilor, lupta acerbă pentru păstrarea limbii și unității ei.

Din multitudinea articolelor și studiilor publicate, noi am selectat aspecte edificatoare în sensul ideilor mai sus enunțate, din sinteza pe care o face **Ion Breazu** în „*Inițiative ardeleni în cultura românească*”⁴.

„*Cei dintâi pași spre limba literară s-au făcut în Transilvania, [la Scheii Brașovului], prin tipăriturile coresiene din sec. al XVI-lea*”⁵, care a preluat textele manuscriselor religioase rotacizante maramureșene, din a doua jumătate a secolului al XV-lea, începutul secolului al XVI-lea⁶, eliminând rotacismul acestora și alte asperități regionale, înlocuindu-le cu scrierea muntenească. Astfel, subdialectul maramureșean și cu cel munten au constituit temelia ulterioară a limbii literare. Următoarele momente au fost marcate de **Varlaam (Cazania)**, **Simion Ștefan** prin tipărirea pentru prima oară pe teritoriul românesc a Noului Testament al Bibliei (*Noul Testament de la Bălgrad* – Alba Iulia, 1648), apoi, în Sud, *Pravila lui Vasile Lupu* (1652) și *Biblia*, în integralitatea sa, la 1688, în București.

[E bine de reamintit și azi aceste lucruri, întrucât unele lucrări de specialitate și mai ales manualele școlare și unele cursuri universitare eludează aceste informații capitale pentru limba literară românească! - n.n.]

Când în secolul al XVIII-lea a început în centrul și răsăritul Europei marele război al limbilor, Transilvania a fost, susține Ion Breazu, cea dintâi dintre provinciile românești care a simțit pericolul și a dat semnalul apărării, dezrobirii și iubirii fanatice de limbă strămoșească. „*Este marea luptă latinistă, cea mai importantă din cultura noastră modernă, fiindcă a contribuit mai mult decât orice la definirea și fecundarea ei, atât prin acțiunea, cât și prin reacțiunea pe care a trezit-o*”⁷. Să nu uităm că ideea latinistă a existat și în opera istorică a cronicarilor, dar „*inițiativa ei în cultura noastră, așezarea cheagului ei în mijlocul spiritualității românești se datorește, înainte de toate, Școlii Ardeleni, în diferitele ei faze și ipostaze. Ei avem să-i mulțumim [pentru] conștiința [conștientizarea, n.n.] importanței limbii, pentru conservarea naționalității noastre*”⁸. Redescoperirea și afirmarea cu intensitate a latinității limbii și poporului român a constituit în secolul al XVIII-lea o modalitate de luptă și rezistență împotriva deznaționalizării românilor transilvăneni. „*Pentru un Timotei Cipariu, limba noastră are valoarea Parthenonului pentru*

greci. De aceea trebuie studiată și păstrată în toată splendoarea ei străveche”⁹. Latinistii ardeleni au fost cei dintâi care au luptat cu stăruință pentru a face din acest temei o armă a unității noastre culturale. Așa se explică încercarea lor de eliminare a elementelor străine din limbă („purismul”) și fanatismul cu care au încercat să impună *sistemul etimologic* în scriere. Firește, au ajuns la exagerări care puteau avea urmări dezastruoase pentru limbă! „*Unitatea la care țineau ei era, într-adevăr, desăvârșită, dar semăna mai mult cu ghețurile nordice*”¹⁰. În locul ei, se știe, a învins bunul simț al uzului limbii, sistemul bazat pe *principiul fonetic* în scriere, bazat pe alfabetul latin și pe unitatea vie a limbii populare.

Cultivarea stăruitoare a limbii, cu toate exagerările comise, i-a condus pe ardeleni spre câteva **inițiative de covârșitoare importanță** pentru studiul ei. Lor le datorăm: **cele dintâi gramatici temeinice** ale limbii române, concepute și publicate la sfârșitul secolului al XVIII-lea; uriașa întreprindere a „**Lexiconului de la Buda**” (1825), punct de plecare pentru toate cercetările lexicografice românești ulterioare; **Timotei Cipariu** a făcut **cele dintâi cercetări ale limbii noastre vechi**, punând bazele filologiei noastre științifice; **Ovid Densusianu** ne-a dat cea dintâi și temeinică „**Istorie a limbii române**”; **Sextil Pușcariu** a întemeiat, la Cluj, „**Muzeul Limbii Române**”, **cel dintâi institut dedicat exclusiv studiului limbii**, în cadrele căruia s-au lucrat **monumentalele opere - „Dicționarul Academiei” și „Atlasul Lingvistic Român**”¹¹. La toate acestea se pot adăuga numeroase alte ctitorii, printre care am aminti cele peste 300 de școli românești din Transilvania, înființate și păstorite de Gheorghe Șincai, tot atâtea focare vii pentru ca limba română să fie însușită, performată și salvată.

Pe aceste temelii solide, domeniul a putut fi cultivat cu mai mult succes, ulterior, atât în Transilvania, cât și în alte părți. Când? Numai după ce latinismul și-a îndeplinit misiunea, „*numai după ce limba a fost scoasă din «robă babilonică» a latinismului*”¹², cum o numea Octavian Goga. Inițiativa acestei lupte de „eliberare”, atât în limbă, cât și în literatură, a pornit din Moldova, prin Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, Alecu Russo și „Junimea” lui Titu Maiorescu. Ei s-au aplecat și au descoperit „*izvoarele limbii populare, lângă care am trăit atâtea vreme, fără să ne dăm seama de bogăția și puterea lor miraculoasă*”¹³. Revista *TRANSILVANIA* a popularizat aceste realizări ale fraților moldoveni, îndeosebi creațiile populare publicate de Vasile Alecsandri în cele două volume de *Poezii populare ale românilor* (1852).¹⁴

Dar, românii **transilvăneni**, prin **bărbații cei mai luminați**, n-au fost numai creatori, ci și răspânditori și

1 Sextil Pușcariu, *Istoria Literaturii noastre vechi*, în *Transilvania*, nr. 3/1914, p. 88-98; *Transilvania*, nr. 4/1914, p. 128-141; *Transilvania*, nr. 5/1914, p. 169-187; *Transilvania*, nr. 6/1914, p. 216-233.

2 E. Petrovici, *Transilvania, vatră lingvistică a românismului nord-dunărean*, în *Transilvania*, nr. 2/1941, p. 102-106.

3 Ion Breazu, *Inițiative ardeleni în cultura românească*, în *Transilvania*, nr. 7-8/1943, p. 544-550.

4 Idem, p. 544-550.

5 Idem, p. 544.

6 Alexandru Rosetti, *Istoria limbii române*, București, Editura Științifică, 1964, p. 355.

7 Ion Breazu, *op.cit.*, p. 545.

8 Ibidem.

9 Idem, p. 546.

10 Idem, p. 547.

11 Ibidem.

12 Idem, p. 548.

13 Ibidem.

14 *Transilvania* nr. 22/1868, p. 542-544; *Transilvania*, nr. 1/1897, p. 7-17.

organizatori de cultură. Au relevat marile inițiative de apărare și cultivare a limbii, de răspândire a culturii la ei acasă, prin școală, carte, presă și diferite instituții, susținute din obolul mulțimilor românești. Cu suflete mari au realizat fapte mari! Nu s-au mulțumit însă cu atât, ei **au dus** aceste **inițiative și în Țările Române Libere**, unde aveau condiții prielnice de a rodi liber și îmbelșugat, de la modesta școală de sat, până la strălucirea catedrei universitare și a fotoliului academic. „*Toată epoca de gestație a României moderne este dominată în școală de avântul apostolic al dascălilor ardeleni. Seria lor glorioasă a fost inaugurată de Gheorghe Lazăr, continuată de Florian Aaron, Ion Maiorescu, Damaschin Bojincă, Eftimie Murgu, August Treboniu Laurian, Simion Bărnuțiu, Alexandru Papiu-Ilarian și atâția alții...*”¹ Scopul final al năzuințelor în acest domeniu era **crearea Universității românești**. În Transilvania ea n-a putut fi întemeiată, cu toate memoriile repetate către Împăratul, cu toate apelurile la dania publică, stimulate de exemple impresionante ca cele ale lui Avram Iancu și Mitropolitului Șuluțiu, la constituirea fondului principal financiar pentru pornirea **ASTREI**. O Universitate avea nevoie pentru a se înființa și exista de sprijinul consistent și sigur al statului. În Transilvania, nu numai că statul și magnații erau departe de a sprijini această lucrare, dar lucrau, pe față, împotriva. Se știe, abia în 1872 s-a reușit crearea Universității din Cluj și a altor licee și școli normale. La București și Iași abia după Unirea Principatelor se inaugurează universitățile. Dar, trebuie să subliniem și aici aportul ardelenilor în organizarea considerabilă a acestor începuturi. Cum relevă Ion Breazu, „din cei patru profesori ai Facultății de Litere din București (inaugurată în 1864), trei sunt ardeleni. Unul dintre ei, August Treboniu Laurian, va conduce această Facultate timp de 18 ani, în calitate de decan, pentru ca, apoi, alți 19 ani să fie urmat în această demnitate de un alt ardelen, marele slavist Ion Bogdan. Din cei 11 profesori ai Universității din Iași (inaugurată în 1860), 5 erau ardeleni. Și seria lor a fost continuată de un lung șir de nume „care au ridicat la strălucire toate domeniile științei românești”² Dintre aceste nume se desprinde cel al profesorului Victor Babeș care, începând cu 1887 până în 1926, a activat la Facultatea de Medicină din București. Victor Babeș devine exemplul ideal al omului de știință dedicat cercetării și descoperirii de drumuri noi.

Problema unificării și cultivării limbii literare nu se rezuma, în viziunea **ASTREI** și a revistei **TRANSILVANIA**, doar la prezentarea etapelor ei, sistematic și conștient urmărită, ci, cum persuasiv observa unul dintre cei mai avizați cercetători ai fenomenului și spiritului astringent, prof. univ. dr. Victor V. Grecu, „*Colaboratorii revistei, examinează conținutul conceptului de unificare a limbii [s.n.], definind veridice noțiunile esențiale, specifice acestuia și valențele lui, într-o interpretare avansată, deplin valabilă și confirmată de cercetările moderne*”³

Opiniile majorității cărturarilor și ale oamenilor de pre-

să, de dincoace și dincolo de Carpați, erau convergente. Acestea reies din numeroase intervenții găzduite în revista **TRANSILVANIA** sau de alte publicații pe care aceasta le reia, spre exemplu, într-un amplu grupaj la temă.⁴ Autorii au sesizat și s-au pus de acord asupra faptului că **unificarea limbii literare nu poate fi absolută**, ci doar **relativă**, pentru că limba e un organism viu, ce se înscrie în fenomenul social, istoricește determinat, aflat într-o continuă evoluție și transformare; limba e perfectibilă și, ca urmare, „*nu poate fi vorba de unificarea desăvârșită a unei limbi literare*”⁵; „*aceștia au înțeles nota esențială, definitorie a conceptului de unificare și anume procesualitatea*”⁶ Conștienți fiind de acest aspect al condiționării istorice a evoluției limbii, subliniază și relativitatea oricărei norme lingvistice în procesul interior diacronic al limbii literare. Relevă, astfel, unitatea limbii literare în diversitatea manifestărilor sub aspectele ei particulare sau teritoriale. Ca urmare, opinenții apreciază: „*Ceea ce urmărește Asociațiunea e unificarea limbii în părțile ei bune. Altfel nu ar fi unificare, ci curată nebunie*”⁷ În procesul de durată, progresiv și complex al unificării, susțin că trebuie să existe o anumită **gradualitate**, întrucât **procesul e deschis**, capabil de noi asimilări. În acest sens **îmbogățirea limbii literare** presupune și utilitatea **aportului graiurilor** (subdialectelor, n.n.). „**Dialectul ardelenesc are tot atâta drept la viața literară ca și oricare alt dialect românesc** [s.n.], *ba, ar fi o crimă chiar, dacă unele omoare ale acestui dialect nu s-ar putea vreodată validita în literatură*”⁸

Lată, succint, concepția sănătoasă la care au ajuns specialiștii-colaboratori ai **TRANSILVANIEI**; unanim acceptată și azi de lingviști. Ea avea la bază conștiința solidă privitoare la unitatea lingvistică și națională, manifestată firesc, neținând cont de granițele politice, vremelnice.

O altă concluzie și punere de acord a purtătorilor de opinie ai **ASTREI** și **TRANSILVANIEI** (specialiști, publiciști, oameni de cultură) în privința **unificării limbii literare** este cea privitoare la **etapele** acestui proces. Pornind de la faptul că două mari grupuri etnice ale poporului român erau despărțite de granițe politice în state diferite, cu evoluții în stadii diferite ale limbii – români transilvăneni și români „de peste Carpați” – se pune **problema omogenizării** diferitelor aspecte ale diferențierilor, într-o limbă unitară, comună și generalizată la toți vorbitorii. În acest sens, ei au stabilit ca strategie prioritară, mai întâi unificarea limbii fiecărei comunități românești în parte. „*Fiecare aspect lingvistic trebuia pregătit sub imperiul aceluiași exigențe, în vederea, osmozei lor finale [...] aceeași preocupare ce se realiza concomitent în fiecare arie lingvistică, se interfeera cu procesul de omogenizare a acestor aspecte teritoriale, de contopire a lor în una și aceeași limbă literară generală*”⁹

Într-o **primă etapă** se preconiza unificarea limbii literare din România, asigurându-se mai întâi unitatea acesteia, drept premisă pentru procesul final. Cum și când se va împlăni? Când frații noștri din Regat au să împlinescă românizarea

1 Ion Breazu, *op. cit.*, p. 549.

2 Ibidem.

3 Victor V. Grecu, *Unitatea limbii române literare în preocupările Astrei*, în *Astra (1861-1950). 125 de ani de la înființare*, Sibiu, 1987, p. 309.

4 *Unificarea ortografiei și limbei literare*, amplu grupaj de articole apărute în presa vremii referitoare la temă, în *Transilvania*, nr. VI/1902, p. 189-242.

5 D.P. Popescu, *În chestiunea unificării limbii literare*, în *Transilvania*, nr. VI/1902, p. 236.

6 Victor V. Grecu, *op. cit.*, p. 309.

7 D.P. Popescu, *art. cit.*, p. 236.

8 Ibidem.

9 Victor V. Grecu, *op. cit.*, p. 310.

României. „Când, apoi, după o muncă îndelungată, perseverență [...] va fi creată în Țara liberă românească o limbă literară, oficială și socială unitară, atunci va fi sosit timpul să se discute unificarea limbii”.¹

Cea de a **două etapă** viza toate aspectele lingvistice, prin „unificarea limbii românești, scrise și vorbite în Transilvania, cu limba din România”.²

De ce într-o primă fază în Regatul României? Pentru că aici există condițiile de libertate prielnice, cadrul instituțional și mijloacele necesare: „frații noștri din Regat [...] sunt cu atât mai mult chemați și datorii să-și îndeplinească această sfântă datorință, ce o au față de întreaga românie, cu cât ei singuri sunt în fericita poziție de a o putea îndeplini, [...] prin Academie, ministere, primării, societatea adevărat cultă și liberă. [...] Astăzi, așa și în viitor, tot ce s-ar întreprinde în Țară în direcție patriotică, românească, și îndeosebi tot ce Academia ar face pentru românizarea limbii românești ar fi întâmpinat de toți Românii, cari mănuiesc până la noi [în Transilvania n.n.] și în Bucovina, cu cel mai viu entuziasm și urmat cu perseverență neconținută atență”³, susținea Alexandru Vaida-Voevod.

În limba din Regat, ceilalți români ar putea avea, astfel, un model demn de urmat, întrucât „în societatea românească de dincoace se vorbește des ungurește și nemțește, în societatea bucovineană e la ordinea zilei conversația în limba germană, iar basarabenii se folosesc de multe ori de limba rusească, iar când se întâlnesc doi români macedoneni o dau pe grecește. Tot atâtea fenomene ușor de explicat și de scuzat, deși nespuse de rușinoase și întristătoare”.⁴

O interesantă, lucidă și pertinentă luare de poziție, în sensul celor de mai sus, găzduiește *TRANSILVANIA*, reproducând, în sinteză, un articol din „Liga Română” (1896-1900), semnat de Dim. I. Gelu, intitulat „Limba literară de peste munți”⁵, mai ales că autorul nu este transilvănean! „E netăgăduit că ziarele românești de peste munți [Transilvania, n.n.] scriu azi mai corect românește decât acum treizeci, patruzeci de ani, când etimologismul era în floare și nu știai bine dacă limba ziarelor de acolo e o latinească stricată sau o românească latinizată. [...] Cu toate acestea a rămas deosebite între limba literară de acolo și a noastră de aici. E neapărat firească, până la un punct această deosebire. Baza culturii românești de peste munți e latină și germană, a noastră e franceză (s.a.). Această deosebire a influențelor literare a produs și o deosebire în dezvoltarea stilului. Dar mai este o cauză. Noi trăim în țara românească! Nici un cuvânt nu ne pricinuieste vro dificultate. În administrație, în magistratură, în litere, științe, în parlament, s.a.m.d. avem funcțiuni, elemente, părți, noțiuni cu numiri românești [...]. Dar nu este tot așa în Transilvania. Acolo e o viață publică străină (s.a.) de limba și obiceiurile românilor. Administrația, magistratura, învățământul, totul e străin și are numiri străine. Românii, zilnic (s.a.) trebuie să-și traducă din ungurește și nemțește deosebitele numiri, cuvinte, științe etc. [...] **Împrejurările** (s.a.) de acolo poartă vina pentru această desfigurare a limbii, iar nu oamenii”⁶.

De necomentat!

Definitivarea acțiunilor simultane în cele două etape puteau determina și definitivarea unificarea în ansamblul ei a limbii române literare.

***

Din conținutul multitudinii articolelor, studiilor, disertațiilor, rubricilor și notelor inserate în paginile revistei *TRANSILVANIA*, putem distinge **trei mari perioade** care au marcat **eforturile ASTREI pentru unificarea limbii române literare, pentru statornicirea unei ortografii unitare și a regulilor gramaticale, a modernizării lexicului.**

O primă perioadă a revistei *TRANSILVANIA* (1868 - 1899) ar fi cea situată între constituirea *ASTREI*, înființarea organului ei de presă *TRANSILVANIA* (1868), până la 1899, **caracterizată** prin etimologism în scriere, printr-o **emulație** creată **în jurul ideilor teoretice, și de încercări** meritorii de a le transpune **în practica vieții culturale** prin acțiuni proprii în sânul organismelor special create, de a convinge intelectualitatea și, mai apoi, masele largi asupra necesității de a-și apăra și cultiva limba, de a-i statornici unele reguli, ca un bun de mare preț, coloană vertebrală a însăși ființei naționale.

A doua perioadă ar putea fi situată între 1900 - 1910 (primul deceniu al secolului XX), interval scurt, dar deosebit de dens, caracterizat prin **lupta** deosebit de **acerbă** pentru **stabilirea și acceptarea cvasiunanimă a cerințelor generale unice de unificare a limbii literare, de statuare a principiilor și normelor clare, unice ale ortografiei române, de unificare și impunere a normelor gramaticale și de deschidere spre modernizarea lexicului.** E perioada triumfului principiului fonetic în scriere. În această perioadă temporală are loc, mai mult ca oricând, o **conlucrare** hotărâtă și fructuoasă între *ASTRA* și **Academia Română**, ca **for unic**, acceptat de ambele *așa - zise versante ideologice, culturale, spirituale și geografice ale Carpaților*, capabil să coaleză vigurose forțele științifice pentru definitivarea, legiferarea și implementarea normelor amintite în toate sferile vieții publice.

A treia perioadă am situa-o între 1911 - 1946, caracterizată prin eforturile conjugate spre realizarea unității de neam și limbă (momentul 1918), **consolidarea și perfecționarea limbii literare, a aplicării practice, conștiente**, la nivelul învățământului de toate gradele, în sânul administrației, al presei, al celorlalte instituții și segmente ale vieții sociale (bisericească, justiție, medicină, armată etc.), **a principiilor, normelor și experienței acumulate, a elaborării de tratate, dicționare și îndreptare** în scopul ridicării culturii și creației literare și științifice românești la noi cote valorice, precum și perfecționarea, aducerea la zi, conform evoluției firești a limbii, a noi norme.

În epoca contemporană (după 1990), reluându-și activitatea în condițiile libertății spirituale recâștigate, în urma evenimentelor revoluționare ce au cuprins Estul european, ca urmare și România, *ASTRA* și-a reluat activitatea. Am putea considera intrarea Asociației în cea de a patra perioadă a activității, marcată de încercarea revigorării spiritului aartist, atragerii noilor generații spre cunoașterea și înțelegerea eforturilor generațiilor trecute, îndreptate spre apărarea ființei naționale prin limbă și cultură, spre desăvârșirea unității naționale, spre ridicarea nivelului de cultură și civilizație al poporului român, la nivelul popoarelor europene; de asemenea, spre a găsi, în noul context social-istoric contemporan, noi modalități de afirmare a spiritualității și culturii. (*va urma*)

1 Dr. Alexandru Vaida Voevod, *Reflexiuni «asupra unificării» limbii literare*, în *Transilvania*, nr. VI/1902, p. 225.

2 Ibidem.

3 Dr. Alexandru Vaida-Voevod, *op. cit.*, p. 223-225.

4 Idem, p. 219-220.

5 Dim. I. Gelu, *Limba noastră literară*, („*Limba literară de peste munți*”), în *Transilvania*, nr. III/1899, p. 69-70.

6 Ibidem.

Revista „Transilvania” – fațete ale cultului lui Vasile Alecsandri

Ioana DRAGOTĂ

Vasile Alecsandri, „veșnic tânăr și ferice”, își ocupă cu regalitate locul în istoria literaturii române. Precursor, novator, având o poziție unică între făuritorii României moderne, perceput ca un monument, retras în nemurirea sa, pare să mai facă doar obiectul cercetării, exilat în manualele și bibliografia școlară. Mai citim astăzi poeziile lui Vasile Alecsandri? Mai pot ele impresiona sensibilitatea lectorului contemporan? Răspunsurile pot părea previzibile, dar nu au nimic de a face cu circulația reală a operei poetului.

„Hora Unirii” este, cu siguranță, una dintre cele mai des auzite melodii, folosită și ca semnal sonor pentru marcarea timpului sau al mersului trenurilor. Nu presupune asta și o „lectură” implicită? Chiar dacă nu este prezent, suportul și semnificația textului au dus la o asemenea răspândire. Resursele însuflețitoare ale versurilor lui Vasile Alecsandri sunt încă intacte, lucru vădit cu prisosință de succesul și circulația textului „Sus români, lumea ne vede / România-n noi se-ncrede”, cântat și difuzat intens în momentele de mare euforie de după decembrie 1989. Dar câți dintre cei care îl cântă și îl ascultă știu că, în țesătura textului, sunt prinse versurile din „Hora Ardealului”, publicată de Vasile Alecsandri în „Gazeta de Transilvania”, în timpul refugiului la Brașov (1848)? Să-i mai amintesc aici și pe adolescenții care cântau entuziaști, împreună cu Mircea Baniciu, „Pasărea colibri” sau „Phoenix”, piesele de succes „Andrii Popa” sau „Strunga”, recuperând, ce fenomen uluitor!, adolescența furată a părinților lor. Și aceste cântece, tot pe versurile lui Vasile Alecsandri sunt.

Biografiei și operei poetului i-au fost dedicate, de-a lungul timpului, numeroase studii. Însemnătatea culturală și politică a activității acestuia a fost intens subliniată. Alături de acestea, receptarea operei sale a suscitât interesul cercetătorilor, date fiind dimensiunile fără precedent ale succesului de care s-a bucurat, caz unic și irepetabil în istoria literaturii române, pentru elucidarea căruia s-a recurs la instrumentele istoriei, sociologiei, psihologiei mulțimilor etc.¹ Că Vasile Alecsandri s-a bucurat de celebritate, e puțin spus. El a fost obiectul unui veritabil cult. Puțini creatori, favorizați ai soartei, au avut parte în lumea aceasta de o asemenea constantă glorie, în timpul vieții lor. Este remarcabil faptul că poetul a reușit să-și păstreze seninătatea și echilibrul în fața formelor și expresiilor pe care le-a îmbrăcat în epocă admirația ce i se purta, forme aproape greu de înțeles acum, raportat la sensibilitatea omului contemporan.

Se poate afirma însă, fără teama de a greși, că prețuirea unanimă a lui Vasile Alecsandri și-a atins apogeul în Transilvania. „Într-adevăr, dincoace de munți, succesul bardului de la Mircești apare amplificat. Aici nu mai e vorba de «concordanța dintre operă și un grup», considerată de sociologii literaturii drept condiție a «succesului» literar, ci de aceea dintre o operă și întreaga suflare românească. De o parte, un scriitor ce întruchipează în mod plener idealul de poet național, prin poezia sa, în sens superior ocazională, adică strâns legată de evenimentele fundamentale ale istoriei și contemporaneității, străbătută de un vibrant și sincer patriotism, de un profund optimism și spirit combativ și totodată larg accesibilă ca idee și limbaj. De alta, o comunitate națională a cărei conștiință de neam exacerbată de opresiunile la care este supusă ca și de faptul că pentru ea realizarea unității naționale rămâne încă «un vis neîmplinit», o ardentă aspirație. În aceste condiții, ecourile operei lui Alecsandri era normal să fie aici și au fost mult mai puternice și mai de durată. Extrem de semnificative pentru modul propriu de receptare a operei bardului de către transilvăneni ni se par cuvintele de salut ce i le adresa delegația bănățenilor la Mehadia: «unde poveștile tale au delectat, la noi au produs lacrimi de bucurie; unde baladele tale au încântat, la noi au produs visuri de aur; unde opurile geniului tău au produs admirațiune, la noi au făcut neînvincibilă însuflețirea pentru limba și națiunea noastră.» [...] Timp de câteva decenii, opera lui Alecsandri a constituit pentru românii ardeleni principala hrană sufletească. El le-a format gustul, le-a cizelat limba, le-a oferit imbolduri și modele de creație și mai ales le-a întreținut vie conștiința națională.»²

Transilvănenii au găsit în Vasile Alecsandri expresia însuflețitoare a propriilor năzuințe, imboldul de așezare a limbii în fâgașurile firești iar, în prestigiul internațional al poetului și mai cu seamă în premiul acordat de Societatea pentru studiul limbilor romanice din Montpellier, în 1878, pentru „Cântecul ginteii latine” (subiect atât de drag ardelenilor), răzbunarea umilințelor seculare și depășirea complexelor de inferioritate cultivate de opresori.

Legăturile lui Vasile Alecsandri cu Transilvania sunt solide și au o lungă istorie. Trecând peste faptul anecdotic al nașterii lui într-o trăsură brașovenească, primul dascăl pe care l-a avut a fost călugărul maramureșean Gherman Vida. Studenția în străinătate încă a fost un bun prilej pentru stabilirea de contacte cu tineri români din toate provinciile. Idealurile

1 Sara Iercoșan, „Junimismul în Transilvania”, Cluj-Napoca, Dacia, 1983; Ion Breazu, „Pătrunderea ideilor junimiste în Transilvania” în „Studii de literatură română și comparată”, vol. 1, Cluj-Napoca, Dacia, 1970; Pamfil Matei, „Vasile Alecsandri și revista «Transilvania»” în „Transilvania”, An VII (LXXXIV), nr. 5, 1978, p. 40-41; Paul Cornea, „De gustibus disputandum”, București, Editura Academiei RSR, 1972; V. Fanache, „Teatrul lui Alecsandri în Transilvania” în „Întâlniri”, Cluj-Napoca, Dacia, 1976, p. 195-200; Paul Cornea, „Originile romantismului românesc”, București, Minerva, 1972; Ion Apostol Popescu, „Influența lui Vasile Alecsandri asupra mișcării folclorice din Ardeal și Banat” în „Limbă și literatură”, nr. 10 din 1965; p. 47-48; Paul Cornea, „Originea și funcționarea unui mit literar. Cazul Alecsandri” în „Regula jocului”, București, Editura Eminescu, 1980, p. 153-173; Ion Breazu, „Vasile Alecsandri și Andrei Bârseanu” în „Studii de literatură română și comparată”. Vol. 1, Cluj, Dacia, 1970, p. 255-268.

2 Sara Iercoșan. op.cit. p. 81-82.

pașoptiste comune și refugiul în Transilvania sunt alte trepte ale unei legături ce se consolidează continuu.

Răspândirea operei lui Vasile Alecsandri în Transilvania, succesul de care se bucură, sprijinite de prestigiul lui cultural și politic, cunosc o continuă evoluție ascendentă și își ating punctul culminant cu ocazia triumfului de la Montpellier. Se poate astfel spune că Vasile Alecsandri a domnit deplin în inimile ardelenilor în întreaga a doua jumătate a secolului al XIX-lea când poeziile lui sunt omniprezente în calendarele populare, în gazete, în manualele școlare, sunt recitate la serbări, la ședințele societăților de lectură, cântate de corurile țărănești. Piesele lui de teatru constituie baza repertoriului trupelor de amatori, îi sunt dedicate numeroase prelegeri populare, operele tipărite se găsesc în bibliotecile românești din toată Transilvania iar unde tipăriturile nu ajung, absența lor este suplinită de caietele manuscrise, care aveau o îndelungată tradiție¹ și de intensă circulație orală.

Un rol important a avut și revista „Convorbiri literare”, bine difuzată în părțile locuite de români, din Imperiul Austro-Ungar. De aceasta se leagă și prima semnalare a lui Vasile Alecsandri în revista „Transilvania”. Deși nu sunt foarte numeroase, articolele în care este menționat și poeziile care îi sunt reproduse îl plasează pe Vasile Alecsandri, de departe, pe primul loc între cei mai bine reprezentați scriitori români, ASTRA contribuind și pe această cale la răspândirea operei lui Vasile Alecsandri.² Iată, în continuare, lista articolelor identificate:

Convorbiri literare. [În „Transilvania”] An I, nr. 5, feb. 1868, p. 98-99. Despre culegerea de poezii populare a lui Vasile Alecsandri: *Merită nu numai recenziunea cea mai binevoitoare, ci și ca să o aibă fiecare familie română, pentru ca să învețe a admira și din acestea bogăția de spirit și puterea de imaginație cu care este înzestrat poporul nostru, care e adevăratul autor și proprietar al acelor poezii. Dacă Vasile Alecsandri nu și-ar fi mai câștigat alte merite pentru limba și literatura națională, singur acesta încă-i da dreptul la recunoștința unanimă și sinceră a națiunii întregi.*

Doncilă : [poezie] / Vasile Alecsandri. An I, nr. 19, 15 sep. 1868, p. 458-460.

Dn. Vasile Alecsandri / Cezar Bolliac. An VIII, nr. 18, 15 sep. 1875, p. 203. *Aceasta este capacitatea de zugrăvire a dulcii și avutei limbi românești, ca înseși patria ei, când un geniu cu talent vine să opereze într-însa, știind ce să-i ceară.*

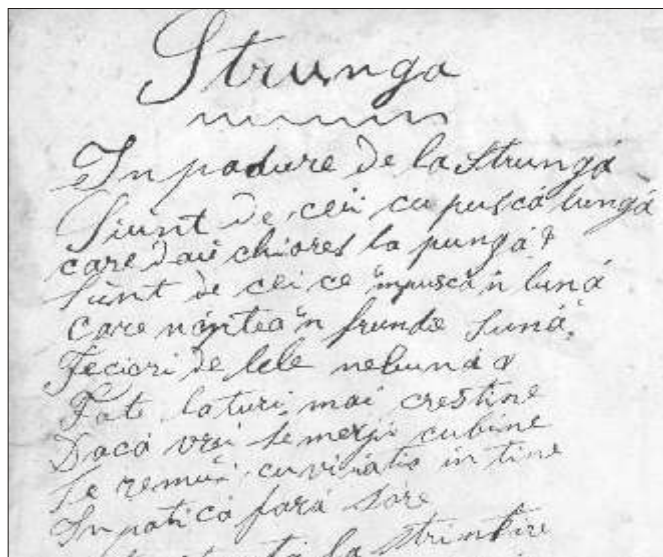
Răzbunarea lui Statu-Palmă : [poezie] / Vasile Alecsandri. An VIII, nr. 18, 15 sep. 1875, p. 204.

Concert în luncă : [poezie] / Vasile Alecsandri. An VIII, nr. 18, 15 sep. 1875, p. 204-205.

Bibliografia. Vasile Alecsandri / An X, nr. 4, 15 feb. 1877, p. 48. *Nu cunoaștem în toată națiunea noastră scriitor mai popular, mai citit și mai gustat, decât este dn. Alecsandri; de aceea și suntem convinși că nu va rămânea o singură bibliotecă românească, fie aceea încă pe atâta de modestă, ca să nu-și câștige scrierile dsale.*

Balcanul și Carpatul : [poezie] / Vasile Alecsandri. An X, nr. 12, 15 iun. 1877, p. 143-144. *Poezii care se iau din mână în mână, precum nu s-a mai văzut de mult.*

Bibliografia. An X, nr. 12, 15 iun. 1877, p. 144. Nu-

Fragment dintr-un manuscris anonim (1887-1888)
aflat în posesia bibliotecii noastre

mărul preponderent al lucrărilor dlui Vasile Alecsandri va avea preț nepieritor pentru națiunea noastră cu atât mai vărtos, că acelea sunt străbătute de spiritul sacru național și de patriotismul cel mai pur și totodată luminat.

Peneș Curcanul : [poezie] / Vasile Alecsandri. An XI, nr. 5, 1 mar. 1878, p. 58-60.

Cântecul latinului : Poezia și comentariu. An XI, nr. 12, 15 iun. 1878, p. 133-134. *În adevăr mari lucruri se întâmplă cu elementul nostru românesc. Acestea nu mai sunt simple aspirațiuni și planuri omenești. Providența divină își aduse aminte de nemaiiuzitele noastre suferințe milenare. Ea a început a repara din relele trecutului. Cu cântul său, poetul Alecsandri proba încă o dată omenirii că națiunea română a moștenit toate virtuțile și calitățile gîntei din care descinde și că, cu toate că fu izolată la porțile Orientului, dânsa a știut să le conserve intacte, ca să poată da, la ocaziuni, eroi pentru Grivița și eroi pentru Montpellier.*

Felicitarea d-lui V. Alecsandri prin Comitetul Asociațiunii transilvane / An XI, nr. 14, 15 iul. 1878, p. 157-160. *Vicepreședintele Asociațiunii transilvane îndată ce a auzit de triumful dlui V. Alecsandri la Montpellier, a convocat comitetul asociațiunii în ședință extraordinară; de unde această corporațiune, mândră de triumfurile, ce românii au făcut și fac nu numai cu spada, ci și cu dulcea și eroica lor liră, au îndreptat dlui V. Alecsandri următoarea felicitare:*

Comitetul Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român cu vie plăcere se folosește de ocaziunea în care „Societatea limbilor romane” Te-a distins pentru „Cântecul gînteii latine”, dându-Ți coroana de lauri a poezilor latini – a-Ți aduce și din partea sa felicitările cele mai călduroase. Negreșit că nu acest cântec este singurul merit literar pentru care românii Te salută; lucrările ce ai dat în trecut sunt multe și de o valoare nepieritoare pentru noi românii în special și pentru latinitate în general. Dacă Te salutăm și Te felicităm cu astă ocaziune, este că pe lângă meritele literare din trecut chiar acum, prin opera premiată ai

1 Un astfel de manuscris se găsește și în colecțiile bibliotecii noastre. Are 89 de file, format 16,5x11 cm și este datat 1887-1888; aproape toate poeziile transcrise aparțin lui Vasile Alecsandri.

2 În „Biblioteca populară a Asociațiunii” au fost editate: „Poezii alese” (1908), „Cântece din bătrâni” (1911 - partea I, 1913 - partea a II-a), „Poezii populare ale românilor” (1914); „Povestea vieții lui Vasile Alecsandri” de George Vilsan (1926), „Marii cântăreți: Vas. Alecsandri, G. Coșbuc, Grig. Alexandrescu” de Ion Agârbiceanu (1931) cf. „Asociațiunea - «ASTRA»: Activitatea editorială la Sibiu” (Sibiu, 1973).

pus la înălțime înaintea gînteii latine, și putem zice, a lumii întregi onoarea și gloria națiunii române, sentinela perpetuă a civilizațiunii la porțile orientului. Primiți Domnule admiratiunea și profunda noastră stimă ce vă păstrăm.

Banchetul dat de amicii literaturii, poetului Vasile Alecsandri în 2 iunie st. v. 1878 (După „Presa” de la București din 4/16 iunie a.c.). An XI, nr. 14, 15 iul. 1878, p. 157-160.

Cuvânt de deschidere rostit prin directorul despărțământului Alimpu Barbolovici la ocaziunea adunării generale a despărțământului XI [...], ținută la 16 iulie 1878 în comuna Băsești. An XI, nr. 17, 1 sep. 1878, p. 195-196. *Și iată suflând spiritul simțului național și străbătând peste orizontul națiunii, a răsfirat norii cei negri de pe soarele lucind al limbii româneși strălucind aceea din înălțimea orizontului peste fața națiunii române, a șters de pe aceasta pata cea neagră, cășunată prin furtunile seculare și prin focul ei divin a secat lacrimile așa cât fața ei și-a recâștigat mândrețea-i originală într-atâta cât reprezentanții surorilor ei adunați la Montpellier în societatea limbilor latine, nu numai au recunoscut într-însa pe dulcea lor soră, pe limba română, ci ce e și mai glorios pentru limba noastră, premiul cupei de argint l-a judecat autorului laureat al Cântecului gînteii latine, lui Vasile Alecsandri și printr-însul limbii și națiunii române. Adunarea generală adresează poetului următoarea scrisoare: Laurul învingerii glorioase care l-au secerat limba română prin penelul poetic al Domniei Tale, în societatea limbilor latine, acordându-ți-se premiul meritat pentru Cântecul gînteii latine, înfrumusețează și templele Națiunii române dincoace de Carpați; prin urmare și ale despărțământului XI al Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, pentru care primește, Te rugăm, expresiunea onoarei, devotamentului și iubirii noastre frățești, care Ți le cultivăm și eternizăm pentru totdeauna, dorindu-Te fierbinte nu numai cu brațe, ci și cu inima deschise, ca să binevoiești a lua parte la adunarea generală a Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român ce se va ține în Șimleul Silvaniei la 4 august a.c. Te rugăm ca pe un Mesia al românismului să veniți în mijlocul nostru, spre a vă putea săruta fruntea și mâinile care au eternizat gloria limbii române în concertul națiunilor gînteii latine.*

Concertul în luncă : Lecțiune în despărțământul VI [...]. An XII, nr. 15-16, 1-15 aug. 1881, p. 124-128.

Ceva despre epica lui Vasile Alecsandri / Virgil Onițiu, An XXI, nr. 8, 15 aug. 1890, p. 237-250; nr. 9, 15 sep. 1890, p. 262-271.

+ **Vasile Alecsandri** : [necrolog]. An XXI, nr. 9, 15 sep. 1890, p. 261. *Vasile Alecsandri regele poeziilor români nu mai este între cei vii. [...] Inspirat din nesecatul și fără seamăn prețiosul și fermecătorul tezaur al poeziei populare române Alecsandri a devenit și cel mai popular poet român. Abia se va afla un petec de pământ locuit de români, unde să nu se audă recitate și cântate poeziile lui. [...] Numele mult regretatului decedat va ilustra, o putem zice cu toată certitudinea, una din cele mai frumoase pagini din istoria literaturii române.*

Vasile Alecsandri / Virgil Onițiu. An XXI, nr. 11, 15 nov. 1890, p. 399-406. *Atât ne-am deprins a-l ști în mijlocul nostru, atâta ne-am dat a-i auzi glasul dulce, atâta l-am legat în sufletul nostru de ce avem mai drag pe lume: de limba noastră românească și de poporul nostru românesc, încât știrea că*

l-am pierdut, ni se pare aproape cu neputință. [...] Căci de fapt biografia lui V. Alecsandri este istoria Românilor din anii cinzeci din urmă. Nu s-a petrecut de pe la 1840 încoace un eveniment mai însemnat în viața noastră națională, ca să nu fi conlucrat Alecsandri, la realizarea lui, fie cu cuvântul, fie cu fapta. Numele lui Alecsandri este nedespărțit de succesele progresului general la români. [...] Pomenirea lui trebuie să fie veșnică și neștearsă între Români!

Vasile Alecsandri / M. Strajanu. An XXVIII, nr. 1, ian.-feb. 1897, p. 7-17. *Sunt oameni, a căror viață este intim țesută cu viața națiunii, din care s-au născut. A vorbi despre ei înseamnă a face istoria timpului lor. Unul dintre acești oameni este Vasile Alecsandri. [...] În 1879 a fost ales membru onorific al Asociațiunii Transilvane în adunarea de la Sighișoara.¹ [...] Poet național în cel mai larg înțeles al cuvântului, el a fost și este și astăzi iubit și admirat mai mult decât oricare altul, atât la țară cât și în orașe, atât în colibă și mansardă cât și în palate. [...] Orice s-ar zice, Alecsandri a deschis literaturii noastre poetice adevărata cale națională și este până astăzi cea dintâi glorie a ei.*

Vasile Alecsandri : Trei conferințe publice angajate de despărțământul Sibiu al „Asociațiunii” în martie și aprilie 1905. An XXXVI, nr. 2, mar.-apr. 1905, p. 25-69:

I. Biografia și poezia patriotică a lui Alecsandri de Dr. I. Beu: *Dorința noastră a tuturor era ca noua serie de conferințe să se țină în sala Casei naționale, menită a servi ca adăpost literelor, științei și artei românești. Este numai natural ca subiectul primei conferințe ce avea să se țină în acest sanctuar cultural să fie activitatea aceluși bărbat, care prin lucrările sale literare a contribuit mai mult la deșteptarea, înaintarea culturală și consolidarea poporului român și a dat poate cea mai fidelă expresiune firii acestuia. Alecsandri a iubit cu aceeași căldură pe Românul ardelean, ca și pe cel din România, Basarabia, Moldova și Muntenia; pentru el Românul era Român, trăiască sub orșicare împărăție. Vestea morții sale (1890) a străbătut ca un fulger toate unghiurile locuite de Români. Întreaga națiune românească era pătrunsă de o adâncă jale, căci a fost lipsită de poetul ei cel mai iubit, cel mai mare; căci moartea i-a răpit pe acela care a trăit și a lucrat pentru gloria întregului neam.*

II. Epica lui Alecsandri de Dr. V. Bologa: *Dar cum s-ar putea presupune să găsești vreo inimă închisă când e vorba despre Vasile Alecsandri, care a cules și a întrupat în cadrele frumosului toate tresăririle inimii poporului român, din epoca redeșteptării sale naționale și literare. Și dulceața limbii lui populare cu sentimentele nobile ce tâlcuiește în cadrele lirei, va rămânea încă multă vreme neîntrecută în literatura noastră.*

III. Teatrul lui Alecsandri de Dr. I. Borcia: *Cine dintre noi n-a văzut ceva din acestea? Și nu vorbesc de bătrânii care se înduioșează și acum, amintindu-și de vreo reprezentare a unei trupe teatrale, venită, în timpuri mai bune, de peste munți, sau de acei care au văzut poate chiar pe Millo, strălucitul interpret al creațiilor lui Alecsandri? Cine n-a asistat, sau cel puțin n-ar fi avut ocazie să asiste la reprezentarea vreunei comedii de Alecsandri?*

Pastelele lui Alecsandri : Conferință ținută în sala „Muzeului Asociațiunii” din Sibiu în 1 Aprilie 1906 / de Sebastian Stanca. An XXXVII, nr. 2, mar.-apr. 1906, p. 29-45. *Poezia lui e ruptă din sufletul poporului, estetica poporului îmbrăcată într-un lirism dulce dau poeziilor lui farmecul care străbate la inima*

1 25 iulie/4 august, la propunerea lui Const. Stezariu. Deoarece Alecsandri era cetățean străin, se cere aprobarea guvernului de la Budapesta, care se acordă la 24 aprilie 1880 Cf. D. Duzinchievici, „Din corespondența inedită a lui Vasile Alecsandri” în „Limbă și literatură”, nr. 10 din 1965, p. 68-69.

poporului, căruia îi cântă. Și aceasta e caracteristica principală a poeziilor lui; Alecsandri e poet popular național.

Cronică. Mormântul de la Mircești / A.B. An XLVI, nr.1-6, iul. 1915, p. 75-77. *La mormântul din grădina boierească a acestui sat s-au adunat în ziua de 22 august v., sute de frunțiși din toate plaiurile României, dar mai cu seamă din bătrâna Moldovă, ca să se închine înaintea țărnei sfinte a aceluia care odihnește într-însul și să-i preamărească amintirea. Nu este o singură mișcare mai însemnată, petrecută în partea a doua a veacului trecut în Principatele române dunărene, din care a răsărit România modernă, cu scopul de a întări și înălța neamul românesc, la care Alecsandri să nu-și fi avut partea sa; nu este un singur pas spre lumină și spre progres, la care să nu fi căutat a contribui și el cu ceva. Să ne închinăm, deci, cu toții memoriei lui, rostindu-i cu sfințenie numele!*

O scrisoare a lui Vasile Alecsandri / G. Bogdan-Duică. An 57, nr.3, mar. 1926, p.134-135. Din arhiva Odobescu.

RESTITUIRI

Învățământul românesc în Republica Moldovenească

Traian MARCU

Materialul inserat în numărul de față al Revistei „Familia română” a apărut sub acest titlu, pentru întâia oară, în Revista „Transilvania” (Anul 72, nr. 9, noiembrie 1941, p. 644-650).

Autorul, Traian Marcu, membru al ASTREI, colaborator al revistei, e un fin observator al fenomenului sociologic în general și al celui cultural în special, devenind un comentator avizat al spațiului basarabean, într-un anumit context socio-politic, într-un moment dramatic pentru destinul Basarabiei și al Bucovinei de Nord de după 1940.

Publicarea materialului de față o găsim oportună din mai multe perspective. Două ar fi esențiale, și anume: relevarea unor realități privitoare la limba română și școală în contextul istoric dat, a consecințelor unor acțiuni oficiale nefaste asupra ființei poporului român și, în al doilea rând, prin comparație, stabilirea unor similitudini cu acțiunile deliberate ale oficialităților din actuala Republică Moldova, privitoare la poziția față de limba română și „limba moldovenească”, în contextul socio-politic actual.

Lăsăm cititorilor de azi, avizați și implicați, puterea de a discerne, comenta și medita. Noi nu facem altceva decât a semnala!

Vasile LESCHIAN

Mișcarea culturală. Vasile Alecsandri – cu prilejul inaugurării mauseului dela Mircești. An 59, nr. 6, iun. 1928, p. 485-487.

Alexandru Marcu: Vasile Alecsandri și Italia : [recenzie]. An 59, nr. 7-8, iul.-aug. 1928, p. 663-664.

Ecoul poeziei lui Vasile Alecsandri în nord-vestul Ardealului / Vasile Scurtu. An 72, nr. 4, iun. 1941, p. 299-303.

Acestea sunt cele mai importante materiale dedicate poetului, pe care le-am identificat în revista „Transilvania”. Li se adaugă numeroase referiri, făcute în alte articole, cum sunt: **Românul în poezia sa populară** de Gr. Silași¹, **Piese teatrale, vrednice de jucat** de Horia Petra-Petrescu², **Alecu Russo în Ardealul revoluționar, la 1848** de Ion Breazu³. De asemenea, în **Rapoartele generale** ale Comitetului Asociației, sunt menționate prelegerile populare dedicate lui Vasile Alecsandri⁴.

Republica Moldovenească întemeiată în 1924 în cadrul Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, înglobând o comunitate națională aproape omogenă de câteva sute de mii de suflete, pe malul stâng al Nistrului, din dreptul Moghilăului până la Tiraspol, iar spre Răsărit, peste Balta și Ananiev, cu o însemnată prelungire la Sud de valea Codima, până aproape de Bug, - deși n-a cuprins pe toți „moldovenii” destul de numeroși și de compacti și dincolo de Bug în regiunea râurilor Ingul și Ingulețul, până la Nipru, și indiferent de rolul „magnetic” cu care a fost creată, mai mult pentru Românii de dincoace de Nistru, - a avut totuși, prin adoptarea limbii „moldovenești” ca limbă oficială a statului și a învățământului, o însemnată contribuție la conservarea *ființei noastre naționale* în teritoriile de dincolo de Nistru. Am subliniat intenționat cuvintele „ființa noastră națională” pentru a face de la început o netă distincție între *ființă* și *conștiință* națională, despre aceasta din urmă neputând fi vorba în niciun fel de măsură.

Învățământul în limba națională a fost organizat, după modelul întregului învățământ din Uniunea Sovietică, în două tipuri de școală: „înșepătoare” și „nijlocie”. Școalele sâtești „înșepătoare” constituiau învățământul obligator de 7 ani, corespunzător învățământului primar de la noi, dar echivalând cu absolvirea cursului inferior secundar (gimnaziul). În târgurile mai mari și în orașe funcționau școale asemănătoare, dar cu 10 clase, numite „nijlocii”. Ultimele trei clase ale acestor școale, a 8-a, a 9-a și a 10-a ar putea fi comparate, din punct de vedere al menirii lor și al obiectelor de studii, cu ciclul superior al liceelor noastre, și dădeau dreptul absolvenților la înscrierea în

1 „Transilvania”. An IX, nr. 18, 15 sep. 1876, p. 205-208; nr. 19-20, 15 oct. 1876, p. 217-220; nr. 21, 1 nov. 1876, p. 233-237; nr. 22, 15 nov. 1876, p. 249-252; nr. 23, 1 dec. 1876, p. 261-265.

2 Idem. An 66, nr. 6, nov.-dec. 1935, p. 386-394.

3 Idem. An 72, nr. 2, apr. 1941, p. 122-132.

4 Publicate în „Transilvania”, anii de apariție 1908, 1910, 1912, 1913, 1930, 1931, 1933.

„institutele” de învățământ superior din întreg cuprinsul Uniunii Sovietice. Un astfel de institut de grad superior în „limba moldovenească” a fost, spre exemplu, „Institutul Pedagogic”, din Tiraspol, menit să pregătească profesori pentru școlile „nijlocii” moldovenești.

Pentru fixarea unei limbi oficiale „moldovenești”, a unei grafii și ortografii proprii, am putea spune, respectând proporțiile, că Republica Moldovenească a trecut prin frământări oarecum asemănătoare acelor prin care ne-au făcut să trecem filologii noștri din secolul trecut. S-a oscilat multă vreme între grafia chirilică și cea latină, adoptându-se în cele din urmă grafia latină și ortografia română, pentru a fi din nou înlocuită oficial, în ultima vreme, cu cea chirilică. În ceea ce privește limba, cărturarii „moldoveni” prea „locali” s-au așezat de-a-curmezișul adoptării limbii românești din țară, pe motiv că nu e limba firească a poporului moldovenesc, fiind prea împănată cu neologisme. S-a eliminat, deci, tot ce părea „străin”, s-a recurs la formarea de cuvinte noi, compuse în genul lui Aron Pumnul (*cuvântelnic* = dicționar, *forma învoelnică a verbului* = optativ), la o grafie exagerat fonetică (*pestotlocu înfloresc jișinii, șiresii* etc.) care a dus până la suprimarea articolului hotărât masculin, lăsând cuvintele ciuntite, numai cu vocala de legătură *u* în coadă (*Și stejaru și ulmu și popu și salșia și fagu și bradu cresc la noi în pădure*) și la o sintaxă proprie moldovenilor, cu asperități de mult netezite în limba noastră literară (*Asupra globului pământesc șede steaua roșie; era sfârșitul maiului, dar zile calde încă mai era; cum văzduhul răzbate în plămâni* etc.). Pentru completarea lipsurilor lexicului s-a făcut loc, într-o proporție exagerată, termenilor rusești în circulație la „moldovenii” de peste Nistru (*poezd* = tren, *parahod* = vapor etc.) și celor mai extravagante neologisme trecute în limba moldovenească prin intermediul celei ruse (*pasajir, avtobus, soșialism* etc.). (Toate citatele sunt extrase din manualul de „Limba moldovenească” pentru „clasa a patra” de M. Oprea, Chișinău 1940.)

La Odessa, Tiraspol, Balta, s-au tipărit numeroase cărți moldovenești, atât cu grafia chirilică, cât și cu cea latină, manuale școlare, cărți literare, traduceri etc. cu un tiraj destul de variat, care se ridica uneori de la 2.000 până la 65.000 de exemplare.

Anexarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord în 1940 de către Uniunea Sovietică n-a dus la încorporarea acestor teritorii direct Republicii Moldovenești: Nordul Bucovinei, județul Hotin și sudul Basarabiei au fost alipite Republicii Ucrainene și numai centrul Basarabiei a constituit un stat comun cu fosta Republică Moldovenească.

Sporirea de teritoriu a Republicii Moldovenești aducea cu sine probleme noi și în materie de învățământ, limbă și grafie. Un foarte mare număr de școlari „moldoveni”, foști până atunci elevi ai învățământului românesc, care nu cunoșteau alfabetul chirilic, aveau nevoie de manuale tipărite cu litere latine. Tipografiile din Chișinău care aveau literele necesare n-au întârziat să le imprime în grabă, până la începutul lui septembrie 1940. Totuși întrebuintarea lor n-a fost generală nici în aceste teritorii noi ale Republicii Moldovenești: ele apar sporadic în anumite regiuni, alături de cele imprimate cu chirilice. Pe de altă parte, presa oficială, care trebuia să se adreseze marilor mase ale noului „popor sovietic”, nu putea primi inovațiile gramaticilor, care ar fi pus în încurcătură pe cititor. De aceea, cu toate că adoptă alfabetul chirilic, înlătură exagerările fonetice ale gramaticilor, neologismele în formă rusească, asperitățile sintactice, conservă articolul hotărât masculin, eliminat de manualele școlare, se descătușează de

toate canoanele oficiale și păstrează în linii generale limba literară românească, necesară înțelegerii celor obișnuiți cu ea. (Ex: *Moldova Socialistă organ al comitetului central, al comitetului orășenesc ghin Chișinău, P.C. ghin Moldova și al Sovietului Suprem al R.S.S. Moldovenești*). Gramaticii „moldoveni” care încercaseră să abată limba de la matca ei se găseau, deci, după douăzeci de ani de străduințe zadarnice, din nou în fața aceluiași probleme nerezolvate.

Oprindu-ne asupra manualelor școlare în ceea ce privește terminologia lor științifică și cuprinsul lor, trebuie făcute unele constatări.

În adoptarea terminologiei științifice n-a prezidat o concepție unitară. Uneori s-a încercat a se da valoare de circulație științifică unor cuvinte populare, de ex.: viața *crescăturilor* (plantelor), viața *jivinelor* (animalelor), *sufierea* (respirația), *înțoarserea* (inversiunea), alții s-au adoptat întocmai neologismele din limba română: *mamifere, amfibii, schelet, adverb, numeral, cardinal, ordinal* etc; alții s-au trecut neologismele prin pronunția rusă și au fost adoptate cu fonetismul particular respectiv: *alfavit, orfografie, musculii* etc., iar câteodată s-au adoptat termenii științifici ruși meniți să înlocuiască neologismele: propozițiunea *glavnică* (principală) etc.

În privința cuprinsului manualelor, principiul călăuzitor în învățarea tuturor materiilor era subordonarea întregului sistem de cunoștințe concepției politice a statului. Ne-o spune lămurit în concluzia introducerii manualului de „Științele naturale” pentru școlile „înșepătoare”, autorul C.A. Tețiurev, când, după ce expune programul materiei ce se va învăța în cursul anului școlar, încheie: „*Toate acestea noi trebuie să le învățăm pentru ca drept să înțelegem natura; să ne învățăm în a stăpâni natura și s-o folosim pe dânsa în zidirea noastră soșialistă. Toate aeste științe nouă ne trebuiesc pentru ca să stăm ziditori activi și conștienți a obștii noastre soșialiste*”. Spre același țel converg toate eforturile școlii prin tot cuprinsul manualelor pornind de la cl. I începătoare, cu bucăți alese, citate și imagini din viața oamenilor politici ai regimului, și toată literatura bibliotecilor școlare și publice.

Luând în specială considerare manualele moldovenești, vedem că ele se mulțumesc a fi simple prelucrări sau traduceri ale manualelor ruse sau ucrainene. Ele n-au nimic care să lege pe școlar, nici măcar de comunitatea spirituală a „moldovenilor”, prin povestiri luate din viața lor sau prin cunoașterea literaturii lor populare. Ca traduceri ele sunt servile și lipsite nu numai de talent, ci și de un elementar simț estetic, când e vorba de transpunerea pe „moldovenește” a unei opere literare rusești. Iată, spre exemplu, o strofă dintr-o „carte de știre” de clasa a II-a, tradusă din poetul ucrainian Șevcenco, mort la sfârșitul veacului trecut:

„*De-oi muri, pe o mojiță
Mă-ngropați pe mine,
În câmpia-ntinsă larg -
A drajii Ucrainei.
Ca ogoarele lărjite
Dnepru cât se traje
Să le văd eu și s-aud eu
Cât de tare raje...*”

sau acest fragment din poemul *Povestea despre un pescar și un peștișor* de Pușkin:

„*Când se roagă peștișorul de aur,
Cu glas omenesc grăește el:
Drumu dă-ni, bătrâne, nie în mare,
o plată scumpă ți-oi da eu pentru mine.*”

*M-oi răsplăti cu șe numa-i dori.”
S-a minunat bătrânu, s-a spăriet:
a pescărit el triizăși și trii de ani
și n-a auzit ca peștele să vorbească.
I-a dat drumu peștișorului de aur
Și i-a zăs lui mângâitor:
„Dumnăzău cu tine, peștișor de aur!
Plata ta nie nu-mi mai trebuie,
Du-te în marea albastră,
Și te plimbă, unde dragă-ți este.”*

ori, în sfârșit, acest capitolăș de proză tradus din Maxim Gorki:

„Noaptea era întunecoasă, pe șeri se mișca sloiuri groase de nouri flocoși. Marea era lină, neagră și deasă ca oloi. E sufla cu un aromat sărat și jilav și suna mângâios, plioscându-se de borturile vaselor, de mal, aghe-aghe le-gănând luntrea lui Celcaș. [...] Marea dorne cu un somn sănătos și puternic a lucrătorului care s-a obosit tare decuză.”

În fața acestor adevărate monstruoziții, care nu pot deștepta în sufletul copilului gustul pentru frumos, nu e de mirare dacă manualele școlare și bibliotecile școlare sau publice nu vor să cunoască de loc literatura românească, poporană sau cultă. Într-un singur manual am găsit această scurtă variantă a *Mioriței*, intitulată *Cântecul vechi șiobănesc*, în care se pare că folkloristul de ocazie a stricat intenționat până și muzicalitatea ritmului, pe lângă abolirea oricărei punctuații:

— *Frunză verde de trii flori
Șiobănaș dela miori
moartea unde ți-a fost să mori*
— *sus în vârful nucului (sic!)
în bătaia vântului
la șetina bradului*
— *de șe moarte ai murit*
— *de un trăsnet când a trăsnet*
— *d-apui șine te-a jelit*
— *păsările-au șirichit*
— *de scăldat șine te-a scăldat*
— *ploile când au plouat*
— *de păzit șine te-a păzit*
— *luna, când a răsărit*
— *lumnarea șine ți-a pus*
— *soarele când a fost sus*
— *de-ngropat șine te-a-ngropat*
— *trii brazde mari s-au răturnat*
— *fluerașu unde l-ai pus*
— *în cranga bradului sus
și când vântu a sufla
fluerașu a cânta
oile s'or bucura
și pe mine m'or căta.*

Nicăieri nici o amintire de un Creangă, Coșbuc sau Alecsandri, sau măcar despre noțiunea de „român” ori apropierea dintre „moldovean” și „român”. Totul era clădit pe concepția unui neam complet deosebit, care n-are nimic cu România, despre care nu se făcea nici o amintire. Singurii poeți „moldoveni” ai manualelor ca și al bibliotecilor publice sunt N. Țurcan, autor al unor versuri ca acestea:

IARNA

*Peste dealuri grebănoase,
peste câmpu dizgolit
cu cojoașele nițoase
iarna albă a venit:
o perină arjintie
pimprejur s-a-ntins pe jos,
peste sate și câmpie
astă noapte a nins vârtos.*

Sau L. Cornfeld, autorul mai multor volume de poezii „moldovenești” și creator al unor valori estetice ca cele de mai jos, reproduse din volumul *Versuri cântătoare* (Balta, 1935):

NISTRU

*Câte veacuri, Nistre,
Îți știa cărarea,
Îți duceai tu, Nistre,
Spuma în spinare
Și urmai tu, Nistre,
Până-n Neagra mare.
Revărsai tu, Nistre,
Apele albastre,
Innecai tu, Nistre,
Satele sihastre etc.*

În schimb, literatura rusă, ucraineană sau chiar și poloneză, în traducere „moldovenească” se bucura de mare fa-voare în bibliotecile școlare, ca și în manuale. Operele, frumos imprimate, dar tot atât de neîndemănatate traduse, ale lui Tolstoi, Korolenko sau Miczkiewicz se găsesc la îndemâna tuturor copiilor.

Îndepărtarea voită de la ideea comunității naționale a „moldovenilor” cu populația din România era urmărită me-todic, dar cu o stângăcie care desavantaja în primul rând însăși ideea de propagandă sovietică, pentru că procedând în sens invers, de la concepția identității naționale, atracția exercitată spre apus de Republica Moldovenească ar fi avut, poate, mai mulți sorți de izbândă. Tot atât de mult a dăunat însă procedeul și intereselor noastre naționale, căci ne găsim astăzi în fața unei foarte numeroase populații românești, răspândită până departe în Ucraina, care, deși vorbește aceeași limbă cu noi, e lipsită cu desăvârșire de orice sentiment de solidaritate cu poporul ro-mân și de orice identitate cu aspirațiile noastre. Fondul de viață comună al trecutului, cultul tradițiilor și al portului, legătura sufletească a credinței, s-au șters fără urmă, grație acestei educații particulare, făcând loc unei indiferențe care adoarme chiar și instinctul oricărei legături de sânge.

Marele rol al învățământului românesc, pe care statul nostru trebuie să-l organizeze acolo, constă, prin urmare, toc-mai în găsirea celor mai potrivite metode pentru reeducarea în spirit național și redeșteptarea la o conștiință și viață națională a acestei populații, problemă care cere din partea diriguitorilor școlii noastre o foarte atentă și foarte înțeleaptă deslegare, pentru ca nu cumva o pripeală, care n-ar ține seama de rea-litățile actuale și de condițiile psihologice speciale ale locului, să adâncească o prăpastie la care au săpat până acum atâtea vitregii ale timpurilor.

ASTRA în Basarabia interbelică

Nina NEGRU,

Cercetător, Biblioteca Națională a Republicii Moldova, Chișinău

„15 ani a fluturat steagul ASTREI din Sibiu pe deasupra satelor de la Nistru, ducând fraților năpăstuiți de un veac îmbrățișarea caldă și raza luminoasă a înfrățirii”, scria, după 28 iunie 1940, Teodor Iacobescu, președintele primei filiale (numită și despărțământ) a Asociației în Basarabia.¹

Primul despărțământ din afara Carpaților era înființat la 12 iulie 1924, la Cetatea Albă, din inițiativa căpitanului Mihai Dumitrașcu. În Raportul general al Comitetului Central al ASTREI pe anii 1923-1924, între despărțăminte noi erau „enumerate, cu drag, cele din Basarabia”²:

1. cel înființat de căpitanul M. Dumitrașcu în cadrul Regimentului 35 Infanterie „Matei Basarab” din Cetatea Albă;

2. cel care cuprindea orașul și județul Cetatea-Albă, înființat de același brav ostaș.

Despărțământul regimentului avea 16 agenturi (pe companii) și 15 biblioteci cu cărți aduse de ASTRA, 102 membri activi (ofițeri și subofițeri, abonați la revista mensuală „Transilvania” a Asociației) și 953 de membri ajutători (soldați). Primul președinte al despărțământului a fost locotenent colonelul A. Cantuniari, al doilea - colonelul Ilia Cornea.

Despărțământul central județean Cetatea-Albă era condus de președintele Teodor Iacobescu, deputat, în toată perioada interbelică. Al. Rotta, fost procuror, era vicepreședinte, iar Ionescu-Dârzeu era secretar. Acest despărțământ consta din 104 comune și avea 20 de cercuri culturale, fiecare cu câte o bibliotecă populară.³ Teodor Iacobescu afirma în 1930 că, deși nu au fost primiți în cadrele statutare ale ASTREI, din 1924 basarabienii s-au considerat luptători ai Asociației de la Sibiu, „fără a face tocmeală de statute și regulamente”. Efectele s-au văzut la recensământul din 1930, când s-a constatat că în județul Cetatea-Albă este cel mai mare număr de știutori de carte din Basarabia (55,3%).

În aceeași vară a anului 1924 Arhiepiscopul Chișinăului, Gurie Grosu, era invitat la Adunarea generală festivă a ASTREI, ținută la Câmpeni, pentru comemorarea lui Avram Iancu. Solul Basarabiei a rostit o cuvântare la mormântul de la Țebea, publicată în revista Transilvania, din care cităm fragmente edificatoare:

„Astăzi toată lumea românească de la Nistru până la Tisa își îndreaptă ochii minții spre mormântul de la Țebea a eroului nostru național, precum în 1848 toată lumea privea spre Munții aceștia Apuseni, căci numai aici Românii de sub comanda lui Iancu erau liberi, cei din Vechiul Regat fiind sub protectoratul Turciei și ocupațiunea rusească, cei din Bucovina sub austrieci și cei din Basarabia sub Ruși. (...) Avram Iancu a fost îngropat nu la Cluj, nu la Sibiu sau Alba-Iulia, unde trăiau cei de la conducerea țării, ci la Țebea, un mic sătășor românesc. În aceasta vedem semnul, care ne arată că Avram Iancu prin

activitatea lui nu căuta mărire, ci numai binele norodului din care făcea parte. (...) Aduc salutul meu din partea basarabenilor „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român”, care timp de 60 de ani a lucrat pentru ridicarea culturii românești în mijlocul Domniilor voastre cu mult succes și atât de bine a dezvoltat sentimentele naționale în inimile Transilvănenilor. Noi am rugat mult înainte pe președintele societății, dl Goldiș ca să ne ajute și pe noi basarabienii. Acum adresez cererea mea către Majestatea Sa Regele, Președinte de onoare al Astei, și rog să vină Astra și în Basarabia, dar să ne aducă mai multă cultură și mai puțină politică.”⁴

În Raportul de activitate al ASTREI pe 1924-1925 se constată că acest cuvânt de chemare a fost ascultat și Adunarea generală de la Arad a format o solie însărcinată cu organizarea vizitei în Basarabia. În componența ei intra președintele Vasile Goldiș și unii membri ai C.C. al ASTREI: Ilie Beu, Octavian Goga, Ioan Lupaș, dar și președintele secției școlare, Onisifor Ghibu, președintele interimar al secției artistice, Tiberiu Brediceanu, bibliotecarul și custodele Muzeului Astei, Ioan Banciu. În numărul din aprilie 1925 al revistei „Transilvania” găsim o notă referitor la relațiile Asociației cu Basarabia. Un „comitet ales pentru Basarabia”, toți doctori în științe, a ținut la 9 aprilie o ședință în sala de conferințe a Bibliotecii Universității din Cluj. Cei mai mulți participanți erau din Cluj: Silviu Dragomir, Onisifor Ghibu, Sextil Pușcariu, Liviu Câmpăneanu. După dezbateri s-au hotărât să se tipărească două broșuri de propagandă culturală pentru a fi împărțite în Basarabia, în care să se explice omogenitatea culturii românești și rolul ASTREI. Urma să fie convocați tinerii basarabeni de la Universitatea din Cluj, pentru a se familiariza cu activitatea ASTREI. Se preconiza trimiterea câtorva persoane de încredere pentru a veni în legătură cu cercurile conducătoare din Basarabia.⁵

„Cum a decurs vizita solilor Astei în Basarabia” este titlul unui articol publicat în revista „Transilvania”, după întoarcerea de la Chișinău.⁶ Avem șansa de a reconstitui, cu multe amănunte, acea memorabilă vizită, datorită faptului că autorul acestui articol a fixat ca într-un proces verbal gesturi, luări de cuvânt, completând textul și cu imagini din Basarabia. Vom reproduce acest articol în întregime:

„Sâmbătă, în ziua de 6 iunie, a sosit vagonul special, care aducea pe trimișii «Astei», la orele 11, în gara Chișinău. Peronul gării era înțesat de public, în frunte cu P.S. episcopul Dionisie, vicarul Mitropoliei, cu adiutantul d-lui general-comandant al corpului III de armată, dl Rudeanu, cu d-nii Pan Halippa, Ion Pelivan, Sergiu Niță, dl Obreja-Iași de la primărie, cu directorii liceelor de băieți și fete, publicul a ovaționat lung timp pe cei ce se scoborau din tren. Au executat cântece și

1 Teodor Iacobescu, *Astra în Moldova de la Nistru*, „Transilvania”, an 71, nr. 5-6, sep. - dec. 1940, p. 193-195.

2 În Raport general al C.C. al Astei pe 1923-1924, „Transilvania”, an 53, nr. 10-11, oct. - nov. 1924, p. 370.

3 *Cetatea-Albă (desp. central județean)*, „Transilvania”, an 60, nr. 10-11, oct. - nov. 1929, p. 909.

4 Cuvântare reprodușă integral în *Sărbătorirea memoriei lui Avram Iancu - 100 de ani de la nașterea lui*, „Transilvania”, an. 55, aug. - sep. 1924, p. 328-330.

5 *Asociațiunea și Basarabia*, „Transilvania”, an 56, nr. 4, apr. 1925, p. 150-151.

6 *Cum a decurs vizita basarabească*, „Transilvania”, an 56, nr. 7-8, iul. - aug. 1925, p. 248-264.

marșuri naționale o muzică militară și liceenii. În numele clerului a binevenit pe oaspeți, ca primul orator, P.S.S. episcopul Dionisie. I-a răspuns în numele «Astrei» dl Goldiș. Dl Bulat a vorbit ca reprezentant al românilor transnistrieni, apoi dl Macovei, directorul liceului nr. III de băieți din Chișinău, în numele școlii. În fluturări de batiste și de steaguri, în strigăte de «Trăiască!» și «Bine ați venit!» s-a pornit mai apoi cortegiul spre catedrala pompoasă (sobor).

Aici aștepta Î.P.S. Sa arhiepiscopul Gurie în persoană, în odăjdii strălucite, înconjurat de P.S. Sa episcopul Dionisie, directorul seminarului, iconom-mitrofor Constantin Popoviciu și de 12 preoți. S-a oficiat un serviciu divin, implorându-se ajutorul ceresc la manifestațiile culturale ce vor urma. La sfârșitul serviciului bisericesc a rostit înaltul arhieru o înălțătoare vorbire, bineventând «Astra» și pe ardeleni în Basarabia.

Oaspeții au fost conduși mai apoi la locuința, care-i aștepta (palatul metropolitan) și unde li s-a servit masa. La masă au mai luat parte, afară de oaspeți, notabilitățile orașului: d-nii I. Pelivan, Pan Halippa, dr. Obreja-Iași, Lungu, director de la Banca națională, Constantin Tomescu, episcop Dionisie și mai mulți din înaltul cler.

La orele 4 s-a ținut o ședință pregătitoare – o consfătuire, la care au luat parte: Î.P.S. Sa arhiepiscopul Gurie (președinte), P. Halippa, I. Pelivan, I. Lungu, dir. Macovei, prof. Nuși Tulliu, scriitor macedonean, dr. Obreja-Iași, protoereul Trofimov și alți diferiți profesori și notabili – cu totul 24 de persoane. Președintele a mulțumit trimișilor «Astrei» pentru oboseala ce și-au luat de a veni și a dat cuvântul președintelui «Astrei», d-lui Goldiș. Dl Goldiș a descris pe scurt istoricul «Astrei», arătând importanța ei în dezvoltarea sufletească a românilor și îndemnând pe frații basarabeni ca și dânsii să înființeze ceva similar, la ceea ce «Astra» cu cea mai mare bucurie va da mână de ajutor. Din cei delegați de «Astra» a mai vorbit dl Octavian Goga pledând pentru o societate culturală basarabeană independentă, apoi dl dr. Onisifor Ghibu. Din mijlocul basarabenilor au rostit cuvântări d-nii Obreja-Iași, Pan Halippa, dir. Lungu, prof. Nuși Tulliu, preot Guciușna, dir. Macovei. Cu toții au accentuat imperioasa necesitate de a se înființa o societate culturală, care să lucreze mai intensiv pentru ridicarea populației din Basarabia, laudând pornirea «Astrei» de a da ajutor acestei înființări. După ce s-a stabilit, în liniamente generale, conduita de la viitoarele ședințe – au fost conduși oaspeții să vadă muzeul istorico-arheologic bisericesc.

Aici au putut vedea serbătorii Ardealului multe obiecte prețioase bisericești (antimise, patrafire, sacose, icoane, tetrapoade, cărți vechi și manuscrise).

În palatul comandamentului corpului III de armată au fost trimiși «Astrei» oaspeții d-lui și d-nei general Rudeanu seara (între oaspeți și dl Cincinat Pavelescu, cunoscutul epigramist). De o muzică bună s-a îngrijit d-na Veturia dr. Onisifor Ghibu, care a întovărășit pe soțul d-sale., precum și o cântăreață localnică, al cărei nume ne scapă.

Duminică, în 7 iunie, întâia zi de Rusalii, s-au adunat cu toții, trimișii și cei din Chișinău, în pompoasa catedrală, la ora 9 dimineața, unde – după frumosul obicei românesc – s-a început cu slujba bisericească ziua hărăzită discuțiilor culturale. Asistența Î.P.S. Sa arhiepiscop Gurie a fost mare: P.S. Sa episcopul Dionisie, iconomul-mitrofor, Constantin Popovici și 15 preoți. La 12 ore, când s-a sfârșit slujba bisericească, au trecut cu toții în sala eparhială, unde s-a început ședința de constituire.

Din «procesul verbal», luat în ziua de 7 iunie 1925, în sala cea mare, eparhială, din Chișinău.

Membrii Comitetului Central al «Astrei» (d-nii Vasile Goldiș, președinte, dr. I. Beu, dr. Tiberiu Brediceanu, dr.

Onisifor Ghibu, Octavian Goga, dr. I. Lupaș, membri, apoi dl Ioan Banciu, custodele Muzeului «Astrei») sunt primiți cu aplauze și ovații.

Î.P.S. Sa arhiepiscop Gurie deschide adunarea, salutând pe reprezentanții «Astrei», care au venit în Basarabia să dea noi îndemnuri de viață activă, pentru luminarea poporului din Basarabia. Arată trista stare sufletească din trecut și ridică un apel călduros ca populația Basarabiei să dea tot sprijinul acțiunii întreprinse de «Astra»!

Înainte de a se începe discutarea problemelor, întreagă adunarea, în mijlocul unei însuflețiri generale, hotărăște să trimită M. Sale Regelui, la Sinaia, următoarea telegramă omagială: «Membrii Comitetului Central al „Astrei” din Sibiu, întruniți pentru prima dată la adunarea culturală comună cu frații din Basarabia, trimit din adunarea de la Chișinău expresiunea profundului omagiu Maiestății Voastre, ca președinte de onoare al Asociațiunii, rugând pe Atotputernicul să Vă întărească scumpa sănătate, spre binele neamului, spre progresul culturii și spre gloria iubitei noastre patrii întregite. Arhiepiscop Gurie, Vasile Goldiș».

Ca secretar al adunării este propus de Î.P.S. Sa dl Teodor D. Iacobescu, deputat, directorul primului despărțământ al «Astrei» în Basarabia.

Dl Pan Halippa arată care a fost situația în trecut sub stăpânirea rusească, când norodul moldovenesc era lipsit de lumină și înlăturat de la viața culturală a neamului întreg românesc. La 27 martie 1918 a venit însă ziua cea mai strălucită a neamului românesc din Basarabia, când s-a văzut scăpat de ocrotirea stăpânitoare a statului rus și a găsit în adâncurile sale puterea de energie de a se elibera și a începe o mișcare puternică spre viață liberă și omenească. De acum și lupta culturală e mai ușoară, împrejurările fiind mai prielnice desfășurării ei. Problemele de cultură națională ale neamului încep a preocupa pe conducători și rolul statului este a încuraja cu tărie curentul ce s-a născut după unire. Îndată după revoluție și înainte de unirea Basarabiei acei care au dat sprijin cultural și național Basarabiei, au fost ardelenii, în frunte cu dl Onisifor Ghibu, care au făcut mari sacrificii în lupta de redeșteptare a românismului. Gândul s-a îndreptat spre lupta întreprinsă în Ardeal de frații de peste munți, care au întemeiat «Astra».

Cere ca inițiativa particulară să ajute mai intensiv acțiunea întreprinsă de stat. Rămâne un imens gol între acțiunea centrului și între munca inițiativei particulare. Suntem datori să ajutăm pe toate căile nevoia cea mare a poporului nostru de a se adăpa din izvoarele culturii și literaturii românești. Salutăm cu entuziasm pe frații ardeleni, de la care trebuie să învețe toți, și în cele mai grele nevoi, cum trebuie să se lupte în contra marelui dușman al neamului românesc din Basarabia: întunerecul... Apelează la intelectualitatea din Basarabia, ca să taie brazdă nouă în pământul întelenit al Basarabiei. Încercările făcute până acum sunt destul de frumoase: «Universitatea Populară» a început de când era în Chișinău dl Onisifor Ghibu. Foloasele acestei școli se văd, ele sunt culese de mulțimea ascultătorilor. «Casele Naționale» au întreprins, iarăși, o activitate intensă, dând serbări populare, întemeind cămine, biblioteci. «Ateneul Românilor de la Nistru» de sub președinția generalului Rudeanu, iarăși a dezvoltat o activitate în sudul Basarabiei. «Liga Culturală», «Fundațiunea Principele Carol» vor avea răsunset în sufletele moldovenilor noștri din Basarabia și vor contribui la reînvierea acestui norod. Mai rămâne însă mult de făcut și de aceea dorește bun-sosii «Astrei», spre a îndruma și ajuta cu experiența ei poporul din Basarabia.” (va urma)

ASTRA din Petrovasâla

Traian TRIFU CĂTA

Redactor șef al revistei „Familia”, Petrovasâla, Serbia

Despre ASTRA s-a mai scris în revista FAMILIA dar am fost tentat să mai scriu dat fiind că la redacție am primit o minunată și valoroasă fotografie de la doamna Minerva Ghilezan, născută Rașa. Fotografia a fost păstrată cu sfințenie de către Elena Rașa, născută Turică (Orta), mama d-nei Minerva.

Cum ne spune d-na Minerva: „Fotografia să fie exemplu și generației noastre și să arate cum cândva toată suflarea din Petrovasâla a fost unită și nu precum astăzi dezbinată, certată...”.

Cel mai puternic și mai bine organizat Cerc cultural din satele noastre românești din Banat a fost din frunțașă comună Petrovasâla, ASTRA, care a numărat 1386 de membri. Cercul cultural reorganizat la începutul anului 1942 a început să activeze intens sub conducerea unui comitet de 38 membri, în fruntea căruia se găsea pr. Valeriu F. Pelin. Un nou suflu de muncă și consolidare a început să pulseze în rândurile petroviceniilor.

ASTRA punându-se în capul tuturor acțiunilor culturale de interes obștesc, petroviceniile au participat la toate manifestările românești, având prețioasa activitate a domnilor învățători locali, care împreună cu președintele Cercului cultural al ASTREI au realizat cele mai îmbucurătoare rezultate pentru binele neamului - dovedind că acolo unde sunt biserica și școala împreună, mână în mână, se pot înfăptui cele mai frumoase și folositoare lucruri pentru neam. Aceeași „mână în mână” printre consătenii noștri din vremurile de astăzi dorește și d-na Minuța Ghilezan.

După constituirea noului comitet s-a pornit la muncă, aranjându-se un local pentru biroul ASTREI în sala Casei parohiale. S-a format o bibliotecă proprie a ASTREI din donații (594) de cărți. Cărțile au fost date tineretului și doritorilor de slovă românească, spre a-și îmbogăți cunoștințele. S-au organizat șezători culturale, programe reușite și conferințe instructive (serbarea din 24 ianuarie 1942 a fost încununată cu succes admirabil). Comitetul ASTREI a luat inițiativa pentru împroprietărirea țaranului sărac și lipsit de pământ.

Cu prilejul trecerii soldaților români răniți, ASTRA din localitate a adunat alimente pentru frații răniți, întâmpinându-i cu mic cu mare pe acești ostași ai neamului.

Tot din inițiativa ASTREI s-au colectat pieptare, cio-rapi și îmbrăcăminte de iarnă pentru soldații de pe front, iar pentru spitalul bănațean din Timișoara s-au adunat o mulțime de efecte de pături și lingerie, donate de săteni pe seama fraților răniți.

În vara anului 1942 s-a înființat primul cor mixt al ASTREI, format din elevii și studenții din localitate, aflați în vacanța de vară, sub conducerea învățătorului M. Avramescu. La 16 august a avut loc la Alibunar un festival cu un program patriotic bine reușit. După aceasta, văzându-se succesul obținut, s-a luat inițiativa înființării unui mare cor mixt al ASTREI, format din elemente tinere. Acest cor de 100 persoane, a fost încredințat d-lui M. Avramescu, secretar al ASTREI din Petrovasâla.

Succesul Cercului cultural ASTRA din marea și frunțașă comună Petrovasâla se datorează muncii depuse de către forțele tinere intelectuale care și-au înțeles pe deplin misiunea.

Atunci n-a existat nici ceartă, nici ambiții personale ci dragoste de neam.

Să ne fie un model altruismul bunicilor și părinților noștri care n-au cunoscut invidia și ura.

Să primim și fotografia publicată-n revista „Familia”, aprilie 1997, Nr. 1 (139), pag. 11, care ne transmite prin privirile membrilor corului mixt să fim și noi ca ei.

Mult timp mi-a luat, cu 10 ani în urmă, identificarea tuturor membrilor dar am dorit ca nepoții lor să-și privească bunicii și poate să facă o minune și ei astăzi: un cor mixt, măcar cu gândul lor dacă nu-l pot face în realitate.

Ne întrebăm și stăm la îndoială: „Oare, vom mai avea vreodată în Petrovasâla un astfel de cor și cu atâția entuziaști?”

(Material preluat din revista „Familia” din Petrovasâla, an. XIV, septembrie – decembrie 2007, nr. 7-8, p. 10.)

Un grup de membri ai Comitetului Cercului Cultural Astra în frunte cu Președintele preot Valeriu Perin la 10 octombrie 1942, în fața bisericii. Fotografia păstrată cu sfințenie de către Elena Rașa născută Turică (Orta) mama doamnei Minerva Ghilezan, născută Rașa, care a adus-o la redacție spre a fi publicată-n „Familia”. În fotografie sunt preoți, medicul satului, învățători contractuali veniți din România, învățători din sat, țărani frunțași din Petrovasâla. Fotografia de față să fie un model să arate suflarea din Petrovasâla de altădată care a fost unită și nu precum cea de astăzi dezbinată.

Rândul de sus, spre dreapta: Ion Militari (Jifcu), Vasa Barbeș, Nicola Doma, înv. Titu Barbu, Trifu Barbu, Ghiță Cherciu, înv. Ion Pupezescu, Todor Marta, Ticăluță Murgu, Ghiță Turică-Orta, Ghiță Mandreș, Traian Șorgean (Dan).

Jos, spre dreapta: înv. Mihai Avramescu, Ion Nica, înv. Udrea Marin, medicul satului Petru Demenescu, pr. Valeriu Perin, pr. Constantin Dimian, înv. Miclean Gheorghe, Traian Musta senior, Traian Musta junior, Cola Mitâr, Cola Tâbac, Pera Dâmian.

De ce ASTRA și revista „Transilvania”?

Adrian T. MANDRIC

„ASTRA - primul parlament al culturii românești”

Dimitrie Gusti, la Congresul Cultural al ASTREI, aprilie 1930

În anul 1966, ca student la filologie, am luat contact cu primele informații despre Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român. Nu intuiam pe atunci, informațiile au fost foarte puține, adevărata dimensiune a unui Act istoric, fenomen românesc: ASTRA și a unui Document istoric și de limba română: revista „Transilvania”.

În Vișeu de Sus, la 27 martie 1996, se reînființează despărțământul ASTRA - Vișeu-Iza și sunt ales vicepreședinte, responsabil cu activitatea culturală. S-a născut curiozitatea, dorința de a cunoaște viața, istoria ASTREI. Actul de cultură autentic, săvârșit în condiții potrivnice animă, în orice vreme, sentimente de prețuire, de admirație, de curiozitate.

Tot în 1996 am înființat Asociația culturală „Hiperboreea” și am inițiat, în cadrul Bibliotecii Orășenești Vișeu de Sus, un proiect de cunoaștere a Istoriei și Culturii Țării Maramureșului, îndeosebi a Vișaelor Maramureșului. Aceste fapte au fost o urmare firească a liberului și totalului acces la fonduri documentare, de patrimoniu, la colecții speciale, arhive, acces datorat evenimentelor de sfârșit de an 1989, care se spera să marcheze și un alt sfârșit dar și un nou început; din păcate, începutul nu e pe măsura speranțelor care s-au dovedit împușcate odată cu cei împușcați pe străzi și în piețe românești. Dar acesta este un alt sensibil subiect.

Am beneficiat de acces la cărți și periodice vechi la bibliotecile județene „Petre Dulfu” - Baia Mare, „Octavian Goga” - Cluj Napoca, „ASTRA” - Sibiu și la Biblioteca Academiei - filiala Cluj Napoca. Am avut astfel șansa să răsfoiesc, să citesc, să scot la copiator pagini semnificative din peste 450 de numere ale revistei „Transilvania” și multe alte pagini de carte veche.

Impresia profundă, încărcată în semnificații, durabilă în timp, lăsată de aceste lecturi, făcute pe parcursul a aproape 10 ani, cu intermitență, mă determină să exprim o opinie a unui bibliotecar-filolog, asupra locului, rostului decisiv în rezistența și cultivarea românismului a ASTREI. Spiritul ei a iradiat prin ctitori, urmașii acestora, corifei, prin oameni de seamă, cărturari luminați. Spiritul ei a fost determinant pentru conștiința și demnitatea românească, a ținut treaz simțul național. Toate aceste informații își vor găsi locul potrivit într-o carte care se va numi „ASTRA, despărțăminte maramureșene în paginile revistei «Transilvania», 1868-1946”. Se intenționează astfel ca, în anul 2011, să fie marcată aniversarea a 150 de ani de la întemeiere. Importanța ASTREI, a revistei sale sunt confirmate și de cercetări concretizate, în anul 2008, în două lucrări de doctorat, realizate de către dl Teodor Ardelean, directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” și d-na Dorina Tomoiagă, profesoară la Liceul „Bogdan Vodă”, Vișeu de Sus.

Nu în ultimul rând, ASTRA și revista „Transilvania” emană prin faptele „bărbăților ei binemeritați”, prin multe scrieri, prin multe pagini, un patriotism autentic!

Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român (ASTRA) a fost întemeiată în anul 1861, 9/12 martie, la Sibiu, cu 5 ani înainte de Societatea Academică, devenită din 1876 Academia Română. ASTRA a fost înființată de marii mitropoliți: Andrei Șaguna și Alexandru Sterca Șuluțiu, de Timotei Cipariu, George Barițiu, Ioan cavaler de Pușcariu, Vasile Pop, Iacob Bologa și alții.

Scopul ASTREI a fost menționat îndeosebi în „Transilvania” nr. 4/1920: „de a înainta cultura poporului român prin inițiere de studii și scrutări și editare de publicațiuni literare, științifice și artistice; a înființat și va înființa și susține biblioteci populare în fiecare comună, biblioteci regionale în fiecare centru de despărțământ și o bibliotecă mai mare, centrală; a întemeiat și va întemeia și susține muzee regionale în centrele despărțământelor pe lângă un mare muzeu central; a ridicat și va ridica și susține case naționale în toate comunele românești; a aranjat și va aranja expoziții etnografice, de agricultură, grădinărit, pomărit, industriale, artistice etc.; a ținut și va ține conferințe și prelegeri populare, a acordat și va acorda premii și burse; a înființat și va înființa bănci populare, cooperative etc.; a publicat și va publica revista «Transilvania», «Biblioteca populară», «Biblioteca tineretului» și alte cărți folositoare; a instruit și va instrui analfabeți. Activitatea «Asociațiunii» s-a extins asupra întregii Dacii superioare și e împărțită în despărțăminte iar despărțământele în agenturi”.

Număr de număr, an de an, revista își extinde aria de interes spre cele mai diverse domenii: acordarea „stipendiilor preliminate din partea adunării generale pentru tineri auditori de drepturi la universitatea din Pesta și din Viena, pentru auditori de drepturi în patrie, pentru ascultători de preparandie în Praga, spese de drum, stipendiu destinat auditorilor la institutul politehnic în Viena.”

Apar frecvent articole despre medicină: bolile omului, scăderea vârstei de viață, boli care au sporit mortalitatea: holera și anghina.

Apar opinii despre venirea unor străini și colonizarea lor în diverse locuri din România, din Transilvania. Preocupări pentru catagrafia nouă, număr de populație pe etnii; despre ardeleni presați de persecuții, transmigrați în Muntenia și Moldova. Abordează „însemnătatea literaturii române tradiționale” (legende mitice, povești, narațiuni epice, originile acestora); acordă premii pentru studii etnografice, filologice, arheologice, istorice. Se preocupă de starea bisericii românești din Transilvania și Ungaria, de persecuțiile îndurate, de starea pădurilor, drepturile asupra lor, modul de tăiere - „grele pedepse și gloabe” pentru ilegalități publice. A publicat „Noțiuni relative de economie socială și la istoria civilizațiunii în Transilvania”, pagini din istoria pedagogiei la români, cultivând cu consecvență, bune relații cu Academia Română și Liga Culturală reprezentată prin Nicolae Iorga. Înființarea secțiunilor

ASTREI: filologică, istorică, de științe fizico-naturale, extinse în timp la opt, concentrarea unor învățați sub cupola ei, înființarea despărțămintelor, elaborarea de dicționare, cărți școlare, compendii de istorie a Transilvaniei, preocuparea pentru starea agriculturii, a țaranului român, a psihologiei acestuia, a învățământului din Ardeal, ridicarea nivelului de cultură a maselor largi sunt doar o parte din elementele care relevă dimensiunile importante ale acestui autentic fenomen românesc.

Regii României: Carol I, Ferdinand, Carol al II-lea, Mihai I au fost „Prezidenți de onoare” ai ASTREI, familia regală a onorat și prezidat adunări generale ale acesteia.

În numărul VI din 1898 al revistei scrie: „Asociațiunea noastră întotdeauna a căutat să fie un fidel păzitor și un puternic scut al intereselor românilor din această patrie, a dat de la înființarea ei până în zilele noastre o deosebită și neadormită atențiune producțiunii noastre literare”. Numărul IX din 1899, sub titlul „Organizațiunea noastră culturală”: „Suntem abia la începutul organizațiunii noastre culturale. Școala și biserica sunt încă și azi aproape singurele instituțiuni care operează în mod sistematic pentru cultura poporului. [...] De la un timp încoace li s-a asociat ziaristica și peste tot literatura [...] instituțiunea noastră cea mai însemnată după biserică și școală”.

În numere ale revistei din anul 1910 se apreciază: „instituțiunea noastră este cea mai mare și mai veche din însoțirile noastre culturale [...] în care ne îmbărbătăm unii pe alții, în înțelegere frățească la lucrarea pentru întărirea și înaintarea neamului din care facem parte”. „Asociațiunea este cea mai însemnată societate culturală a celor 3 milioane de români din patrie, menită a deveni focarul nostru literar și cultural”. Importante sunt activitatea Bibliotecii, a Muzeului ASTRA, inaugurarea în 1941 a rubricii „Bibliografia Transilvaniei”, care își propune să semnaleze cărți și publicații periodice referitoare la problema Ardealului.

La 16 iunie 1936 este sărbătorită pentru prima dată Ziua ASTREI.

Curentul civilizator al ASTREI s-a simțit puternic în mai toate localitățile Maramureșului. Au fost înființate despărțăminte în: Vișeu de Sus, despărțământul Vișeu-Iza, august 1911, Baia Mare, iulie 1913, Sighet, 1914. Până la înființarea despărțămintelor, maramureșenii, desigur și vișeuani, sunt menționați ca participanți la adunările generale ale ASTREI, în calitate de membri, la Cluj - 1867 și 1939, Gherla - 1868 și 1885, Șomcuta Mare - 1869, Năsăud - 1870, Turda - 1880 și 1929, Bistrița - 1907, Dej - 1910, Sighetu Marmăției - 1921, Zalău - 1926, Satu Mare - 1935. La înființarea despărțământului Seini (al Sătmarului), la 16 februarie 1898, participă și preotul Emil Bran, viitorul președinte al despărțământului Vișeu-Iza. (Și lista poate continua, deoarece nu am cercetat încă, din acest punct de vedere, toți anii de apariție.)

Adunările generale anuale, ținute aproape de fiecare dată în altă localitate, chestiunile luate în discuție, participării, deciziile luate, tot ce a ținut de activitatea ASTREI a fost prezentat în paginile revistei „Transilvania”, valoroasă ca document, longevivă, sobră, cu informații inedite, fără erori majore, una din cele mai importante realizări ale Asociațiunii.

Revista „Transilvania” - „TRANSILVANI'A FÓI'a Asociațiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu. Acésta fóia ese de 3 ori pe luna [...] Nr. 1. Brasiovu. 1 Ianuaru 1868. Anulu I, In tipografi'a Romer & Kamner.” - scrie în primul număr, cu ortografia neașezată în

temeiurile ei a acelor ani, lupta pentru stabilirea ortografiei fiind încă una din responsabilitățile asumate de ASTRA și revista ei. (Din 1881 revista va fi tipărită la Sibiu).

„Protocolu” și procesul verbal al „Siedinti'a I” fac precizări, în paginile 1 și 2, despre lucrările adunării generale din anul 1867: „acea adunare a dat viață acestei foi periodice” (Cluj - 26/14, 27/15, 28/16 august 1867). „Fețelele tuturor străluceau de bucurie; și această bucurie spunea ce dulce este fraților de un sânge a se reîntâlni pe un teren atât de măreț, atât de sfânt, cum e terenul culturii naționale” - motivul important pentru care se întâlneau membrii Asociațiunii.

Implicarea maramureșenilor în viața ASTREI este menționată începând cu primele numere ale revistei, din anul 1868. La cea de-a VIII-a adunare generală a ASTREI, de la Gherla „La propunerea d-lui Vicar Mihail Pavel făcută în numele mai multor membri din comitatele Maramureș, Satu Mare și Ugocea, ca adunarea să adauge cătră statutele asoc. un §., în înțelesul căruia activitatea asoc. trans. să se extindă și peste comitatele numite, comisiunea e de părere, că după ce în înțelesul statutelor, inteligența comitatelor amintite încă poate intra.”

Data și locul celei de-a IX-a adunări generale a ASTREI din anul 1869 sunt stabilite prin vot. Se fixează zilele de 10/11 august. Pentru locul de desfășurare sunt propuse localitățile: Năsăud, Deva iar conferința membrilor prezenți din Maramureș, Satu Mare, Ugocea, Chioar, Crasna și Solnocul de Mijloc însărcinează o comisiune sub prezidiul d-lui vicecapit. Ios. Popu spre a se ruga, ca adunarea anuală viitoare să se țină în Șomcuta Mare (Maramureșul de azi). Cu 34 de voturi pentru, cererea este aprobată.

Numărul 1 din 1871 al revistei consemnează 20 de maramureșeni, membri vechi și noi, participanți la Adunarea generală ASTREI de la Năsăud.

Lucrările, articolele publicate în cei 77 de ani de apariție a revistei, seria 1868-1946, sunt din cele mai diverse domenii. Cele mai multe, mai interesante, mai importante, unele, documente de maxim și actual interes, sunt cele cu caracter istoric. Numeroase și valoroase sunt lucrările din domeniile: limbă și literatură română, folclor, cultură, învățământ, medicină, social, economic, statistică, religie, populație, geografie, bibliografie, agricultură și altele. În paginile revistei publică diverse studii un număr însemnat de personalități ale timpului.

Importante sunt și materialele referitoare la ASTRA, despărțămintele maramureșene, Asociația pentru Cultura poporului român din Maramureș, lucrări despre Maramureș și maramureșeni, multe nepublicate în volum!

Ca filolog apreciez revista și ca document de limbă românească. Ea a înregistrat fidel stadiul de dezvoltare a limbii române în preajma anului 1868, etapele prin care a trecut pe parcursul a aproape 100 de ani. Încântă frumusețea limbii române vechi, vocabularul, sintagmele folosite, diversele formule de adresare, scrierea multor cuvinte. Am reprodus întocmai multe fragmente, ca și în cartea din care am extras aceste pagini, considerându-le sugestive ca documente de limbă română, utile celui ce se ocupă cu studiul culturii scrise, în special cu studiul textelor vechi: opere literare, publicistică. Este utilă unei categorii largi de cercetători.

Sperând că am adus un argument în plus afirmației despre importanța ASTREI și a revistei sale, „Transilvania”, sper și în utilitatea cărții la care lucrez.

Marea Unire - Suprema virtute a activității ASTREI

- 90 de ani de la Marea Unire -

Prof. univ. dr. Gheorghe POP

În zilele acestea Despărțământul ASTRA „Mihail Kogălniceanu” din Iași, prin distinsa prof. Areta MOȘU, președinte și Iulian PRUTEANU-ISĂCESCU, secretar I, m-a onorat cu două volume din recente publicații: „Românii din afara granițelor țării: 90 de ani de la întregirea Regatului României” (140 p.) și „Românii din afara granițelor Țării: Iași - Chișinău: legături istorice” (525 p.), ambele apărute sub egida Casei Editoriale „Demiurg”, Iași, 2008. În același colet am aflat și mapa manifestărilor Taberei de Cultură și Civilizație Românească „Acasă la noi”, ediția a XII-a, organizată de ASTRA ieșeană în 2008.

Gestul colegilor de la Iași reprezintă pentru mine o adevărată izbândă a colaborării astriste în spațiul țării, personal asigurându-i de cele mai distinse sentimente de aleasă prețuire.

Volumul de 140 de pagini se constituie într-un adevărat și sincer omagiu adus elitelor românești, care în preajma anului 1918 au ctitorit Regatul României – „Stat național unitar și indivizibil”. În volum sunt reunite 12 din comunicările susținute în cadrul secțiunii aniversare: „90 de ani de la întregirea Regatului României”, precedate de cuvintele de salut ale acad. Mihai CIMPOI, prof. univ. dr. Dumitru ACU și prof. Areta MOȘU. Autorii comunicărilor reprezintă diferite centre de cercetare: Iași (4), București (4), Cluj-Napoca (2), Timișoara (1) și Sibiu (2), cât și din Chișinău (3). Panorama evenimentelor cuprinse în comunicări ne revelează consecvența istorică în susținerea unei voințe irezistibile și a unei conștiințe identitare puternice, fără concesii de circumstanță pentru legitimarea visului de aur al românilor: Unitatea.

Acest act istoric nu a fost, așa cum insinuează unii contestatori de azi, o expresie a unei ambiții politice conjuncturale stimulată de cineva, ci o expresie a unei evoluții firești a mișcării de eliberare națională a românilor. În această mișcare generală, se arată în lucrări, aștristii și-au adus o contribuție însemnată, canalizată fiind spre înfăptuirea unității neamului și spre păstrarea ei. De aceea aștristii luptă și astăzi pentru păstrarea unității românilor prin cultură: întâlniri academice, sesiuni și simpozioane științifice, mese rotunde, conferințe etc., la care participă specialiști și oameni de cultură de prestigiu din țară și de peste hotare. Toate acestea se realizează cu scopul de a consolida atașamentul față de țară, limbă și cultură. Încă pe la 1880, Timotei Cipariu afirma rolul ASTREI „de a ne apropia și mai mult prin legăturile culturii și umanității... pentru că numai națiunile care au înaintat în cultură au meritat și susțin numele de onoare, iar unde cultura lipsește și stima omenirii lipsește.”

Toate elitele astriste au promovat și slujit cu nemărginit devotament patriotic și perseverență idealul unirii tuturor românilor într-un stat unitar național. Prin mijlocirea despărțământelor (în 1918 erau 87 de despărțăminte și 523 de cercuri culturale) ASTRA și-a lărgit aria de activitate, cuprinzând și Banatul, Crișana și Maramureșul, înlăturându-se astfel „un zid

de despărțire între frații noștri de același neam, setoși de aceeași cultură”.

Volumul de 525 de pagini, precedate de cuvintele de salut ale primarilor din Iași și Chișinău, precum și din partea conducerii ASTREI centrale și locale, cuprinde lucrările Simpozionului Internațional pe tema „Românii din afara granițelor țării, Iași - Chișinău: legături istorice” (ediția a III-a, 8 - 12 aprilie 2008). Dintre comunicările susținute, 38 sunt repartizate pe următoarele secțiuni ale simpozionului: „Istorie și civilizație românească” (19 comunicări - p. 23-286); „Limbă și literatură română” (10 comunicări - p. 299-380); „Cultură și societate românească” (9 comunicări - p. 409-505). Autorii materialelor aparțin mai multor centre de cercetare, atât din țară (Iași, București, Cluj-Napoca, Timișoara, Sf. Gheorghe), cât și din spațiul românofon: Chișinău, Seghedin (Ungaria), Padova (Italia), Tübingen (Germania) și Avignon (Franța). Volumul se încheie cu retrospectiva „Întîlnirile ASTREI” (sub forma unor mese rotunde), cu o „Declarație” (menită să sensibilizeze factorii de decizie ai Statului Român și opinia publică pe tema situației românilor de pretutindeni), cu două „Scrisori” către președintele Țării și o „Postfață”.

Cititorii acestui volum vor putea găsi reflecții din diferite domenii, atât ale specialiștilor consacrați cât și ale unor tineri istorici sau literați, interesați de soarta și destinul neamului românesc. Ei reprezintă atât diferite organisme culturale-științifice din țară - pe prim plan ASTRA -, cât și elite ale diasporei românești din Europa. Comunicările acestora, rostite în cadrul simpozionului organizat la Iași și Chișinău sub semnul aniversării a 90 de ani de la Unirea Basarabiei cu România, vor da glas - prin volumul de față - misiunii actualei generații de a educa și menține spiritul național unitar și să contribuie faptic la edificarea idealului național - cel al integrității națiunii române în structurile Europei Unite. Un set de comunicări vizează etapele procesului de unificare, ecurile lui în toate zonele țării și în afara granițelor ei. Alte lucrări conțin abordări referitoare la situația actuală, precum și la perspective de viitor privitoare la existența și evoluția comunităților românești din afara granițelor.

Tipărirea acestor contribuții - afirmă aștristul din București, prof. univ. dr. Vasile BOZGA, în „Postfața” volumului (p. 525) „se înscrie corespunzător pe linia, tradițională pentru ASTRA, de afirmare și fortificare a identității românești, luminoase, pașnice și propulsive pentru toți conaționali noștri”.

Gratitudine și mulțumiri colectivului redacțional și coordonator al volumului, cu deosebire distinsei profesoare Areta MOȘU, despre care, colegul nostru prof. univ. dr. Victor V. GRECU, stimat și iubit de toți aștristii în „Mesajul” său (p.16) afirmă: „profesoara Areta MOȘU, neîntrecută în vrednicie românească, cu harul și înțelepciunea înaintașilor, într-o fertilă și pilduitoare cooperare cu toate forurile științifice, culturale și autoritățile oficiale centrale și locale, a izbutit, ca întotdeauna, acest solemn oratoriu, întrupând voința și dorința noastră, a tuturor...”.

Patrioți basarabeni întemnițați în închisoarea din Sighet

Prof. dr. Ion NEGREI

Redactor șef al revistei „Cugetul”,
vicepreședinte al Asociației Istoricilor
din Republica Moldova, Chișinău

Ocupația străină a României (1944–1958) a coincis cu desfășurarea unui profund proces de sovietizare. În perioada respectivă, prin forța armelor, României i s-a impus regimul socialist totalitar, caracterizat printr-o amplă represiune politică. S-a purces la lichidarea proprietății private și crearea celei socialiste; drept rezultat, s-a modificat substanțial structura socială și demografică a societății. În plan politic, sub lozinca instaurării „democrației populare” și a „dictaturii proletariatului”, noile organe de stat au dezlănțuit un adevărat dezmăț.

După cucerirea puterii (6 martie 1945), Partidul Comunist din România (de fapt, o secție a fostului Comintern) a procedat la distrugerea tuturor partidelor politice și a personalităților marcante, care au avut un rol hotărâtor la Marea Unire din 1918, la crearea și consolidarea statului unitar român. În anii 1949–1950 a fost arestată și încarcerată aproape întreaga elită politică și intelectuală a României interbelice. Înalți demnitari – miniștri, deputați, secretari și subsecretari de stat –, lideri ai formațiunilor politice, savanți, oameni de artă și cultură au fost declarați „dușmani de clasă” ai noului regim. Personalități marcante, care au făurit și cârmuit România Mare, care au apărat și consolidat statul român timp de câteva decenii, au fost supuse unui regim diabolic de exterminare fizică și morală în închisorile din Sighet, Aiud, Gherla, Râmnicu Sărat etc.

Printr-o singură operațiune de amploare pregătită și desfășurată minuțios, cu concursul direct al Partidului Comunist Român aflat la putere, în noaptea de 5 spre 6 mai 1950, organele românești de securitate, dirijate din umbră de consilierii sovietici, au arestat cca. 90 de persoane, „foști miniștri și înalți funcționari de stat în guvernele burgheze ale României, activiști importanți ai partidelor reacționare”. Printre cei arestați în „noaptea demnitarilor” au fost și oameni politici din Basarabia, cei care au jucat un rol de seamă la unirea, în 1918, a provinciei dintre Prut și Nistru cu România: Pantelimon Halippa, Ion Pelivan, Daniel Ciugureanu, generalul Ioan Rășcanu. În cadrul aceleiași operațiuni urma să fie arestat și Anton Crihan, fost deputat în Sfatul Țării, dar nu a fost găsit la domiciliul indicat.

Mulți reprezentanți de vază ai elitelor politice, științifice și culturale din perioada interbelică au murit în timpul detenției în condiții terifiante, iar trupurile lor au fost aruncate în gropi comune, săpate în cimitire

abandonate, aflate la marginea orașelor unde erau încarcerati. Numai la Sighet, între anii 1950 și 1955, au murit peste 50 de reprezentanți ai acestor elite, fără a-i lua în considerare pe cei care au supraviețuit regimului din acest penitenciar și au decedat în alte închisori sau la scurt timp după ce au fost eliberați.

În continuare, propunem cititorilor noștri câte o schiță biografică a fruntașilor basarabeni întemnițați la Sighet, incluzându-l aici și pe profesorul Constantin Tomescu, cel care prin activitatea sa desfășurată la Chișinău în anii '20 – '30 s-a „basarabenizat” complet, devenind un exponent de vază al intereselor culturale și spirituale ale populației autohtone din Basarabia.

Pantelimon HALIPPA
(1883–1979)

S-a născut la 1 august 1883, în satul Cubolta din județul Soroca. Este al cincilea copil, mezinul, în familia dascălului din sat, Nicolae Halippa. Mama sa, Paraschiva, a fost fiica preotului din satul Vozdu, județul Soroca.

Școala primară o face în satul de baștină, fără a înțelege prea multe, limba de predare fiind rusa. „Învățătorul satului, pe când am învățat eu la școală, era Gheorghe Bârcă, scrie Pantelimon Halippa în *Povestea vieții mele* (revista „Patrimoniul”, nr. 1, 1990), care, deși era moldovean, trebuia să ne învețe în limba rusească, deoarece limba maternă nu era admisă în școală”. Când nu putea memora lecțiile pe de rost, suporta pedepse corporale. Între anii 1893 și 1898, învață la Școala Spirituală din Edineț; în primul an, din cauza necunoașterii limbii ruse, nu este admis în clasa I, ci în clasa pregătitoare. Astfel, învățătura la Școala Spirituală din Edineț a durat cinci ani, în loc de patru. Urmează apoi Seminarul Teologic din Chișinău (între anii 1898 și 1904). În școlile din Basarabia a învățat numai în rusește. N-a învățat nici o iotă în limba maternă, nu a studiat istoria și literatura neamului românesc.

„Aceasta era politica statului imperialist rus: să ne rusifice sau să ne lase ignoranți în ale culturii”, nota mai târziu Pan Halippa.

Nu-l atrage însă cariera de preot și după terminarea Seminarului Teologic se înscrie la Facultatea de Științe Naturale a Universității din Dorpat (azi - Tartu, Estonia), singura facultate din Rusia țaristă care primea și absolvenți ai seminariilor teologice.

Eliminat din universitate pentru activitate revoluționară (1905), revine acasă, apoi la Chișinău. Aici, împreună cu Vasile Stroescu, Ion Pelivan și alții, pune bazele mișcării naționale. Participă la editarea ziarului „Basarabia”, prima publicație în limba română editată la Chișinău. Această publicație, care apărea sub îndrumarea lui Emanuil Gavrilă și Ion Pelivan, se subintitula *gazetă națională democratică*. Primul număr al ziarului apare la 24 mai 1906, iar ultimul - la 11 martie 1907, în care se publică imnul național *Deșteaptă-te, române*. Publicarea poeziei lui Andrei Mureșanu a servit drept motiv pentru închiderea ediției. Urmărit de autorități, fuge peste Prut, unde află că Emanuil Gavrilă a fost arestat.

Redacția ziarului, inclusiv Pantelimon Halippa, cerea ca pământul să fie dat poporului care îl muncește, drepturi pentru populația băștinașă, școli naționale în limba maternă. Totodată, susținea folosirea limbii române în biserică, în instanțele de judecată și în celelalte instituții locale. Cerința de bază era: autonomie administrativă (*desîneocârmuire*).

Între anii 1908 și 1912, studiază la Facultatea de Litere a Universității din Iași, secția istorie-geografie. I-a avut ca profesori pe istoricul A.D. Xenopol, geograful R. Râșcanu, Matei Cantacuzino, A. Philippide, G. Ibrăileanu și C. Stere. La Iași începe colaborarea cu presa locală și în special cu „Viața românească” unde, din 1910, îngrijește o rubrică permanentă, intitulată *Scrisori din Basarabia* (pe lângă cele din Transilvania și Bucovina, mai vechi). În materialele publicate aduce în atenția publică probleme importante ca: utilizarea limbii române în școlile din Basarabia, crearea unei noi pături de intelectuali, cota românilor în rândurile funcționarilor din Basarabia. În 1912, când se împlineau o sută de ani de la răpirea Basarabiei de către Rusia țaristă, scrie o scurtă schiță istorică despre provincia dintre Prut și Nistru.

După absolvirea facultății, revine în Basarabia considerând că prezența sa aici este mai necesară. Într-adevăr, începând cu 1913, face parte din cercul care editează revista, apoi, din 1914, și ziarul „Cuvânt moldovenesc”.

În 1917, devine director al ziarului și al revistei „Cuvânt moldovenesc”. În această calitate sau ca invitat, participă, cel puțin cu condeii, la toate acțiunile cu caracter național ce se precipitau în Basarabia: formarea Partidului Național Moldovenesc, care pleda pentru autonomia administrativă, juridică, bisericească, școlară, economică a Basarabiei (a fost ales secretar al PNM), Congresul învățătorilor, unde împreună cu Vladimir Herța insistă pentru școala națională în limba română, Congresul cooperativilor, Adunarea ostașilor moldoveni din Rusia, ținută la Odesa la 18 aprilie, Congresul clerului de la 20 aprilie, Congresul țăranilor, la care este ales delegat pentru Congresul țăranesc panrus.

Participă la Congresul învățătorilor moldoveni (20-25 mai 1917), la care se decide naționalizarea învățământului din Basarabia și introducerea alfabetului latin în locul celui rus. La 20 octombrie 1917 este cooptat, prin hotărârea Congresului militarilor moldoveni, în Biroul de organizare al Sfatului Țării.

La prima ședință a Sfatului Țării (21 noiembrie 1917) este ales vicepreședinte al legislativului basarabean, funcție pe care o deține până la 25 noiembrie 1918, când este ales pre-

ședinte al Sfatului Țării. La 2 decembrie 1917, Pantelimon Halippa redactează și citește de la tribuna Sfatului Țării declarația prin care Basarabia este proclamată republică moldovenească autonomă, iar la 24 ianuarie 1918, data fiind aleasă tot de el, republica moldovenească autonomă își proclamă independența.

La 27 martie (9 aprilie) 1918 îl găsim în prezidiul ședinței, în cadrul căreia Republica Democratică Moldovenească, prin votul Sfatului Țării, se unește cu patria-mamă - România. La această ședință istorică a votat pentru unirea Basarabiei cu țara.

La 30 martie o delegație a Sfatului Țării, condusă de Ion Inculeț, Pan Halippa și Constantin Stere, a înmănat, la Iași, regelui României actul unirii Basarabiei cu statul român.

În ședința Sfatului Țării din 27 noiembrie 1918, Pantelimon Halippa este ales președinte al Sfatului Țării, funcție pe care o deține până la 18 februarie 1919. Sub președinția sa se votează legea despre **reforma agrară** în Basarabia - lege care, pentru perioada respectivă, a fost cea mai democratică din lume - și **unirea necondiționată** a Basarabiei cu România, document aproape la fel de important ca și actul unirii de la 27 martie 1918.

La 28 noiembrie 1918, în fruntea unei delegații de basarabeni, participă la Congresul General al Bucovinei, for în care se votează **unirea necondiționată** a Bucovinei cu România, iar la 1 decembrie 1918 îl găsim la Alba Iulia, unde participă la Marea Adunare Națională care a decis unirea românilor din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș cu Regatul României.

În 1919, funcționează ca profesor secundar de istorie-geografie la Școala Normală din Chișinău. În același an, în august, participă la războiul din Ungaria.

După dizolvarea Sfatului Țării, a fost deputat și senator în Parlamentul României Mari în toate legislaturile, începând din 1918 și până în 1944. A fost ministru al Basarabiei în mai multe guverne (1919-1927), ministru al Lucrărilor Publice și Comunicațiilor (1927, 1929-1930) și ministru al Sănătății (1930), ministru de stat (1929-1930, 1932, 1933).

A fondat Universitatea Populară din Chișinău, a organizat Conservatorul din capitala Basarabiei, a întemeiat Societatea de editură și librărie „Luceafărul” din Chișinău, Societatea scriitorilor și publiciștilor basarabeni (24 martie 1940).

La 15 octombrie 1918 a fost ales membru-corespondent al Academiei Române. A fost Membru al Uniunii Scriitorilor din România.

În noaptea de 5 spre 6 mai 1950, este arestat și dus la Ministerul de Interne. Aici, timp de o noapte, a fost încarcerat în celula 43, de la subsolul clădirii. Spre închisoarea din Sighet, a fost transportat în aceeași dubă cu Constantin C. Giurescu, Napoleon Crețu, Radu Portocală, Gheorghe Vântu, Ion Manolescu-Strunga, Gheorghe Brătianu, Constantin Dinu Brătianu și alții.

Îndură ororile temnițelor comuniste din România până în 1952, an în care este predat autorităților sovietice. La vârsta de 69 de ani, un tribunal militar din Chișinău îl condamnă la 25 de ani muncă silnică în Siberia pentru vina de a fi fost „trădător al țării sovietice”.

În urma morții călăului de la Kremlin (5 martie 1953) a slăbit regimul de detenție din URSS. „*Norocul meu a fost că Stalin a murit și eu am fost readus în țară, după 3 ani de muncă grea, dar foarte utilă pentru deținuți, căci am condus în exilul meu serviciul sanitar din 11 lagăre, curățându-le de murdărie și infecții, și insecte, și organizând ore de petreceri*”

intelectuale: citiri comune, coruri, redactarea gazetei de pe-rete, adunare de folclor și altele.” (Iurie Colesnic, *Basarabia necunoscută*, vol. I, Chișinău, 1993, p. 77). Din adâncurile siberiene adresează memorii ambasadorului României la Moscova, Iorgu Iordan, în care repetă de fiecare dată: „*Subsemnatul [...] neam de neamul meu români [...] mă aflu în Siberia, condamnat de un tribunal sovietic. Înțeleg să fiu pedepsit pentru vreo nelegiuire de țara mea, prin legile țării mele. Dar dacă mă aflu aici întreb: de când Siberia este colonie românească?*”

În 1955 este amnistiat și se înapoiază în țară. Este condamnat de autoritățile române și deținut în închisoarea din Gherla până în 1957, când revine la București.

S-a stins din viață la 30 aprilie 1979, la București, la vârsta de 96 de ani. A fost înmormântat la cimitirul de la mănăstirea Cernica, locul de veșnică odihnă a mai multor frunțași basarabeni.

Daniel CIUGUREANU (1885–1950)

S-a născut la 9 decembrie 1885, în comuna Șirăuți din județul Hotin. Este fiul preotului Alexandru Ciugureanu și al Ecaterinei. Studiile primare le-a făcut, probabil, la școala din satul natal, după care a urmat liceul din Bălți și Seminarul Teologic din Chișinău.

A studiat la Facultatea de Medicină a Universității din Kiev, obținând și doctoratul în acest domeniu. În 1909, participă, probabil din inițiativa lui Simion Murafa, împreună cu Alexei Mateevici, Dumitru Bogos, Grigore Cazacliu, Ștefan Ciobanu și alții, la înființarea Asociației studenților moldoveni „Deșteptarea”, fiind ales președinte al acesteia. Obiectivele Asociației vizau lupta pentru drepturile naționale și sociale ale românilor basarabeni. După arestarea lui Daniel Ciugureanu de ohranca țaristă (poliția politică), în mai 1912, cercul își camuflează activitatea națională, dar rezistă până la revoluția rusă din februarie 1917. După câteva luni petrecute în Siberia evadează și se înapoiază la Kiev, absolvă facultatea și, în același an, 1913, este repartizat ca medic-șef la spitalul din satul Vorniceni, județul Lăpușna.

În inima lui Daniel Ciugureanu clocotea toată tragedia deznaționalizării Basarabiei și s-a hotărât să se consacre luptei pentru libertate și întregire.

În mai 1913, la Chișinău, apare revista „Cuvânt moldovenesc”, mai întâi lunar, apoi, din 1914, bilunar și tot în 1914 apare și ziarul „Cuvânt moldovenesc”, inițial săptămânal, apoi bisăptămânal. Ambele publicații erau finanțate de Vasile Stroescu și se editau prin grija unui grup alcătuit din Nicolae Alexandri, Pan Halippa, Simion Murafa, Gheorghe Stârcea, Daniel Ciugureanu, Vasile Ghenzul și dr. Pavel Grosul.

În anul 1914, Daniel Ciugureanu se transferă la Spitalul

din Hâncești, unde funcționează până la sfârșitul anului 1915. Este urmărit de poliția politică rusă, pentru atitudinea sa critică în problema raporturilor dintre Rusia și România. Fiind considerat promotor al mișcării naționale românești din Basarabia, fuge și se ascunde, nu se știe unde, până în 1917. La izbucnirea revoluției, reappare, participând activ la toate transformările, din această perioadă istorică, în Basarabia.

Dându-și seama de importanța momentului, Daniel Ciugureanu a încheiat toate forțele patriotice în vederea scoaterii Basarabiei din haosul rusesc și în vederea pregătirii renașterii naționale.

La 16 mai 1917, în calitate de președinte al comitetului de voloste, organizează o mare adunare a delegațiilor din plasa Lăpușna, la care s-au dezbătut „nevoile neamului nostru moldovenesc din Basarabia”. Adunarea a îmbrățișat programul Partidului Național Moldovenesc recent creat. Cu această ocazie, se organizează secția de plasă a Partidului Național Moldovenesc, principala forță politică românească din Basarabia.

Daniel Ciugureanu a contribuit substanțial la constituirea Sfatului Țării, a făcut parte din Biroul de organizare a acestuia, fiind ales de Congresul militarilor moldoveni din 20-28 octombrie 1917. Biroul de organizare a Sfatului Țării se ocupa de înființarea și pregătirea ședinței inaugurale a parlamentului basarabean din 21 noiembrie 1917. În Sfatul Țării a fost ales deputat din partea Partidului Național Moldovenesc. A participat activ la declararea autonomiei Basarabiei, proclamarea Republicii Democratice Moldovenești și formarea primului guvern.

Din cauza acțiunilor Frontotdelului, Sfatul Țării, organul democratic ales al Basarabiei, nu-și putea exercita misiunea. Pentru acest motiv, în noaptea de 6 spre 7 ianuarie 1918, s-a ținut, la zemstvă, o ședință secretă, sub președinția lui Daniel Ciugureanu, în care s-a hotărât plecarea unor echipe spre Iași, pe căi diferite, pentru a grăbi ajutorul din partea României.

La 13 ianuarie 1918, președintele Sfatului Țării, Ion Inculeț, primul director, Pantelimon Erhan, și locțiitorul directorului de Război, Gherman Pântea, sunt învinuiți că au dus tratative cu reprezentanții Frontotdelului, Levenzon, Kaabak, Roskov, Perper, Roșali și alții, cărora le-ar fi făcut concesii nepermise, le-ar fi dat declarații mincinoase privind demisia unor directori, i-ar fi denunțat pe unii directori (ca, de exemplu, pe Ștefan Ciobanu). Drept urmare, începe criza de guvern, care durează până la 16 ianuarie 1918.

La 14 ianuarie, Daniel Ciugureanu este însărcinat cu formarea celui de-al doilea guvern al Republicii Democratice Moldovenești, din care vor face parte: Mihail Savenco - la Justiție, Vlad Cristi - la Interne, colonelul Constantin Brăescu - la Război, Teofil Ioncu - la Finanțe, Nicolae Bosie-Codreanu - la Comunicații, Ion Pelivan - la Externe, Pantelimon Erhan - la Instrucție, Podvinschi - la Control și Anton Crihan - la Agricultură. După îndelungi discuții, la 19 ianuarie 1918, Sfatul Țării va accepta componența nominală a guvernului propus de Daniel Ciugureanu.

În timpul mandatului său de președinte al Consiliului de Miniștri, Chișinăul devine centrul principal al mișcării pentru unirea tuturor românilor. În capitala Basarabiei își dăduseră întâlnire refugiați din Transilvania, Bucovina, Serbia, Macedonia și Vechiul Regat. La 24 ianuarie 1918, zi în care se sărbătorea Unirea Principatelor de la 1859, Sfatul Țării a declarat independența Republicii Democratice Moldovenești, acțiune prin care Basarabia se rupe definitiv de Rusia. La recepția festivă în cinstea zilei de 24 ianuarie, prim-ministrul

Daniel Ciugureanu a ținut o frumoasă cuvântare „despre legăturile strânse dintre toți fiii neamului nostru”. În aceeași zi, o seamă de refugiați din toate părțile locuite de români lansează primul manifest de unire politică a tuturor românilor, în care se menționa: „poporul nostru, lipsit de o unire politică, a fost osândit la veșnică umilire și apăsare..., țara de mâine a românilor trebuie să cuprindă întreg pământul locuit de ei, de la Tisa și până la Nistru”.

La 25 ianuarie 1918, dr. Daniel Ciugureanu, președintele Consiliului de Miniștri, publică actul diplomatic, primit de Guvernul Republicii Moldovenești, prin consulul francez la Chișinău, Sarre, de la guvernul francez și guvernele altor țări aliate, act în care, printre altele, se spune: „Toți colegii ambasadori ai țărilor aliate, precum și eu, suntem însărcinați reciproc a declara oficial că intrarea armatelor române [în Basarabia] se prezintă ca o măsură exclusivă de război, ce are ca scop să funcționeze normal rezerva frontului ruso-român, conform cu regulamentele și legile aplicabile tuturor țărilor aflate în acțiunea războiului. Așadar, intrarea armatelor române nu poate să aibă nici o influență, nici asupra situațiunii interne politice a țării, nici [vreo] influență asupra viitorului politic al Basarabiei [...]” (semnat Ambasadorul [Franței] în România, Saint Aulaire.)

„În felul acesta, continuă comunicatul, armatele române au venit la noi nu ca și cuceritori și inamici, ci ca prieteni ai poporului Republicii Moldovenești, pentru a da ajutor în luptele cu jefuitoarii și siluitoarii ce tind a distruge și a sugruma a noastră republică tânără și libertatea ei” (semnat D. Ciugureanu).

La 18 februarie 1918, dr. Daniel Ciugureanu, împreună cu Ion Inculeț și Emanuil Catelli fac parte din delegația Republicii Moldovenești ce pleacă la Iași, pentru a lua parte la Conferința de Pace de la București. Cei trei delegați se întâlnesc mai întâi cu prim-ministrul României, generalul Alexandru Averescu, în fața căruia susțin că Basarabia are dreptul moral și juridic să-și aleagă singură soarta, iar pretențiile anexioniste ale Ucrainei nu pot fi decât repudiate.

Delegația de la Chișinău intră în legătură cu membrii guvernului în funcțiune, precum și cu cei ai guvernelor anterioare, cu președinții corpurilor legiuitoare și cu marii demnitari ai statului român. La una dintre întâlniri, Daniel Ciugureanu spune: „N-am venit aici ca reprezentanți ai clasei bogate care, în mare parte, și-a renegat naționalitatea. Singurii care au păstrat limba sunt țărani. Dacă noi, basarabienii, suntem astăzi pe calea de unire a neamului, datorăm aceasta numai țaranului moldovan”. Delegația este primită în audiență și la Palat. La Iași, delegația de la Chișinău poartă tratative și cu reprezentanții puterilor europene, aflați acolo, cu miniștrii Antantei. Aceștia promet că vor informa guvernele țărilor lor despre constituirea noului stat independent.

La 16 martie 1918, Sfatul Țării primește, prin delegat, hotărârea Adunării Zemstvei din Bălți, adoptată la 3 martie, cu privire la unirea județului cu România. În ședința Sfatului Țării, Frația Țărănească, prin deputatul Vladimir Țiganko, interpelează guvernul asupra politicii externe. La interpelare răspunde președintele Consiliului de Miniștri Daniel Ciugureanu, care precizează că primejdia nu vine din partea României, care nu se amestecă în treburile interne ale republicii, ci din partea Ucrainei, care râvnește [măcar] la două județe: Cetatea Albă (Akkerman) și Hotin, Ucraina fiind în tratative cu Germania, căreia îi declară că „stăpânirea ucraineană e mult interesată de soarta provinciei vecine, Basarabia”, și că „Ba-

sarabia ar putea fi un punct de discuție la Conferința de Pace din București”.

Reacția a fost neașteptată și penibilă pentru Frația Țărănească. „Dumneavoastră, spune Daniel Ciugureanu, adresându-se reprezentanților minorităților, nu cunoașteți istoria și nici nu v-ați interesat vreodată de istoria acestei țări, căci pe toți v-a mânat încoace numai dorința de îmbogățire.” În continuare, Daniel Ciugureanu respinge toate învinuirile tendințioase la adresa guvernului, arătând că lucrurile au fost puse la cale de către Frația Țărănească, pentru a provoca o criză de guvern.

La 20 martie, Ion Inculeț, președintele Republicii Democratice Moldovenești, și Daniel Ciugureanu, președintele Consiliului de Miniștri al RDM, pleacă din nou la Iași, fără a mai participa, din motive politice, la Conferința de Pace de la București.

Daniel Ciugureanu participă, cu tot entuziasmul ce-l caracteriza, la ședința din 27 martie a Sfatului Țării, desigur fără a vota, nemaiavănd mandat valid la acea dată, ca șef de guvern.

Imediat după unire, Daniel Ciugureanu va face parte dintr-o delegație, împreună cu Ștefan Ciobanu, Ion Pelivan și Pan Halippa, care a plecat din nou la Iași, pentru a lua legătura cu guvernul român. Rolul lui Daniel Ciugureanu în unirea Basarabiei cu țara-mamă este comparabil cu cel al lui Iuliu Maniu în unirea Transilvaniei cu România.

După 27 martie 1918, Daniel Ciugureanu este numit ministru secretar de stat, fără portofoliu, pentru Basarabia, în guvernul condus de Alexandru Marghiloman (5 martie - 24 octombrie 1918); deține această funcție în alte trei guverne, care au fost conduse de generalul Constantin Coandă (24 octombrie - 29 noiembrie 1918, stil vechi), de Ion I.C. Brătianu (29 noiembrie 1918 - 12 septembrie 1919) și generalul Arthur Văitoianu (27 septembrie - 28 noiembrie 1919).

A fost parlamentar în mai multe legislaturi din perioada interbelică: în 1919 - deputat de Chișinău; în 1922 - deputat de Cetatea Albă; în 1922-1923 - vicepreședinte al Camerei Deputaților; în 1926 - deputat de Lăpușna; în 1931 - deputat de Hotin; în 1933 - senator de Tighina.

În 1932, se stabilește la București. În anii 1934-1936 activează ca medic chirurg la Spitalul dr. Cantacuzino. În vara anului 1940 organizează Cercul basarabenilor, cu sediul la Școala „Ciovică”, de pe bd. Titulescu, având drept scop susținerea refugiaților din Basarabia, după ocuparea din 28 iunie 1940.

În 1941 a fost mobilizat ca medic colonel la Spitalul dr. Cantacuzino. În 1946 se pensionează.

A publicat lucrări în țară și peste hotare, arătând, încă în anii 1919-1920, pericolul pe care îl constituia comunismul pentru țările europene și pentru România.

În noaptea de 5 spre 6 mai 1950, Daniel Ciugureanu este ridicat de la locuința sa de către organele securității române. Împreună cu alte mari personalități politice și intelectuale, este întemnițat la închisoarea din Sighetu Marmăției.

Despre umilințele și calvarul prin care a trecut Daniel Ciugureanu în ultimele clipe de viață scrie în amintirile sale istoricul Ion Nistor, unul dintre foarte puținii supraviețuitori ai închisorii din Sighet.

În dimineața zilei de 6 mai, după noaptea petrecută în sediul Ministerului de Interne, „când se făcu bine ziuă, se deschise ușa și-și făcu apariția un comisar cu o listă în mână, ordonându-ne să ieșim în curte. Acolo se găseau mai multe camioane-dube. Comisarul pronunță numele deținuților,

dispuse să se dea fiecăruia o pâine, mici pachete de brânză și de marmeladă, precum și o cutie de conserve pentru patru persoane. Cu merindele acestea în mână, furăm invitați în dubă, unde încăpeau 18-20 persoane. Dubele erau fără ferești, lumina intra printr-o ventilație de sus. În duba în care intrai, eram înghesuși 10 inși, fiecare cu merindele în mână. O găleată cu apă se găsea la ușa de intrare bine păzită de doi gardieni zdraveni și foarte scumpi la vorbă; nouă însă nu ni se oprise să vorbim împreună. Eram toți cunoscuți. Rețin numele câtorva tovarăși de suferință: Teofil Sauciu Săveanu, Ion Pelivan, Daniel Ciugureanu, Sever Dan, Voicu-Nițescu, generalul Cihoski, doctorul Marinescu, Gheorghe Leon, Radu Portocală ș.a. După cât am putut afla mai apoi, era și o dubă cu celule, în care intrară Gheorghe Tătărescu, Dinu Brătianu, Gheorghe Brătianu, I.Gh. Gigurtu, Constantin Argetoianu ș.a., care erau păziți să nu comunice întreolaltă. Îmbarcarea în dube a ținut mai bine de o oră. În sfârșit, duba noastră fu pusă în mișcare, dar fără ca noi să putem ști în care direcție. Din merindele cu care fuseserăm aprovizionați conchidem că drumul nostru trebuie să fie mai lung. Unii credeau că ne duce la Văcărești sau Jilava. Dar, prin o crăpătură la ușa de intrare, am putut vedea teii de la șosea. Eram deci în drum spre Câmpina și Doftana. Ceas nu avea nimeni asupra sa, dar totuși văzând că timpul înaintează și duba urcă greu la deal, ne-am convins că am trecut de Doftana și că înaintăm spre penitenciarele din Transilvania. Am trecut Brașovul, am ajuns la Sibiu și de acolo, după ce dubele se aprovizionară cu benzină, am pornit spre Aiud, credeau cu toții că vom fi reținuți acolo.

Ne-am înșelat însă în presupunerile noastre. După un ceas și mai bine, dubele au pornit înainte spre Cluj, unde au oprit din nou, mai bine de două ore. Așteptam să fim încarcerati la penitenciarul de acolo. Dar am pornit înainte, noaptea târziu, neștiind încotro mergeam. Unii credeau că suntem în drum spre Gherla, cu faimoasa închisoare. Alții susțineau că am luat drumul spre Huedin și Ciucea. La revărsarea zorilor s-a dovedit că aceștia aveau dreptate. Undeva între Huedin și Ciucea convoiul dubelor s-a oprit pe loc, la marginea unei păduri, unde ni se încuviințase să ieșim din dube pentru nevoile noastre. Oprirea aceasta ni se păru foarte suspectă. Unii se temeau să nu fim duși în pădure pentru a fi împușcați! Se făureau planuri de rezistență și de apărare. Cei mai mulți dintre noi ne păstram cumpătul, fiindcă ne dădeam seama că nu putea fi vorba de o execuție în masă, fără nici o sentință judecătorească. Iar când ni s-a ordonat să reintrăm în dubă, s-au convins cu toții că avurăm dreptate. În zori am plecat mai departe și pe la prânz am ajuns la Oradea, unde am făcut iarăși un popas mai lung, în așteptarea de a fi vărsați în penitenciarul de acolo. În drum, doctorul Ciugureanu suferind de atac de cord, fu chemat medicul care însoțea convoiul într-un automobil. I s-au făcut injecții. Cum însă starea bolnavului se agravase, sosi medicul din nou spre a-l muta în automobilul său. Se pare că sucombise în drum, fiindcă din momentul acela, Ciugureanu n-a mai fost văzut¹.

Constantin C. Giurescu, un alt istoric arestat în aceeași noapte și care a făcut parte din același convoi în drumul spre Sighet, dar transportat într-o altă dubă, menționează, în cartea sa de memorii *Cinci ani și două luni în penitenciarul Sighet*, că

Daniel Ciugureanu a murit în drum spre Sighet, la spitalul din Turda.

Date interesante despre modul cum au fost încarcerati arestații la închisoare, inclusiv despre sfârșitul lui Daniel Ciugureanu, oferă însuși comandantul Penitenciarului din Sighet, locotenent-major Vasile D. Ciolpan. Într-o declarație făcută la 4 iunie 1955, printre alte amănunte, el scrie și următoarele: „În anul 1950, la 1 mai am fost numit Director al Penitenciarului Sighet Principal, plecând din București cu un număr de 17 milițieni, venind la Sighet, am găsit aici pe fostul Inspector și mai târziu Maior Dumitrașcu care în prezent este pensionar, am stat câteva zile și pe data de 5-6 mai 1950 a început să sosească Dube cu deținuți, odată cu deținuții au venit și fostul ministru Jianu Marin împreună cu fostul colonel Baci Ion, care a stat vreo două zile aici în localitate, însăși fostu ministru a repartizat deținuții pe camere, la una din dube a venit un deținut deja mort și unu nebun¹, pe cel mort au dat ordin ca să vie căruța de la spital și a fost dus la spital pentru a fi îngropat, și a spus ca să se facă un proces verbal de constatarea morții și să semneze doi medici dar săse păstreze secretul, întrebînd că pe viitor cum să procedez misa spus că tot la fel să se facă proces-verbal și să semneze doi medici dar să se păstreze secretul a mai spus că împreună cu comandantulu Securității din oraș să căutăm un loc pentru a putea înmormînta dar în timpul nopții și să nu anunțăm necăieri moartea lor²”.

Înterupem aici textul declarației torționarului nr. 1 al României comuniste, subliniind faptul că din mărturisirile sale reiese clar că Daniel Ciugureanu a decedat în drum spre închisoarea din Sighet și că de la penitenciar cadavrul său a fost dus la spitalul orașenesc.

În continuare, Vasile Ciolpan oferă unele detalii despre locul unde probabil a fost „îngropat” Daniel Ciugureanu... „Fostu colonelu Baci a fost defață cînt sa hotărît de felu cum va trebui în viitor să se procedeze cu cei morți și in felu acesta am stabilit locul cu fost căpitan de securitate și comandant al securității județene din Sighet Mureșan Alexandru unde am stabilit unde trebuie să fie înmormîntati, în anul 1950-51 și 52 pînă întrun timp în cimitirul orașului, datorită faptului că la orice oră din noapte mai circula noapte am intervenit din nou pe lângă comandantul securității din oraș pentru a stabili un loc mai ascuns și după câteva zile dela intervenția mea am fost chemat de căpitanul Stern în prezent maior la Reg. Baia Mare și mia indicat locul unde trebuia să-i transport pe cei morți adică în cimitirul spitalului care este în afară de oraș”. Cimitirul spitalului despre care se amintește în declarație era poziționat în partea de vest a localității, la ieșirea din oraș, pe partea stîngă a drumului național ce duce spre Satu Mare. Acest cimitir există și astăzi și poartă numele Cimitirul Săracilor, Cimitirul fără morminte sau, în limbaj oficial, Cimitirul de la Cearda. O inscripție afișată la intrarea în cimitir anunță vizitatorul că în acel loc au fost înmormîntați între anii 1950 și 1955, în gropi anonime, fără cruce sau un alt semn distinctiv, deținuți politici, între care Iuliu Maniu, Constantin (Dinu) Brătianu, Gheorghe Brătianu, episcopii Ioan Suciuc, Anton Durcovici, Tit Liviu Chinezu, Valeriu Traian Frențiu.

Moartea lui Daniel Ciugureanu nu a fost constatată printr-un act de deces, ci printr-un proces-verbal, așa cum

1 Deținutul „nebun” era generalul Henry Cihoski.

2 Documentul este scris de mână, cu cerneală roșie, de către Vasile Ciolpan. Sublinierea în document. Am respectat ortografia și originalul documentului. Vezi documentul în *De ce trebuie condamnat comunismul. Anuarul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului în România*, vol. I, București, 2006, p. 197-199.

mărturisește directorul închisorii din Sighet: „*că așa ni sa dat ordine verbale de către fost ministru Jianu și de fostu colonel Baci. Constituind pentru noi o sarcină de partid și de stat și normal un secret de stat*”.

Astfel, locul înmormântării lui Daniel Ciugureanu rămâne și astăzi un mare „secret de stat”.

Fiul său, Gheorghe, necunoscându-i soarta și negăsindu-i mormântul, a ridicat la Sighet, în Cimitirul Săracilor, o cruce comemorativă, iar la cimitirul Mănăstirii Cernica de lângă București, unde-și dorm somnul de veci mulți foști deputați din Sfatul Țării, i-a ridicat un cenotaf.

Ion PELIVAN
(1876–1954)

S-a născut la 1 aprilie 1876, în comuna Rezeni din județul Lăpușna. Învăță la școala primară în satul natal, apoi urmează Seminarul Teologic din Chișinău. Studiază la Facultatea de Drept a Universității din Dorpat (azi - Tartu, Estonia).

În 1898–1899, organizează și conduce prima grupare studențească moldovenească având caracter național. Membrii grupării poartă corespondență cu patrioți basarabeni refugiați mai de mult timp în țară, precum Zamfir C. Arbore, dr. Petre Cazacu, dr. Guțu, Gheorghe Madan și alții. Mulți dintre membrii acestei organizații dețineau nu numai literatură revoluționară rusă, ci și cărți în limba română, lucru ce nu cadra cătuși de puțin cu canoanele politice din Rusia. Drept urmare, prin 1902-1903, gruparea studențească moldovenească de la Universitatea din Dorpat este descoperită, iar membrii ei sunt închiși: unii în închisoarea din localitate, alții într-o închisoare din Lituania (Wenden), iar fruntașii studenților basarabeni sunt surghiuniți în gubernia Arhanghelsk: Ion Pelivan - la Mezen, Alexandru Oatu - la Pinega, iar Grișcov - la Onega, sub grava învinuire de tendințe separatiste românești(!).

În 1904, Ion Pelivan este trimis pe frontul din Manciuria. În 1905, după înfrângerea Rusiei de către japonezi, în Basarabia, în jurul marelui patriot Emanuil Gavriliță, se organizează prima grupare națională democratică moldovenească. Din această grupare făceau parte Constantin Stere, Ion Pelivan, Pan Halippa, Iustin Frățiman și alții, unii dintre ei erau de curând proaspăt eliberați din închisorile rusești.

Din 1906, când sub conducerea lui Emanuil Gavriliță apare gazeta „Basarabia”, Ion Pelivan este colaborator fidel al acestui prim periodic în limba română în cuprinsul dintre Prut și Nistru.

În cursul anului 1907, după mari eforturi, reușește să obțină postul de judecător de ocol la Bălți, unde va rămâne până în 1912. În acest an, cu ocazia serbărilor centenarului eliberării Basarabiei de către ruși de sub jugul turcesc, Ion Pelivan, în calitate de slujbaş al statului, nu numai că nu a luat parte la solemnități, dar a și purtat o cocardă tricoloră cernită

trimisă de sora sa Ecaterina, studentă la Facultatea de Medicină din Iași. Pentru asemenea manifestare a sentimentelor naționale, Ion Pelivan a fost destituit din funcție.

După izbucnirea primului război mondial este mobilizat pe front, fiind mutat din garnizoană în garnizoană, pentru ca, în cele din urmă, în primăvara anului 1917, să ajungă la Bolgrad, unde va lucra pe plan național împreună cu Ștefan Ciobanu aflat acolo, și de unde, cu ocazia revoluției rusești din februarie, va pleca la Chișinău și va lua parte la toate manifestările naționale.

La 3 aprilie 1917, face parte din Comitetul de organizare al Partidului Național Moldovenesc, partid renăscut sub președinția lui Pavel Gore. Participă, în continuare, la congresele din aprilie și mai 1917 ale învățătorilor, unde susține propunerile lui Ștefan Ciobanu de naționalizare a învățământului, precum și la alte manifestări cu caracter național. La ședința de reactivare a Societății Culturale Moldovenești (înființată în 1905), este ales în comitetul de conducere. În iunie 1917 publică broșura *Adunarea Întemeietoare*, în limba română, care a constituit o bună propagandă pentru viitorul Sfat al Țării. La începutul lui octombrie 1917, își prezintă candidatura pentru Constituanta Rusă, din partea cooperăției moldovenești.

Conform hotărârii Congresului militarilor moldoveni (20-28 octombrie 1917), Ion Pelivan este cooptat în Biroul de organizare al Sfatului Țării. În Sfatul Țării a fost ales deputat din partea Partidului Național Moldovenesc.

La 21 noiembrie 1917, în ședința de inaugurare a lucrărilor Sfatului Țării, a fost înaintat la funcția de președinte al Sfatului, în final fiind ales Ion Inculeț. În discursul rostit la ședința de deschidere a Sfatului Țării, face, printre altele, un succint istoric al Basarabiei începând cu nedreptul rapt din 1812: „*În anul 1812 noi am fost ruși din trupul Moldovei și anexați la statul rus. Conducătorii poporului de atunci s-au îngrozit, fiindcă, cu toate că Moldova se găsea sub protectoratul turc, ea era liberă. Este drept, turcii luau a zecea parte din munca poporului, dar turcul era cinstit: el ne prăda, dar nu-și băga cismele murdare în sufletul nostru. Turcul ne dădea voie să ne rugăm lui Dumnezeu în limba noastră [...] ne-a lăsat școala în forma în care am moștenit-o de la bunici cu predare în limba natală; el nu ne forța să învățăm turcește*”. La fel era și în justiție și în administrație, spune Ion Pelivan. Apoi: „*Strămoșii noștri știau că în Rusia țărani se găsesc în robie, că ei se vând ca dobitoacele. De o mult mai mare libertate se bucurau țărani din Moldova [...] D-voastră ați auzit de marele nostru scriitor Alecu Russo, care a prezis că va veni revoluția mare și va declara că și noi avem dreptul la autodeterminare națională. Această idee a fost însușită de către soldații noștri - face aluzie la Congresul militarilor moldoveni. Numele ostașilor trebuie să fie înscris cu litere de aur în istoria poporului nostru. Dacă n-ar fi fost Congresul lor din octombrie, care a proclamat autonomia Basarabiei, deschiderea Sfatului Țării n-ar fi avut loc. [...]*

Să nu uităm că, dacă noi, moldovenii, am fi uitat limba noastră, noi am fi fost șterși de pe pământ”.

În primul guvern al Republicii Moldovenești (7 decembrie 1917 - 14 ianuarie 1918), prezidat de Pantelimon Erhan, precum și în cel de-al doilea (19 ianuarie 1918 - 27 martie 1918), prezidat de Daniel Ciugureanu, Ion Pelivan a deținut funcția de director general (ministru) la Externe. În această calitate, în zilele de 14 și 15 decembrie 1917, pleacă, împreună cu Vladimir Cristi, ministru la Interne, la Iași, pentru a cere ajutorul Armatei române, deoarece unele minorități și

unele formațiuni politice proruse, nu neapărat de extrema stângă sau numai stângă, apelaseră la forțele armate ale Rumcerodului. La întoarcerea spre Chișinău, ambii miniștri sunt arestați în gara Socola, de lângă Iași, de către membrii Frontotdelului, dar scapă ca prin minune.

La 22 decembrie 1917, împreună cu Pantelimon Erhan și Vladimir Cristi, semnează un demers către ministrul de Război al României, ca Basarabia să fie ajutată cu un regiment de foști prizonieri ardeleni. La 26 decembrie toți directorii (miniștri) semnează o telegramă prin care se cerea ajutorul Armatei române.

În urma consfățuirii secrete care a avut loc în casa lui Nicolae N. Bosie-Codreanu, la 7 ianuarie 1918, unde s-a aflat de telegrama de protest a lui Ion Inculeț și Pantelimon Erhan împotriva intrării Armatei române în Basarabia (telegramă rămasă neexpediată), se hotărăște plecarea la Iași a mai multor delegații, pentru a grăbi ajutorul din partea României. Ion Pelivan va pleca la Iași, în aceeași zi, împreună cu Nicolae Suruceanu, Ion Buzdugan și Vasile Gafencu, prin Suruceni și Leova. Interpelat de unii membri ai Sfatului Țării, Pantelimon Erhan va spune că el nu știe nimic, va arunca vina asupra unor directori generali și, ceva mai târziu, va publica destituirea unora dintre ei, printre care și a lui Ion Pelivan. Faptul nu a fost adevărat, a fost doar un joc politic.

Abia după instalarea guvernului condus de Daniel Ciugureanu, avându-l pe Ion Pelivan la Externe, se află că, datorită dezagregării Imperiului rus, a anarhiei locale etc., a fost necesară intervenția aliaților occidentali pentru menținerea frontului ruso-român, ceea ce l-a determinat pe generalul Șcerbacev, în lipsa forțelor organizate rusești, să ceară guvernului român să trimită trupe române în Basarabia. La 13 ianuarie 1918, Ion Pelivan revine la Chișinău împreună cu unități ale Armatei române.

La 24 ianuarie 1918, Sfatul Țării votează independența Republicii Moldovenești. Ion Pelivan rostește o cuvântare înălțătoare, spunând că „*acum suntem în ajunul întregirii neamului*”.

A fost deputat în Sfatul Țării de la 21 noiembrie 1917 până la 27 noiembrie 1918. În cadrul Sfatului Țării, a fost membru în comisiile: Declarații și Statute, Administrativă, Regulamente. La 27 martie 1918, a votat pentru unirea Basarabiei cu România.

După Unire, a fost deputat în Parlamentul României Mari și ministru al Justiției.

În iulie 1919, Congresul țăranilor din Basarabia îl împuternicește să apere interesele Basarabiei la Conferința de Pace de la Paris (1919-1920). Ion Pelivan conduce delegația din Basarabia compusă din Ion Codreanu, Sergiu V. Cujbă și Gheorghe Năstase. În timpul aflării sale la Paris, a editat ziarul „La Bessarabie” și a colaborat la gazetele: „Le Temps”, „La Victorie”, „La Patrie”.

În guvernul condus de Alexandru Vaida-Voevod (1 decembrie 1919 - 13 martie 1920) a deținut postul de ministru al Justiției.

În 1940 se refugiază la București. În 1941 revine în Basarabia, pentru a se refugia din nou, în vara anului 1944.

În noaptea de 5 spre 6 mai 1950, a fost ridicat de organele securității de stat ale României, de la domiciliul său din București (str. I.L. Caragiale nr. 7). Într-o notă informativă întocmită de către consilierii sovietici aflați la București, imediat după operațiunea de arestare a foștilor demnitari români, și expediată ministrului Securității de la Moscova, referitor la Ion Pelivan se menționa următoarele: „*Între anii 1941-1944 -*

ministru al Justiției; l-a sprijinit activ pe Antonescu”, afirmație ce nu corespunde adevărului. În închisoarea de la Sighet, a stat în aceeași celulă cu Ion Nistor (marele patriot și istoric bucovinean) și Constantin Tomescu (profesor la Facultatea de Teologie din Chișinău). Ion Nistor, în lucrarea memorialistică *Note autobiografice. Amintiri din închisoare*, consemnează: „*La raportul de dimineață și de seară stăruiam mereu asupra aerului insuportabil din celula noastră, cerând o cameră mai mare pentru colectivul nostru. După multe reclamații și inspecții s-a convins în sfârșit și direcția închisorii de îndreptățirea cererii noastre: cererea noastră a fost luată în seamă și jumătate din colectivul nostru fu ridicat și mutat în altă celulă... Noua celulă avea trei ferestre spre curtea cu plantații a închisorii și cu o vedere peste zidul închisorii, de unde se vedea turnul cu orologiu al bisericii catolice, de unde se auzeau clopotele mai bine, la semnalul cărora generalul cădea în genunchi și rostea în taină rugăciuni fierbinți.*

Am mai schimbat de câteva ori celula, cu mici modificări în componerea colectivului nostru. În celula spațioasă de la etajul întâi, unde am fost mutați în primăvara anului 1952, am rămas până în 1954... În celula aceasta au murit: Portocală, Pelivan, Burileanu, Bornemisa și Popovici Tașcă și gen. Mihai Racoviță.” Camarazii de suferință au fost și singurii martori la decesul lui Ion Pelivan, întâmplat la 24 ianuarie 1954, la vârsta de 78 de ani.

A fost reînhumat la Cimitirul de la Cernica mult mai târziu, la 4 aprilie 1976, prin intervențiile și grija lui Elefterie Sinicliu, la cererea soției sale, Maria Pelivan.

Generalul Ioan RĂȘCANU (1874-1952)

S-a născut la 4 (după alte date, la 14) ianuarie 1874 în orașul Cahul, din sudul Basarabiei. La 16 iulie 1891 a intrat la școala de ofițeri de Artilerie și Geniu, a studiat la Înalta Școală de Război din București.

A obținut treptat toate gradele militare: la 16 iulie 1893 a primit gradul de sublocotenent, la 1 aprilie 1896 a avansat la gradul de locotenent; la 10 mai 1903 a obținut gradul de căpitan. Peste șapte ani, la 10 mai 1910, a obținut gradul de maior. Între anii 1907 și 1911 a fost atașat militar al României la Berlin. Între anii 1910 și 1912, când Ministerul Apărării Naționale al României era condus de Nicolae Filipescu, a fost ofițer de Mare Stat-Major. La 1 aprilie 1914 i s-a acordat gradul de locotenent-colonel. În 1916 a fost avansat la gradul de colonel; în același an, în noiembrie, a fost atașat pe lângă Marele Stat-Major Francez. A fost comandant de brigadă în eroicele lupte de la Mărășești din vara anului 1917. La 1 septembrie 1917 i s-a conferit gradul de general de brigadă. A reprezentat Armata română la armistițiului de la Focșani, semnat la 7 decembrie 1917 între armatele româno-ruse și cele ale

Puterilor Centrale. Numele lui Ioan Rășcanu este înscris alături de cele ale marilor generali ai României.

Originar din Basarabia, generalul Ioan Rășcanu a purtat o deosebită dragoste poporului dintre Prut și Nistru. În primăvara anului 1918 a venit în calitate de comandant al Diviziei I Vânători. Un fost subordonat al generalului descria astfel impresia ce i-a făcut-o noul comandant, cu prilejul trecerii Diviziei I Vânători în Basarabia:

„Nu voi uita niciodată prima prezentare a acestui distins și energic comandant de mare unitate, în fața regimentului nostru și înflăcărata sa cuvântare, care cădea ca un balsam pe inimile noastre greu încercate:

– Ofițeri, subofițeri, caporali și soldați! De azi înainte, eu vă sunt comandantul vostru și al tuturor bravilor vânători ai M.S. Regelui Ferdinand, din cuprinsul scumpei noastre Patrii române.

Avem o nobilă misiune de îndeplinit în Basarabia strămoșilor noștri, în Basarabia lui Ștefan și atâtor altor glorioși voievozi ai Moldovei.

Vom trece Prutul și ne vom face datoria de frați pentru liniștirea spiritelor și întronarea imediată a ordinii.

Să mă ascultați și să mă urmați!

Să vă ascultați ofițerii și gradații și să le urmați cu dragoste poruncile și sfaturile. Trăiască Patria! Trăiască iubitul și Marele nostru Rege! Trăiască dinastia română!

Urale nesfârșite și îndelung repetate, ieșite din miile de piepturi ostășești prezente, în acel înălțător moment, i-au acoperit ultimele sale cuvinte”.

Alături de Daniel Ciugureanu, Ion Inculeț, Ion Pelivan, Ștefan Ciobanu, Pantelimon Halippa, generalul Ernest Broșteanu, Alexandru Marghiloman și alții, generalul Ioan Rășcanu a avut o importantă contribuție la unirea Basarabiei cu România.

Divizia I Vânători, comandată de general Ioan Rășcanu, la 1 martie 1918, a înlocuit Detașamentul General Ernest Broșteanu în Chișinău și în Basarabia de mijloc. Trupele Detașamentului General Ioan Rășcanu au asigurat ordinea publică în Basarabia în timpul acțiunilor pentru unirea acestei provincii cu România. La 27 martie 1918, când Sfatul Țării a votat unirea Basarabiei cu România, trupele Detașamentului General Ioan Rășcanu se aflau la Chișinău: ele au constituit unitățile de paradă și gărzile de onoare participante la marele eveniment. Ulterior a comandat Detașamentul General Ioan Rășcanu, compus din șase regimente de vânători, cavalerie, artilerie și unitățile auxiliare respective.

După Marea Unire, prin acțiuni și misiuni de mare importanță și răspundere, a susținut și apărat integritatea teritorială și unitatea națională a țării, a contribuit la buna gospodărire a provinciilor întregite.

După ce și-a dat demisia din armată (militarii nu puteau desfășura activitate politică), generalul Ioan Rășcanu a făcut o bogată carieră politică. A fost membru de frunte al Partidului Național Liberal. A fost deputat (1920, 1926, 1928, 1931) și secretar (1920 și 1930) în Parlamentul României. A contribuit la elaborarea mai multor legi, la buna organizare și conducere a Armatei române, la luarea deciziilor privitoare la apărarea națională.

A deținut cea mai înaltă funcție militară. A fost ministru al Apărării Naționale în mai multe rânduri: în guvernul condus de generalul Arthur Văitoianu (27 septembrie - 28 noiembrie 1919); în guvernul prezidat de Alexandru Vaida-Voevod (1 decembrie 1919 - 13 martie 1920); în guvernul de sub președinția generalului Alexandru Averescu (13 martie 1920 - 13 decembrie 1921). Între 30 martie 1926 și 4 iunie 1927, a

deținut demnitatea de ministru de stat pentru Basarabia și Bucovina, în guvernul condus de generalul Alexandru Averescu. Funcția de ministru de stat (cu reședință în Chișinău) a mai deținut-o în guvernul condus de Nicolae Iorga (18 aprilie 1931 - 31 mai 1932).

În 1931 a organizat la Chișinău o grandioasă expoziție a Basarabiei, fapt pentru care Nicolae Iorga, președintele Consiliului de Miniștri, l-a felicitat printr-o telegramă publicată în ziarul „Neamul românesc” (anul XXVI, nr. 217 din 28 septembrie 1931): *„Mulțumind colegului și prietenului nostru pentru opera spornică făcută în Moldova de Răsărit, unesc în mulțumirile mele pe toți aceia care-i dau un sincer ajutor în unirea frățească pentru binele acestei scumpe părți a țării.”* Nicolae Iorga i-a recunoscut generalului întotdeauna meritele privitoare la ceea ce a realizat în Basarabia. Cu ocazia terminării lucrărilor de construcție a șoselei Cahul-Oancea, lucrare inițiată și coordonată de generalul Ioan Rășcanu, marele istoric și prim-ministru al României aprecia într-o altă telegramă că *„opera de creațiune pentru binele populației din Moldova de Răsărit, care a fost odată Basarabia pentru uzurpatorii străini, arată scopul dreptei noastre stăpâniri și sunt recunoscător tuturor care au lucrat la dânsa”.*

Generalul Ioan Rășcanu este autorul unor lucrări de teorie militară. În scrierile sale tratează teme privitoare la starea armatei naționale și activitatea Ministerului Apărării Naționale, abordează aspecte din istoria mausoleului eroilor de la Vaslui (Mărășești), subiecte din istoria neamului românesc, propune instrucțiuni pentru organizarea unor cantine speciale. A făcut și traduceri în românește de lucrări din domeniul militar (*Instrucțiuni*, București, 1912).

După instaurarea comunismului în România, a cunoscut ororile noului regim. În noaptea de 5 spre 6 mai 1950 a fost arestat de la domiciliu. A fost dus la Ministerul de Interne, unde a petrecut o noapte în subsolul clădirii (celula 72). A doua zi, foștii demnitari au fost îmbarcați în dube, cu care au fost duși la penitenciarul din Sighet. Printr-o singură operație brutală, desfășurată în „noaptea demnitarilor”, autoritățile comuniste au arestat simultan în București și în alte localități cca 90 de mari personalități: prim-miniștri, miniștri, deputați, lideri politici, academicieni, ofițeri superiori etc.

A fost încarcerat, împreună cu alți înalți demnitari ai armatei, la închisoarea din Sighetu Marmăției: fostul ministru de Război, generalul Henry Cihoski; fostul secretar de stat pentru Aviație la Ministerul Aerului și Marinei, generalul Achille Diculescu; fostul ministru al Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale, general dr. Nicolae Marinescu; fostul comandant al Jandarmeriei, generalul Mihai Racoviță-Cehanu; fostul ministru al Apărării Naționale, generalul Nicolae Samsonovici; fostul președinte al organizației PNL din județul Gorj, generalul Alexandru Tătărescu, arestat ca frate al fostului premier Gheorghe Tătărescu; fostul subsecretar de stat pentru Aviație, la Ministerul Apărării Naționale, generalul Gheorghe Vasiliu; fostul ministru al Apărării Naționale, generalul Constantin Ilasievici; fostul subsecretar de stat pentru Aviație la Ministerul Apărării Naționale, generalul Emil Gheorghiu etc.

Ulterior lotul celor încarcerați la penitenciarul din Sighetu Marmăției a fost completat cu alți înalți demnitari ai armatei: viceamiralul Ion Georgescu, fost subsecretar de stat pentru Marină în Ministerul de Război; generalul Mihail Racovitză, fost subsecretar de stat la Ministerul Apărării Naționale; generalul Alexandru Glatz, fost subsecretar de stat pentru Românie și Inventar, în timpul războiului; generalul Eugen Zwiedenek, fost ministru al Apărării Naționale; generalul Ioan Ilcuș, fost ministru al Lucrărilor Publice și Comunicațiilor;

generalul Grigore Georgescu, fost subsecretar de stat pentru Marină la Ministerul Apărării Naționale; amiralul Nicolae Păiș, fost subsecretar de stat pentru Marină la Ministerul Apărării Naționale, în guvernul condus de mareșalul Ion Antonescu (27 ianuarie 1941 - 13 august 1944).

Viața generalului Ioan Rășcanu s-a stins într-o celulă sumbră din penitenciarul din Sighet, în ziua de 25 februarie 1952. Este al douăzeci și unulea decedat din rândul marilor demnitari închiși în închisoarea sigheteană. Din totalul celor 180 de deținuți în închisoarea de la Sighet, au murit 53. Mulți au fost îngropați noaptea, pe ascuns. Locul unde zac rămășițele pământești ale multora nici până astăzi nu se cunoaște cu exactitate.

Arestarea și lichidarea fizică și morală, executarea înalților demnitari militari se înscria în planul Uniunii Sovietice de distrugere a Armatei române pentru a slăbi capacitatea de rezistență a țării la presiunea sovietică. Numai în penitenciarul de la Sighet au fost duși spre exterminare 23 de generali, mulți și-au găsit acolo sfârșitul, printre care și Ioan Rășcanu, pământeanul nostru.

Constantin TOMESCU (1890–1983)

S-a născut la 20 februarie 1890, în Constanța. A absolvit Seminarul „Veniamin Costache” din Iași (1912), apoi și-a continuat studiile la Facultatea de Teologie din București (1912-1916), care-i va conferi și doctoratul în teologie (1927). A participat ca voluntar în primul război mondial (1916–1918).

După Unirea Basarabiei cu România (27 martie 1918) se stabilește la Chișinău, unde o perioadă îndelungată (1919–1942) deține funcția de director al Cancelariei (secretar general) Arhiepiscopiei Chișinăului și consilier cultural. Desfășoară activitate didactică - profesor suplinitor (1926), agregat (1927) și titular (1930) la Catedra de Istoria Bisericii Ortodoxe Române de la Facultatea de Teologie din Chișinău (1926-1941), încadrat apoi la cea din Cernăuți-Suceava (1941–1946); a fost primul prodecan al Facultății de Teologie din Chișinău; membru din partea mirenilor în Adunarea eparhială a Arhiepiscopiei Chișinăului și în Congresul Național Bisericesc.

În capitala Basarabiei, împreună cu Toma Gh. Bulat, a întemeiat și condus activitatea „Arhivelor Basarabiei”, revistă de istorie și geografie a moldovenilor dintre Prut și Nistru (1929-1938). A colaborat la „Luminătorul”, „Misionarul” și „Revista Societății Istorico-Arheologice Bisericești” din Chișinău. În paginile acestor ediții periodice, a publicat o mulțime de articole, studii, recenzii, loturi de documente, adnotări etc.

Constantin Tomescu este autor a numeroase lucrări de istorie a Bisericii Ortodoxe Române: *Episcopia Hotinului. Date istorice și statistice*, Chișinău, 1925, 200 p.; *Rolul Bisericii Ortodoxe în viața neamului românesc. Curs de inau-*

gurare, Chișinău, 1926, 19 p.; *Mitropolitul Grigorie IV al Ungrovlahiei*, teză de doctorat, Chișinău, 1927, IV + 307 p.; *Înființarea Episcopiei Chișinăului și Hotinului (1813)*, în „Arhivele Basarabiei”, an. I, 1929, nr. 1, p. 32-42; nr. 2, p. 31-53; nr. 3, p. 31-38 și nr. 4, p. 7-23; *Exarhul Gavriil și mitropolitul Ignatie al Ungrovlahiei, 1810*, în „Arhivele Basarabiei”, an. II, 1930, nr. 2, an. III, 1931, p. 258-271; *Știri catagrafice din Biserica Moldovei din 1809*, în „Arhivele Basarabiei”, an. III, 1931, nr. 2, p. 177-185; *Tipografia duhovnicească exarhală din Chișinău*, în „Arhivele Basarabiei”, p. 73-90; *Știri catagrafice din Bisericile Principatelor la 1810*, în „Arhivele Basarabiei”, an. IV, 1932, nr. 4, p. 204-214; *Iarăși despre detronarea mitropolitului Ungrovlahiei Dositei Filitti*, în „Arhivele Basarabiei”, an. IV, 1932, nr. 3, p. 169-178; *Diferite știri din Arhiva Consiliului eparhial Chișinău*, în „Arhivele Basarabiei”, anii IV-X, 1932-1938, mai multe numere; *Conducători bisericești din Principate la 1811 și din Basarabia între 1816-1837 inclusiv*, în „Arhivele Basarabiei”, an. V, 1933, nr. 1, p. 58-64; *Puține cuvinte despre strădania cărturărească a mitropolitului Grigorie Dascălul al Ungrovlahiei*, în „Biserica Ortodoxă Română”, an. LII, 1934, nr. 5-6, p. 326-340; *Scurtă povestire istorică despre sfânta mănăstire Neamțu și despre așezările monahale supuse ei (mănăstirea Secu și schiturile Vovidenia, Pocrov, Sihăstria, Sihla și Icoana)*, Mănăstirea Neamț, 1942, XIV + 179 p.

A editat prestigioase colecții de documente: *Documente basarabene*, 2 vol., Chișinău, 1928-1938 (în colaborare cu Visarion Puiu, Ștefan Berechet, Ștefan Ciobanu și Leon T. Boga); *Documente și scrisori din familia Andronachi Donici*, Chișinău, 1928, 57 p.

Împreună cu preotul prof. Serghie Bejan, a tradus lucrarea protoiereului Pavel Svetlov: *Învățătura creștină în expunere apologetică*, 2 vol., Chișinău, 1935-1936, V + 648 + 116 p. (I) și IV + 625 p. (II). A publicat diferite *Rapoarte* (dări de seamă) asupra vieții bisericești din cuprinsul Eparhiei Chișinăului.

Prin activitatea sa didactică și științifică, Constantin Tomescu a contribuit la documentarea istoriei Basarabiei în diferite etape, reliefând în mod special dăinuirea spiritului românesc chiar în perioadele mai puțin prielnice pentru astfel de fapte.

A făcut călătorii de studii în Turcia, Palestina, Siria, Liban, Mesopotamia, Persia.

A organizat și condus pelerinaje la Muntele Athos și în Țara Sfântă, fapt pentru care i s-a conferit titlul de „mare dicheofilax” al Patriarhiei Ecumenice și Crucea Sf. Mormânt a Patriarhiei Ierusalimului.

A fost ministru (subsecretar de stat la Ministerul Culte și Arte) în guvernul Octavian Goga.

În anii regimului totalitar a cunoscut ororile închisorilor comuniste. În noaptea de 5 spre 6 mai 1950 a fost arestat și întemnițat în închisoarea din Sighet. A stat în aceeași celulă cu istoricul bucovinean Ion Nistor, patriotul basarabean Ion Pelivan și alți oameni de știință și cultură. Peste ani, supraviețuitorul Ion Nistor avea să-și aducă aminte: „Cum ne nimerisem mai mulți istorici, teologi, psihologi, economiști și agronomi, ne treceam timpul cu referate și discuții din domeniul specialității fiecăruia. Avocatul Dumitru Nistor din Timișoara și profesorul Constantin Tomescu din Chișinău ne delectau cu cântările lor în surdina.”

A fost eliberat în 1955.

A decedat la 5 iulie 1983, la București.

Artileriști Români - căzuți la datorie la porțile Herței la 29 iunie 1940

O comemorare a 67 ani de la sângerosul eveniment¹

Vasile ILICA

De curând a apărut la Cernăuți o cărticică scrisă de veteranul de război Gheorghe N. Pavel intitulată „**Probotești - un sat martir din Ținutul Herței**” este vorba de un fel de monografie a satului din care provine autorul, sat care a trecut prin multe încercări și tragedii din momentul în care a devenit sat de graniță între URSS și România, după 28 iunie 1940.

Autorul, care la acea dată avea doar 12 ani, își aduce aminte de împrejurările în care au fost împușcați, de servanții unui tanc sovietic, la intrarea în orașul Herța: cap. Ion Boroș, slt. Alexandru Dragomir și soldat Iancu Solomon, militari ce făceau parte dintr-un divizion de artilerie ce provenea din garnizoana orașului Bacău, fiind detașați în zona Herța.

Autorul evocă în amintirile sale împrejurările în care a avut loc acest tragic eveniment, legat de intrarea „eliberatorilor sovietici”, pe data de 29 iunie 1940, în orașul Herța.

Din capul locului se face precizarea că Bucovina nu a făcut obiectul odiosului pact Ribbentrop - Molotov, din 23 august 1939 și, cu atât mai mult, zona Herței cu cele 9 comune cu 35 de sate, în suprafață de 304 kmp, ce nu intrau în componența Bucovinei, ci aparțineau de fostul județ Dorohoi din Moldova.

Aici considerăm că este momentul să facem câteva precizări legate de unele antecedente istorice ce au premers „raptului Bucovinean”.

1. Activități comuniste în Basarabia și Bucovina, în perioada 1920-1940.

La semnarea tratatului de pace după încheierea primului război mondial, România a fost obligată să accepte pe teritoriul său național, rezultat după referendumurile din 1918, pe toți „apatrizii” proveniți din fostul imperiu Austro-Ungar. (A se vedea art. 7 din Protocolul pentru minorități semnat la 9 decembrie 1919, la propunerea americană.)

Ori este bine știut faptul că singurii apatrizi din Austro-Ungaria erau evreii.

Profitând de această „găselniță” diplomatică, URSS și-a plasat din timp în Basarabia și Bucovina, teritorii ce s-au găsit întotdeauna în „atenția” organelor informative ale URSS, o serie de agenți comuniști valoroși proveniți din fosta Internațională a 3-a și din garda de activiști comuniști revoluționari a lui Bella Kun, din 1919, de la Budapesta. Aceștia, odată ajunși în noile teritorii de destinație, s-au pus pe treabă înființând numeroase organizații comuniste ce nu aveau nici un fel de legătură organizatorică cu fostul Partid Comunist din România, ele fiind dirijate direct de la Moscova.

În felul acesta au apărut, atât în Basarabia cât și în Bucovina, o serie întreagă de organizații comuniste ce desfăș

surau o intensă activitate de spionaj în detrimentul intereselor naționale ale României. În Bucovina existau asemenea organizații la Cernăuți (unde funcționau mai multe organizații), la Sadagura, la Hotin, la Storojineț, la Hliboca, la Vijnița și, bineînțeles, la Herța care, după cum spuneam, nu făcea parte din Bucovina.

La „eliberarea” Basarabiei și a Nordului Bucovinei, unitățile de ocupație ale armatei sovietice dispuneau de un bogat arsenal de informații atât militare cât și economice, ce reprezentau o muncă asiduă și laborioasă desfășurată de organizațiile comuniste în decursul anilor de ilegalitate, care a devenit extrem de intensă în perioada 1936-1940.

2. Modul în care acționau în ilegalitate organizațiile comuniste din Bucovina.

Din unele mărturii sporadice ce ne-au parvenit, putem afirma că aceste organizații comuniste activau cu mult profesionalism, respectând cu strictețe regulile conspirative ce se impuneau în asemenea situație. Organizațiile comuniste nu dispuneau de personal numeros, dar activiștii comuniști angrenați în rețeaua conspirativă erau extrem de bine pregătiți, fiind deosebit de valoroși din punct de vedere ideologic.

Se pune întrebarea de ce tocmai evreii au fost aceia care s-au înrolat voluntar în aceste activități subversive, în detrimentul statului român, care avea, cât de cât, o structură democratică și a promovat o serie de legi foarte permissive în favoarea dezvoltării activităților comerciale și economice ale etniei evreiești trăitoare în România?

Răspunsul la această întrebare trebuie căutat în dezvoltarea nazismului în Germania și a faptului că Reichul german, în 1939, ocupase o mare parte din Europa.

Deși pactul Ribbentrop-Molotov era strict secret, conținutul acestui pact era perfect cunoscut de către activiștii comuniști evrei din Bucovina, în sensul că aceasta nu a făcut nici cel puțin obiectul negocierilor acestui pact. În această situație, activiștii evrei, bănuind că Hitler, ca austriac, este și el interesat de Bucovina, unde trăiau, la acea dată, peste 80.000 de germani, au căutat să se folosească de „influența” lor la Moscova și să insiste, pe toate căile și pe toate canalele posibile, ca URSS, odată cu „eliberarea” Basarabiei să forțeze și „eliberarea Bucovinei”.

Cum în conducerea PCUS de la Moscova existau o serie de revoluționari evrei ce întrețineau legături cu omologii lor din Bucovina, aceștia au reușit să convingă conducerea URSS și în special pe Stalin să nu se grăbească să ocupe Basarabia pe care Hitler o „cedase” Moscovei prin tratatul Ribbentrop-Molotov în schimbul „neutralității” în cazul

1 Această recenzie a fost publicată în ziarul „ARCAȘUL” din Cernăuți, în iulie 2007, și a fost prezentată grupului de profesori din Transnistria, Republica Moldova și din Cernăuți, invitați la cursurile de vară de la Oradea, cursuri organizate de Societatea Culturală „Pro Basarabia și Bucovina”.

declanșării de către Germania a războiului contra Franței și Angliei, conflict ce a devenit efectiv după 1 septembrie 1939.

3. Ultimatumul adresat României - legat de ocuparea Basarabiei și a Nordului Bucovinei.

Evenimentele ce au urmat justifică de ce URSS a adresat „Nota ultimativă” pentru București abia pe data de 26/27 iunie 1940. Este vorba de:

- începerea operațiunilor militare ale Reichului German împotriva Franței (10 mai 1940);
- retragerea trupelor combatante ale Germaniei din Polonia spre a fi utilizate în operațiunile militare împotriva Franței;
- convingerea conducerii URSS și în special a lui Stalin că Germania, ocupată cu războiul împotriva Franței, va fi nevoită să fie „concesivă” la pretenția URSS asupra Bucovinei.

Drept urmare, la data de 23 iunie 1940, URSS înștiințează Berlinul că, în ceea ce o privește, este pregătită să ocupe Basarabia, potrivit prevederilor pactului Ribbentrop-Molotov, dar solicită „îngăduința” Reichului German de a accepta și ocuparea Bucovinei, unde trăiește o importantă minoritate ucraineană ce este „extrem de prigonită” de administrația românească.

Pretenția URSS asupra Bucovinei (trebuie precizat faptul că în telegrama respectivă era vorba despre întreaga Bucovina) a supărat extrem de mult pe Hitler, în sensul că acesta a considerat, pe bună dreptate, că în acel moment URSS a încălcat înțelegerile stabilite prin pactul Ribbentrop-Molotov, folosindu-se de împrejurarea că Germania era ocupată din punct de vedere militar cu războiul din Apus, ce era în plină desfășurare. În consecință, în perioada dintre 23-26 iunie 1940, se desfășoară negocieri dure și intense între Berlin și Moscova, în urma cărora s-au stabilit următoarele:

- frontiera ce urma să despartă Nordul Bucovinei de Regatul României, mai puțin zona Herței;
- URSS acceptă ca Germania să repatrieze toți etnicii germani din Nordul Bucovinei și din Basarabia în termen de 6 luni.

Ne putem da seama că **pretenția Moscovei asupra Bucovinei a pus la grea încercare relația acesteia cu Berlinul** și că acest gest a lui Stalin nu va rămâne nepedepsit de către Hitler.

Istoricii germani confirmă faptul că „lumina verde” pentru punerea în mișcare a planului „BARBAROSA” a fost dat de către Hitler imediat după încheierea negocierilor pentru Bucovina, iar atacarea URSS s-a produs exact după un an de zile.

În mod logic, ajungem la constatarea că istoriografia noastră în ceea ce privește Bucovina consemnează doar efectele ocupației sovietice în perioadele 1940-1941 și 1944-1990, însă în ceea ce privește cauzele care au determinat această stare de fapt, acestea nu ne sunt cunoscute. Ele trebuie căutate în activitățile comuniste ce au avut loc în Bucovina în perioada 1920-1940, consemnate în arhivele fostului partid comunist din Cernăuți. Mai trebuie menționat faptul că, pe timpul ocupației sovietice, s-au făcut ample studii și cercetări pe această temă și s-au publicat lucrări și broșuri în care s-au arătat, cu lux de amănunte, însoțite și de multe exagerări, activitățile în condițiile de strictă ilegalitate a activiștilor comuniști din Bucovina. Cred că, fără aprofundarea acestor fapte, istoria Bucovinei rămâne în mare dificultate.

După această incursiune istorică cu privire la „antecedentele” raptului bucovinean, este cazul să revenim la evenimentele ce s-au consumat la Herța, în preajma zilei de 28 iunie 1940, relatate de dl Gh. Pavel. Chiar la această dată, la Cernăuți au loc mari agitații și un miting organizat de activiștii comuniști, care au mobilizat populația ucraineană și evreiască în vederea primirii „glorioasei armate sovietice eliberatoare a poporului muncitor din Bucovina de sub jugul burghezo-mosieresc al României”.

În cursul zilei respective, ajunge la Cernăuți prima brigadă de tancuri a Armatei Roșii, ce este primită cu aplauze, flori, muzici și lozinci cu conținut „revoluționar” extrem de mobilizator. În orașul Herța exista o comunitate evreiască foarte numeroasă în mijlocul căreia activa o puternică organizație comunisto-bolșevică, condusă de Aron Hunea, fiul lui Iancu Hunea, unul din oamenii bogați ai Herței, ce se ocupa cu comerțul de cereale. Evreii din Herța s-au pregătit și ei să-i primească pe „eliberatorii” sovietici, arborând steaguri roșii, tablouri ale lui Lenin și Stalin și tot felul de lozinci cu conținut extrem de provocator la adresa autorităților și a armatei române, care era încă prezentă în zonă și executată tot felul de lucrări genistice de apărare. Autorul vorbește de Regimentul 27 Dorobanți din Bacău, de sub comanda colonelului Gh. Atanasiu și mai pomenește numele maiorului V. Angelescu, ce avea funcția de comandant de batalion.

În ceea ce-l privește căpitanul I. Boroș, ardelean de origine, acesta era comandantul divizionului de artilerie și provenea tot din garnizoana din Bacău, el își amplasase bateria de tunuri în poziție de apărare, la intrarea în orașul Herța.

Între timp, reprezentanții comuniști din Herța, auzind că orașul Cernăuți a fost „eliberat” de armata sovietică, iar Herța, orașul lor, este posibil să rămână la România, au trecut imediat la acțiune.

S-au urcat într-un autobuz și au pornit spre Cernăuți cu gândul că nu se vor întoarce decât împreună cu „eliberatorii”.

La Cernăuți, reușesc să-i convingă pe tovarășii lor comuniști din organizația regională și comandamentul brigăzii de tancuri ale Armatei Roșii sosit acolo, să repartizeze câteva tancuri care să procedeze și la „eliberarea” orașului Herța, ce se găsea la distanța de cca. 20 km de reședința bucovineană. La sosirea „eliberatorilor” la Herța, în după masa zilei de 29 iunie 1940, aceștia sunt întâmpinați de cap. Ion Boroș, slt.(r) Alexandru Dragomir și de soldatul Iancu Solomon, evreu de origine, ce a fost cooptat la grupul ofițerilor deoarece cunoștea puțin limba rusă și urma să fie folosit ca „pirvodcic” (traducător) la discuția ce urma să aibă loc cu tanchiștii sovietici. Nu dispunem de martori care să confirme cum a decurs dialogul între grupul de artileriști români și tanchiștii sovietici, dar este bine cunoscut „rezultatul” acestui dialog care s-a soldat cu împușcarea întregului grup de ofițeri, care s-au prezentat neînarmați la respectiva întâlnire.

Bunul simț ne obligă să tragem concluzia că, în acest caz, tanchiștii sovietici au fost puternic „influențați”¹ de grupul de provocatori comuniști ce i-au însoțit de la Cernăuți.

În legătură cu provocările evreilor din Herța, autorul face următoarea afirmație: „Evreii din Herța (comunitate ce număra peste 2500 de oameni) au arborat steaguri roșii pe principalele clădiri din oraș, au aruncat cu tot felul de murdării în capetele ostașilor români, ce se retrăgeau din oraș, îi scui-pau, îi batjocoreau și le rupeau însemnele și galoanele.

1 Unele informații susțin că respectivii tanchiști se aflau în stare de ebrietate, fiind îmbătați de către activiștii evrei ce-i însoțeau.

Troița de la Herța

Gheorghe PAVEL,

președintele Societății veteranilor de război
din regiunea Cernăuți „TRICOLORUL”

La 29 iunie 1940, când în Herța și-a făcut apariția o coloană de tancuri sovietice, care înaintau în direcția Dorohoiului, nebănuind că detașamentul aflat pe Prut, la Mamornița, a fost dezarmat de ruși, un grup de militari români au încercat să oprească tancurile și să le explice „eliberatorilor” că pătrunseseră pe un teritoriu pe care Moscova nu-l revendicase. În loc de răspuns, a urmat țăcănitul unei mitraliere și căpitanul I. Boroș (avansat post-mortem în gradul de maior) și alți doi soldați români au căzut secerăți de gloanțe. Ca urmare a rănilor grave, avea să decedeze, la foarte scurt timp, și sublocotenentul Alexandru Dragomir. La intervenția colonelului Atanasiu, comandantul Grupării Tactice de pe Masivul Păduros Herța, care a luat legătura cu comandamentul unităților sovietice ce s-a instalat la Cernăuți și întrebând de ce rușii au depășit punctul „Mamornița” de pe harta ce însoțea textul ultimatumului lui Molotov, s-a primit și răspunsul. Adică soldații sovietici **au comis o greșeală intrând în Herța**. Evident, trupele sovietice au oprit înaintarea spre Dorohoi, dar nu au părăsit acest vechi târg moldovenesc, nici împrejurimile sale.

La 28 septembrie 1942 la Herța a avut loc sfințirea Troiței, înălțate în memoria celor ce și-au jertfit viețile pentru apărarea țării. Îndurerați, cerniți de amintirile evenimentelor, mii de bărbați, tineri și bătrâni, femei și copii au pornit spre locul sacrificiului de sânge al ostașilor români. Textul de pe Troița înălțată în 1942 era următorul: „În amintirea maiorului Ion Boroș, a sublocotenentului A. Dragomir și a bravilor soldați căzuți la 29 iunie 1940, împotrividu-se încălcării pământului nostru”. Troița fost construită cu mijloacele lui Constantin Manoliu proprietarul fabricii de mobilă „Incoma”. **Dar în 1944, la cea de a doua venire a sovieticilor, ea a fost demolată.**

Timp de peste jumătate de veac acest loc sfânt pentru românii herțeni a fost lăsat în paragină, uitat și batjocorit. Dar ne-am gândit, împreună cu domnul Octavian Bivolaru, și îndemnați de domnul Dumitru Covalciuc, să reaşezăm Troița comemorativă acolo unde ea s-a aflat doar timp de numai doi ani. Am găsit înțelegere la regretatul domn Mihai Tutunaru, directorul întreprinderii „Bucuria” din Herța, la domnul Gheorghe Apetri, șeful ocolului silvic Târnuța, precum și la domnul Eugen Avasiloaie, fostul primar al acestei localități, plecat și el de tânăr în lumea umbrelor. Aceștia ne-au ajutat cu ce le-a stat în puteri să realizăm, în centrul Herței, Troița în memoria ostașilor români masacrați de bolșevici. Și această Troiță putea fi sfințită încă în vara anului 1996, dar cineva dintre șefi s-a împotrivit. Nu le plăcea un singur lucru: textul de pe monument. Dacă scoteam tăblița, Troița putea fi sfințită în orice duminică. N-am scos-o, am păstrat textul inițial, și sfințirea noii Troițe a avut loc abia la **29 iunie 1997, adică după 57 de ani de la invazia bolșevică**. Datorită sprijinului acordat de către Societatea regională a victimelor regimului stalinist „Golgota”, am avut posibilitatea să invit la acest eveniment și oaspeți mari de la Dorohoi și Botoșani, printre care și un grup de ofițeri români din cadrul trupelor de grăniceri. Prezența lor, în rândurile sutelor de oameni care au venit să cinstească memoria militarilor căzuți la datorie, a stârnit un deosebit entuziasm.

Ținutul Herța a păstrat încrustate în trupul său două evenimente tragice. În primul rând, el a trebuit să fie martorul celor dintâi masacre, dezlănțuite de bolșevici, **prin împușcarea maiorului Boroș, sublocotenentului Dragomir și a camarazilor lor aflați la datorie**. Apoi, aceste plaiuri au fost martore ale executării mișelești a fraților și a părinților noștri, care, vroind să scape de bolșevicii ce le-au pângărit căminele, au încercat să treacă în România. Tot am tăcut, că așa ne e firea, dar **acum o spunem răspicat că toți aceștia sunt adevărați martiri și eroi ai neamului românesc**. Aceștia, chiar dacă au căzut victime ale represiunii sovietice, au ridicat neamul nostru pe culmile gloriei.

Cum am putea, în condițiile în care ne-am pomenit, să urmăm pilda eroilor neamului? În primul rând, cred, avem sacra datorie de a le păstra întru veșnicie memoria. Astfel, trebuie să le povestim urmașilor cine sunt adevărații noștri eroi.

E modestă Troița de la Herța, dar este impunătoare prin prezența ei acolo. **Ea este semnul întoarcerii noastre cu fața spre zbciumata istorie a neamului românesc, semnul dărzeniei noastre**. O Troiță în memoria ostașilor români care au apărat Herța de invazia bolșevică este și Troița înălțării noastre spirituale.

(Articol publicat în „Gazeta de Herța”, nr. 27, 1 iulie 2006)

Militarii nu răspundeau în nici un fel la acele acte de violență și injosire.”

Asemenea provocări nu sunt singulare, deoarece ele au avut loc în toate orașele și localitățile unde există populație evreiască. Personal, elev fiind la Liceul „Regele Ferdinand I” din orașul Storojineț, am avut prilejul să văd cum se comportau activiștii comuniști-evrei ce făceau parte din grupurile de militari ai Armatei Roșii, ce aveau misiunea de a dezarma unitățile armatei române care se retrăgeau, fiind surprinse în zona de ocupație. Reprezentanții partidului comunist purtau pe braț o banderolă roșie și serveau ca „pirivodcichi” (traducători), deoarece soldații sovietici nu cunoșteau limba română. Scenariul

„dezarmării” unităților armatei române decurgea în felul următor: mai întâi erau scoși în față ofițerii și subofițerii, care trebuiau să depună tot armamentul ce-l aveau asupra lor, erau chestionați asupra numelui și gradului ce-l aveau și erau trecuți pe o listă ce era scrisă de activistul comunist prezent acolo. Dar acțiunile activiștilor comuniști, ce în general erau evrei, nu se rezumau la acest „protocol”, ei începeau, în mod provocator, să aducă tot felul de injurii și insulte ofițerilor și subofițerilor, calificându-i ca reprezentanți și apărători ai regimului burghezo-moșieresc din România, vinovați pentru asuprirea și exploatarea muncitorilor și a țăranilor săraci.

În cazul când unii din ei protestau, socotind cu totul

Troița de la intrarea în orașul Herța - Nordul Bucovinei - ridicată de Societatea „TRICOLORUL” - a veteranilor de război - români din regiunea Cernăuți, în amintirea cap. Ion Boroș, slt.(r) Alexandru Dragomir și a soldatului Iancu Solomn - ce făceau parte dintr-un divizion de artilerie din Bacău și au căzut la datorie în ziua de 29 Iunie 1940, fiind împușcați de „eliberatorii” sovietici instigați de organizația comunistă din Herța. Pe frontispiciul troiței de la Herța se poate citi următorul text: „Eternă amintire maiorului – Ion Boroș, slt.(r) Alexandru Dragomir și bravilor ostași români căzuți eroic în 29 Iunie 1940, împotrivindu-se încălcării pământului nostru.” Troița a fost restaurată în 1995, la inițiativa d-lui Gheorghe Pavel - președintele Societății „TRICOLORUL” și cu sprijinul Societății „GOLGOTA” din Cernăuți, sponsori: Gheorghe Apetrei - șeful Ocolului silvic „Tarna” și M. Tutunaru - director al firmei „Bucuria” din Herța.

nedrepte asemenea învinuiri gratuite, erau scuipați și li se rupeau gradele și însemnele militare. Am văzut ofițeri și subofițeri plângând de ciudă, din cauza umilințelor la care erau supuși. De remarcat faptul că militarii sovietici nu se implicau în nici un fel în scenele provocate de activiștii comuniști. După acest prim contact, ofițerii și subofițerii erau dirijați la o școală din apropiere, unde erau ținuți sub stare de arest timp de cca. două săptămâni, perioadă în care erau cercetați în continuare de către activiștii comuniști, care după ce primeau informații despre comportamentul acestora în zona lor de dislocare, hotărârau care din ei puteau fi predați, la frontieră, autorităților române și care din ei urmau să fie reținuți pentru a fi cercetați și eventual judecați pentru diverse învinuiri ce li se aduceau.

În ceea ce privește armamentul (tunurile, mitraliere, armele din dotare), caii, căruțele cu alimente și aprovizionare, sau arhiva unității, ele erau preluate de către soldații delegați ai Armatei Roșii. Soldații, caporalii și sergenții, după ce-și depuneau armamentul ce-l aveau asupra lor, erau puși în libertate, deci desconcentrați și fiecare putea să-și continue drumul spre casă. Mulți din acești ostași bucovineni și basarabeni, ce erau concentrați în zona de frontieră de mai multe luni, erau bucuroși că, în sfârșit, se pot întoarce la familiile lor.

Dar să revenim la momentul „eliberării” orașului Herța - respectiv la data de 29 iunie 1940. După cum afirmă dl. Gheorghe N. Pavel în lucrarea sa, în zona Herței se găseau dislocate Regimentul 27 Dorobanți precum și alte unități militare românești constituite în „Gruparea Tactică a Masivului Păduros Herța” - grupare condusă de colonelul Gh. Atanasiu, care a făcut parte și din comisia mixtă româno-sovietică, ulterior aceasta a stabilit noua frontieră ce a fost fixată după 29 iunie 1940, între România și URSS, potrivit căreia satul Probotești a fost împărțit în două: cea mai mare parte a fost reclamată de URSS, iar cătunul Racovăț, situat în partea de răsărit a comunei, a rămas în România.

În afara acestei împărțiri aleatorii, grănicerii sovietici au mai marcat, în noua zonă de frontieră, o fâșie ce se desfășura pe o lățime de 800 m, zonă ce a fost complet evacuată - oameni și case - în iarna anului 1941 și mutată în localitatea Molodia de lângă Cernăuți, unde rămăseseră gospodăriile părăsite de populația germană ce a fost repatriată în Germania, în toamna

anului 1940. După documentarea ce o prezintă autorul, satul Probotești, ce a avut neșansa să devină în 1940 sat de frontieră între URSS și România, a fost în mod practic distrus și depopulat.

Astfel că, dacă în 1940 în satul Probotești trăiau 2416 locuitori, în 1947 numărul acestora a scăzut la 780 și se arată în continuare motivele pentru care s-a ajuns la asemenea situație dezastruoasă:

- deportați în 1941	45 locuitori
- împușcați la frontieră	7 locuitori
- tineri și tinere trimiși la minele de cărbuni din Dombas	36 locuitori
- morți în război	54 locuitori
- dizlocați din zona de frontieră	283 locuitori
- refugiați în România	693 locuitori
- rămași în cătunul Racovăț, dincolo de gardul de sârmă ghimpată	130 locuitori

După dezmembrarea URSS, autorul înființează, la Cernăuți, Asociația Veteranilor de Război români - „TRICOLORUL”, care-și propune ca, pentru veteranii de război ce au luptat și au murit pe diverse fronturi, în cadrul unor unități ale armatei române, să obțină recunoașterea ca atare din partea Statului Român. Dar toate eforturile sale și nenumăratele deplasări făcute la București, la Ministerul Apărării și la Asociația Națională a Veteranilor de Război, în perioada când se elabora Legea 44/1994, au rămas fără rezultat, deoarece Parlamentul României nu a fost de acord să recunoască calitatea de veteran de război, decât cetățenilor români trăitori în România.

În amintirea eroilor - militari români împușcați de către „eliberatorii” sovietici la porțile Herței, Asociația „TRICOLORUL”, la inițiativa și cu suportul financiar al președintelui acestei asociații, dl. Gheorghe N. Pavel, a ridicat pe locul unde în 29 iunie 1940 s-a consumat drama militarilor români căzuți la datorie, o frumoasă troiță. (Oradea - 11 iunie - 2007. A consemnat: Lt. col.(r) Vasile Ilica veteran de război și membru al Societății „Mihai Eminescu” din Cernăuți.)

Spada de la Obcina/Topcino (Maramureșul din dreapta Tisei)

Liviu MARTA

În vara anului 2006 un grup de copii din Strâmtura, în timp ce îngrijeau vitele pe pajiștea dintre localitățile Obcina, Strâmtura și Apșa de Jos au descoperit o spadă de bronz. (fig. 1). Locul se află în apropiere de baza unei coaste de deal, cu expunere sud - vestică, situată în apropiere de gura Văii Peșterii. La punctul de descoperire sunt vizibile urmele unor alunecări de teren recente, fiind evident că datorită lor sabia a ajuns la lumina zilei (fig. 2). Chiar dacă pe coasta dealului, înspre vârf sunt prezente și urmele unor alunecări de teren mai vechi, locul de descoperire a spadei este același cu locul în care ea fost îngropată cu aproximativ 3500 de ani urmă. Acest fapt este confirmat de descoperirea la o dată ulterioară, de către Dan Ion din Strâmtura, pe locul de descoperire a spadei, a două mici fragmente din aceeași piesă (vârful și capătul mânerului). Spada a ajuns în posesia cetățeanului Vasile Rudac, care cu amabilitate ne-a permis fotografierea și desenarea piesei. Documentarea descoperirii am realizat-o împreună cu dr. Viorel Ciubotă și dr. Gindele Robert (Muzeul Județean Satu Mare), informațiile referitoare la descoperire fiindu-ne oferite de Ion Dan din Strâmtura.

Încadrarea tipologică și decorul. Dimensiunile piesei descoperite la Obcina o încadrează în categoria spadelor¹, în așa numita grupă a spadelor cu mâner plin de tip Apa. Numărul spadelor de acest tip descoperite până acum este de 21²(fig. 3). Răspândirea lor cuprinde o zonă largă a continentului euro-

pean, ce se întinde spre sud până în nordul Greciei, Bosnia și Moldova și ajunge în nord și până în sudul Peninsulei Scandinave. În această largă arie de răspândire, descoperirile de până acum cunosc două arii de concentrare, reprezentate în nord de teritoriul Danemarcei și în sud de partea estică a zonei central-nordice a Bazinului Carpatic, zonă aflată între izvoarele Tisei și cursul mijlociu al Dunării. În această ultimă zonă de concentrare a spadelor, descoperirea de la Obcina aflată în Depresiunea Maramureșului, reprezintă cel mai estic exemplar. Spadele de tip Apa sunt cele mai timpurii spade din centrul și nordul Europei, fiind considerate a fi la originea dezvoltării spadelor europene.

Cele mai apropiate analogii ale spadei de la Obcina, atât în privința formei, cât și a decorului de pe lamă și mâner, sunt reprezentate de descoperirile de la Tégylás³ (zona Hajdu din Ungaria) și una dintre spadele de la Apa (județul Satu Mare)⁴. Acestea fac parte, împreună cu spada de la Oradea⁵ și exemplarul recent descoperit la Piatra Șoimului⁶ (jud. Neamț), din varianta Oradea a spadelor de tip Apa⁷ (fig. 4). Văzută ca o dezvoltare ulterioară a variantei Hajdúsámson, caracteristicile generale stabilite de Tiberiu Bader pentru varianta Oradea sunt: o lamă îngustă și zveltă, un mâner mai alungit față de acelea ale variantei predecesoare; garda mânerului prevăzută cu patru nituri, dintre care cele două nituri din partea superioară sunt nituri aparente, iar acelea de sub ele sunt nituri adevărate; mânerul are secțiune transversală ovală; capătul

- 1 În funcție de dimensiuni se disting următoarele grupe de obiecte: pumnal, pumnal lung, spadă scurtă, spadă, spadă lungă (rapieră).
- 2 Față de 15 spade menționate la Tiberiu Bader în 1991, alături de exemplarul pe care îl prezentăm, au mai fost descoperite spade la: Dunavecse și Fajsz (Kovács, 1994), 2 exemplare la Nebra (M) și o spadă de la Piatra-Șoimului (descoperire recentă din Moldova, despre care am primit informații amabile de la G. Dumitroaia).
- 3 Máthé 1971, 1 kép.
- 4 Popescu 1940.
- 5 Cséplő 1901, 78f; Bader 1991, 39, Nr. 27, Taf. 6-7.
- 6 Munteanu, – Dumitroaia 2008.
- 7 Bader 1991, 37ff.; David (2002, 369ff), la care variantele Hajdúsámson și Oradea sunt considerate tipuri aparte.

Fig. 3 (Desene realizate de R. Gindele, Z. Șoncutean)

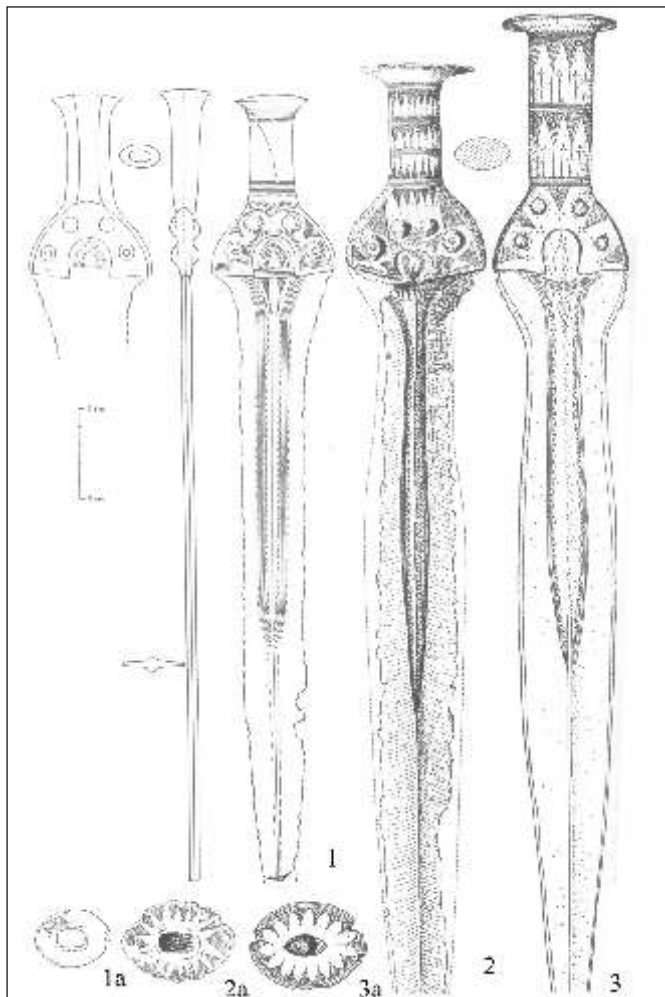

Fig. 4 - Spadele de la Oradea (1), Apa (2), Téglás (3)

plat al mânerului este oval sau rotund, cu o gaură alungită în mijloc (pentru o măciulie de mâner arcuită în profil); lama decorată cu grupe de linii și arcuri dispuse în formă de vârf de lance, iar mânerul și garda decorate cu triunghiuri umplute cu incizii și de arcuri și puncte înșirate, alături de fascicule de linii.

Întreaga gamă de elemente constitutive dar și decorative specifice variantei Oradea sunt prezente și pe spada de la Obcina. Forma rotundă a gărzii este ușor alungită, la fel ca și garda spadei a 2-a de la Apa și a spadelor de la Téglás și Dunavece. Această formă ușor alungită este una de tranziție între forma de semicerc a gărzii spadelor cu 5 nituri (spadele scurte¹ și spadele variantei Hajdúsámson) și forma trapezoidală ce se conturează la spada de la Livada și este deplină la spadele de la Zajta sau la spada ce provine dintr-un loc neprecizat de pe teritoriul fostului comitat Satu Mare². Capetele gărzii piesei de la Obcina sunt ușor oblice, la fel ca și ale spadelor de la Oradea, Sarkadkeresztúr, Téglás și a celei de a 2-a spade de la Apa³. Capetele gărzii acestor spade reprezintă formă intermediară între capetele drepte ale gărzilor spadelor scurte, cum sunt acelea din Ungaria⁴ și din Sebeș⁵ și capetele foarte oblice și arcuite cum sunt acelea a spadelor mai târzii de la Livada și Zajta.

Decorul bogat al spadei de la Obcina conține motive care, în cea mai mare parte a lor se întâlnesc pe spadele de tip Apa. Există câteva motive ce nu sunt prezente pe spadele din regiune (de exemplu motivul clepsidrei încadrate de două puncte mari, al ghirlandei de pe gardă sau al vârtejului de pe capătul mânerului). Acestea sunt întâlnite însă pe alte obiecte de bronz din spațiul carpatic, datate în epoca mijlocie a bronzului. Ca urmare decorul bogat al spadei nu trebuie privit ca un produs al unei fantezii debordante a meșterului care a realizat-o, ci ca o suită de motive ce respectă un canon ornamental.

Datarea. Poziția cronologică a spadelor de tip Apa a fost îndelung discutată pornind de la asocierea cu alte obiecte în depozite de bronzuri (Hajdúsámson, Apa, Téglás, Oradea, Rosenfelde și, recent, Nebra) sau într-un singur mormânt (Rastorf). Evoluția diferitelor părți componente ale spadelor ca și motivele decorative și modul lor de amplasare pe spade sunt discutate în contextul prezenței lor pe alte piese metalice și nemetalice, sunt luate în calcul pentru fixarea cronologică a spadelor de tip Apa - mai ales în cazul descoperirilor izolate, cum este cazul spadei de la Obcina.

Numărul mare de spade descoperite în zona Carpaților, dar și alte câteva elemente ce le vom discuta mai jos face ca acest teritoriu să fie considerat teritoriul în care au fost create. Se consideră că spadele ar fi apărut ca o consecință a unor influențe egeice. Ca urmare se folosește cronologia de contact cu civilizații din Orient cu o cronologie bine precizată, unele dintre aceste civilizații folosind deja scrierea. În acest cadru, un element de sprijin complementar este jucat de faptul că mânerul uneia din spadele descoperite la Apa are o formă asemănătoare cu acela al spadei faraonului egiptean Aposis.

1 „Ungarn” (Hampel 1878, 292, fig. 3, Kovács 1992, fig. ab. 1/1), Sebeș (Totoianu 2005, 396, pl. 2).

2 Donată de familia Iriny Muzeului Național de la Budapesta, spada provine din zona aflată între orașele Carei, Tășnad și Nyirbátor, în care se aflau moșiile familiei, ce își avea centru în satul Irina.(com. Andrid)

3 Excepție fac însă prima spadă de la Apa și mai ales spada de la Hajdúsámson, ale căror capete ale gărzii sunt înclinate destul de accentuat.

4 Hampel, 1978, 292, fig. 3, Kovács 1992, fig. ab. 1/1.

5 Totoianu 2005, 396, pl. 2.

Aceasta a fost găsită în mormântul mamei sale Ahhotep, spada fiind considerată la rândul ei ca fiind de inspirație miceniană.

Luând în calcul elementele anterioare, specialiștii plasează perioada de folosire a spadelor de tip Apa în intervalul de timp cuprins între secolele 17 și 15 î.H. Obiectele cu care apar spadele sugerează o datare pe cca. două sute de ani, datorată probabil faptului că aceste arme au fost utilizate mai multe generații.

Fig. 5 - Scene de luptă de pe inelul de aur de la Micene (mormântul cu puț IV)

Spadele din epoca bronzului și purtătorii lor. Spadele de tip Apa sunt considerate a fi printre primele între spadele și săbiile din centrul și nordul Europei. Raritatea lor, decorul bogat și minuțios realizat, uneori completat cu foițe de aur, ca și în cazul spadelor de la Nebra (Germania), a determinat ca aceste arme să fie considerate piese specifice elitelor conducătoare ale vremii. Dată fiind scurtimea lor este evident că ele erau folosite în lupta de angajare corp la corp, după aruncarea sulitelor sau în cazul unor incursiuni nocturne, situații descrise în Iliada. Existența spadelor de bronz frumos decorate este de asemenea atestată în Iliada prin menționări de felul: „spadă de-aramă țintată-n argint”, „arme frumoase” și chiar „armele cele-nflorate-n aramă”. Modul de folosire a spadelor scurte este atestat și iconografic de imaginea unui duel gravat pe un inel de aur descoperit în grupul A al mormintelor de la Micene. Acesta datează din secolul XVI î.H., perioadă în care erau în folosință și spadele de tip Apa. O sumară analiză a acestei scene sugerează câteva observații (fig. 5). Figura ce domină câmpul de bătălie atât prin poziția sa centrală dar și prin dimensiuni și forță este un războinic înarmat cu o spadă scurtă ce are pe cap un coif. Dușmanii cu care se luptă sunt mult mai bine înarmați, unul având o spadă lungă, iar cel situat mai în spate, o lance și un scut. În mod firesc lupta ar trebui să fie inegală. Totuși, dată fiind poziția îngenucheată, evident dezavantajoasă a dușmanilor, bărbatul înarmat mai slab pare a câștiga confruntarea. Printr-un act suprem de vitejie el atacă dușmanii mai bine înarmați ce se află în defensivă. Practic scena de pe inelul din mormântul de la Micene proslăvește faptele de arme ale bărbatului cu coif din centrul imaginii, în jurul căruia gravitează celelalte personaje. Este clar că el este un reprezentant al elitei războinice a vremii, ce avea un adevărat cult pentru faptele de arme, și în consecință manifesta un interes deosebit pentru armele cu care lupta. Aceste arme făurite de meșteri destoinici sau, potrivit Iliadei chiar de zei, moștenite adesea din tată în fiu, erau mândria războinicilor ce le purtau. Ele erau folosite nu doar pentru a doborâ adversarii ci și în contextul unor schimburi de daruri menite a pecetlui relații sociale speciale (în Iliada,

despărțindu-se ca prieteni după o luptă crâncenă, Hector și Aias își dăruiesc o spadă „țintată-n argint” respectiv „un șerpar de porfiră”).

Această lume de regi războinici cu suite de vasali credincioși și eroi cu însușiri supranaturale, posesori ai unor arme cu puteri magice, a fost conturată cu nostalgie de Homer pe baza unor legende care pe vremea sa erau încă nestinse. Nu aceeași a fost soarta frumoaselor spade din restul continentului european, pentru care, în lipsa unui Homer, sondarea universul mitic ce le învăluie are ca sprijin doar arheologia, care arareori dezvăluie identitatea purtătorilor, ca să nu mai vorbim de sentimentele sau dramele care au dus la îngroparea acestor arme în pământ.

Cele mai numeroase spade de tip Apa au fost descoperite izolat, la fel ca și în cazul spadei de la Obcina. Situația cea mai frecventă este aceea în care ele au fost culese de pe fundul unor râuri, cu ocazia drenării lor (aceasta este și situația spadei de la Livada, jud. Satu Mare). Descoperirea unei spade de tip Apa într-un mormânt princiar preistoric din Germania atestă însă foarte clar că acest tip de armă era purtat de oameni cu un înalt statut social. Același lucru este sugerat și de rarele cazuri în care spade de tip Apa sunt descoperite împreună cu alte obiecte de bronz, în așa numitele depozite de bronzuri. Sugestiv este cazul depozitului de bronzuri de la Hajdúsámson care pare a fi un ansamblu de obiecte îngropat în cadrul unui ceremonial festiv. Spada a fost descoperită împreună cu 11 topoare de bronz, piesele fiind poziționate simbolic: spada era așezată culcată cu vârful spre sud, iar topoarele erau înșirate de-a lungul lamei sale, poziționate toate cu muchiile spre răsărit. Descoperit cu ocazia săpării unor tranșee militare în anul 1939, asupra depozitului de la Apa nu s-au făcut observații referitoare la o aranjare specială a pieselor. Însă depunerea împreună cu cele două spade a unui apărător de braț și 3 topoare speciale, dintre care 2 frumos decorate, trimite tot la o depunere rituală. Este foarte probabil ca aceste piese să reprezinte echipamentul militar a doi războinici de rang înalt. Asemenea apărătoare de braț ca și cele de la Apa, menite a para loviturile de spadă au fost descoperite și în zona Maramureșului istoric, la Biserica Albă și la Săpânța. Depunerea rituală a frumoaselor spade de tip Apa este atestată și de descoperirea recentă a două astfel de piese la Nebra în Germania. Spadele erau depuse într-un aranjament de plăci de piatră împreună cu o brățară spiralică, menită a proteja brațul în luptă. Împreună cu armele a fost depusă o placă de bronz mare ce avea ornate cu aur discul solar, luna și un număr mare de stele ce reprezintă anumite constelații. Placa de bronz gravată cu însemne astronomice, îngropată împreună cu armele face trimitere directă la clare motivații religioase ale depunerii în pământ a ansamblului de piese.

Valențe religioase și rituale au fost atribuite și depunerii spadelor descoperite în râuri. Obiceiul depunerii în râuri a unor ofrande-arme este bine documentat în Europa Antică, iar numeroasele descoperiri preistorice sugerează originile vechi ale acestui obicei. Depunerea rituală este atestată și pentru unele spade depuse în mediu uscat. Sugestiv este cazul spadelor din epoca târzie a bronzului depuse vertical cu vârful în jos, fie înconjurate de topoare aranjate în cerc cum este cazul amintit din zona Brașovului (satul Drăușeni) sau a unor spade descoperite izolat, ca spada de la Rupea, sau a recent descoperitei spade de la Nyiregyháza. Pentru spada de la Obcina, dată fiind descoperirea sa după surparea zonei, nu poate fi știută poziția în care a fost îngropată. Însă un indiciu important este acela că ea a fost îngropată în apropierea gurii văii, la 70-80 de metri de

izvoarele Pârâului Peșterii. Chiar dacă este prima spadă de tip Apa descoperită în apropierea unui izvor, acest tip de depunere este bine atestat. La Orospusza (Ungaria) lângă un izvor au fost descoperite două spade îngropate vertical, iar la Alma (jud. Sibiu) a fost descoperită o spadă, tot în preajma unui izvor. În spațiul carpato-dunărean, depunerea unor ofrande de arme sau podoabe lângă izvoare este un obicei larg răspândit, fiind bine documentat caracterul sacral al spațiului cu izvoare de apă (lucrarea lui T. Soroceanu). În acest context merită a fi amintit că obiceiul este prezent și în Maramureș, prin piesele de bronz găsite lângă un izvor cu apă minerală la Ieud și prin acelea descoperite, în 1985, lângă izvorul pârâului *Spicu* de pe dealul *Solovan* din Sighetu Marmatei.

În concluzie putem observa că fie prin piesele cu care au fost îngropate, fie prin pozițiile speciale sau locațiile deosebite în care au fost așezate, spadele de tip Apa ne apar ca fiind abandonate intenționat, ele reprezentând ofrande depuse în pământ sau în râuri. Natura acestor ofrande este greu de descifrat în lipsa unor informații scrise din epocă. Scrierile antice ulterioare ne povestesc, pe de o parte, despre o infinitate a motivațiilor care generează depunerea unor ofrande, iar pe de altă parte, despre existența unor reguli stricte ce se respectă referitor la alegerea ofrandelor, depuse cu anumite ocazii.

Date fiind contextele speciale în care au fost descoperite, dar și dimensiunile mici ale mânerului, s-a pus chiar problema ca spade de tip Apa să nu fi fost folosite în luptă, ci ele să fi fost create special pentru a fi utilizate ca ofrande. Însă referitor la modul de folosire a acestor arme trebuie pornit de la analizele antropologice care atestă că înălțimea medie a bărbaților din acea vreme era de 1,60 m. Experimentele practice arată de asemenea că un mâner scurt în care pumnul stă presat, cu partea din față ușor urcată peste gardă, permite o manevrare mai ușoară și aplicarea unor lovituri mai precise. De altfel, analizele realizate asupra spadelor descoperite arată că ele erau intens folosite în lupte, atât pentru lovit cu tăișul cât și pentru străpungere cu vârful. Numeroase spade păstrează urmele de parare a unor lovituri (pentru care se folosea partea dinspre mâner), sau urmele unor lovituri de atac (pentru care se folosea partea dinspre vârful). Adesea partea lamei de lângă mâner este mult îngustată, ca urmare a repetatelor reascuțiri, necesare pentru a repara urmele numeroaselor lovituri de parare. Unele spade au vârful rupt, urmare a faptului că loviturile de străpungere au fost parate cu scuturi sau cu alte echipamente de protecție. De altfel, pe coiful în formă de clopot de la Hajdúböszörmény (nord-estul Ungariei) se disting cu claritate urme lăsate de lovituri de spadă, de topor și de săgeată sau suliță.

Numărul mare de îngropări a unor arme fastuoase (spade, topoare, apărătoare de braț) din estul Bazinului Carpatic a fost pus pe seama bogăției de resurse de minereuri neferoase din zonă¹. Împreună cu aceasta, un alt posibil element ce poate

fi pus în discuție în cazul spadei de la Obcina este acela al bogatelor resurse de sare din zonă. La doar câțiva kilometri de Obcina se află localitatea Slatina/Solotvino, în care se găsește o importantă resursă salină, în apropierea căreia există o cetate ce a funcționat în perioada din care provine și spada. Pe parcursul secolului al XIX-lea în *Valea Regelui/Királyvölgyi* din Ocna Slatina, cu prilejul săpării unor galerii de drenaj, în mai multe rânduri au fost descoperite galerii și unelte rămase în urma unor exploatare străvechi de sare². O parte din obiectele descoperite în salinele vechi de la *Valea Regelui* au fost salvate și transportate la Budapesta. Chiar dacă s-a considerat că ar fi posibil să provină din epoca bronzului, acest lucru nu putea fi afirmat cu certitudine, ele putând proveni și din alte perioade vechi. Însă recent descoperita exploatare de sare de lângă Beclean, ce datează din epoca târzie a bronzului, atestă o serie de similitudini în ce privește uneltele folosite, cât și în ce privește metodele de exploatare³.

Pentru existența exploatărilor de sare din Maramureș încă din epoca bronzului, pledează descoperirea unor grupuri de piese de bronz descoperite în vechi ocne de sare sau în imediata lor apropiere. Un astfel de depozit de bronzuri a fost descoperit într-o salină de lângă localitatea Nereșnița⁴ iar un al doilea depozit a fost găsit la Coștiui într-o mină, la adâncimea de 16 m⁵. Semnificativă este și descoperirea depozitului de la Ieud, care era depus într-un vas de lut, lângă un izvor cu hydrotion, având în imediata apropiere urmele unor ocne vechi prăbușite⁶. Pe lângă aceste descoperiri de bronzuri legate direct de exploatare de sare, mai multe depozite de bronzuri au fost descoperite pe raza localităților Coștiui⁷ și Slatina⁸. Aceste depozite de bronzuri pot fi apreciate a fi în legătură cu resursele de sare în zona cărora au fost descoperite, situație ce ar da exemple în Transilvania⁹.

Descoperirile menționate sugerează posibilitatea exploatării sării maramureșene încă din epoca mijlocie a bronzului. Această posibilitate este sugerată și de prezența în zona resurselor de sare din Slatina a așezării de pe dealul *Cetate*. Datorită reamenajărilor ulterioare intense, nu este certă fortificarea așezării încă din epoca bronzului. De asemenea, date fiind amplele lucrări de terasare, realizate în vremea dacilor, a fost distrusă o mare parte a stratului de cultură și a construcțiilor din epoca bronzului. Cu toate acestea, pe o treime din suprafața așezării au fost descoperite 10 locuințe, ce erau dispuse unele față de altele aliniate, câte două sau câte trei¹⁰. Ca urmare, pare foarte probabil ca această așezare să fi fost intens locuită în epoca bronzului. Alegerea amplasamentului său pe un promontoriu bine apărat natural își avea rostul doar dacă ar fi fost fortificată zona îngustă de la intrarea în așezare. Dacă era fortificată, această așezare pare să fi avut rolul de a supraveghea și apăra resursele de sare de la Slatina.

În acest context, poate să fie presupusă existența unei

1 David 2002, 416.

2 Wollman 1996, 244–246.

3 Harding – Cavriuc 2006.

4 Kacsó 2006, 101

5 După Petrescu-Dîmbovița (1977, 56, pl. 37,1-6); recent C. Kacsó a reconstituit compoziția originală a depozitului (Kacsó 2006, 100).

6 I. Mihályi, A történet előtti Máramaros (mss., 1883 ?), 16, (apud Kacsó 2006, 111, notele 75-76).

7 Kacsó 2006, 101

8 Din Solotvino provin două depozite de bronzuri și o spadă cu limbă la mâner (Kacsó 2006, 101; Vulpe 1970, 65, 81, 84, pl. 25/349-358, pl. 27/385, unde sunt considerate ca provenind dintr-o localitate necunoscută din Maramureș).

9 Recent rezumată discuția la Cavruc-Ciugudean-Harding 2006 și Ciugudean, Luca, Georgescu 2006, 49-51.

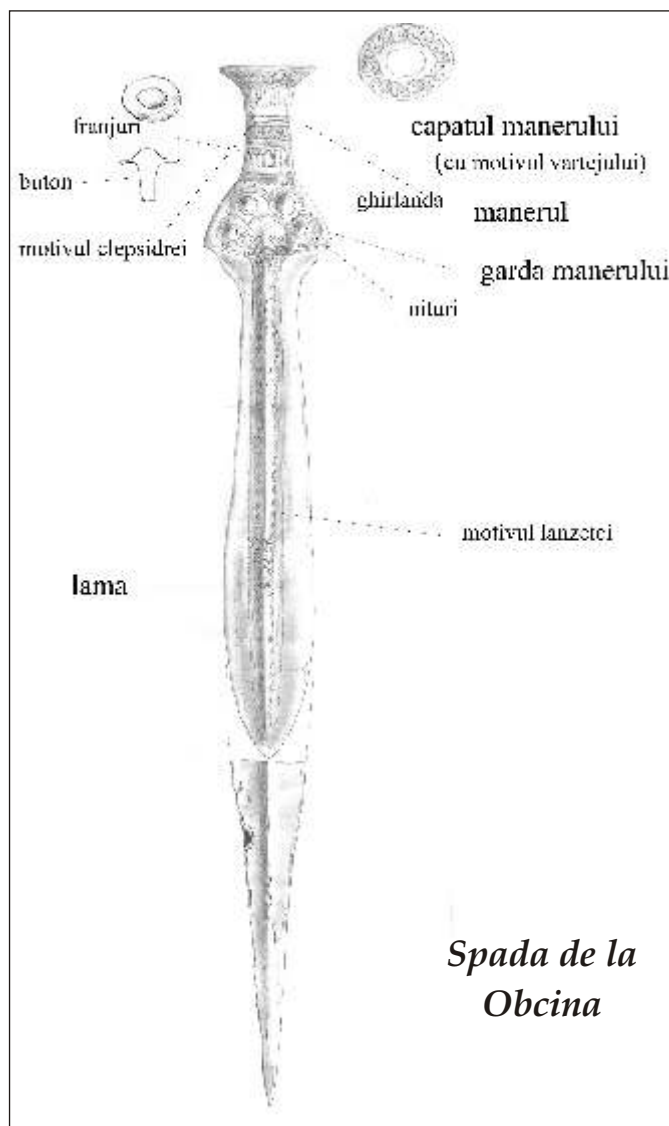
10 Vasiliev 2002, 30-31.

elite războinice în zonă. Puterea ei se baza pe exploatarea și comerțul cu vitalele resurse de sare¹, fără a mai lua în calcul și existența metalelor neferoase. Spada de la Obcina alăturându-se altor descoperirilor de arme fastuoase ce provin de la Săpânța² și Biserica Albă, vine să ateste existența războinicilor bogați.

Această elită războinică, ce reprezenta o clientelă pretențioasă pentru meșteșugarii de arme, ne rămâne încă învăluită de mister. O parte din acest mister ni se relevă cu fiecare piesă de lux nou descoperită. Motivele decorative de pe spada de la Obcina, sunt prezente într-o combinație unică, ce individualizează fiecare piesă cu decorație complexă din orizontul Hajdúsámson - Apa. Însă și în acest caz, la fel ca și la celelalte piese, fiecare dintre motive se regăsește pe alte piese (spade, topoare etc.). Studiul acestei ornamentații arată că originea sa este în zona cuprinsă între nordul Transilvaniei și Bazinul superior al Tisei, de unde ajunge să se răspândească în centrul și nordul Europei. Argumentele se bazează nu doar pe numărul mare de descoperiri din acest teritoriu, ci și pe faptul că în zonele mai îndepărtate de centrul de iradiere evoluția motivelor este mai lentă, adesea anumite ornamente rămânând în folosință pe piese mult mai târzii. Nu de puține ori decorurile sunt executate într-o manieră mai simplistă sau chiar mai stângace în comparație cu măiestria cu care sunt realizate motivele ornamentale ale pieselor din zona de origine.

Unitatea motivelor ornamentale a pus în discuție măsura în care stilul decorativ Apa - Hajdúsámson - Gaura (Valea Chioarului) - Zajta are doar valoare estetică sau este și purtător al unor simboluri³ ce ar reprezenta „un limbaj codat”. Chiar dacă unele motive decorative simple (punctele, cercurile, triunghiurile etc.) sunt semne ce pot fi universal valabile, alte semne mai complexe au fost supuse unor atare analize. Un astfel de motiv este acela al bărcii, care prin discul de la Nebra, a fost comparat cu fasciculele de linii arcuite de pe topoarele cu disc. Motivul bărcii este unul foarte răspândit în epoca bronzului, la fel ca și acela al păsării de apă sau al soarelui. Toate fac aluzie la călătoria soarelui pe cer și sunt legate de cultul solar, respectiv al lui Apollo Hyperboreanul. Un alt motiv ce necesită a fi luat considerare în cazul spadei de la Obcina este așa numitul decor vârf de lance⁴ desenat împreună de liniile și rândurile de arcuri de pe lamă. Acest decor apare pe toate spadele, fiind prezent și pe numeroase topoare. El apare și în câmpul frontal al unor diademe (coroane)⁵, dar și pe alte categorii de piese metalice și nemetalice. Acest motiv s-a considerat a face aluzie directă la forma săbiilor-scurte din aur de la Măcin și Perșinari, descoperite în sudul României⁶.

Motivul spadelor-pumnale de aur - obiecte de prestigiu (sau de cult?) desenat pe armele și coroanele din epoca mijlocie a bronzului, alături de teme religioase, pune problema existenței unor mituri sau credințe referitoare la vechile săbii magice. Aceste mituri, reflectate de poemele homerice, le-

*Spada de la
Obcina*

gende celtice și scandinave sau povestirile despre sciți, par a fi a avut o largă răspândire în vechea Europă. Ele sunt fragmente ale mitologiei și ideologiei vechilor caste de războinici, care se reflectă într-o manieră splendidă și în rigoarea motivelor decorative de pe armele din orizontul Apa. Cu aceste arme războinicii își salvau viața proprie și a semenilor sau luptau pentru a obține și apăra valori materiale sau prestigiu. Purtând la brâu aceste arme frumoase își etalau statutul social, iar lăsându-le moștenire, copiilor, erau transmise generațiilor viitoare valorile și mitologiile proprii. Parte a acestei mitologii este și îngroparea spadei de la Obcina, de care războinicul ce o deținea s-a despărțit într-un gest de mare sacrificiu. Acesta a fost fără îndoială un moment dramatic al existenței sale, pe care îl mai știu cu certitudine doar pietrele din Valea Peșterii.

1 În legătură cu elitele din epoca mijlocie a bronzului ce controlează comerțul de sare este considerată și recent descoperita sabie scurtă de la Sebeș (Totoianu 2005)

2 Popescu - Rusu 1966, R 8 a-b.

3 David 2002, 404f.

4 Kroeger-Michael 110f; David 2002, 120f.

5 David 2002, Ab. 8.3: 1.

6 Jockenhövel 2005.

Frontierele spațiului românesc în context european

Conf. univ. dr. Constantin MĂLINAȘ

Sub acest generic atrăgător s-a desfășurat la **Facultatea de Istorie a Universității din Oradea**, între 8-11 mai 2008, cel mai important simpozion de istorie vie, la o temă de interes românesc, socotind astfel după participare și prin virtualitatea de regăsire în real a celor comunicate și discutate.

1. Participarea. Au ținut comunicări și vorbiri 32 de istorici români de la Oradea, Cluj-Napoca, București, respectiv de la Udine și de la Chișinău, adică a fost o întâlnire româno-română, având totodată caracter internațional accentuat, sub genericul din titlu și întreg conținutul manifestat. Parcă ne găseam, prin gravitatea aserțiunilor, în anticamera unor hotărâri importante și discutăm despre spațiul și unitatea românilor, precum după Războiul Crimeii (1856), Unirea Principatelor (1859), sau după Primul Război Mondial (1914-1918), când au circulat și s-au purtat idei asemănătoare și când chestiunea românească devenea subiect de drept internațional, încât trebuiau numărați românii și trebuia măsurat spațiul lor de existență. Aceeași este urgența și acum, deși în cu totul alte condiții interne și internaționale, dar pe o încărcătură intelectuală și nemulțumire asemănătoare: La peste o sută de ani după pornirea mai pe țință a procesului de unire, românii se află în cea mai mare neunire, în cea mai mare dispersare geografică, în cea mai gravă risipire psihologică, în care preocuparea de unire este slabă, voința lor este grav oxidată de mentalități interne centrifuge, este subminată și descurajată de politicile imperiale nostalgice, sau reale, care ne înconjoară, cu un puternic efect de sugativă.

Românii înșiși, în special cei din țară, dovedesc un spirit critic înșelător, adesea greșit direcționat, deoarece se autodenigreză prea mult, prelungind nefericit succesul diversiunilor de denigrare, puse în circulație de tacticile perverse ale serviciilor din imperiile veacului al XIX-lea. Asemenea lunecare pe un tobogan revolut este timpul să înceteze, joaca nu este fastă și un proces de reevaluare critică, făcut cu bună credință, este foarte necesar. Fără a avea această pretenție,

simpozionul de la Oradea poate sta cu brio la începutul unui astfel de proces, deoarece tematica lui vine din însuși fundamentul românității, care este teritoriul ei est-vest, iar participarea și puntea Oradea-Chișinău, deschisă cu acest prilej, devine emblemă, dacă se va persevera, sau va rămâne efemeră, dacă se va renunța.

2. Misiunea și mesajul simpozionului. Întâlnirea de la Oradea a pornit din dificultatea coeziunii româno-române, care are acum Prutul ca barieră politică europeană, o realitate nouă și dureroasă, care impune. Devine firească acum și presantă nevoia de a ne ridica genele cu degetele și de a privi, de a vedea frontierele, grele sau ușoare, opace sau permissive, de a vedea că frontierele sunt de mai multe feluri, că nu sunt egale pentru români. De a vedea că românii există între mai multe feluri de frontiere și pe ce spații se întind aceștia, fiind tratați în chip diferit. Devine presantă nevoia de a defini și a descrie curat fenomenul acestei discriminări nefirești.

Dincolo de diversitatea destul de mare a comunicărilor, dintre care cele ale fraților moldoveni au fost pregătite mai pe țință și mai la atitudine, s-a discutat mult. Despre frontiere în mod prioritar. **Ce sunt ele acum și ce vor deveni?** S-a discutat despre difuziunea românilor în amestecuri de populație, ușurată de dispariția frontierelor, despre mișcări de populație, despre acel mixtum compositum, către care se îndreaptă o societate internațională fără frontiere naționale de tip statal. Urmând proceselor deja reale, noțiunea de frontieră își schimbă total conținutul și funcțiile în interiorul Uniunii Europene, dar se menține și se face mai dură la marginile Uniunii. Românii au situația paradoxală, că sunt beneficiarii și victimele acestei situații, deoarece se află parțial în interiorul Uniunii, parțial în exteriorul ei, Prutul fiind o graniță, care se întărește și se securizează tot mai mult, o graniță care am vrea să unească, dar ea desparte.

Acesta este faptul real al acestor ani. Istoricii l-au discutat, dar mai de la distanță, mai de sus, evitând paradigma politică, rămânând în cea culturală și națională.

Prof. univ. dr. Ioan HORGA, Prorector al Universității Oradea: „Noțiunea de frontieră este o noțiune în vogă, ca un paradox, tocmai acum, când frontierele fizice sunt pe cale de a fi lichidate... Frontiera a fost la timpul trecut în fața noastră, acum trece în spatele nostru... Astfel că interpretarea frontierei din mai multe puncte de vedere este o necesitate actuală, deoarece vedem că frontierele se schimbă, cele fizice cad, apar altfel de frontiere, culturale, lingvistice, religioase... Frontierele religioase devin mult mai importante, decât

vrem să credem, la fel frontierele culturale, mentale, sociale!... Este necesară tratarea frontierelor din perspectivă culturală, fenomenologică și chiar epistemologică!... Termenul și terenul de lucru în problematica frontierelor este foarte greu și labil.” Prorectorul dr. Ioan HORGĂ a arătat că au format la Universitatea din Oradea, tocmai pentru a răspunde nevoii de informare și studiu, în acest domeniu, **Institutul de Studii Euroregionale**, care editează revista „Euro-limes”, cu titlul programatic, spre a coopera de pe o frontieră pe alta în Europa.

Vorbind despre conceptul de frontieră estică a Uniunii Europene, care ne interesează, deoarece cade pe Prut, între români, formând ca o ghilotină, a doua barieră, ce cade între români, după aceea religioasă, de pe linia Carpaților, profesorul Ioan HORGĂ ne-a sugestionat foarte bogat, și anume, că numai cooperarea universitară ne poate ajuta, ca Uniunea Europeană să nu devină o fortăreață nouă, după ce Europa prea mult a dus și a suportat vicisitudinile unei frontiere ideologice, care a fost „Cortina de fier”. Europa unită tinde să se deschidă în interior și să se închidă în exterior, datorită unor adversități și amenințări noi, precum terorismul și migrația ilegală. Românii cad la mijloc, fiind partajați între și în afara U.E., ceea ce creează agitație psihică în rândul lor. La calmarea situației pot contribui universitățile, prin programe de colaborare, prin cercetare în comun și primirea tinerilor de dinafară la studii în interior, adică în România. În discuții s-a sugerat că ar fi motivată o selecție de spații, de inclus în U.E., ca tip de frontieră. Dacă până acum frontierele au fost de tip „hard”, închise, de separare prin vize, de acum vine timpul ca frontierele să fie de tip „soft”, adică să fie deschise, de comunicare fără vize. Între acestea ar trebui inclusă și frontiera U.E. cu Basarabia, care este mai mult decât Republica Moldova, sub mai multe aspecte, unde să fie o frontieră de tip „soft”, de includere, nu de separare, de excludere, dată fiind organizarea acestei provincii cu România.

Revista „Euro-limes”, lansată la Oradea cu acest prilej, pledează pentru noul proiect și crede că românii au suportat prea mult și destul rigorile unei frontiere de excludere a unei părți din ei, este cazul și este oportun să se treacă la formarea unei frontiere permissive, de includere, la Prut, pentru ca să nu apară o nouă „Cortină de fier” mai la est, care să taie în două ființa românilor.

Pentru noua situație s-a creat și se poate apela o colaborare interuniversitară, Asociația Universităților de Margine, cu centrul la Oradea și parteneri din șase țări, apoi rețeaua de la Marea Neagră, cu 110 universități din 11 țări, sau Conferința Rectorilor din regiunea Dunării. E în curs de formare grupul de 150 de bursieri „Jean Monnet”, care să vină și să studieze la Oradea, este în curs de formare grupul de cercetări interromânești Oradea – Chișinău. Toate pot însemna trecerea de la frontiera închisă de tip „hard”, la cea deschisă de tip „soft”.

Prof. univ. dr. Sorin ȘIPOȘ, care a fost făptuitorul principal al întâlnirii și rezonatorul simpozionului, a vorbit mereu și a subliniat în felurite imagini că acesta exprimă ideea de cercetare, ideea de unire a istoricilor de la Oradea și Chișinău, sub egida celor două Universități de Stat din Chișinău și Oradea, având sprijinul Academiei Române, de față prin **Acad. dr. Ioan Aurel POP**, director la **Institutul de Studii Transilvane din Cluj-Napoca**. Domnia sa a făcut numeroase intervenții, cu care a păstrat direcția discuțiilor pe țința înțelegerii comune și pe programul virtual anunțat. Am mai remarcat sprijinul **Asociației „Gheorghe Șincai” a Studenților în Istorie** și al **Primăriei Oradea**, care a finanțat acțiunea.

Coeziunea tuturor a dat întâlnirii un început de program de cercetare, tematica de urmat, pentru care universitățile sunt pionii principali.

Acad. dr. Ion Aurel POP a intervenit, pentru a tempera, sau pentru a încuraja. În mod deosebit am remarcat preocuparea Domniei sale pentru echilibru în păreri polemice și a proteja reuniunea de exagerări. În preambul a atras atenția că acest an este cu totul special, cu multe aniversări culturale mari, precum 2000 de ani de la Ovidiu la Tomis, 550 de ani de la Iancu de Hunedoara, 500 de ani de tipar slavon în mijlocul unui popor latin, cu alte asemenea aniversări ale cifrei opt: 1688, 1858, 1878, 1918. La toate, din retrospectiva timpului: „Spațiul de frontieră nu este un spațiu care desparte, ci unul care unește.” Academicianul a aplicat apoi ideea la frontiera reală, sau închipuită, dintre catolicism și ortodoxie, care trece cam prin mijlocul românilor și se cade să fie de unire, nu de dezbinare. A luat astfel atitudine la un atac din sală împotriva bisericii greco-catolice, spunând cu argumente, că: „Unirea cu Roma a fost o posibilitate de existență pentru românii din Transilvania”, a fost un fapt de progres în acel spațiu și timp, deci nu a fost o soluție de privilegiere, cum s-a mai spus, ci una de salvare. Ca atare, este de dorit, ca să fim cu toții mai permisivi, deci mai uniți și să nu folosim termeni peiorativi și exagerați, precum aceia de „schismatici” și „uniați.” Trebuie o mai bună cunoaștere, deoarece numai ignoranța aduce exagerare și cine nu cunoaște, cade în exagerare.

Prof. univ. dr. Alexandru NICULESCU, de la Universitatea din Udine, a ținut cea mai interesantă comunicare, în care a analizat modul de vedere a romanității românilor dinspre vest, care este altfel decât o vedem noi de acasă, având de suport limba română, pe care a definit-o ca fiind „o altfel de latinătate”. Dar iată câteva din ideile lingvistului român din Italia: **Centura Carpaților, despre care s-a vorbit mai nou că este o graniță religioasă a Europei, între catolici și ortodocși, de fapt e din vechime un ax vertebral al românilor, un ax al conservării, care a legat cultural și lingvistic, nu a despărțit niciodată românii din sud de cei din nord. De ce acum să fie altfel!** A dat exemple de legătură, a amintit de Patriarhul Chiril Lukaris, care scria în secolul 17 despre români, că sunt de aceeași rasă de o parte și de alta a Carpaților, a amintit de Brașov, care sute de ani a făcut legătura între nord și sud, ca oraș economic și comercial, încât nu a fost numai un oraș ardelean, a fost internațional. – **Ce sunteți voi, slavi sau latini?, îl întreabă colegii italieni pe profesor. – Da de ce mă întrebați? – Pentru că vorbiți italiana cu accent slav! Italienii zic fer, voi ziceți fier!** A memorat cazul

La Oradea, între 8-11 mai 2008, s-a desfășurat Simpozionul *Frontierele spațiului românesc în context european*, sub auspiciile Facultății de Istorie, Geografie și Relații Internaționale de la Universitatea din Oradea, a Facultății de Istorie și Psihologie de la Universitatea de Stat din Republica Moldova, iar prof. univ. dr. Sorin Șipoș a fost președintele executiv al simpozionului. Printre organizatori a fost și Centrul de Studii Transilvane din Cluj-Napoca, filială a Academiei Române, reprezentat la Oradea de prof. univ. dr. Ioan-Aurel Pop, directorul respectabilei instituții și membru corespondent al Academiei Române.

Ideea simpozionului ne-a venit anul trecut chiar la Chișinău, unde am participat la un simpozion despre metoda comparativă în cercetarea istorică. Multe lucruri care priveau istoria Transilvaniei ni s-au clarificat, în mod paradoxal, la Chișinău, unde colegii din Republica Moldova au prezentat realitățile politice, religioase și culturale de la frontiera estică a spațiului românesc. Acolo am putut să constat identitatea dintre politica țaristă în Basarabia și politica dusă de Habsburgi în Transilvania. Sigur, sunt anumite nuanțe, dar în fond este politica unor imperii față de provinciile cucerite și are ca scop integrarea lor în noua entitate politică.

La Oradea, s-a urmărit, în primă instanță, luarea de contact cu istoriografia din Republica Moldova, cu noile direcții de cercetare. Am constatat cu vădită plăcere că temele de cercetare ale colegilor din Republica Moldova sunt de maxim interes pentru specialiștii din Oradea, Cluj și București, prezenți la simpozion. Comunicările prezentate, discuțiile purtate pe marginea comunicărilor, intervențiile invitaților au fost de înalt nivel științific. Merită remarcate comunicările susținute de prof. univ. dr. Ioan-Aurel Pop, dr. Alexandru Niculescu, prof. univ. dr. Sorin Șipoș, prezentate în sesiune plenară în dimineața zilei de 8 mai, în Sala Mare a Primăriei Municipiului Oradea. De asemenea, comunicările prezentate de conf. univ. dr. Ion Gumenăi, conf. univ. dr. Emil Dragnev, conf. univ. dr. Gheorghe Palade și de alți colegi. Simpozionul a fost complinit, într-o manieră fericită, de lansări de carte din cele trei centre universitare și de cercetare, precum și de vernisarea unei expoziții intitulată *Oradea în cărți poștale*.

Aceste lucruri i-au determinat pe organizatori să facă toate eforturile pentru a permanentiza întâlnirile științifice. Astfel, s-a convenit ca la mijlocul lunii septembrie 2008, la Chișinău, să fie lansat volumul ce conține comunicările susținute, volum care este pe cale să fie predat la tipar. Cu această ocazie s-a mai convenit să se organizeze un grup de lucru alcătuit din colegii din Republica Moldova și de la Universitatea din Oradea, precum și de la Centrul de Studii Transilvane, pentru a realiza un raport privind stadiul istoriografiei din cele două țări și în ce măsură politicul se implică în cercetarea istorică, urmând să se poarte discuții pe marginea acestor două rapoarte. De asemenea, în luna mai 2009, la Chișinău să fie organizată ediția a doua a Simpozionului.

Toate aceste proiecte de viitor arată că simpozionul a fost un succes științific.

Prof. univ. dr. Sorin ȘIPOȘ

savantului Gustav Weigand de la Leipzig, care ne-a ținut latini, până când a fost plătit ca profesor din România, când nu a mai fost plătit, ne-a făcut slavi! Deci, românii sunt un fel de miză! Cine dă, cine primește mai mult, ne are! Atunci, trebuie să ne gândim chiar noi, ce suntem! Cum facem chiar în acest simpozion. Suntem un neam și o limbă romanică la Dunăre, limba Romei, legați de ocupația romană în peninsula Balcanică și la nordul Dunării. Dar definiția așa nu e completă. Mai trebuie ceva. Deoarece frații basarabeni zic că sunt latini, dar cum au ajuns latini, căci nu a călcat picior de roman pe acolo. Atunci, cum au devenit ei latini! – Voi sunteți români!, exclamă profesorul de la Udine, arătând în direcția grupului de la Chișinău. Noi suntem latini, dar voi ați fost și sunteți români. Adică, sugestiv, ei sunt români dinainte de a fi latini, căci au avut substratul dacilor liberi, care au fost români! Eu, cel puțin așa am înțeles pledoaria profesorului Niculescu, de reapelare în formulări proaspete la teoria protolatinității dacilor, ca protoromâni, cu referire la Basarabia și la celelalte zone ale dacilor liberi, din Maramureș și Bihor.

— Voi sunteți rezultatul expansiunii limbii române spre est, a expansiunii românității spre est!, exclamă profesorul Niculescu. Cât privește, frontierele românilor, sunt aproape infinite în lume, până la Vladivostok spre est, cu atlas lingvistic, cu puncte de anchetă, până acolo găsim limba română!... Și din acest spațiu am tot pierdut mereu!... A venit timpul să-l vedem din nou și să-l reocupăm cultural! Și Italia a pierdut la granița cu Croația, dar nu a pierdut cât noi. Definirea frontierelor spațiului românesc e foarte necesară acum și totdeauna. E un spațiu uriaș, mondial, de la est la vest, de la nord la sud, este spațiul limbii române! De aceea, ideea simpozionului e binevenită. Să definim spațiul internațional românesc! Ideea de a defini este foarte importantă, pentru că am fost în ochiul ciclului istoric, pentru ideile acestea s-a luptat, pentru ideile acestea s-a murit. Spațiul românesc este altceva, decât celelalte spații romanice. Retragerea romană din anul 271 nu a însemnat practic nimic, căci a lăsat românii liberi, privește imperiul roman, dar nu pe noi. În fapt, a fost prima abandonare a noastră de către Occident!! - Influența slavă? - E foarte importantă, dar e puțin cercetată. Avem de la ei cuvinte multe, dar nu s-a spus că avem și forme gramaticale. Așa avem de la ei un vocativ de tipul mamo, bunico, avem un vocativ foarte dezvoltat, atât latin, cât și slav, cu forme paralele, de tipul lupe și lupule! Sau Maria, Mărie, Mărio! Avem de la ei verbele reflexive (a ruga spun occidentalii, a se ruga spun românii, de la slavi). Între conjuncțiile ȘI și DAR avem conjuncția IAR, care vine din slavonă, formând un lanț bogat și elastic, cu sens afirmativ, copulativ, adversativ.

Și influența greacă este importantă!

Prin urmare, ce am fost? O latinătate la început fără orgolii latine!

Acest orgoliu s-a născut în Școala Ardeleană din Transilvania, cu emfaza de a fi latin. Nu izbucnea Școala Ardeleană, ca mișcare națională, dacă nu era creuzetul catolic de la Viena! Acolo s-a aflat și s-a învățat. Dacă nu ar fi fost explozia aceea, a ideii de latinătate, în veacul 18, nu am mai sta noi acuma de vorbă românește în sala asta! Latinătatea a fost atunci armă de salvare în comunități și trebuia apărată. Latinătatea a fost ca un scut împotriva deznaționalizării. Ei au apărat limba din părinți. Părinteasca demândare!, cum au zis frumos aromânii.

Deci, 165 de ani nu explică păstrarea latinității deasupra Dunării, explică însă comunitățile latine nord-dunărene. Ele au existat. De căutat resturile lor în limbă și de format atlas cu ele!

Eu vorbesc nu despre latinitatea, ci despre romanitatea românilor, termenul îmi aparține. Ce înseamnă? E un alt fel de latinitate. De întâlnire. Creștinismul nostru e greco-latin: A scrie e latin, a citi este slav. Neamul nostru a trăit mai multe culturi în timp: romană, slavă, greacă, maghiară, turcă, deoarece romanitatea ce o avea era receptivă, accepta incluziunile. Izolarea noastră a venit odată cu scrierea chirilică! De atunci, elitele românilor au fost rupte de țărani, care nu s-au culturalizat de aceleași influențe. Au evoluat diferit. Avem o dualitate în limbă, care dă posibilități de studiu, limba populară relicvară și limba literară. Suntem încă pe o latinitate de descoperit, cea mai complexă latinitate!

Cu speranța că am auzit bine și am rezumat corect, așteptăm cu cel mai mare interes volumul colectiv, ca să putem citi și înțelege mai amănunțit această lucrare atât de academică și atractivă, despre teoria protolatinității, actualizată ca teoria protoromanității dacilor, a limbii și a spațiului lor, de la Nistru până la Tisa, precum Eminescu a zis în poezie.

Conf. univ. dr. Ion GUMENĂI, șeful delegației de istorici de la Chișinău, citește mai întâi mesajul cald de salut al Rectorului Universității de Stat din Chișinău, prof. univ. dr.

Gheorghe CIOCAN, apoi explică de ce au întârziat sosirea la Oradea, tot din cauza frontierelor de pe Prut, unde au fost ținuți în loc ore întregi, în problema vizelor de intrare în spațiul restrictiv al U.E. Cere scuze! Dar, pentru ce?, mă întreb eu, că nu ei au cauzat oprirea, ci politica! Salut simpozionul, ca un moment unic, nu cunoaște altul, care să adune extremele est-vest ale românilor. Reprezintă principalele instituții de promovare a istoriei în republica Moldova, ne spune că acestea doresc colaborarea, vor revederi, vor cercetare împreună, deoarece: „Avem o istorie unică, o istorie a românilor.” Nu doresc izolarea dincolo de Prut, ci venirea prin România în Europa. Doresc să facă cercetare împreună cu grupul de la Oradea și aflarea împreună a adevărului diacronic, prin istorie transfrontalieră. Au plecat din Chișinău miercuri la amiază, spre Oradea, au fost stopați la Prut, au ajuns în Oradea joi după amiază. Din câte am aflat, au fost stopați în graniță sub diferite pretexte, de amândouă părțile Prutului, și la moldovenii lor și la moldovenii noștri.

— Greu a fost drumul încoace, dar sunt rezultate! Lucrările de două zile au arătat că este nevoie de mai mult timp pentru discuții și aprofundări, este nevoie de alte simpozioane de acest fel, în viitor, este nevoie de publicarea reciprocă a comunicărilor. Să creăm o colaborare, care să conțină preocupările și interesul istoric de la Oradea și Chișinău, problemele de frontiere ale spațiului românesc și în ce au fost implicate aceste teritorii.

Simpozionul Științific „Frontierele spațiului românesc în context european”, ce s-a desfășurat la Universitatea din Oradea în perioada 8-10 mai a fost o manifestare - rod al colaborării dintre profesorii instituției gazdă și ai Universității de Stat din Moldova, rezultat al convenției de colaborare semnată de aceste două instituții de învățământ superior.

Cu toate acestea, importanța pe care a avut-o acest for științific este că a adunat în componența delegației de la Chișinău reprezentanți ai principalelor instituții ce se preocupă de cercetarea istorică, cum ar fi: Universitatea de Stat din Moldova, Universitatea Pedagogică „Ion Creangă”, Universitatea Liberă Internațională din Moldova sau Institutul de Istorie, Stat și Drept a Academiei de Științe din Republica Moldova.

Totodată ne bucură faptul că această delegație a fost reprezentată atât de nume deja consacrate în lumea istoricilor așa cum ar fi Gh. Palade – Președintele Asociației Istoricilor din Republica Moldova, E. Dragnev - Șeful Catedrei U.N.E.S.C.O. de Studii Sud-Est Europene U.S.M., O. Țăcu - Șeful Catedrei Istorie și Relații Internaționale U.L.I.M., ca și de tineri doctoranzi cum ar fi N. Timohin, T. Ciobanu, E. Cernenchi, cărora le revine datoria de a menține și continua acest bun început de colaborare dintre cele două centre situate la extremitatea vestică și estică a spațiului românesc, ce au avut rolul și locul lor în evoluția destinului și istoriei neamului românesc.

Trebuie să menționăm că acest simpozion nu a rămas izolat, cu participarea numai a oamenilor de știință din Oradea și Chișinău, la acesta participând și personalități marcante ale mediului academic cum ar fi prof. univ. dr. Ioan-Aurel Pop, membru corespondent al Academiei Române sau dr. Alexandru Niculescu, profesor emerit al Universității din Udine, fapt care, după părerea noastră, demonstrează interesul ridicat de acest for științific.

Formatul propus de către organizatorii simpozionului, este unul inedit, deoarece este cunoscut faptul că, în linii generale, cercetătorii din Chișinău ținau mai mult legătura cu centrele universitare din Iași, Suceava, Galați, București, legăturile cu universitățile și centrele de cercetare de la hotarele vestice ale României fiind mult mai slabe, datorită unor condiții mai mult sau mai puțin obiective care, însă, considerăm că se vor schimba radical datorită interesului trezit de către acest simpozion în rândul istoricilor din Republica Moldova, a bunei organizări și primirii impecabile din partea gazdelor.

În ceea ce privește lucrările prezentate, acestea au cuprins atât toate perioadele istorice cât și diferite domenii cum ar fi: relații internaționale, studii de politologie, jurnalistică și geografie. Studiile și materialele prezentate au demonstrat fondul comun de cercetare ce poate să existe pentru specialiștii din cele două centre universitare, amplasate la extremitățile de vest și de est ale spațiului românesc, cu atât mai mult cu cât și Transilvania și Basarabia s-au aflat sub diferite regimuri imperiale, fapt ce dă posibilitatea de inițiere a unor serii de studii de istorie comparativă.

Principalul rezultat al simpozionului „Frontierele spațiului românesc în context european”, însă, a fost demonstrarea, o dată în plus, a existenței unei evoluții unice a istoriei neamului românesc, evident cu anumite particularități ale diferitelor regiuni ale spațiului românesc ce s-au dezvoltat într-un context general-comun, și nu existența a două sau mai multe istorii, afirmație nulă și absurdă ce aparține unor politicieni și pseudoistorici din stânga Prutului, ce doresc să fie pe placul actualei conduceri a Republicii Moldova.

Simpozionul de la Oradea a fost un început de bun augur și va continua cu o serie de manifestări științifice ce se vor organiza în continuare, atât la Chișinău cât și la Oradea, și care vor fi argumente inexpugnabile în existența unei singure istorii a Românilor.”

Conf. univ. dr. Ion GUMENĂI, Chișinău

În ce privește selecția tinerilor din Republica Moldova pentru studii în România, istoricul a admis că sistemul pre-universitar este prea permisiv, e chiar parțial corupt și atunci capătă acces unii tineri slabi la studii în România. Deci, trebuie o mai bună selecție, cu adevărat calitativă în totalitatea ei.

Prof. dr. O. ȚĂCU a vorbit foarte interesant despre moldovenismul sovietic, văzut ca o construcție metodică și artificială, dată de la Moscova, ca răspuns la tendințele de unire, încurajate pe timpul lui Ceaușescu. S-a referit la chestiuni de teritorialitate, formarea de instituții în Moldova, indigenizarea elitelor rusofone și la rolul acaparator al Transnistriei sovietizate în materie de resurse umane, care a transportat în acele timpuri, la Chișinău, atâtea cadre, încât a ieșit proverbul: **„Dacă vrei să fii ministru, trebuie să fii înalt, prost și de peste Nistru!”** Ca participant în diferite comisii de negociere, a aflat de cerința indusă la vedere de partea rusă:

— **„Dacă readerați la Rusia, punem capăt separării Transnistriei!”**, ceea ce este atât de clar, încât ne scutește de orice comentariu, dar nu ne oprește să ne exprimăm revolta și dezacordul cu asemenea metode relicvare în diplomație.

Prof. univ. dr. Emil DRAGNEV, autor al unor cărți și tratate importante de istorie, lansate la Oradea, s-a referit în mod special la modelul de ansamblu al României, cum este acesta prezentat la Chișinău prin televiziune. Este foarte prost prezentat. Acolo au, de fapt, o ofertă cu patru modele de tele-

viziune: rusească, cea mai tare, ucraineană, moldovenească și românească. Aceasta din urmă este dată de preluarea postului PRO TV București, care e cea mai dezastruoasă. Prezintă din România numai crime peste crime: **„E mai grav ca efect, decât scăderea natalității, e un dezastru!”**

Conf. univ. dr. Gheorghe PALADE, Președintele Asociației istoricilor din Moldova, a prezentat preocupările lor de a scoate din uz manualele de istorie separatistă, de a le înlocui cu o carte de **„istorie integrală”** a românilor, ceea ce au și făcut și vor continua să facă, având nevoie de sprijin și solidaritate, pentru a izbui și a asigura cartea cu idei și litere latine în Republica Moldova, unde nouăzeci la sută din colecțiile bibliotecilor sunt cu idei și litere chirilice.

Cum nu putem rezuma toate lucrările, mai facem mențiune despre comunicarea **Valentinei SAMOILENCO**, în care a studiat boierimea basarabeană și boierirea străinilor rusofili. Se aduceau ruși și nemți, de către autoritățile rusești de ocupație, după 1812, care erau împroprietăriți abuziv în Basarabia, în special în sud, în Bugeac, apoi erau înnoșilați. Tot ei căpătau și funcțiile administrative principale, politica aceasta având efect până în zilele noastre. Ceva asemănător cu politica habsburgică în provincii. **Dr. Tudor CIOBANU** a expus o lucrare temeinic documentată despre încartiruirea armatei țariste în Basarabia, care a fost asiduă și abuzivă, povară pentru populație. După 1824, țarismul a vrut să facă din Basarabia grănarul de bază al său și forță de tracțiune pentru armată, prin adunarea căruțelor cu cai, respectiv a făcut peste Basarabia drumuri cu scop militar.

Am încercat să rezum, din ceea ce am ascultat și mi s-a părut mai interesant, dar am reușit numai parțial, căci nu am putut asculta totul, iar multul abia urmează, îl vom vedea doar în volumul promis de către organizatorii orădeni și pe care îl așteptăm cu cel mai mare interes. Cert este că discuțiile au fost mai bune, adică mai deschise, decât lucrările, ele au crescut partea novatoare a simpozionului și le-am consemnat aici mai pe larg. Dar ele arată cel mai bine utilitatea inițiativei de la Oradea și Chișinău și ne fac să credem în ediția următoare a simpozionului, care se dovedește foarte motivat, actual și folositor din punct de vedere istoriografic.

*Autoarea fotografiilor: Raluca Negruț
de la Universitatea din Oradea*

Declarația Adunării Solemne închinată aniversării a 90 de ani de la votarea Actului Unirii Basarabiei cu România la 27 martie 1918

Cu 90 de ani în urmă, la 27 martie 1918, cei mai curajoși și mai responsabili politicieni pe care i-a avut Basarabia au votat democratic, în organul legiuitor Sfatul Țării, cel mai mare act politic al Basarabiei – ACTUL UNIRII BASARABIEI CU PATRIA-MAMĂ, ROMÂNIA – prin care s-a declanșat Marea Unire a întregului neam românesc.

Prin acel act istoric s-a reușit unirea tuturor românilor într-un singur stat, realizată pentru prima dată de Mihai Viteazul la 1600, dar și împlinirea aspirațiilor unioniste de sute de ani ale poporului nostru. Tot prin acel act politic, inclusiv prin reformele politice, economice, educaționale, culturale de mare amploare pe care le-a propus regatul României, atât Basarabia, cât și Bucovina și Ardealul, dar și ambele principate au fost salvate pe moment de ciuma revoluției bolșevice și au modernizat România Mare. Acele acțiuni perfect democratice au fost însă stopate cu nerușinare și cruzime de către cei care au semnat Pactul Ribbentrop-Molotov și au declanșat cel de al Doilea Război Mondial, una din crimele cele mai monstruoase împotriva umanității. Cu părere de rău, consecințele aceluia dezastru umanitar, inclusiv pentru România, nu au fost evaluate și condamnate nici până astăzi de către forurile internaționale.

În numele a sute de mii de cetățeni, care au cerut prin semnăturile lor integrarea europeană a Republicii Moldova împreună cu patria noastră, România, și care au depus o cerere în acest sens la Uniunea Europeană, Adunarea Solemnă închinată împlinirii a 90 de ani de la votarea Actului Unirii Basarabiei cu România reamintește că acel act epocal, care a exprimat politic dreptul natural al milioane de români de a trăi într-un singur stat, nu a fost și nu poate fi declarat nul de către nimeni și, deci, valabilitatea lui este de neclintit. În pofida consecințelor tragice pe care le-a declanșat Pactul dintre Hitler și Stalin, a genocidului fizic și spiritual practicat de fosta URSS împotriva Basarabiei și a Bucovinei de Nord, aceste teritorii au fost, sunt și vor rămâne ținuturi românești. Basarabia a fost, este și va fi pământ românesc și european, Basarabia a fost, este și va fi parte a României, deci și a Uniunii Europene, basarabenii au fost, sunt și vor fi cetățeni români și europeni.

Adunarea Solemnă constată că și la 27 martie 2008, după căderea comunismului și prelungita perioadă de tranziție a poporului român spre democrație și pro-

speritate, soluțiile pe care Actul Unirii din 1918 le-a propus pentru reîntregirea și modernizarea României rămân și azi valabile: toți românii de pe străvechile teritorii românești au dreptul natural să se reunească într-un singur stat democratic, România! Să fie asigurate, așa cum stipula Actul Unirii la 27 martie 1918, votul liber, secret și universal, dreptul la opinie, la muncă, la educație și cultură, drepturi religioase, drepturi ale minorităților etnice egale cu ale majorității românești, dreptul la reforme economice benefice pentru toți cetățenii, inclusiv armonizarea cu noile condiții geopolitice și tehnologice ale lumii. Soluțiile pe care le-a propus României și poporului român Actul Unirii de la 27 martie 1918 sunt valabile, însă o adăugire esențială și imperativă ar aduce-o condamnarea internațională a consecințelor Pactului dintre Hitler și Stalin din 23 august 1939, reîntregirea necondiționată a României (ca și în cazul Germaniei) și cererea ca succesorul politic al URSS să plătească cetățenilor români ai Basarabiei despăgubiri materiale pentru genocidul fizic, material (sechestrarea prin teroare a întregii proprietăți private) și spiritual, care continuă și astăzi.

Ținând cont de faptul că consecințele tragice ale înțelegerii dintre Hitler și Stalin de la 23 august 1939 nu au fost apreciate și condamnate politic și juridic de către comunitatea internațională, că genocidul fizic și spiritual împotriva românilor din Basarabia nu a fost încă evaluat, că dezmembrarea României în vara anului 1940 a fost ilegală sub toate aspectele dreptului internațional, Adunarea Solemnă propune ca Președintele, Parlamentul și Guvernul României să condamne deschis consecințele Pactului Ribbentrop-Molotov, inclusiv ilegalitatea Tratatului de la Paris din 10 februarie 1947, ca fiind semnat de România ca stat ocupat de URSS, și să ceară comunității politice internaționale dreptul la reunificarea pașnică a teritoriilor românești, inclusiv a Basarabiei și Bucovinei.

În același context Adunarea Solemnă mai propune:

1. Omagierea în Parlamentul României a Sfatului Țării ca organ democratic legiuitor care a declanșat Marea Unire a tuturor românilor la 1918. Comemorarea deputaților - mulți dintre ei fiind și deputați în Parlamentul României - care au murit în gulaguri. Înălțarea unor monumente reparatorii, pentru a se cinsti jertfa lor pe altarul Patriei.

2. Reconfirmarea prin vot simbolic de către Parlamentul României, în aceeași ședință solemnă, a Actelor de la 27 martie și 27 noiembrie 1918.

3. Alegerea din partea comunității românești din Basarabia și Bucovina - de circa 4 milioane de oameni - a unui grup de senatori și deputați în Parlamentul României.

4. Repunerea imediată a celor circa 4 milioane de basarabeni și bucovineni în drepturi egale cu ceilalți cetățeni ai României.

5. Legalizarea condițiilor de reunire necondiționată a celor două state românești după modelul german,

pentru a se lichida cea mai gravă consecință a Pactului dintre Hitler și Stalin din 23 august 1939. Pentru realizarea acestui deziderat - printr-o hotărâre specială - FDRM a lansat acțiunea „Jos sârma ghimpată de pe Prut!”

Să cinștim mereu Actul Unirii Basarabiei cu mama sa, România, din 27 martie 1918. Să respectăm și să cerem respectarea acestui act de către tot poporul român, de către întreaga comunitate politică internațională. Să ne reunim pașnic și necondiționat cu Patria noastră, România, în cadrul democratic al Europei Unite. Trăiască Actul Unirii Basarabiei cu România! Trăiască România!

În numele Adunării Solemne,

Nicolae Dabija, președintele Forului Democrat al Românilor din Moldova,

Mihai Ghimpu, președintele Partidului Liberal,

Mihai Cimpoi, președintele Uniunii Scriitorilor,

Gheorghe Palade, președintele Asociației Istoricilor,

Veaceslav Untilă, prim-vicepreședinte al Partidului „Alianța Moldova Noastră”,

Valeriu Saharneanu, președintele Uniunii Jurnaliștilor,

Vladimir Filat, președintele Partidului Liberal-Democrat,

Timotei Melnic, președintele Ligii Pedagogilor,

Anatol Petrencu, președintele Mișcării „Acțiunea Europeană”,

Valentina Sturza, președintele Asociației Deportărilor Regimului Totalitar Stalinist,

Vitalia Pavlicenco, președintele Partidului Național Liberal,

Gheorghe Viță, președintele Uniunii Românilor din Basarabia, Bucovina de Nord și Ținutul Herța,

Alecu Reniță, președintele Mișcării Ecologice,

Nina Josu, președinta Asociației pentru Literatură și Cultură Română „Astra” – „O. Ghibu”,

precum și

Grigore Vieru, Alexandru Moșanu, Petru Soltan, Gheorghe Ghidirim, Sergiu Chircă, Ion Ungureanu, Ion Costăș, Andrei Vartic, Constantin Tănase, Valeriu Dorogan, Ion Buga, Valeriu Dulgheru, Aurel Marinciu, Mihai Morăraș, Gheorghe Cernea, Petru Munteanu, Ion Melniciuc, preot Ioan Ciuntu, Ion Mărgineanu, Boris Movilă, Ion Golovatâi, Dumitru Apetri, Eleonora Cercavschi, director al Liceului „Ștefan cel Mare și Sfânt” din Grigoriopol, ș.a. (lista este deschisă).

Declarația a fost votată unanim de către toți participanții la Adunarea Solemnă.

27 martie 2008

Chișinău

Recursul la moralitate

Vasile MALANETCHI

Redactor șef al revistei „Atelier”, Chișinău

Premiza obiectivă pentru soluționarea echitabilă a diferendului transnistrean ar fi lichidarea – de iure și de facto – și pentru țara noastră, așa cum s-a făcut deja în cazul altor state, a consecințelor pactului Molotov-Ribbentrop, încheiat la 23 august 1939 între guvernele U. R. S. S. și Germaniei. Nu trebuie să ne sperie modul radical de a pune problema, chiar dacă mai trăim încă în contextul relațiilor internaționale post-Helsinki. Or, acest măr – otrăvit – al discordiei, aruncat de tătuca Stalin în apele însângerate ale Nistrului, acest nod gordian reînnotat cu atâta dibăcie de păpușari cu școală și îndelungată experiență enkavedistă, va trebui, odată și odată, tăiat, spre binele păcii și al stabilității pe termen lung în această parte a Sud-Estului Europei.

Sunt inconsistente și nu mai țin, de acum încolo, argumentele gen „ca să nu-i supărăm pe ruși” sau „ca să-i menajăm pe occidentali”, care, și unii și alții, zice-se, ne vor binele. Pentru că știm exact ce și cât bine doresc să ne facă, mai ales, cei ce dintâi care, sfidând cinic normele tratatelor internaționale și chiar propriile angajamente asumate la summitul de la Istanbul, își mențin ostentativ-amenințător trupele de ocupație pe teritoriul statului nostru. Și mai ales pentru că, după 11 septembrie 2001, mai mult ca oricând, lumea are nevoie de modele viabile de conviețuire pașnică, ce nu pot fi axate decât pe autentice principii morale, în deplină concordanță cu valorile spiritului democratic, frate bun cu sinceritatea și cu adevărul. Astfel încât, pentru început, ca un semn de bun augur, cel puțin păguboasa politică a standardelor duble de care au tot făcut și mai fac încă uz unele țări în detrimentul altora, mai mici, să fie dată uitării ca una ce și-a demonstrat nu doar inconsistența, ci și nocivitatea.

Nici una dintre țările de pe glob și nici unul dintre organismele internaționale nu se apucă doar să se amestece în treburile interne ale Turciei, bunăoară, elaborând apriori scenariu și impunând acestui stat acorduri de federalizare, prin care li s-ar oferi autonomie teritorial-administrativă kurzilor, al căror număr se ridică la 18 milioane și care locuiesc pe pământul ce le aparține din moși-strămoși. Norocul Turciei e că nu are pe teritoriul ei o armată străină care să sprijine direct, prin militari și arme, forțele separatiste; că nu s-au găsit state garante cu interese în zonă, bucuroase să se implice și că nu există o fostă metropolă care să o șantajeze și să o țină în frâu, așa cum se comportă Moscova cu națiunile ce și-au redobândit independența după destrămarea colosului roșu dirijat de la Kremlin. În aceste circumstanțe, guvernul de la Ankara are libertate deplină de acțiune și nu pregetă să suprimă prin toate mijloacele posibile tendințele secesioniste și să-i vâneze fără frică pe militanții separatiști, oriunde îi poate ajunge, inclusiv pe teritoriul suveran al Republicii independente Moldova. Turcia, ca să fac uz în continuare tot de acest exemplu, își apără integritatea teritorială și, cel puțin din punctul de vedere al constituției ei, al legii ei fundamentale, are dreptate și nici un alt stat din lume nu cutează să o acuze barem de reprimarea drepturilor unei importante părți a populației ori, cu atât mai mult, să-i pretindă fărâmițarea, pe principii etnice, în câteva structuri teritorial-administrative autonome.

De ce însă, mă întreb, în raport cu Republica Moldova, unele țări cu care aceasta are încheiate tratate de prietenie și de parteneriat strategic, își permit să traseze planuri ce au drept obiectiv federalizarea și, ulterior, dispariția ei ca stat unitar? Nu are, cumva, și Moldova o constituție, o lege supremă, prin care să-și apere, aidoma Turciei, suveranitatea de stat, inalienabilitatea și indivizibilitatea teritoriului ei național?

Sunt conștient de faptul că, abordând în acest mod, adică deschis și tranșant, problema diferendului transnistrean, voi fi acuzat de adepții înfocați de până ieri ai statalității (inclusiv ai caracterului ei unitar și indivizibil), deveniți peste noapte curajoși partizani ai federalizării, că aș milita pentru lichidarea Republicii Moldova prin unirea ei cu România. Or, ce altceva ar presupune, în cazul nostru, lichidarea de iure și de facto a consecințelor pactului Molotov-Ribbentrop? Mărturisesc sincer că doresc să se întâmple cât mai curând acest lucru. Și el, acest act justițiar, se va produce, cu certitudine, mai devreme sau mai târziu, nu însă neapărat de dragul dorinței mele sau în ciuda voinței altcuiva. Pentru că, așa cum locuitorii vechii Moldove dintre Prut și Nistru n-au fost întrebați în 1812, precum basarabenilor nu li s-a cerut nici în 1940 și nici în 1944 părerea dacă vor sau nu să fie rupți, cu tot cu pământ, din trupul țării lor (Moldova-România), așa și Reîntregirea va avea loc într-o bună zi și va veni să încununeze, și în această parte a bătrânei Europe, triumful unei noi politici globale cu adevărat echitabile pentru toți și care nu poate fi așezată statornic decât pe principiile morale ale sincerității și adevărului – singurele apte, după atâtea secole de confruntări sângeroase între popoare, confesiuni și civilizații, să asigure pacea, stabilitatea și prosperitatea în lume, prin instaurarea unor raporturi de bună vecinătate și conviețuire pașnică, în spiritul respectului reciproc, între națiuni.

Bineînțeles, nu sunt naiv să cred că un asemenea mod de abordare a problemelor spinoase ale istoriei s-a și instaurat, imediat după 11 septembrie 2001, în relațiile dintre state și că, să zicem, Excelența Sa Vladimir Putin, fostul președinte al Federației Ruse, liderul uneia dintre marile puteri de pe mapamond care, în pofida divergențelor ce mai persistă încă între țara sa și Statele Unite ale Americii după încheierea războiului rece, a avut curajul să se alătore cruciadei declanșate de acestea împotriva terorismului mondial, a și ordonat încetarea genocidului în Cecenia și a dispus rechemarea ostrovarilor trimiși de predecesorii săi, prin filierele K.G.B.-ului, să ne dezmembreze țara, să pună stăpânire pe cea mai bogată parte a ei, Transnistria, pe care clanul mafiot-criminal instaurat acolo o jefuiește într-o manieră de-a dreptul înspăimântătoare.

Cu toate acestea, înțelegând că dl. Putin, deși este om politic de factură nouă, n-a izbutit încă să se debaraseze definitiv de ticul dezonorant al duplicității pe care i l-au lăsat drept moștenire vechii stăpânitori de la Kremlin, rămânem în continuare cu speranța că acestei bucăți de pământ i se va oferi posibilitatea să-și regăsească liniștea și pacea în comuniune cu întreg poporul Republicii Moldova din care face parte și din sânul căruia a fost smulsă prin puterea armelor și, acum, prin

minciună și viclenie, e menținută în sclavia unui regim criminal.

Progresul în evoluția moral-spirituală a umanității e unul lent și de durată. Salturile de ordin calitativ se produc, totuși; sunt o certitudine și, chiar dacă va mai trece, presupun, ceva timp până când omenirea va conștientiza faptul că a și intrat într-o altă eră, noua mentalitate va ajunge – și nu este mult până atunci – o stare firească de spirit în raporturile interumane și, deopotrivă, internaționale. Între timp, s-ar putea ca și Ucraina să se trezească din visele-i de mărire și să ia act cu toată seriozitatea de consecințele monstruoase cu care s-a ales din concubinajul forțat cu fratele mai mare. Însușirea în proporții uriașe a unor avuții străine – oameni, pământuri și ape care nici odată nu i-au aparținut – este un păcat strigător la cer, unul pentru care nu există iertare și pentru care, odată și odată, va trebui să plătească, iar prețul, trebuie să o știe, va fi pe măsura fărădelegii.

Dar să revenim, cum se zice, la oile noastre. Adică la necesitatea, posibilitatea și oportunitatea soluționării diferendului transnistrean prin lichidarea de iure și de facto a consecințelor pactului Molotov-Ribbentrop. Nu se poate, îmi vor reproșa unii și vor avea dreptate. Încă nu se poate, știu, pentru că, știu, încă nu s-au coapt premisele pentru un atare mod radical de abordare. Ei bine, dar nu se poate să ne gândim, cel puțin, la o astfel de virtualitate? Problema, ca și oportunitatea, sunt ale noastre și nu se cade să lăsăm, nepăsători, să ne poarte alții de grijă. Fiecare e preocupat, în chip absolut firesc, de interesele sale. Dar, ziceam, intrăm într-o fază nouă de evoluție a omenirii, fază în care națiunile, toate până la una, urmează să se legitimizeze la modul cel mai serios posibil prin testul la moralitate și să-și armonizeze, pe această bază, conduita în totală consonanță cu opțiunile clar exprimate ale întregii comunități, iar cuvintele de ordine acum sunt sinceritatea, adevărul, dreptatea.

Suntem ca și în ceasul al doisprezecelea și nu ne-au rămas decât clipe numărate pentru a ne face auziți. A sosit timpul să ne exprimăm ferm dorința de a fi și trebuie să ne strigăm dreptul la existență neatârnată în propria noastră țară. Ce motive avem așadar pentru a refuza cel puțin să luăm în discuție problema necesității soluționării diferendului transnistrean prin lichidarea de iure și de facto a consecințelor pactului Molotov-Ribbentrop? Nu cred că există rațiuni în virtutea cărora ar trebui să o facem pe mortul în păpușoi și să respingem din start o atare oportunitate.

E adevărat, soluționarea pe această bază a diferendului presupune, inevitabil, așezarea la masa tratativelor a părții lezate în drepturi (România) și a statelor succesoare ale defunctei Uniuni Sovietice (Republica Moldova, Ucraina, Rusia) care au moștenit, peste ani, zestrea odiosului târg din 1939. Dar întrucât o atare abordare azi încă nu este posibilă, trebuie să apărăm cu toate puterile statutul pe care îl are acum de iure și, din păcate, mai puțin de facto, Republica Moldova – acest stătuleț-fantomă moșit în 1924 de Iosif Vissarionovici, întins tot de el până la Prut în 1940 și apărât azi cu dârzenie tocmai de

pretinșii patrioți care, în 1989-1992, când se decidea soarta lui viitoare, s-au pronunțat deschis, au lucrat și uneltesc în continuare împotriva independenței lui de fosta metropolă.

Unul din dezideratele ce stau acum în fața oamenilor de bună credință este să deschidă orizonturile asupra farsei politice în care suntem atrași – federalizarea Republicii Moldova – și să contribuie la diminuarea nefastelor consecințe ale crizei de identitate (etnică, culturală, moral-spirituală etc.) cu care, prin voia celor de la Kremlin, se confruntă azi clasa conducătoare de la Chișinău. În opinia mea, identitatea Republicii Moldova, cel de al doilea stat românesc – acest spațiu geografic disputat acum, iarăși, atât de aprig, între Est și Vest – urmează a fi stabilită nu în mod arbitrar, printr-un tratat de reîngenuchere, de tip conjunctural-conjurațional, pe care ni-l impune, prin intermediul OSCE, fosta metropolă, ci exclusiv ținându-se cont de tradițiile ei seculare de dezvoltare (istorie, limbă, cultură materială și spirituală, patrimoniu cultural etc.) și de opțiunile liber exprimate ale părții conștiente a populației autohtone majoritare. Deciziile de ordin politic ce vor fi adoptate fără luarea în considerare a realității obiective, concrete-istorice nu vor face decât să conducă la aprofundarea și perpetuarea la nesfârșit a stării de incertitudine în plan social-moral-spiritual, la instabilitate politică, anarhie în administrarea treburilor publice și haos în economie. Patrimoniul cultural, moral-spiritual și sufletesc al Republicii Moldova, românesc în esență, este oglinda fidelă a obârșiiilor ei istorice, a evoluției pe toate planurile. Cine privește la noi cu văzul nealterat, dacă e om (inclusiv om politic sau diplomat-negociator neangajat politic din structurile organismelor internaționale) de bună credință, nu poate să nu constate acest adevăr.

Post-scriptum

Țin însă să îi liniștesc pe înfocații promotori ai moldovenismului deșănțat contrapus românității întruchipăți de oastea unor *duracovi* cu mintea tulbure sau încuiată în ranițe grănicerești de producție sovietică, deopotrivă pe *stativii* zăpăciți, pe *gonții* rătăciți sau pe celelalte elemente kaghebiste ce se văd în rol de pietre de temelie în (slavă Domnului, căzute) ziduri *berlin(ski)eze* sau de inele cu rol de contrafort în sârma ghimpată întinsă de-a lungul p(r)aturilor, să citească până la sfârșit aceste rânduri. Să nu se grăbească să atace orbește, insinuând grosolan cum că, de dragul unirii cu Țara, suntem gata să renunțăm la Transnistria. Pentru că nu renunțăm și, de bună seamă, nu văd de ce ar trebui să o facem. Or, Transnistria a fost și, prin populația ei băștinașă majoritară, mai este încă a noastră, chiar dacă de circa un deceniu e cârmuită de o grupare criminală subordonată intereselor geo-strategice ale Federației Ruse. Asta e problema. Și, atunci, ce facem? Ne lăsăm atrași în capcana federalizării, pe care ne-a întins-o acum, abil, prin intermediul OSCE, Rusia și purcedem la transnistrizarea Basarabiei sau mai îngăduim, apărând statu-quo-ul actual al Republicii Moldova cu speranța că vom recupera, în cele din urmă, teritoriile din stânga Nistrului?

Cronicile sudului: mileniul trei Sudul Basarabiei (regiunea Odesa) - pământ uitat de oameni și de Dumnezeu...

Vadim BACINSCHI
Jurnalist, Odesa, Ucraina

Să știți că aprecierea din titlul de mai sus nu-mi aparține. Ea aparține Președintelui Ucrainei, Victor Iușcenko. Aflat pe 6 noiembrie 2007 la Vilkoovo, în raionul Chilia, în timpul unei consfătuiri cu conducătorii raioanelor de la Dunăre, el anume așa a caracterizat aceste teritorii: ținut uitat de Dumnezeu și de oameni, ce nu are legătură cu centrul (de la Kiev), la nivel de infrastructură, nici în domeniul transportului, nici în cel al comunicațiilor.

În special, pe Iușcenko l-a supărat faptul că locuitorii din stânga Dunării recepționează zeci de canale radio și TV din România și Republica Moldova, în limba română și prea puțin, sau niciunul, în limba ucraineană, de la Kiev. A rămas nemulțumit șeful statului și de gradul implementării limbii ucrainene, ca limbă de predare în școlile de cultură generală din sudul regiunii Odesa: A promis că încoace vor fi reparate, suplimentar, cadre didactice pregătite la Kiev și în alte regiuni ale Ucrainei. Firește, pentru a ucrainiza cu desăvârșire toate școlile din ținut, noi înțelegând prea bine că ucrainizarea școlilor va duce, în mod sigur, la deznaționalizarea viitoarelor generații de etnie neucraineană.

1. Minoritari majoritari

Drama Basarabiei istorice, din actuala componență a regiunii Odesa, este de o vechime de secole. **Actul ei contemporan are un specific aparte și anume: din mai multe puncte de vedere, acest ținut nu se încadrează în concepția unei Ucraine care să vorbească, să gândească și să simtă eminent și numaidecât ucraineste, cum o vrea conducerea de vârf de la Kiev.** Din simplul motiv că aici, în mai multe raioane și localități aparte (în special, zona Reni – Ismail – Bolgrad – Sărata – Tarutino), majoritatea dominantă o constituie nu etnicii ucraineni, ci românii (moldovenii), bulgarii, rușii, găgăuzii. Aceasta este realitatea obiectivă, pe care autoritățile de toate nivelurile o neglijează în mod deschis, impunând, uneori într-un mod chiar brutal, elementul ucrainean, în cele mai diverse variațiuni.

Vă aduc un exemplu, în acest sens. În aprilie 2007, s-au împlinit 70 de ani de la nașterea regretatului actor basarabean Dumitru Caraciobanu, originar din Satu Nou, raionul Reni. Împună cu Centrul pentru Comunicare și Dezvoltare „Pro Europa” din Reni (director V. Cojocar) am venit cu inițiativa de a comemora această dată în Căminul Cultural din Satu Nou. Autoritățile raionale au acceptat-o și și-au anunțat și ele participarea, cu câteva colective din Reni. Știți de ce au făcut-o? Pentru a ieși în scenă cu mai multe cântece și versuri în limba ucraineană, cu care marele actor Dumitru Caraciobanu n-a avut nici în clin, nici în mână. Ni s-a dat de înțeles foarte clar cine este stăpân în casă. În casă la noi, fiindcă în același raion, Reni, mai bine de 50% din locuitori sunt moldoveni (români), iar din totalul de 7 localități rurale nu este nici una ucraineană: cinci sunt populate compact de confrații noștri, unul de bulgari și unul de găgăuzi.

Repet: asta-i realitatea, oricât de mult ar vrea-o cineva altfel. Anume din acest considerent obiectiv, îmbinarea de cuvinte „ucrainsike Podunavie” („pământuri de la Dunăre, ucrainesti”), poartă un caracter mai mult formal, politizat și sofisticat, fără a reflecta realitatea etno-națională din aceste teritorii. Îmbinarea „ucrainsike Podunavie” a devenit cu adevărat proverbială, utilizată la fiecare pas de mediile de informare ucrainene de la Odesa și Kiev și de actuala clasă politică ucraineană.

2. Statisticile oficiale spun așa...

Ar fi momentul potrivit să ne referim la statistica oficială ucraineană, mai bine zis, la totalurile recensământului populației din 2001, primul de acest fel în perioada post-sovietică. Potrivit lor, către finele anului 2001, când a avut loc recensământul, din 40,7 mii de locuitori ai raionului Reni s-au declarat ucraineni doar 7,2 mii, adică 17,7%.

În raionul Ismail, din totalul de 54,7 mii de locuitori, doar 15,8 mii de persoane (28,9%) erau etnici ucraineni.

Dintre celelalte raioane ale Basarabiei istorice, doar în Belgorod-Dnestrovski (Cetatea Albă) și Tatarbunar, spun totalurile recensământului, etnicii ucraineni formau o majoritate clară (81,9%, respectiv 71,3%). În raioanele Sărata și Tarutino ei reprezentau doar 43,9%, respectiv 24,5% din populație.

Potrivit unor aprecieri, către anul 2000, în ansamblu, în sudul regiunii Odesa (Basarabia istorică), etnicii ucraineni reprezentau doar 35,8% din numărul total al populației. Luate împreună, raioanele dintre Nistru, Dunăre și Marea Neagră formează un teritoriu dominat, din punct de vedere etnic, de minorități și nu de națiunea titulară.

În raionul Reni, cum spuneam mai sus, aceștia-s conaționali noștri. Tot ei constituie cam un sfert din populația raioanelor Ismail și Chilia.

Poeta Eufrosinia Cojocar, din s. Barta, raionul Reni, în timpul lansării cărții sale de versuri „Exod”, în școala medie cu predare în limba română din Borisăuca, raionul Tatarbunar

Omagierea poetului Mihai Eminescu la Odesa, Ucraina

În raionul Bolgrad majoritari sunt bulgarii (mai bine de 50% din populație), care mai au o prezență masivă în raioanele Sărata și Tarutino.

La Vilkovo, bunăoară, domină rușii.

Ca să vorbească ucrainește, să gândească ucrainește și să simtă ucrainește, sudul Basarabiei, firește, trebuie ucrainizat, adică deznaționalizat. Concluzia, în mod logic, se impune de la sine. Se pare uneori chiar că ucrainizarea este pusă pe prim-plan, în detrimentul problemelor social-economice ale ținutului din stânga Dunării. Probleme grave și esențiale, despre care vom vorbi în continuare.

O confirmare a acestor presupuneri a fost vizita din noiembrie 2007 a Președintelui Ucrainei, V. Iușcenko, în sudul Basarabiei.

3. Care sunt prioritățile?

Marea majoritate a problemelor cu caracter social-economic, de dragul soluționării cărora se părea că a și venit în sud șeful statului ucrainean, a fost abordată de el foarte precaut, iar unele au fost chiar ignorate. Excepție a făcut construcția autostrăzii Odesa-Reni, din cadrul pregătirilor Odesei pentru finala Campionatului European de Fotbal din 2012. Cu lungime de peste 200 km, ea urmează să unească frontiera de vest a Ucrainei (româno-ucraineană și moldo-ucraineană) cu orașul Odesa, trecând în exclusivitate prin teritoriul ucrainean și evitând porțiunea de 7 km de lângă localitatea Palanca (Republica Moldova).

Aflat la Vilkovo, Iușcenko a accentuat că va insista ca alocările financiare pentru noua autostradă să fie prevăzute de către Cabinetul de Miniștri în bugetul pentru 2008. Anticipând evenimentele, vom spune că lucrul acesta nu s-a întâmplat. Bani din buget nu s-au găsit nu numai pentru autostrada Reni-Odesa, dar nici pentru alte activități cu caracter economic ce țin de sudul Basarabiei și fac parte dintr-un decret prezidențial, semnat de Iușcenko la începutul anului curent, după vizita sa pe Insula Șerpilor. Decretul a fost emis, planurile s-au făcut, fără însă a prevedea bani în bugetul de stat pentru realizarea celor preconizate.

La Vilkovo, nici conducătorii locali și regionali, nici jurnaliștii adunați n-au aflat nimic concret în legătură cu perspectivele soluționării unor probleme de importanță majoră pentru sudul Basarabiei. Una dintre acestea este construcția liniei de cale ferată Ismail-Reni, fără de care portul Reni, în noile condiții, promite să-și dea duhul cu desăvârșire. El este în prezent folosit doar în proporție de 25% din capacitățile sale, neavând legătură directă, pe cale ferată, cu restul Ucrainei. Pentru a ajunge încoace, trenurile trec prin teritoriul Republicii Moldova, iar costul transportării încărcăturilor crește cu mult.

Altă problemă este consolidarea zăgazului de-a lungul Dunării, în imediata vecinătate a șoselei Reni-Ismail, pe sectorul Reni-Cartal. Inundațiile de acum câțiva ani au demonstrat că o ridicare considerabilă a nivelului apelor Dunării ar putea face imposibilă circulația pe sectorul dat, cu consecințe grave pentru agenții economici și populație (această șosea este singura arteră de transport, care leagă orașul Reni cu Ismailul, Odesa și restul Ucrainei).

Asemenea „detalii” nu l-au interesat pe șeful statului ucrainean. Dumnealui n-a pomenit măcar despre Programul complex de dezvoltare a raioanelor de la Dunăre până în anul 2010, adoptat de Cabinetul de Miniștri al Ucrainei în 2004. Finanțarea programului a fost suspendată după jumătate de an de la aprobare, iar odată cu ea speranțele miilor de locuitori ai ținutului la o viață mai bună. **S-a scris pe la noi că Programul complex de dezvoltare a raioanelor de la Dunăre, adoptat în 2004, a stat, în schimb, la baza decretului prezidențial semnat nu demult, despre care pomeneam mai sus și pentru care n-au fost prevăzuți bani în bugetul de stat. Aceasta să fie „continuitatea” politicii de stat privind perspectivele social-economice ale raioanelor de la Dunăre?**

4. Trecutul care e cu noi

În noiembrie 2007, la Vilkovo, V. Iușcenko a demonstrat că preocupările sale majore, legate de Basarabia istorică, sunt de altă natură, decât cea social-economică. Menționam mai sus: el a avut grijă să aducă încoace cât mai mulți profesori de limba și literatura ucraineană, adăos la cei pregătiți în instituțiile superioare de învățământ din Odesa și Ismail; să facă posibilă recepționarea, la Dunăre, a canalelor de radio și TV de la Kiev. Funcționarilor, adunați de prin raioane la întâlnirea cu el, le-a cerut să vorbească nu rusește, ci ucrainește, cum o face anturajul său.

În sud, șeful statului ucrainean a venit obsedat de ideea comemorării jertfelor foametei din 1932-1933 organizată de regimul bolșevic. El le-a cerut conducătorilor de la nivel local și raional să immortalizeze memoria jertfelor foametei, la care i s-a răspuns că, în anii respectivi, în sudul Basarabiei foamete n-a fost. Din simplul motiv că pe atunci aceste pământuri aparțineau României. „Nu putem neglija tragedia poporului ucrainean” - a opinat șeful statului.

Așa este: nu putem neglija istoria țării, dar bine ar fi dacă și conducătorii acestei țări ar cunoaște-o sub toate aspectele, inclusiv și sub cele incomode (să le spunem așa) pentru ei. Conducerea de azi de la Kiev, când ajunge la Dunăre, vine încoace cu măsurătoarea sa, necunoscând (sau cunoscând prea bine) că, până în 1940, aceste teritorii au aparținut nu numai o dată României și că etnicii ucraineni, de fapt, sunt aici minoritari, în raport cu românii (moldovenii), bulgarii, găgăuzii, luați în ansamblu.

Contrapunând și analizând lucrurile, ajungi la concluzia că, atâta timp cât în raioanele Reni, Ismail, Chilia, Bolgrad, nu ucrainenii, ci alte etnii sunt majoritare, e greu de presupus că încoace ar putea să ajungă marile investiții de stat de la Kiev. În prim-plan, cum ne-am convins, stă problema ucrainizării populației neucrainene de aici.

Aspectele economice intervin, azi mai mult ca oricând, având subtexte geopolitice foarte clare, în cadrul relațiilor Ucrainei cu România și Republica Moldova. Practic toate proiectele economice inițiate de Kiev în zona de la Dunăre au o motivare întâi de toate geopolitică și nu legată de dorința fierbinte de a scoate din impas acest ținut. Vom vorbi despre aceasta în continuare, având exemplul canalului ucrainean de mare adâncime din Dunăre în Marea Neagră. Și nu numai.

(va urma)

«БЕСАРАБІЯ»
ОДЕСЬКА ОБЛАСТНА
НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНА
РУМУНСЬКА АСОЦІАЦІЯ

ASOCIAȚIA NAȚIONAL-
CULTURALĂ A ROMÂNILOR
DIN REGIUNEA ODESA
«BASARABIA»

Manifestarea Cultural-Științifică „MULTICULTURALITATE ÎN BASARABIA DE SUD”

Ismail, 10-11 Mai 2008

DECLARAȚIE

Către:

**COMISIA PREZIDENȚIALĂ MIXTĂ ROMÂNNO-UCRAINEANĂ
COMISIA MIXTĂ ROMÂNNO-UCRAINEANĂ DE MONITORIZARE A
RESPECTĂRII DREPTURILOR MINORITĂȚII NAȚIONALE ROMÂNE
DIN UCRAINA**

COMITETUL DE STAT PENTRU NAȚIONALITĂȚI ȘI RELIGII DIN UCRAINA

MINISTERUL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI ȘI ȘTIINȚEI DIN UCRAINA

MINISTERUL CULTURII ȘI TURISMULUI DIN UCRAINA

ADMINISTRAȚIA REGIONALĂ DE STAT ODESA

CONSILIUL REGIONAL ODESA

Comunitatea românească din regiunea Odesa, întrunită în zilele de 10 -11 Mai 2008 în cadrul Manifestării Cultural-Științifice „Multiculturalitate în Basarabia de Sud”,

luând în considerare poziția exprimată de reprezentanți ai societății civile și cadre didactice din școlile cu predare în limba română din regiunea Odesa,

bucurându-se de sprijinul cadrelor didactice de un înalt nivel științific din cadrul Universității Umaniste de Stat din Ismail, Universității „B. P. Hașdeu” din Cahul, Republica Moldova, Universității „Dunărea de Jos” din Galați, România, precum și a Institutului pentru Științele Educației din Chișinău, Republica Moldova, prezente la manifestare,

bucurându-se de sprijinul conducerii și reprezentanților Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, prezenți la manifestare,

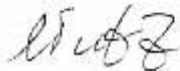
solicită sprijinul autorităților menționate în ceea ce privește:

1. renunțarea la practicile și presiunile autorităților ucrainene la toate nivelurile de divizare artificială între români și moldoveni în regiunea Odesa;
2. respectarea la nivel oficial și mai ales în domeniul învățământului din Ucraina a adevărului științific conform căruia există o singură denumire a limbii literare - limba română, din care, printre altele, face parte și graiul moldovenesc al acestei limbi, fapt constatat și repetat în nenumărate rânduri de academicieni și savanți de renume mondial din România, Republica Moldova și Ucraina;
3. respectarea angajamentelor asumate de Ucraina la nivel european și bilateral în ceea ce privește protecția persoanelor aparținând minorităților naționale, cu accent pe Carta limbilor regionale și minoritare și Convenția cadru privind protecția persoanelor aparținând minorităților naționale;
4. reluarea cadrului de colaborare în baza celor două acorduri de învățământ dintre Ucraina și România, respectiv Ucraina și Republica Moldova;
5. finanțarea corespunzătoare a școlilor cu predare în limba română din regiunea Odesa, mai ales pentru creșterea calității procesului de învățământ;
6. dotarea cu manuale pentru disciplinele cu predare în limba română și cu literatură metodică, artistică, beletristică;
7. asigurarea și finanțarea abonamentelor de presă de specialitate din Republica Moldova și România pentru școlile cu învățământ în limba română din regiunea Odesa;
8. simplificarea procedurii de nostrificare (echivalare) a diplomelor pentru absolvenții instituțiilor de învățământ din Republica Moldova și România. Respectarea acordurilor interstatale bilaterale în acest domeniu;
9. garantarea posibilității susținerii examenelor de absolvire a școlii în limba maternă pentru elevii din școlile cu învățământ în limba română;
10. reluarea efectuării și recunoașterea cursurilor de perfecționare a profesorilor de limbă română și a profesorilor de alte discipline din cadrul școlilor cu predare în limba maternă la institutele de perfecționare a cadrelor didactice din Republica Moldova și România. Recunoașterea diplomelor obținute la cursurile de

- perfecționare din Republica Moldova și România și decontarea cheltuielilor întreprinse de către profesorii, învățătorii din școli și educatorii din cadrul grădinițelor de copii;
- 11.conceperea și omogenizarea unei noi programe de învățământ la disciplinele limbă română și literatură română pentru toate școlile cu învățământ în limba maternă din regiunile Transcarpatică, Cernăuți și Odesa. Încetarea practicii de separare a programei de învățământ pentru școli cu predare în limbă română și „limbă moldovenească”;
  - 12.implementarea de urgență a programului național de informatizare a școlilor pentru școlile cu învățământul în limba maternă din localitățile cu populație majoritară românofonă din regiunea Odesa;
  - 13.introducerea în programul de învățământ pentru școlile cu predare în limba maternă a disciplinei „Istoria ținutului natal”, cu predare în limba română;
  - 14.dezideologizarea învățământului;
  - 15.efectuarea unui studiu privind starea materială și dotarea școlilor cu învățământ în limba română din regiunea Odesa, analizarea și publicarea studiului;
  - 16.neadmiterea manualelor neacreditate de Ministerul Învățământului și Științei din Ucraina în procesul educațional din școlile cu predare în limba română din regiunea Odesa;
  - 17.finanțarea corespunzătoare și sistematică a ziarului „Concordia” al minorității române din Ucraina;
  - 18.introducerea emisiunilor în limba română la posturile publice de radio și televiziune din regiunea Odesa;
  - 19.simplificarea regimului donațiilor transfrontaliere de carte;
  - 20.impulsionarea colaborării transfrontaliere în domeniul cultural, științific, educațional, tineretului și sportului în cadrul Euroregiunii „Dunărea de Jos”;
  - 21.asigurarea cu spații pentru sediile organizațiilor non-guvernamentale românești din regiunea Odesa și finanțarea activității acestora;
  - 22.publicarea și afișarea la sediile consiliilor locale din localitățile cu populație majoritară românofonă a unui pachet cu extrase din legislația națională a Ucrainei, referitor la drepturile persoanelor aparținând minorității naționale (române/moldovenești) din Ucraina, în limbile ucraineană și română;
  - 23.garantarea dreptului la afișarea liberă a simbolicii naționale alături de simbolica de stat a Ucrainei în localitățile cu populație majoritară românofonă, conform art. 6 din Legea Ucrainei privind minoritățile naționale;
  - 24.deschiderea și finanțarea unui Centru Regional de Cultură Românească la Ismail, în mod echitabil și asemănător cu Centrul Regional de Cultură Bulgară din Bolgrad;
  - 25.ÎNCETAREA practicilor de:
    - a) intimidare a cadrelor didactice pentru a aigura folosirea sintagmei „limbă moldovenească” în procesul de învățământ, împotriva voinței acestora;
    - b) intimidare a părinților cu scopul ca aceștia din urmă să-și înregistreze copiii în clase cu altă limbă de predare decât cea maternă;
    - c) recomandare de a nu se încuraja utilizarea liberă a repertoriilor românești (inclusiv moldovenești); dimpotrivă, va fi apreciată sprijinirea participării ansamblurilor artistice la manifestările culturale de nivel regional și național;
    - d) favorizare a învățământului în limba de stat pentru a-l face neatractiv pe cel în limba minorităților naționale;
    - e) intimidare a membrilor comunității românești din regiunea Odesa care participă la activitățile asociațiilor din mediul societății civile.

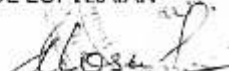
Petru Șchiopu

Președinte al filialei regionale Odesa
a Alianței Creștin-Democrate a Românilor din
Ucraina

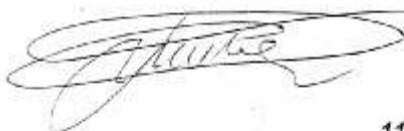
Nicolae Moșu

Președinte al Asociației Național-Culturale
a Românilor din raionul Tațarburnar
„VALUL LUI TRAIAN”

Ștefan Pinteac

Președinte al filialei raionale Sărata a Alianței
Creștin-Democrate a Românilor din Ucraina

ANATOL POPESCU

Președinte al Asociației Național-Culturale
a Românilor din regiunea Odesa
„BASARABIA”

11 Mai 2008, or. Ismail

Românii din Transcarpatia în oglinda mass-media Ucrainei independente

*simpozion internațional,
Apșa de Jos - Slatina,
7-8 iunie 2008*

Ștefan SELEK

În perioada 7-8 iunie 2008 a avut loc la Apșa de Jos - Slatina (Ucraina) un simpozion internațional, organizat de Uniunea Interregională „Comunitatea românească din Ucraina” și Uniunea Regională a Românilor din Transcarpatia „Dacia”, intitulat „Românii din Transcarpatia în oglinda mass-media Ucrainei independente”. Acest eveniment a avut oaspeți din România (Baia Mare, Sighetu Marmăției, Oradea, Satu-Mare) și reprezentanți ai comunităților românești din Ucraina (Transcarpatia, regiunile Cernăuți și Odesa).

Sîmbătă, informare „pe teren”. Programul primei zile a simpozionului a cuprins o vizită la Muzeul de istorie și etnografie „Dacia liberă”, muzeu privat organizat de dr. Ion Botoș, președintele Uniunii „Dacia”, fervent promotor al culturii și tradițiilor românești în Ucraina, corespondent al postului Radio Sighet pentru românii din dreapta Tisei, redactor al săptămânalului „Maramureșeni”. Muzeul conține patru secțiuni: o bibliotecă de carte, ziare și reviste, cu publicații cu și despre românii din Transcarpatia, o colecție de numismatică și una de ceramică tradițională. Următorul moment în cadrul manifestărilor a fost vizita efectuată la mănăstirea Uglea, lăcaș de cult gospodărit de măicuțe ortodoxe, unde este înmormântat ultimul episcop ortodox al maramureșenilor din dreapta Tisei, Dosifei, mort în 1735.

Cu această ocazie participanții au ținut o adevărată lecție de istorie, urmărind traseul românilor din afara granițelor, de-a lungul timpului. Am aflat multe date despre comunitățile românești care alcătuiesc „cununa de aur” a României, de la vlahii din Valea Timocului, la volohii din îndepărtatele sate Mircea și Poroșkovo, aflate la granița Ucrainei cu Polonia și Slovacia, sau la românii din Cantemirov sau Cantacuzinca, denumiri care provin de la domnitorii Dimitrie Cantemir, respectiv Ștefan Cantacuzino, exilați de otomani în acele părți, în secolul al XVIII-lea.

Donație de cărți și reviste. Ziua următoare a început vernisajul unei expoziții documentare la Școala de Artă din Apșa de Jos, care a cuprins cărți și reviste românești, publicații periodice din Satu Mare și Maramureș, ce reflectă activitatea românilor din dreapta Tisei. Cu această ocazie, reprezentanților comunității românești din Crimeea, conduși de președintele „Asociației Moldo-Române din Crimeea”, domnul Nicolae Untilă, le-au fost dăruite, cu titlu de donație, de către filiala din Ujgorod a Bibliotecii „Petre Dulfu”, cărți și o sută de exemplare din revista „Familia română”.

Apel pentru îmbogățirea muzeului privat Ion Botoș. A urmat deschiderea lucrărilor simpozionului cu cuvinte de

salut și mesaje din partea participanților. Pentru început, domnul consul general al României la Cernăuți, Romeo Săndulescu, a salutat inițiativa organizării simpozionului și a înmănat diplome de excelență primarilor și profesorilor localităților în care se vorbește și se învață în limba română, din Ucraina. Domnia sa a mai vorbit și despre valoarea și importanța muzeului „Dacia liberă” care înglobează elemente de istorie, cultură și tradiție românească, apreciind bunăvoința și migala de care a dat dovadă organizatorul acestuia și făcând totodată un apel către participanți pentru completarea și îmbogățirea fondului muzeului.

Lansarea revistei „Familia română”. Un moment important al simpozionului l-a constituit lansarea primului număr, serie nouă, al revistei „Familia română”. Lansată oficial la Baia Mare, revista a trezit interesul românilor din dreapta Tisei, care s-au bucurat la auzul veștii că această publicație va reflecta în paginile ei viața și frământările comunității lor și a românilor de pretutindeni. Cu această ocazie a luat cuvântul domnul director al Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”, redactor-șef al revistei, Teodor Ardelean, care a vorbit despre istoricul editării acesteia și împrejurările care au dus la tipărirea ei la Baia Mare, despre ecurile pe care revista le-a trezit în toate colțurile lumii, fiind disponibilă și în variantă electronică pe Internet. Despre oportunitatea revistei s-au mai pronunțat și Tiberiu Moraru, președintele Asociației „Morărița” din Oradea, care a salutat inițiativa domnului Teodor Ardelean de a prelua ștafeta editării revistei de la domnul Constantin Mălinaș, directorul fondator și Vasile Ilica, membru al Asociației „Pro Basarabia și Bucovina”, care a vorbit despre însemnătatea aniversării celor 90 de ani de la Unirea Basarabiei cu Țara. Alocuțiunile și comunicările au continuat, luând cuvântul, rând pe rând, prof. dr. Mihai Dăncuș, directorul Muzeului Maramureșului din Sighetu Marmăției, Ion Mihalca, jurnalist din Apșa de Jos, prof. Ion Huzău, jurnalist din Slatina, dr. Ion Botoș, prof. drd. Ioan Dorel Todea, director Radio Sighet, dr. Vasile

Iovdi, președintele Asociației „Ioan Mihalyi de Apșa”, Elvira Chilaru, jurnalist, șefa secției în limba română a Televiziunii de stat din Transcarpatia, Ujgorod, Adrian Marchiș, jurnalist la Radio România Actualități și alții.

România trebuie să îi sprijine pe frații de peste Tisa.

În privința problemelor de comunicare mediatică s-a apreciat ca imperios necesară sprijinirea pe plan local a unor posturi de radio și televiziune și a presei scrise, apreciindu-se că această comunitate trebuie să aibă o conștiință comună a istoriei și culturii românești. S-a vorbit, de asemenea, despre necesitatea organizării unei arhive pentru păstrarea memoriei colective a etnicilor români din Ucraina și de organizarea celor 24 de asociații românești într-o singură uniune.

S-a adus în discuție și problema lipsei fondurilor pentru asigurarea bunei funcționări a mijloacelor de informare în masă, presă scrisă și audiovizual, dintre care menționăm săptămânalul „Maramureșeni”, redactor șef Ion Huzău, revista „Concordia” de la Cernăuți, condusă de Simion Gociu, „Apșa”, gazeta românilor din Transcarpatia, condusă de Ion Botoș, postul de televiziune în limba română de la Ujgorod, redactor Elvira Chilaru. S-a amintit și activitatea posturilor Radio Sighet, redactor Ion Dorel Todea și Radio România, corespondent Adrian Marchiș, în difuzarea de emisiuni cu și despre românii din dreapta Tisei.

Interviu cu domnul Romeo Săndulescu, consul general al României la Cernăuți

— *Domnule consul general, vă rugăm să împărtășiți cititorilor revistei „Familia română” câteva date privitoare la mandatul dumneavoastră în Ucraina.*

— În primul rând aș dori să precizez că nu am avut un mandat foarte ușor. Ultimii aproape șase ani au fost o perioadă frumoasă, dar care a implicat și foarte multă muncă, lucru la care mă așteptam la plecarea din țară, cu foarte multe satisfacții, dar și cu probleme pe care a trebuit să le rezolv. În virtutea faptului că anterior am fost director în cadrul Ministerului de Externe al României, la Direcția pentru românii din vecinătate, îmi erau cunoscute problemele comunităților din jurul României. Dar, aici, realitatea mi-a dovedit că sunt foarte multe nuanțe care trebuie înțelese și că problemele reale ale comunităților românești din Ucraina sunt extrem de importante.

Aș dori să subliniez că această comunitate este cea mai mare comunitate de români din vecinătatea României, exceptând cetățenii Republicii Moldova, care este stat independent. Românii din Transcarpatia, Bucovina și din regiunea Crimeea reprezintă, la nivelul Ucrainei, o comunitate de aproximativ 700.000 de persoane, deși în statisticile oficiale numărul lor este semnificativ diminuat pentru că mulți dintre ei au fost declarați moldoveni cu ocazia recensămintelor. Există o greșeală pe care cei veniți din România la Cernăuți o fac frecvent, adresându-se celor de acolo cu apelativul „diaspora”, ceea ce este fals, deoarece locuitorii acestor meleaguri sunt stabiliți din moși-strămoși acolo, precum maramureșeni din dreapta Tisei sunt mândri că fac parte din Maramureșul istoric.

Principalele probleme cu care se confruntă oamenii de

aici sunt legate de păstrarea limbii, culturii și istoriei lor. A reuși să-ți păstrezi identitatea etnică și culturală în condițiile moderne nu e puțin lucru, datorită mass-media agresive și a unui proces de asimilare, care este caracteristic tuturor comunităților de graniță indiferent unde s-ar afla ele.

— *Care au fost, concret, activitățile pe care le-ați derulat în timpul mandatului?*

În ceea ce privește domeniul prezervării folclorului și a tradițiilor acestei comunități, există câteva activități și proiecte culturale care au găsit ecou în conștiința comunității. Sunt tradiționale manifestările organizate cu ocazia Crăciunului și obiceiurilor de iarnă. La Cernăuți se desfășoară anual un festival de folclor intitulat „Florile dalbe”, la care cele mai importante formații și interpreți populari își aduc contribuția privind valorificarea tradițiilor și obiceiurilor de iarnă laice și religioase: Plugușorul, Steaua, Vlflaimul, Irozii, colindatul. La acest festival participă invitați atât din Ucraina cât și din România, pe scena festivalului perindându-se în jur de 500 de artiști amatori și profesioniști.

În sezonul de primăvară are loc Festivalul „Mărțișor”, în Transcarpatia, în regiunea Cernăuți și, recent, în regiunea Odesa și în Crimeea.

Pe plan cultural există câteva proiecte în derulare, cum ar fi „Zilele Eminescu”, care se desfășoară în datele de 15 ianuarie, cu ocazia aniversării nașterii și 15 iunie, data trecerii în eternitate a poetului național. Sunt organizate, cu acest prilej, o serie de manifestări în colaborare cu Complexul muzeal Ipotești, dar și cu Muzeul de la Cernăuți, care deține documente importante referitoare la perioada petrecută de

Eminescu aici, care vor fi puse în valoare într-un muzeu separat, probabil în Casa memorială „Aron Pumnul” din Cernăuți.

Am lansat ca proiect în 2006, „Paștele în Bucovina”, eveniment aflat anul acesta la a treia ediție. Am pus în valoare obiceiurile tradiționale de Paște, cum ar fi: încondeierea ouălor, pictarea icoanelor pe sticlă, precum și alte datini cu caracter religios. Participă public românesc și ucrainean, care apreciază în mod deosebit aceste tradiții.

Un alt proiect interesant este Salonul de Artă Plastică din cadrul Consulatului General al României „DiplomatArt”, care funcționează de 4 ani. Au fost vernisate până în prezent circa 30 de expoziții de toate genurile, cu participarea unor artiști atât din Ucraina cât și din România, pictori, sculptori, meșteri tapiseri și ceramiști. Acest proiect are două evenimente majore: Bienalele de toamnă și primăvară ale artelor plastice, cu artiști profesioniști din Ucraina și România, care au loc sub egida Consulatului, la Muzeul de Artă din Cernăuți.

În plan literar este stimulată creația cenaclurilor, precum cel de la Universitatea din Cernăuți „Mircea Străinu”. Apoi am avut în vedere editarea unor cărți ale unor tineri scriitori, cum este de exemplu Anatol Vieru, student la Universitate, care a publicat deja trei volume, realizate și cu sprijinul Consulatului.

De patru ani susțin, lunar, un curs de Cultură și civilizație românească, la Universitate și, mai recent, unul de Informație și comunicare pentru tinerii studenți care învață în limba română. Este un curs foarte apreciat și foarte util celor de acolo.

În domeniul artelor spectacolului și audiovizualului am reușit să reactivez contactul publicului cernăuțean cu teatrul din România. Am invitat de câteva ori Teatrul Național din Iași și Teatrul „Nottara”, care au fost bine primite de spectatori, care nu mai vizionaseră de 60 de ani o piesă de teatru în limba română. Tot la acest capitol aș dori să menționez că am determinat Teatrul de Stat din Lvov să joace două piese românești, scrise de Mihail Sebastian și Aurel Baranga. A fost un lucru deosebit, deoarece nu este ușor să convingi un teatru ucrainean să adopte un repertoriu și o problematică de esență românească.

Acestea sunt aspectele culturale, dar ar trebui menționate și cele social-economice. Astfel, putem enumera nu mai puțin de 42 de proiecte de cooperare transfrontalieră ce se derulează între cele patru județe de graniță (Satu Mare, Maramureș, Suceava și Botoșani) și regiunile Transcarpatia,

*Teodor Ardelean, Nicolae Untilă,
Romeo Săndulescu, Ion Botoș*

Cernăuți, Ivano-Frankivsk. Foarte importante sunt și relațiile interumane între cetățenii celor două țări, existând un număr de 35 de localități din România înfrățite cu localități din Ucraina, iar în ceea ce privește învățământul, un număr similar de școli și licee au inițiat parteneriate stabile, care se derulează și în prezent în bune condiții.

Făcând o retrospectivă, sunt și lucruri pe care nu am reușit să le realizăm. De exemplu, problemele care apar în învățământ în legătură cu școlile românești care-și pierd profesorii, în legătură cu lipsa manualelor în limba română, astfel multe dintre școli devenind mixte. În ciuda procesului asimilării, tinerii români ar trebui ajutați să-și păstreze identitatea culturală. Același fenomen se petrece și în mass-media, există puține posturi de radio și de televiziune în limba română, emisiunile sunt plasate la ore nepotrivite, când oamenii nu le pot viziona pentru că sunt la muncă. Ar trebui formată o generație de jurnaliști după sistemul românesc, care să revină apoi și să lucreze în Bucovina, Transcarpatia și celelalte regiuni în care trăiesc români.

— *Sunt mulți tineri care au plecat la studii în România și apoi au revenit să lucreze în Ucraina?*

Sunt destul de puțini cei care se întorc, deoarece salariile oferite de statul ucrainean sunt foarte mici și mai există și o anumită rețineră a autorităților ucrainene față de tinerii formați în România. Diplomele sunt recunoscute oficial, dar greutatea recunoașterii este creată de un sistem birocratic care trebuie traversat pe parcursul unui an sau doi, uneori chiar cu reluarea unei părți din studiile deja efectuate. Sunt foarte mulți tineri care preferă să rămână în România sau care accesează ulterior burse europene.

— *În concluzie, misiunea de la Cernăuți a fost una destul de dificilă, dar cu multe satisfacții personale și profesionale...*

— *Da și cred că las în urmă proiecte bune ce trebuie dezvoltate și cred că mai este loc, în continuare, de imaginație și inițiativă din partea colegilor care vor urma în diplomația de la Cernăuți. Sperăm ca și Ucraina să facă pași energici spre lumea democratică, europeană și ca foarte multe din lucrurile care au acum un aspect birocratic să se dezvolte în sensul democrației și al schimburilor de valori europene, pentru că vecinătatea cu Ucraina trebuie înțeleasă astfel încât minoritățile celor două state, de ambele părți, să se bucure de valorile culturale pe care le dețin.*

Simona Dumuța, redactor „Familia română”, vizitând Muzeul de istorie și etnografie „Dacia liberă”

Scurt istoric al activității Companiei de Stat de Televiziune și Radiodifuziune Transcarpatia din Ujgorod

„Am fost, ș-o-m fi!”

Elvira CHILARU

Redactor de televiziune, Ujgorod, Ucraina

Realitatea virtuală ne-a deschis o fereastră magică spre alte lumi. La sfârșitul secolului XX, realitatea a dispărut în spatele unui ecran. Duhul a ieșit din sticlă cu un deceniu în urmă și nu se va mai întoarce înapoi vreodată. Așa a apărut televiziunea, ochiul magic care veghează asupra omenirii căci, dintre mijloacele de comunicare, televiziunea are cel mai mare impact asupra vieții noastre. Celor nedreptățiți, televiziunea le dă speranță și ajutor, celor care au știut să-și apere identitatea, le oferă spațiu pentru promovarea valorilor poporului din care-și trag obârșia. Televiziunea înlătură barierele dintre națiuni, fiind o fereastră deschisă spre lume, o reflectare a lumii, dar mai ales - o lume în sine. Jurnaliștii redacției noastre realizează programe atât de radio, cât și de televiziune, de aceea nu le vom separa în discursul nostru.

De patru decenii, românii din Transcarpatia beneficiază de dreptul de a vedea, audia programe televizate și radiofonice în limba maternă și de a comunica cu jurnaliștii redacției emisiunilor în limba română.

Cu ezitățile și imperfecțiunile inerente oricărui început, în februarie 1968, cu ambiții și deziderate uneori mai înalte decât puterile, redacția emisiunilor în limba română, prin voiața și eforturile domnului Andrei Postolachi, și-a croit drum către inima și mintea telespectatorilor săi, în cadrul Companiei de Stat de Televiziune și Radiodifuziune Transcarpatia. În acești ani de existență, redacția, numită la început cu glotonimul „moldovenească”, a încercat să se apropie de telespectatori și radioascultători, realizând programe televizate și radiofonice despre ei și pentru ei. În perioada de existență amintită, redacția a dispus de un personal redacțional calificat. Andrei Postolachi, Valentina Pospelova, Vasile Damean, Lidia Vasilevsky sunt numele celor ce au rostit pentru prima dată, cu emoții și bucurie, românește: „Bine v-am găsit, stimați telespectatori și radioascultători”. Cum abordează fenomenul mass-media telespectatorii și radioascultătorii noștri? - o întrebare care nu a încetat să ne frământă în toți anii de activitate! Cu sentimente ambivalente de dragoste și ură? Iubesc, le plac și așteaptă cu plăcere programele noastre, sau sunt dezamăgiți și dezgustați de ele? Le iubesc sau le detestă – oricum.

E clar un singur lucru, programele în limba română au devenit de mult timp o parte a ființei românilor noștri, le-au conferit identitate. Le arată cum să devină ce și-au propus, să rămână așa precum sunt și să perpetueze în timp, în pofida oricărui vremuri nefavorabile care mai trec uneori peste ei. E greu să te afirmi în comunitatea românilor din dreapta Tisei, ei sunt oameni care tratează cu multă neîncredere tot ce este nou, necunoscut, ce le poate bulversa tradiționala lor existență. Dar odată acceptat, te bucuri de întreaga lor considerație și dra-

goste. Astfel, decenii la rând i-au trebuit redacției până să audă la adresa sa cel mai dulce calificativ - redacția noastră.

La început, colectivul redacțional și-a însușit arta traducerii. Știrile, comentariile, documentarele erau traduse din limbile rusă și ucraineană și puse pe post. Se lucra în direct, dar eficiența emisiunilor era neînsemnată, căci telespectatorul e întotdeauna interesat de știrile de pe strada lui, din satul lui și din comunitatea căreia îi aparține. Circumstanțele însă nu erau prielnice, existau interdicții, cenzorii nu cunoșteau limbile naționale, de aceea decenii la rând toate redacțiile naționale din cadrul Companiei au fost de traducere, jurnaliștii erau astfel privați de dreptul de a-și valorifica potențialul creator.

S-au schimbat vremurile, Ucraina a devenit stat suveran și independent și minoritățile naționale din Transcarpatia beneficiază din plin de dreptul de a avea mass-media scrisă și electronică în limbile materne.

În căutare de teme, subiecte, eroi ai emisiunilor, jurnaliștii noștri au cutreierat satele românești din dreapta Tisei. Programele realizate de noi în repetate rânduri au obținut distincții importante la Festivalul Internațional de programe televizate și radiofonice pentru minorități „Plaiul meu natal”, ajuns în acest an la cea de-a X-a ediție, la Festivalul „Tele-Vest”, Timișoara. Există o strânsă colaborare a redacției cu asociațiile social-culturale ale românilor din Transcarpatia, în special cu „Dacia”, condusă de dr. Ion M. Botoș. Trebuie de menționat că jurnaliștii păstrează un contact permanent cu membrii comunității și avem exemple elocvente ale colaborării prodigioase dintre redacție și oamenii de bună credință din comunitate. Astfel, în cadrul celei de-a IX-a ediții a Festivalului Internațional „Plaiul meu natal” a fost marcată „Ziua României”, o manifestare de mare amploare, la care și-au dat concursul românii noștri, susținând evenimentul atât material, logistic dar și sufletește. „Veni, vedi, vici” – astfel au comentat colegii noștri, jurnaliștii din cele 11 țări participante la Festival prezența liderilor asociațiilor, primarilor, deputaților și oamenilor de afaceri la manifestarea amintită. Au cucerit inimile tuturor prin generozitatea, ospitalitatea și ținuta demnă de adevărați urmași ai dacilor liberi!

De menționat că și frații din Patria istorică ne-au acordat întotdeauna sprijinul de care am avut nevoie pentru a exista și funcționa conform cerințelor timpului. Primii, ca întotdeauna, de altfel, colegii de la Radio România au venit cu un lot de calculatoare, telefoane, dictafoane, apoi a urmat Consiliul Județean Maramureș, care, împreună cu Biblioteca Județeană „Petru Dulfu”, ne-a oferit în dar o mini-biblioteca. Primăria Satu Mare a adus mult râvnita cameră de luat vederi și calculatorul de montaj. Relații de colaborare strânsă s-au stabilit

între redacție și Consutul general al României la Cernăuți. Toate demersurile făcute de jurnaliști pe lângă structurile de stat și organizațiile neguvernamentale din România au avut un susținător ferm în persoana consulului general al României, domnul Romeo Săndulescu.

Cu ocazia acestui simpozion internațional, le mulțumim tuturor în numele redacției și a conducerii Companiei noastre, pentru că suntem siguri că nu vorbim în van în fața pâlniei fermecate a microfonului, ci că de cealaltă parte a firului, în unison cu inimile noastre, bat inimile a 40 de mii de telespectatori și ascultători receptivi.

De circa doi ani, Compania de TV și Radiodifuziune emite pe satelit și are propriul canal, de aceea aria de acoperire a postului este foarte mare. Despre românii din Transcarpatia putem spune că tradițiile și obiceiurile lor sunt cunoscute nu numai în Ucraina, ci departe peste hotarele ei. E o plăcere să auzi la frontiera cu Republica Moldova că urmăresc cu plăcere emisiunile despre românii din partea locului. Potențialul de audiență al Televiziunii și Radiodifuziunii Transcarpatia depășește 1.000.000 de telespectatori și ascultători.

Ca viziune editorială, Televiziunea Transcarpatia este un post de televiziune echilibrat, puternic și dotat cu tehnică de ultimă oră, orientat cu precădere spre analiza și rezolvarea problemelor comunității, cu accent pe producția de reportaje,

schite, documentare. O echipă profesionistă, selectată pe criterii exclusiv valorice, propune telespectatorilor și ascultătorilor de două ori pe săptămână, marțea și joia, emisiunile „Telecurierul românilor din Transcarpatia”, respectiv „Cuvânt românesc”, cu o durată de câte 40 minute fiecare, cu reluare a doua zi după emisie, iar la radio, pe unde medii, „Meridiane românești”, 20 de minute zilnic, în afară de sâmbătă și duminică iar miercurea, la Radio FM, „Mediateca” - 30 de minute. În emisiunile noastre puteți urmări înregistrări și comentarii despre evenimentele petrecute în comunitatea din partea dreaptă a Tisei, cât și la românii din Odesa, Cernăuți, Maramureș, Satu Mare.

Redacția emisiunilor în limba română își menține preocuparea de a media relația dintre cetățeni și factorii de răspundere la nivel local, căutând soluții pentru depășirea dificultăților, dar strategia redacției constă în a reda imaginea pozitivă a românilor transcarpatieni, pentru că numai prin intermediul „Ochiului magic” al televiziunii româniei noastre se pot afirma printre alte popoare conviețuitoare, pot obține respectul și admirația celor ce-i cunosc.

În platoul Televiziunii de la Ujgorod au poposit, ca protagoniști ai emisiunilor difuzate, cetățeni și oaspeți de seamă, fie ei lideri politici, oameni de afaceri, universitari și oameni de cultură din Transcarpatia cât și din Patria istorică. Nu au lipsit însă nici oamenii obișnuiți - cu preocupările și opiniile lor. Televiziunea Transcarpatia s-a dorit a rămâne o televiziune activă, ce se dezvoltă odată cu vremea sa, care se implică în toate marile probleme și evenimente ale comunității, care caută să ofere răspunsuri.

Astfel, cu respect și devoțiune pentru telespectatorii și radioascultătorii noștri vom fi alături de ei și în viitor: de cei vârstnici, plini de înțelepciune, de tineri, clocotind de entuziasm, de oameni cărora știm să le dăruim inteligența și sufletul nostru, de semenii de dincolo de micul ecran și aparatul de radio. Cele bune își vor găsi multiplicarea iar cele mai puțin bune să se ducă pe apa Tisei.

Împliniri tuturor, reușita proiectelor ce vi le-ați propus, felicitări pentru aportul lor la prosperarea comunității românilor din dreapta Tisei, sănătate și succese organizatorilor simpozionului.

(Lucrare prezentată la simpozionul „Românii din Transcarpatia în oglinda mass-media Ucrainei independente”)

De la surse la resurse – proiect de colaborare transfrontalieră între România și Ucraina

Corina ȘANDOR-MARTIN

Fundația Social-Culturală pentru Democrație „identitate, unitate, generozitate, acțiune” a fost constituită la data de 28 martie 1996 și reprezintă deja o prezență bine cunoscută în peisajul cultural al Maramureșului din stânga și din dreapta Tisei. Obiectivul declarat al fundației este de a influența păstrarea identității sociale și culturale a personalității umane, a unității de acțiune democratică și a generozității sale. Acțiunile propuse vizează promovarea valorilor culturale, morale și sociale, implicarea societății civile în sprijinirea copiilor fără mijloace materiale, promovarea talentelor autentice, sprijinirea cercetării etnologice și a turismului cultural.

Formată din 15 membri activi, sub coordonarea inspirată a doamnei Georgeta Maria Iuga, muzeograf, pictor de icoane pe sticlă, fundația s-a implicat în numeroase acțiuni de conservare a patrimoniului și identității culturale a românilor prin simpozioane, colocvii, schimburi de experiență.

Fundația desfășoară în prezent un proiect PHARE, intitulat „DE LA SURSE LA RESURSE. Transformarea memoriei culturale și a patrimoniului imaterial în resurse de bună cooperare și dezvoltare durabilă în regiunea transfrontalieră româno-ucraineană din Bazinul superior al Tisei”, finanțat prin Programul de vecinătate România-Ucraina, cod perseeu RO2005/017-539.01.02.16. Scopul proiectului este de a stimula dezvoltarea cooperării în regiunea transfrontalieră româno-ucraineană de pe cursul superior al Tisei, prin relevarea resurselor de dezvoltare a patrimoniului imaterial și a memoriei culturale și transformarea acestora în factori de cordială vecinătate și dezvoltare durabilă a zonei.

În cadrul acțiunilor proiectului a avut loc în perioada 25-27 iulie 2008, la Topcina (Ucraina) un simpozion în colaborare cu partenerii fundației: Uniunea Regională din Transcarpatia „Dacia”, Muzeul Județean de Etnografie Baia Mare, și asociatul Fundației CARPATICA – Fondul de Dezvoltare a Euroregiunii Carpatice. Simpozionul intitulat „DECIDE. Dezvoltare și Cooperare Intercomunitară Durabilă” are tema „Tradiția care ne unește. Strategii creatoare pentru dezvoltarea locală și transfrontalieră prin folosirea resurselor memoriei culturale și a patrimoniului imaterial”. Din Maramureșul din stânga Tisei a participat o delegație de 20 de persoane, formată din etnografi, etnologi, profesori universitari, muzeografi, istorici, meșteri artizani, rapsozi populari, preoți, ziariști și bibliotecari.

Invitația de a participa la acest simpozion a venit din partea doamnei Georgeta Iuga, cu ocazia lansării antologiei de folclor „Maramureș, Țară veche”, care a avut loc în data de 14 iulie 2008, lucrare tipărită tot în cadrul proiectului „DE LA SURSE LA RESURSE”.

Am primit invitația cu bucurie fiind curioasă să cunosc o țară atât de aproape și totuși necunoscută pentru mine, Ucraina. Plecarea s-a stabilit a fi pe 25 iulie 2008, ora 13:45 din fața Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare. La ora stabilită, 12 persoane am urcat în microbuz și am pornit la drum. Unii ne cunoșteam între noi, alții nu, așa că doamna Georgeta Iuga a făcut oficiile de gazdă și ne-a prezentat pe fiecare.

Ca întotdeauna atunci când trebuie să împarți același spațiu și timp cu alte persoane, dacă la început de drum nu prea comunicam, până la sfârșitul călătoriei aveam să ne împăr-

Georgeta și Dumitru Iuga (primii din dreapta) alături de participanți la simpozionul de la Topcina (Ucraina).

tașim multe lucruri, să ne cunoaștem mai bine și chiar să ne împrietenim.

În jurul orei 16:00 ne-am întâlnit în Sighet, la vamă, cu restul grupului și ne-am pregătit să trecem Podul peste Tisa, adică granița cu Ucraina (19 persoane).

Microbuzul ne-a trecut podul, unde am coborât, urmând să trecem prin vama ucraineană pe jos. Dincolo ne aștepta Nuțu Mihali, un tânăr ucrainean de 27 de ani, de origine română cu microbuzul lui. Priveliștea vămiei m-a dus cu gândul în urmă cu 10-15 ani când, pentru noi românii, orice ieșire peste graniță era un exercițiu de răbdare și umilință la care ne supuneau toți vameșii la toate granițele în drumul către Occident. O coadă lungă de oameni și de partea română și de partea ucraineană aștepta cu răbdare ca vameșul român sau ucrainean să-i cheme câte doi sau trei să se înregistreze la vamă. Totul mergea extrem greu.

Am ajuns în vama ucraineană unde am fost luați peste rând, delegația de proiect fiind privilegiată. Oficialitățile vamale au fost informate și, după ce am completat câte un formular cu datele personale și scopul vizitei, ni s-a pus ștampila în pașaport și am urcat în microbuzul lui Nuțu. Cei care nu mai fuseserăm niciodată în Ucraina nu știam la ce să ne așteptăm. Primele lucruri care ne-au izbit privirea au fost casele extrem de mari, gardurile din fier forjat și inox și construcțiile noi întâlnite de-a lungul drumurilor de la Slatina până în Topcina. Slatina este prima localitate de lângă graniță, la 2 km de vamă, urmată de Ocna și Apșa de Jos. Din Apșa de Jos am cotit dreapta spre Topcina, un sat înființat, ca administrație, doar în 1991. Până atunci Topcina a fost un cătun al Apșei de Jos. Un alt aspect care ne-a surprins (neplăcut) au fost drumurile extrem de proaste și clădirile instituțiilor publice, vechi și neamenajate. Limbajul românilor din Transcarpatia este foarte colorat, o combinație între limbile română, cu multe arhaisme, rusă, ucraineană și chiar maghiară. Am întâlnit expresii de genul: „colo hăt” - mai departe, mai încolo; „no-

vicioc” - novice, începător; „presuit” - presat, „ungherașul metodic” - colțul metodic; „i-or năpusti” - duși la destinație, ajunși la destinație; „hârb” - parbriz; „nu-i slobod” - nu-i voie; „șogor” - cumnat; „haluște”, „curechi” - sarmale; „porodici” - roșii; „hadaburci” - cartofi; „harbuz roșu” - pepene roșu; „pepeni” - castraveți; „dănă” - pepene galben; „atunci dară nu-i spune”; „stroica” - construcție; „un poc” - un pachet; „Tisa rumpe de la români și tomnește la ucraineni”, „da vai” - la revedere, sau am încheiat convorbirea; „sui colo pă surdă” - urcă pe ridicătură.

Programul primei zile a simpozionului a cuprins o vizită la școala din Topcina unde primarul Mihai Dan a făcut o mică prezentare a localității, apoi s-a vizitat o frumoasă expoziție de obiecte de artizanat și artă populară tradițională realizată de echipa de proiect de pe ambele maluri ale Tisei. Următorul moment al zilei a fost spectacolul folcloric organizat ca un dialog muzical între ceterașii din Maramureș și Transcarpatia, Ștefan Petreș și fiul său, Andrei Petreș (Maramureș) și violonistul Mihai Băran cu trupa sa din Așa de Jos.

Colocviul propriu-zis s-a desfășurat a doua zi, lucrările interesante acoperind o arie tematică vastă de la educația cu privire la mediul înconjurător, la obiceiuri de nuntă, patrimoniul imobil maramureșean, culegerea folclorului în această zonă, covoarele în culori vegetale din Botiza, toleranța interetnică, circulația cărții românești pe malul drept al Tisei, cunoașterea zestrei culturale prin intermediul marionetelor, păstrarea și valorificarea identității zonelor etnografice din Maramureș, diseminarea informației culturale în mass-media. Au luat cuvântul, pe rând, doamna Georgeta Iuga, manager de proiect, Mirela Coman de la Universitatea de Nord Baia Mare, Rodica Carmezan, directoarea școlii din Topcina, Natalia Fornvald, Ana Mojolic de la Direcția pentru Cultură, Dumitru Iuga de la Fundația i.ug.a., Victoria Berbecaru, Iulia Wilhelm din Săcuieni, Olga Iuga, actrița Rodica Alboiu din București, Janeta Ciocan și Gheorghe Robescu de la Muzeul de Artă Populară din Baia Mare, Corina Șandor de la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”, Gheorghe Opriș, președintele Asociației „George Coșbuc” din Slatina (Ucraina), Aurel Bodnar din Slatina, Elvira Chilaru, redactor la Secția română a Televiziunii din Ujgorod, Ion Huzău, redactor șef al săptămânalului „Maramureșenii” și Florentin Năsui, redactor la cotidianul „Graiul Maramureșului”.

A urmat stabilirea unei strategii de colaborare culturală pe mai multe planuri. Astfel s-a propus conturarea unui parteneriat educațional care să cuprindă contacte între cadrele didactice, întâlniri între copii (cursuri de vară, dans popular, film, pictură), donații de cărți și documente audio-video, burse de studii în România pentru tinerii din dreapta Tisei, toate

aceste activități având ca scop mai buna cunoaștere, înțelegere, dezvoltarea creativității și regăsirea autenticității.

Se urmărește implicarea mai activă a comunității locale prin formarea unor parteneriate, constituirea unor grupuri de lucru funcționale care să ducă la dezvoltarea unei mentalități comune.

În ce privește parteneriatul între instituțiile mass-media s-a propus realizarea de emisiuni radio-TV comune, editarea unor publicații care să reflecte viața, preocupările și aspirațiile maramureșenilor și înființarea unui Centru cultural la Sighet, în Palatul Culturii.

În ceea ce privește paritatea activităților culturale s-a urmărit armonizarea și sincronizarea în derularea proiectelor comune, prin cunoașterea obiectivelor culturale și consilierea și informarea reciprocă cu privire la scrierea proiectelor și accesarea surselor de finanțare. De asemenea, în vederea regăsirii și renașterii autenticității regiunii s-a propus un parteneriat de cercetare comparativă, și înființarea unui muzeu al Maramureșului.

În materialul difuzat pe postul local de televiziune TL+, în cadrul emisiunii „La bine și la greu”, din data de 29 iulie 2008, am cuprins o serie de interviuri cu participanți la simpozion din care selectăm în continuare:

Conf. univ. dr. **Nicolae Iuga** - Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Baia Mare

— *Ce asemănări regăsiți între maramureșenii din stânga și cei din dreapta Tisei?*

— Am fost surprins ascultând un păcurar din Topcina, care ne-a cântat dintr-un instrument ce seamăna cu buciulul, o temă muzicală care este aceeași în toate ținuturile locuite de români, în Bucovina, la Borșa și în Apuseni. Elementul de substrat pe o temă muzicală comună solidară cu nașterea unui mit fondator și fundamental al culturii române, cel al Mioriței. Forma muzicală arhaică a acestui mit se regăsește intactă și aici.

— *Care sunt lucrurile care ne separă?*

— M-aș referi cu amărăciune la un singur element. Există o convenție europeană în virtutea căreia publicațiile în limbile minorităților naționale sunt subvenționate de stat. Statul român subvenționează mai multe publicații în limba ucraineană în timp ce în Transcarpatia există o singură publicație în limba română pe care, teoretic, o finanțează statul ucrainean, dar practic apariția săptămânalului „Maramureșenii”, redactor șef Ion Huzău, este zădărnicită de lipsa de fonduri care abia ajung pentru primele 4 luni de apariție.

Mihai Dan – primarul satului Topcina (Ucraina)

— Satul Topcina s-a înființat în 1990, are peste 2400 de locuitori și peste 300 de copii care merg la școală. Aici lumea e plecată la muncă în toată Ucraina, prin Portugalia, Spania, Italia iar cei rămași acasă lucrează în construcții sau comerț. Femeile sunt duse și ele. Cei ce rămân acasă sunt bătrânii sau mamele cu copii mici.

Maria Dan – bibliotecar la Biblioteca satească din Topcina

— Nu am primit deloc cărți noi și cele pe care le avem sunt în limba moldovenească.

— *Aveți cereri pentru cărți în limba română?*

— Copiii vin de la școală și cer cărți în limba română. Atunci eu le citesc din cărți în limba moldovenească. Copiii în școală învață din cărți în limba română cu litere latine de vreo 15 ani. Avem nevoie de cărți de povești pentru cei mici și de bibliografie pe mai multe domenii, pentru studenții plecați cu burse la universități din România, care vor să se pregătească pentru examene.

Gheorghe Opreș – președintele Asociației „George Coșbuc” Slatina (Ucraina)

— *Cum vi s-a părut acest început de colaborare în proiectul familiei Iuga?*

— Foarte promițător, trebuie să profităm de această ocazie ambele părți, atât românii din dreapta, cât și cei din stânga Tisei. Trebuie să învățăm unii de la alții pentru a păstra acele obiceiuri și tradiții care există încă la noi, să primim sprijinul dumneavoastră și dorim ca acest început să aibă continuitate într-un parteneriat cât mai fructuos.

— *Cum vedeți dumneavoastră colaborarea concretă între comunități?*

— Colaborare concretă în domeniile cultural, social, învățământ, colaborare între școli prin competiții sportive,

concursuri, muzică populară și ușoară, vizionare de filme istorice pentru ca cei mici să învețe câte ceva din istoria poporului român. Statutul organizațiilor românești din Ucraina este același, fiecare și-a propus ca obiective păstrarea limbii române, a identității românești, păstrarea tradițiilor și obiceiurilor, îmbunătățirea nivelului de trai, a învățământului și sprijinirea acelor tineri care vor să studieze în România.

În loc de concluzii.

Românii din Ucraina sunt preocupați de situația lor materială, au case frumoase și impunătoare, educația fiind încă o „cenușăreasă” în ierarhia priorităților pe care le au. Pe de altă parte, intelectualii din Transcarpatia, cunoscători ai istoriei Maramureșului Voievodal, vorbesc cu nostalgie (ca și cum ar fi trăit chiar ei separarea) despre Maramureșul frânt în două de politicile oculte și-ți mărturisesc cu o oarecare mândrie că de fapt două treimi din Maramureșul Voievodal sunt în Ucraina. Ei și-ar dori să le stăm aproape și să-i sprijinim să-și păstreze valorile tradiționale, pe de o parte, și să poată gusta din modernitate, pe de altă parte.

Câteva informații despre „Maramureș, Țară Veche”, antologie de folclor de pe Cursul Superior al Tisei (1672-1908), alcătuită de Dumitru Iuga (Baia Mare : Editura „Cybela”, 2008)

Apărută în cadrul aceluiași proiect, „De la surse la resurse”, antologia de folclor „Maramureș, Țară Veche” și vorbim aici despre Maramureșul întreg, din dreapta și stânga Tisei, așa cum era în perioada din care datează culegerile de folclor antologate, 1672-1908, a văzut lumina tiparului la Baia Mare și a fost lansată la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”. Volumul, valoros prin conținut și având o ținută editorială impecabilă, reproduce, în ordine cronologică, pe parcursul celor 372 de pagini ale sale, neasemuite comori din extraordinara bogăție a folclorului maramureșean, selectate din cele mai consistente și valoroase culegeri, manuscrise sau tipărite, fiind reproduse circa 22.973 de versuri. Unele dintre acestea văd pentru prima dată lumina tiparului, altele sunt alese din presa vremii, cea mai mare parte fiind valoroase reeditări ale unor vechi și celebre culegeri de folclor, pentru că creația folclorică a Maramureșului s-a bucurat, de-a lungul timpului, de cercetători de excepție.

Lucrarea vine să se adauge, cu o contribuție distinctă, la numeroasele lucrări dedicate creației populare orale de pe meleagurile maramureșene, creație ce încă suscită un deosebit interes. Autorul antologiei și-a propus, după propria mărturisire, să aducă „o contribuție la o mai bună cunoaștere a acestui Ținut Românesc, a poeziei sale, a virtuților pe care, prin secole, le-a păstrat, Maramureșul fiind considerat **memoria ancestrală, încă vie, a Europei**”.

Iată câteva dintre cele mai frumoase cântece de cătănie și înstrăinare:

De cătănie

Suflă vântul vinerea,
Trec feciorii Dunărea
Câte zece-alătura,
Blăstămându-și maicele:
- Fire-ai, maică, blăstămată
De ce nu m-ai făcut fată
Să șed cu furca pe vatră!
Dar tu m-ai făcut fecior,
Să trăiesc cu mare dor
În țara străinilor,
Să calc drumul iarnă, vară
Și să trec din țară-n țară;
Să calc drumuri depărtate,
Și de bine să n-am parte.
(Colecția I. Scipione Bădescu, 1869)

De amărăciune și necaz

Așa-mi vine câteodată
Să mă urc pe munți de piatră,
Să mă uit în lumea toată;

Așa-mi vine uneori
Să mă urc pe munți cu flori,
Să-mi petrec vremea cu hori.
Cine-a făcut horile
Fie-n rai cu florile,
Că hore-s de trăbuială
La omul străin în țară.
(Colecția Florian Danciu, 1886)

De-ale streinătății

Vai de lin și de pelin
Și de omul cel strein.
Hodina dintre streini
Îi ca și umbra de spini:
Vrei să te ascunzi de soare
Și pinii te-mpung mai tare,
Nici-cât n-ai alinare.
Săracul omul strein
Mult trăiește cu suspin.
Biata inimă streină
Mult jelește și suspină.

***

Streină, streinătate,
Nu mă-nstreina departe,
Că n-am sorori să mă cate,
Nici frați să-mi trimeată carte.

***

Decât în țară streină
Cu pâne de grâu a mână,
Mai bine-i în satul meu
Cu pita de mălai rău!

***

Bată-te focul, urât,
Mult mi-ai fost rândului!
Bată-te focul, necaz,
De tânăr în tine-am tras!
Bată-te focul, bănat,
Mult mi-ai fost tu mie dat,
Să trăiesc înstreinat!

(Colecția Petru Bilțiu
alias Dăncuș de Ieud, 1893)

Discuții frățești

Gavril BABICIU

Eram pentru a treia oară în Ucraina. Prima călătorie la frații de peste Tisa o datorez prietenului și colegului meu Ioan Turda din Săpânța. Pe baza unui pașaport de mic trafic, am trecut cu trenul la Slatina. Aici, am petrecut o minunată zi de Duminică, încercând să deslușesc cât mai bine viața românilor lăsați afară din Țară la 1920. Acum făceam parte din Delegația oficială a Inspectoratului Județean de Poliție Maramureș, al Ministerului de Interne, invitată de Șeful Miliției regiunii Ivano-Frankivsk, să participe la sărbătorirea Zilei Miliției din Ucraina.

Prima surpriză o avem la vama Halmeu. Aici nu mai suntem așteptați de reprezentantul gazdelor. Uzanța era ca un echipaj din Ivano-Frankivsk să aștepte delegația noastră la vamă, iar de aici, în viteză, pe sistem de plecare în misiune, cu turelele aprinse, ajungeam rapid la destinație. Călătoria s-a derulat în condiții de trafic normale. Ne-am oprit când și unde am dorit și am ales noi ruta de deplasare. Așa că, de data aceasta, nu am mers prin Muncaci, centrul regiunii vecine, Ujgorod, ci am preferat să mergem pe la Kilometrul 0 al Europei, pe malul drept al Tisei.

Tăblițele bilingve, așezate pe indicatoarele de localități, ne confirmă că în Ucraina lucrurile încep să se schimbe și credeam, la vremea aceea, anul 1999, că populația de origine română va avea o altă soartă în viitor.

Ajungând în satele românești, am început să observăm lucruri ce seamănă și care se deosebesc de cele știute în satele de pe malul stâng al nemilosului fluviu, care desparte frați de frați și neam de neam. Apoi le-am spus colegilor mei despre Mănăstirea „Sf. Arhangel Mihail” de la Peri. Le-am vorbit de lucrurile interesante aflate la Simpozionul organizat în Sala Mică a Palatului Administrativ din Baia Mare, în anul 1991, cu ocazia împlinirii a 600 de ani de la atestarea documentară a acestei mănăstiri.

Consider că merită reamintite aceste lucruri. Mănăstirea „Sf. Mihail” de la Peri se consideră a fi, ctitoria lui Sas Vodă, fiul lui Dragoș, primul „descălecător” în Moldova. Aici se găsea, în secolul al XIV-lea, un important centru cultural și spiritual românesc. Unii specialiști consideră că la tipografia de la această Sf. Mănăstire s-a scris lucrarea ce este cunoscută sub denumirea de „Codicele de la Ieud”, care ar constitui prima carte scrisă în limba română. Dacă aceste lucruri nu sunt însușite de către toți istoricii și lingviștii români, trebuie să precizăm că, privitor la spiritualitatea românească din Maramureșul sfârșitului de veac XIV, nu mai sunt dubii. Există un document¹ primit la 1391 de către Baliță și fratele său Drag, fiii lui Sas Vodă, de la Patriarhul de Constantinopol, Antoniu, privitor la ridicarea la rang de Stavropighie, a Mănăstirii „Sf. Mihail” din Peri. Acest document a fost primit de către cei doi voievozi maramureșeni cu ocazia misiunii diplomatice la curtea de la Bizanț, încredințată lor de regele Ungariei, după bătălia de la Cassovia, 1389², ocazie cu care au cerut și binecuvântarea Patriarhului. Astfel că, în baza acestui hrisov, egumenul Pachomiu, capătă rang de episcop și avea jurisdicție în regiunile: Selagiu, Medieș, Ugocia, Berșava, Ciceu, Balvanos (Unguraș) și Almazigy (în comitatul Bihor)³, teritorii în care

locuitorii, în marea lor majoritate, erau români iar „domnul” lor erau voievozii Balc și Drag. (Documentul în anexă.)

Profesor dr. în istorie, Aurel Socolan, m-a avertizat că în istoriografia maghiară sunt voci care spun că acest document ar fi fals, opinie care s-a încercat să fie acceptată și de românii din teritoriile ocupate de regatul ungar. Consider că orice dubii sunt eliminate dacă avem în vedere documentul emis la 1494, *14 Mai, Cassovia*, de către regele Ungariei, *Uladişlau*, după un secol deci, care *înnoește și confirmă literile lui Antoniu, patriarhul Constantinoplei, despre drepturile și libertățile numitei mănăstire*⁴, adică reconfirmă privilegiile acordate maramureșenilor prin documentul Patriarhului Constantinopolului.

În urma celor discutate s-a luat hotărârea ca, la întoarcerea spre casă, să intrăm în localitatea Peri, pentru a vedea mănăstirea sau ce a mai rămas din ea. Eu citisem relatarea unui pelerin care spunea că pe dealul unde a fost Mănăstirea s-a fixat o cruce care să amintească de vremurile de altă dată, dar vroiam să mă conving personal.

Ajunși la destinație, la hotelul în care am fost cazați am avut alte surprize plăcute. M-am reîntâlnit cu prietenul meu din delegația poloneză, pe care îl cunoscusem cu ocazia vizitei din anul precedent, singurul ofițer care cunoștea limba franceză, dintre toți membrii delegațiilor din țările vecine Ucrainei, prezenți la manifestările organizate, iar noutatea absolută era prezența delegației din Republica Moldova. Am așteptat cu nerăbdare prezentarea delegațiilor pentru a cunoaște pe colegul și fratele nostru din județul Edineț. L-am salutat cu prietenie și afecțiune. Am încercat să înlăturăm orice suspiciune ori lipsă de încredere pentru a avea o discuție deschisă cu el. Era un ofițer fain, athletic, isteț și umblat prin lume. Fusese în misiuni dificile, chiar periculoase, inclusiv în Georgia. Totuși conversațiile noastre nu se pot înscrie în discuții deschise, bazate pe încredere totală, ci mai mult rezervate. Personal, mai avusem ocazia să discut cu ofițeri superiori din Republica Moldova, în cadrul unor activități legate de Asociația Internațională a Polițiștilor, dar în discuțiile cu aceștia, inima noastră bătea la unison și de aceea, răceala noului interlocutor nu mi-a prins bine.

O primă constatare a lui, lucru care se pare să nu fi intrat în „canoanele” cunoscute de el, a fost întrebarea: De ce este așa numeroasă delegația voastră? Pentru noi acest lucru era normal. Am plecat cu o mașină de serviciu și era bine să folosim acest prilej, mai ales că era week-end și nu lipseam de la serviciu, pentru a merge mai mulți să vedem modul în care sărbătoresc colegii noștri ucraineni ziua lor aniversară.

Discuțiile noastre se derulau sporadic, în pauzele unor activități, dar cel mai adesea în autobus, îi țineam loc când făceam diferite deplasări. Am încercat să aflu mai multe aspecte legate de războiul cu așa numita republică de la Tiraspol. Nu m-am edificat. Nici alte probleme de ordin profesional nu au depășit barierele unui secret de serviciu. Totuși, nu m-am dat bătut, deși colegii mei mi-au spus să-l las în pace. Trebuie să mărturisesc că întâlnirea cu el mi-a întărit unele convingeri pe

1 Dr. Ioan Mihalyi de Apșa, *Diplome Maramureșene din secolele XIV și XV*, ediția a II-a, Editura Dragoș Vodă, Cluj-Napoca, 2000, p. 109.

2 N. Iorga, *Documente grecești privitoare la Istoria Românilor publicate după originale*, copiile Academiei Române și tipărituri, Partea I, 1320-1716, p. 13.

3 Dr. Ioan Mihalyi de Apșa, op. cit., p. 109.

4 Dr. Ioan Mihalyi de Apșa, op. cit., p. 606.

care mi le formasem despre starea lucrurilor în Republica Moldova.

În primul rând, mi-am dat seama că mulți români din Republica Moldova, chiar dintre cei cu studii superioare și în funcții administrative importante, nu cunosc istoria românilor. Deplasarea cu autobusul până la „Centrul Europei” mi-a permis o discuție mai amplă pe această linie. Nu cunoștea că Centrul Europei este pe teritoriul Maramureșan, românesc ca populație din vechime. Nu știa că dincolo de Tisa există populație de același neam, de aceeași etnie cu cea de dincolo de Prut și Nistru. Dar cea mai interesantă situație mi s-a părut a fi următoarea: la un popas făcut pe drum, de grupul nostru, în totalitate românesc, s-a apropiat gazda, șeful miliției regiunii Ivano-Frankivsk, cu grad de general. Acesta, foarte jovial, ne-a întrebat cum ne simțim și dacă ne mai întoarcem cu ei după vizitarea obiectivului propus. Mihai, colegul nostru, ne-a tradus vorbele lui; ofițerului din Republica Moldova nu-i trebuia interpret, deoarece cunoștea bine limba rusă. Apoi generalul i-a adresat și acestuia câteva cuvinte, după care a urmat o discuție liberă. Generalul, văzând sensul discuțiilor, a crezut că ofițerul moldovean este lăsat pe dinafara lor și a chemat traducătorul din română în rusă. Atunci a intervenit colegul nostru din Moldova și i-a spus că nu este nevoie deoarece el cunoaște limba română. Generalul s-a mirat, a fost surprins de acest fapt, dar a făcut semn traducătorului că nu mai este nevoie prezența lui la discuțiile noastre. Nedumerirea mea era și mai mare. Cum este posibil ca un așa înalt și important funcționar al statului Ucraina, care invitase delegații din județele vecine, care erau și în țări vecine, să nu știe că noi și moldovenii suntem același neam? Trebuia să mă lămuresc. Domnule general, cum să nu știe limba românească, dacă este român, iar noi îi suntem frați? A fost observația imediată pe care i-am adresat-o. Fără să se mai facă referire la acest aspect, discuțiile au continuat până la pornirea autobusului. M-am întrebat, mă întreb și vă întreb: Nu cumva suntem noi, românii din toate teritoriile în care locuim, vinovați că străinii au o percepție departe de adevăr cu privire la neamul românesc?

Din nou la drum. Eu am urcat și de data aceasta în autobus, alături de fratele meu moldovean, pentru a-i putea spune cât mai multe lucruri despre românii de pe ambele maluri ale Tisei, de care ne apropiam; colegii mei au venit cu mașina, deoarece plecam spre casă. Ajunși la „Centrul Europei” i-am spus: „Dragul meu frate eu sunt acasă, nu mă mai întorc cu voi la Ivano-Frankivsk. Sper că într-o zi toți românii vor avea aceeași casă.” L-am îmbrățișat cu drag știind că n-am să-l mai întâlnesc.

Venind spre casa noastră, așa cum am hotărât cu o zi înaintea, am căutat drumul spre Peri. N-a fost greu deoarece eram singuri, timpul nu ne zorea, soarele ne zâmbea sus pe cer. Ajunși în această localitate, ne oream de câte ori vedeam câte o persoană, pentru a cere lămuririle necesare. Din discuțiile purtate de Mihai cu localnicii, dar mai ales din gestică lor, înțelegeam că cei întrebați nu aveau nici un fel de răspuns. Am ajuns în sat și am oprit la Biserică. Poarta curții era cu lacăt, deși era Duminică, iar pe o bancă, la drum, erau câteva per-

soane. Întrebările noastre au părut absurde pentru interlocutori. Ne-am lăsat păgubași. Ne-am ales totuși cu ceva. Am aflat că nimeni în această localitate nu mai vorbește românește iar despre vechea mănăstire, ucrainenii, trăitorii de azi ai acestei localități, Perii românești de altădată, nu cunosc nimic. Aceasta a fost acaparată de către episcopia de la Muncaci și rutenizată așa cum s-a făcut și cu alte localități, biserici și mănăstiri din zona subcarpatică, de dincolo de Tisa, a Maramureșului.

Această tristă constatare m-a făcut să-mi reamintesc de prima mea vizită în Slatina și mi-am zis: „Mare minune s-a produs în unele sate românești situate pe malul drept al Tisei, cum este și Slatina! Când am asistat la Sfânta Liturghie, în frumoasa Biserică de acolo, mi s-a părut că sunt în Biserica din Breb, de sub Gutâi și nu în Ucraina.

Anexă

Documentul 62.¹

1391, 13 August, Constantinopole. Antoniu, patriarhul Constantinopolei, primește și binecuvântă darul făcut prin Balicza vodă și Drag Meșter mănăstirei din Maramureș, fondate în numele St. Archangel Michail. Biserica o ia sub protecțiunea sa, pe egumenul Pachomiu lu-îndreptește se primească venitele ținuturilor: Selagiu, Medieș, Ugocia, Berșava, Ciceu, Balvanos și Almazigy, se aibă deplină autoritate peste toți preuții și credincioșii de acolo, se-i învețe, se-i judece în cauze besericești și în toate serviciile dumnezeesti se amintească pe patriarchul seu. Ear după moartea egumenului Balicza și Drag Meșter, cu toți credincioșii din acele ținuturi, cu mici cu mari, se aleagă alt egumen, asemenea îndreptățit ca predecessorul.

Antonius Dei gratia civitatis Constantinopolitanae, Novae Romae, ac totius Orbis Patriarcha. Bene beateque progeniti, et in Deo honorati bonique Christiani humilitati nostrae, secundum confirmationem Sancti Spiritus, dilecti filii et generosi Vajvoda Balicza et Drag Mester, qui habent Ecclesiam², sive monasterium perpetuum in Maromaras in nomine Sancti Michaelis Archangeli fundatum, qui venerunt ad nos et humilitati nostrae, infelici et urgente Imperii Constantinopolitani statu³ supplicarunt, ac in beatitudine, obedientia, quam habuerunt pro consuetudine Christianae Religionis praestiterunt, humilitatique omne ac Ecclesiae... haereditatem de propriis bonis, et bene acquisitis Ecclesiam videlicet in nomine Sancti Michaelis Archangeli fundatum donarunt, ac obtulerunt, ita quod ad Ecclesiam humilitatis nostrae respectu habeat, eidemque obediat. Nos autem videntes justum eorum desiderium, ac integram fidem considerantes, donationem eiusmodi gratam accepimus voluntatique eorum condescendimus, ac Drag Mester, velut humilitatis nostrae filium nostra autoritate, qua fungimur, benediximus patriarchali, itaque quem Deus eliget in dicto monasterio Priorem, quod talis etiam habeat nostram benedictionem, qua valeat omnes Ecclesias, quae sunt in pertinentiis praedicti Monasterii consecrare. Ad haec siquis

¹ Dr. Ioan Mihalyi de Apșa, op. cit., pp. 109-111.

² Religiuina creștină în genere, dar mai ales cea de ritul oriental este religiuina celor asupriți, cătră denșii e adresat cuvntul: „Fericiti sunt cei ce plâng, că aceia se vor mângăia” (Mateiu 5. 4.) De aci se esplică că în secolii trecuți bărbați ajunși la potere, de esemplu urmașii lui Drag Meșter, au părăsit legea reseriteana, după un secol și cea catholică, de altă parte oameni strîmtorați au îmbrășosat-o, chiar dintre Unguri și Sași, cum vedem în bulla papei Gregorie IX din anul 1234. (Theiner Monumenta, I, 131) La cele mai multe popoare, d.e. Unguri, Germani, Poloni, Ruși, Bulgari etc, religiuina creștină s-a propagat prin domnitori, la romani, din contra, evangeliul l-au vestit oameni de rând, muncitori, coloni din Dalmația, Syria, Africa și cu de-a dânsul legionarii. Se știe că de esemplu legiuina XII (legio fulminatrix) care s-a luptat în nordul Ungariei de azi la anul 170, sub îperatul Marcu Aureliu, în contra Quazilor și Marcomanilor, a fost de tot creștină. Situațiunea geografică, originea poporului roman au adus cu sine, că îperatul bizantin, și după aceea cel bulgăresc, au avut la noi oareșcare influinția, ce se arată și din acest chrisobul. Precum a fost serac pământul cu locuitorii sei, asia era seracă și beserica. Dear prin organisarea sa presbiteriană fiind legată de soartea poporului din care a eșit, era de ajuns pentru trebuințele spirituale de atunci. (notă în text)

³ Urbea îperatului Constantin era amenințată, ba îperurată atunci de oștirile sultanului turcescu Baiazeth, numit „Fulgerul” (Ildirim). (notă în text)

ostrorum subditorum Archiepiscopus, aut Episcopus in dicto monasterio aut pertinentiis eiusdem inveniretur, quod eiusmodi dicto Priori esset in adiutorium velut haec humilitatis nostrae Litterae ostendunt, sigillo nostrae Ecclesiae munitae. Quia nos Ecclesiam istam, ex sincero corde, ac cum magno honore, in nostram protectionem suscepimus, ac pro salute Christianitatis, et concedimus eiusmodi Priori, ac donamus auctoritatem super omnes proventus dicti monasterii, ac pertinentiarum, quae hic infra inseruntur, velut: Zilagysag, Megyesalya, Ugotsa, Berzava, Chicho, Bolvanus Almazigy, et in omnibus his nominatis Pachomius Prior et Abbas plenariam auctoritatem habeat, ac respectum ad omnes sacerdotes, et ad alios omnes homines, in dicto Monasterio, ac eiusdem pertinentiis existentibus, ita ut eos ad bona opera indicet, et erudiat animae et corporis, et habeat iudicare omnes causas, ad sedem Ecclesiasticam spectantes, in dicto Monasterio et pertinentiis eiusdem. Et quod omnes Ecclesias in pertinentiis dicti Monasterii, ac omnes earundem, et dicti Monasterii proventus ac sacerdotes sub potestate sua habeat et manibus. Et quod in omnibus divinis officiis, vobis suo Patriarcha faciet commemorationem. Quamobrem vobis has litteras nostras dedi, et quod si Priori mori (ut omnes mortales sumus) contigerit, omnes fratres spirituales tune, et Balicza ac Drag mester cum omnibus hominibus parvis et magnis, in dictis pertinentiis residentibus, ac congregatis aperte ut ita congregati Priorem eligant nostra auctoritate et benedictione². Qui ita electus omnimodam potestatem super omnes proventus Abbatiae praedictae eodem pacto, sicut et Praedecessor suus a Nobis ad honorem sancti Michaelis Archangeli habeat concessimus. Et pro maiori fide, et veritate ac confirmatione loci sancti has litteras nostras dedimus. Et haec scripta sunt XIII die mensis Augusti anno, in quo scribebantur millenarii VI et CCCCCCCC ac LXXXX nono.³

Documentul 352.⁴

1494, 14 Mai, Cassovia. Regele Uladislau, la suplica lui Hilariu, egumenul mănăstirei închinată sântului Michail Archangel din Maramureș, înnoește și confirmă literile lui Antoniu, patriarchul Constantinopolei, despre drepturile și libertățile numitei mănăstire și stătorește că egumenul Hilariu se fie cu reverență către episcopul din Munkacs, ear către Archiepiscopul din Transilvania, ca și superiorul seu, cu supunere și ascultare.

Nos Vladislaus Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae etc.

memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod venerabilis et religiosus frater Hilarius prior claustris sive monasterii ecclesiae beati Michaelis Archangeli in Maromarus fundati, Graecae fidei professor, nostrae maiestatis accedens in praesentiam, exhibuit et praesentavit nobis quasdam litteras privilegiales reverendissimi patris quondam Antonii civitatis Constantinopolitanae, Novae Romae, ac totius orbis

Patriarchae, in pergamento graecis litteris exaratas sigillo suo plumbeo impendenti consignatas. Et cum hoc, etiam earundem litterarum exemplum verbotenus in latinum traductum, de et super nonnullis indultis luribusque et libertatibus eidem ecclesiae Sancti Michaelis pereundem concessis, inferius in tenore eiusdem exempli denotatis et specificatis. Supplicans maiestati nostrae, ut litteras huiusmodi patriarchales, ac omnia in eisdem contenta, rata, et accepta habere, ac pro eodem fratre Hilario suisque successoribus universis, ecclesiaeque praenotatae innovantes perpetuo valituras gratiose dignemur confirmare. Quarum quidem litterarum, et earundem exempli tenor sequitur in haec verba: Antonius Dei gratia etc. (vide sub No. 62) Nos igitur huiusmodi supplicatione memorati fratris Hilarii exaudita et clementer admissa, praescriptas litteras dicti patriarchae non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte viciatas conspeximus, praesentibusque litteris nostris similiter privilegialibus, earundem exemplum de verbo ad verbum inseri, et inscribi facientes, eas et omnia in eis contenta, eatenus quatenus eadem rite et legitime existunt emanatae, viribusque earum veritas suffragatur, acceptamus, approbamus et ratificamus, ac pro eodem claustris Sancti Michaelis Archangeli, et consequenter pro fratre Hilario suisque successoribus universis innovantes perpetuo valituras confirmamus. Ita tamen quod ipse frater Hilarius Prior, et sui successores episcopo de Munkacs sui ordinis reverentiam, archiepiscopo vero de Transilvania, modernis et futuris, veluti superioribus suis debitam subiectionem, et obedientiam praestare debeant, et teneantur⁵. Harum nostrarum, quibus secretum sigillum nostrum, quo ut rex Hungariae utimur, est appensum, vigore et testimonio litterarum mediante. Datum Cassoviae per manus reverendi in Christo patris domini Thomae episcopi ecclesiae lauriensis et postulati Agriensis, Aulae nostrae summi et Secretarii Cancellarii ac fidelis nostri dilecti, quarta decima die mensis Maii, anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo quarto. Regnorum nostrorum Hungariae etc. anno quarto, Bohemiae vero vigesimo quarto⁶.

1 Megyes, în comitatul Satmariu, Bersava în Bereg, Ciceș și Balvanos (Unguraș), lângă Deeș, Almaszeg, în comitatul Bihor. Aceste locuri nu erau moșii dăruite mănăstirei, ci au fost ținuturi stăpânite în mare parte prin Balc și Drag, până unde s-a întins jurisdicțiunea besericeii. Cu ce se fie înzestrat Balc și Drag aceasta mănăstire? nu se știe, deoarece satul de lângă ea, numit Peri (Kortvelyes, Hrusova) se ținea și înainte de aceea de s. mănăstire, cum am vezut în literile metale din anul 1389, 2 Februar. (notă în text)

2 Având egumenul dreptul de a consacra beserici, de a avea autoritate deplină peste toți preuții, de a judeca în toate cauzele besericești, se poate deduce că abatele avea jurisdicțiunea episcopoească, ca și cel din muntele Pannoniei (Panonhalma), ca atari erau recunoscuți și urmașii lui Pachomiu până la penultimul episcop reseritean al Maramureșului, Dositheu, care încă și la anul 1728 ordinase preuții de origine din Transilvania (vezi la N. Nilles: Symbolae, I, 494) Despre densul vezi multe frumoase la Eudoxiu Baron de Hurmuzaki: Fragmente zur Gesichte der Romänen, tom. II. Participarea mirenilor la alegerea dovedește că alesul nu era numai calugher, dar era deodată și capul preuților mireni; papa Grigorie IX numește în bulla amintită din anul 1234 pe episcopi români de pseudoepiscopi, dar pentru aceea tot episcopi erau la poporul lor.

3 Acest document era scris în limba greacă modernă, când s-a întărit prin regele Uladislau II (vezi la anul 1494) s-a tradus în acest text latin. Textul grecesc, aflat oare undeva în Moldova, s-a publicat prin Michail Cogălnicean în „Archiva romană”. Ivan Telfy, profesor de limba greacă la universitate din Pesta, s-a dechiarat că textul latin e traducere fidelă. Din transscrisul făcut în anul 1721 prin requisitorii literilor Capitlului (rom. cat.) din Alba Iulia, publicat prin A. T. Laurian: Magazin Istoric, t. III, pag. 173 și prin episcopul A. Șaguna în „Auda la promemoria”, 1850.

4 Dr. Ioan Mihalyi de Apșa, op. cit., pp.606-608.

5 Precum în secolul XIV, episcopii catolici din Agria și Transilvania, astfelu acum cei de legea reseriteană, nu erau în chiar despre jurisdicțiunea în privința Maramureșului; regele Uladislau a decis cu astă dată în favorul metropolitului transilvan, dar după multe sbuciumări în aceasta privința, era rezervat înțelepțiunei Sântiei Sale papei Piu IX și Maiestăței sale îperatului și regelui apostolic Francisc Josif I, a resolvi cauza definitiv, încorporând în anul 1853 pe romanii în diecesa Gherlei, ear pe ruthenii în cea a Muncaciului.

6 Confirmarea literilor patriarchului reseritean era pe atunci un favor rar, poate fără exemplu, din partea unui domnitor romano-catolic; e probabil că acest favor l-a mijlocit însuși cancellariul Thoma Bakacs, episcopul Agriei, de naștere din Erdod. Din transscrisul făcut în anul 1721 prin requisitorii literilor Capitlului (rom. cat.) din Alba Iulia; publicat prin A. T. Laurian: Magazin istoric, t. III, p. 172 și prin episcopul A. Șaguna, în „Auda la promemoria”, 1850.

Cu 80 de tablouri la capătul lumii

Ștefan SELEK

Comisia Națională a României pentru UNESCO împreună cu Institutul Cultural Român au organizat o expoziție itinerantă a unui grup de artiști plastici români în Rusia, Kazahstan și Kârgâzstan. Traseul a cuprins orașele: Astana, Karaganda, Alma Ata (Kazahstan), Bișkek (Kârgâzstan), Novosibirsk, Irkuțk, Vladivostok, Sankt Peterburg, Moscova (Federația Rusă). Horațiu Rusu (redactor) și Viorel Nicolau (director de imagine) au realizat pentru TVR o serie de reportaje - concepute ca un jurnal de călătorie - pe acest itinerar deosebit de interesant, dar puțin cunoscut.

Prin durata sa (unsprezece săptămâni), spațiul străbătut (aproximativ 28.000 km) și prin modul de deplasare (numai cu trenul), această călătorie a fost o adevărată expediție în Asia a grupului de artiști plastici români, cu cele 80 de tablouri. Pe lângă componenta pur culturală, turneul a fost gândit de așa manieră încât traseul să parcurgă orașe cu comunități românești - mai vechi sau mai noi - pe acele meleaguri¹. Scopul expoziției cultural-itinerante a fost prezentarea unei selecții de lucrări de artă contemporană românească publicului din orașele amintite, și organizarea de întâlniri cu artiști locali și studenți, pentru a se cunoaște și a schimba idei.

Echipa de expediție a fost compusă din: George Petrescu, expert UNESCO, Ștefana Mărmureanu, grafician la Institutul Cultural Român - inițiatorii proiectului, Andrei Constantin, pictor, Adriana Badea, pictor icoane, Ionela Gavrilu, ziaristă, Viorel Nicolau, cameraman TV, Maxim Trihanov, ghid rus și Horațiu Rusu, redactorul și producătorul emisiunii.

Episodul 1: Astana

Primul episod al acestei veritabile expediții culturale în Asia s-a consumat în noua capitală a Kazahstanului, Astana, un oraș modern construit din temelii în inima stepei. Delegația a fost întâmpinată de ambasadorul României în Kazahstan din acea vreme, Vasile Soare, soția sa, Cecilia și directorul Centrului prezidențial de artă și cultură al Kazahstanului unde urmau să fie expuse cele 80 de tablouri purtând semnăturile unor artiști precum: Ilie Ardeleanu, Adriana Badea, Anca Boeriu, Vasile și Nicoleta Carp, Marcel Chirnoagă, Vlad Ciobanu, Mihai Dumitru, Ion Grigore, Felix Lupu, Eugen Palade, Cristian Tarbă, Simona Tănăsescu și mulți alții.

La vernisaj a participat un public numeros, ocazie cu care domnul ambasador Vasile Soare a apreciat inițiativa echipei venită din România subliniind că scopurile acestui proiect corespund idealurilor UNESCO în domeniul dezvoltării interculturale. Organizatorii turneului au avut ca scop realizarea unui dialog cultural Est-Vest, în mijlocul unei zone unde cultura Islamului este predominantă.

Muzeul Centrului prezidențial de artă și cultură al Kazahstanului conține peste 14.000 de exponate arheologice, etnografice, istorice, culturale și artistice organizate în expoziții permanente sau temporare.

După cum remarca ambasadorul Vasile Soare, toleranța este prima calitate a locuitorilor stepei kazahe, aflați la con-

fluență între culturi și religii. După deportările și prizonieratele de după al doilea război mondial, în Kazahstan trăiesc peste 120 de naționalități: kazahi, ruși, uzbeki, germani, români etc. fiecare având povestea lui despre cum a ajuns în stepă.

Episodul 2: Karaganda

Călătoria și-a urmat cursul pe autostradă, prin stepa kazahă, către orașul Karaganda, aflat la 250 de kilometri de capitală. Oraș muncitoresc, în Karaganda este vizibilă moștenirea urbanistică sovietică cu bulevarde largi, mărginite de blocuri cenușii, având la periferie coșuri și furnale de uzine, iar în centru monumente închinat eroilor căzuți în război. La organizarea expoziției echipa română a fost ajutată de directorul Muzeului de artă și de artiști plastici din Karaganda. Expoziția reprezenta un mare eveniment în acest oraș de provincie, fiind prezenți și numeroși reprezentanți ai comunității românești din Karaganda. N-au lipsit nici elementele tradiționale ale unei primiri românești autentice: pâinea și sarea, costumele populare sau poeziile românești.

Apoi carul de filmare s-a mutat la sediul Asociației culturale „Dacia” a românilor din Karaganda unde cei prezenți au schimbat impresii și amintiri legate de țară și de apropiați. S-a schițat și un mic istoric al venirii românilor pe acele meleaguri. Astfel primilor români-moldoveni care au ajuns la Karaganda la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, în timpul Imperiului Țarist, li s-a promis pământ, dar n-au găsit plaiuri roditoare, ci stepă rece și neprimitoare și cu toate acestea n-au făcut drumul înapoi, deoarece le luase șase luni să ajungă pe acele meleaguri. Din mărturiile celor prezenți am reținut câteva foarte sugestive. Ștefan Ciurescu, stabilit în Karaganda de 45 de ani, își aduce aminte cu nostalgie de un episod din viața lui, legat de o întâlnire cu sora mai mare, profesoară universitară, stabilită la Craiova, azi în vârstă de aproximativ 70 de ani.

În Kazahstan trăiesc aproximativ 20.000 de români, din care 3.500 la Karaganda, veniți în valuri succesive și după anii '70-'80, prin repartiție sau prin căsătorii mixte.

Simion Plămădeală, venit în 1956 pe acele meleaguri, mărturisea: „Sper să nu uit nici un cuvânt din limba mamei mele, limba acestei țări pe care o iubesc!”

Cotoi Alexandru, născut în 1953, fiu de soldat român căzut prizonier în 1940, a mulțumit Ambasadei pentru ocazia acestei întâlniri și a adresat o rugămintă de a i se aduce o bucată de pământ de la Constanța, unde s-a născut tatăl său, pentru a o pune pe mormânt.

Activitatea ambasadei este susținută, încearcă să mențină legăturile dintre românii aflați în aceste oaze pierdute din spațiul ex-sovietic prin donații de carte, costume populare, CD-uri muzicale, icoane și mai ales burse gratuite pentru tinerii studenți de origine română dornici să învețe la universitățile din România.

Episodul 3: Spassk

Spassk 99 a fost cel mai mare lagăr de concentrare pentru prizonierii străini, construit pe teritoriul unei foste uzine de prelucrare a cuprului. Prin acest lagăr au trecut peste 66.160 de prizonieri, din care 6.740 români și alți 1.000 cetățeni români de alte naționalități, înrolați la acea dată în armata română. Din aceștia peste 1000 și-au aflat sfârșitul și au fost înmormântați în tranșee, iar restul au fost eliberați în anii '50.

Reportajele au fost difuzate începând cu 1 iulie 2008, marțea de la orele 15:30 pe programul TVR1 și au putut fi vizionate și de românii din afara granițelor care recepționează postul TVR Internațional.

1 sursa: <http://romaniidinkazahstan.info/>

Prima ediție a Conferinței internaționale de studii interculturale și comparatisme „Spații culturale și fond arhaic”

Baia Mare, 8-10 mai 2008

Ștefan SELEK

Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Maramureș în colaborare cu Universitatea de Nord au organizat, în perioada 8-10 mai 2008, la Baia Mare, prima ediție a Conferinței internaționale de studii interculturale și comparatisme „Spații culturale și fond arhaic” deschisă cercetătorilor care doresc să participe la schimbul de idei asupra diversității culturale la nivel internațional.

Acest eveniment a fost gazda unui număr impresionant de personalități din diverse domenii înrudite cu etnologia și folclorul. Un număr de 23 de persoane din străinătate (Franța, Germania, Belgia, Italia, Ucraina, Ungaria, Serbia, Republica Moldova, Polonia, Norvegia) au fost prezente cu lucrări la această conferință. Au participat și 28 de persoane de la centre universitare din țară (București, Cluj, Timișoara, Craiova, Iași, Oradea, Drobeta Turnu Severin) și 32 de cadre didactice de la Universitatea de Nord din Baia Mare, gazdele evenimentului.

La deschiderea lucrărilor au luat cuvântul oficialitățile locale și organizatorii manifestării printre care: Ștefan Mariș, directorul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Maramureș, Dan Călin Peter, rectorul Universității de Nord, Petru Dunca, decanul Facultății de Litere, Cristian Anghel, primarul urbei, Marinel Kovacs, președintele Consiliului Județean Maramureș. Vorbitorii au evidențiat oportunitatea organizării acestei conferințe și importanța salvării patrimoniului cultural ancestral în comunitățile din Maramureșul istoric.

Ștefan Mariș a vorbit despre Maramureș ca despre o moștenire arhaică, încă vie „dar care, din păcate, începe să dispară. La noi se mai păstrează aura acelor vremuri în care țăranul trăia cu multă plenitudine și profunzime viața, într-o legătură aproape directă cu divinitatea. Nu știu cât mai există din Maramureșul pe care vi-l descriu, dar cert este că țăranul, omul simplu, a încercat să creioneze o lume pe care a populat-o și modelat-o cu ce a avut mai bun în sufletul lui”.

Decanul Facultății de Litere, prof. univ. dr. Petre Dunca, a subliniat aceeași idee făcând, o comparație între Europa occidentală, dominată de rațiune și cunoaștere și spațiul est-european presărat cu tradiții și rituri. „Maramureșul este un spațiu marcat de mister și transcendență. În acest Heimat spiritual, cum ar spune marele filosof german Martin Heidegger, există un limbaj special, o lume a simbolurilor, o lume care riscă să se piardă. Dacă în vetrele spirituale ale Europei a fost sărbătorit Logosul, care avea la bază Principiul, care, la rândul lui, circumscrie sisteme, toate acestea au dus la un spirit de raționalitate al secolului XX. Acest spirit a dat lumii mari gânditori: Socrate, Descartes, Hegel, Kirkegaard și mulți alții. În spațiul Europei de Est a predominat Mythosul, forța paradigmatică a ritului. De aceea noi am fost poate mai apropiați de poezie și artă și vreau să menționez câteva nume sugestive: Mihai Eminescu, George Enescu, Constantin Brâncuși. Există deci două perspective în care noi ne-am încadrat, ca și europeni. Nu trebuie să uităm această legătură cu Mytho-

sul, cu ritul, a țăranului din aceste spații. El a creat această cultură și civilizația materială și spirituală, care l-au ajutat să supraviețuiască sistemelor totalitare prin care am trecut”.

Filippo Zerilli, profesor la Facultatea de Limbi și Literaturi străine din cadrul Universității Cagliari (Italia), în prelegerea lui prezentată pe jumătate în italiană, pe jumătate în română, a vorbit despre conceptul de identitate, definirea și clasificarea lui în funcție de modele culturale variate. Lucrarea lui s-a intitulat „Spații culturale ale identității. Reflecții teoretice”.

Marianne Mesnil, profesor la Facultatea de științe sociale, politice și economice de la Universitatea Liberă din Bruxelles și director al Centrului de cercetare în Etnologie europeană (Belgia), este o ferventă admiratoare a Maramureșului pe care l-a vizitat pentru prima dată în anii '60, rămânând profund impresionată de viața, tradițiile și portul locuitorilor. Ea a prezentat o colecție de fotografii, făcând distincție între costumul național, termen care definește modelul folcloric românesc și portul popular specific zonei Maramureșului și ilustrând prelegerea: „A fost odată... Maramureșul. Călătorie dus-întors de la regiune la națiune”.

A fost invitat să-și prezinte prelegerea în plen prof. univ. dr. Ion Taloș de la Universitatea din Köln (Germania), care a prezentat un studiu comparativ referitor la integrarea folclorului românesc în spațiul romanic. Renumitul profesor și cercetător a subliniat: „Baia Mare are o șansă extraordinară în domeniul cercetărilor de oralitate, prin aceea că se găsește la intersecția dintre Maramureșul istoric, Oaș, Sălaj, Codru, Chioar și chiar nordul Moldovei și Bucovina”, zone cu bogat potențial etnografic. După ce a salutat inițiativa organizării conferinței, Ion Taloș a amintit că, în același timp, au avut loc nu mai puțin de trei manifestări similare în Transilvania, la Cluj Napoca, Alba Iulia și Sebeș.

Lucrarea propusă de prof. univ. dr. Ion Taloș, „Folclorul românesc în spațiul cultural romanic”, încearcă să arate care este locul folclorului nostru în perimetrul romanic, trăsând o mică istorie a folcloristicii românești și evidențiind contribuția unor cercetători care s-au aplecat asupra acestui aspect: Dimitrie Cantemir, corifeii Școlii Ardelene, Henri Stahl, Lazăr Șăineanu, Take Papahagi. Este remarcant faptul că: „În țară s-au făcut cercetări importante, dar nu din perspectiva apartenenței la spațiul romanic, ci din perspectivă sud-est europeană sau slavă. Adrian Fochi a cercetat coordonatele balcanice ale baladei populare românești și constată că doar un procent de 12,95% dintre baladele românești au paralele slave balcanice. Petru Caraman a elaborat o teză de doctorat despre colindatul la români, ucrainieni, bulgari și alte popoare, în care face o observație, aceea că obiceiul colindatului vine de la romani. Dar el nu a fundamentat prin cercetare această afirmație. În urma cercetărilor am reușit să dovedesc că această teorie este adevărată, colindatul apare la italieni, francezi, spanioli etc.”

În continuarea studiului s-a făcut referire la baladă și basm, domeniile cele mai cercetate din folcloristica europeană,

realizându-se o comparație între balada populară „Soarele și luna” și „Divina Comedie” a lui Dante, ocazie cu care au fost scoase în evidență similitudini între motivele și temele celor două texte. Un alt exemplu luat în discuție provine tot din spațiul literaturii medievale europene, „La chanson de Roland”, poem epic ce a înflorit în Evul mediu timpuriu și care evidențiază faptele eroice ale lui Roland, care se sacrifică, conform codului cavaleresc, pentru onoare și posteritate. Carol cel Mare, o cheamă pe Aude, cea care urma să-i fie soție lui Roland, la Breme, ca să o anunțe că logodnicul ei e mort. Nu de consolare e vorba aici, ci de respectarea unor datini. Ion Taloș descifrează în această operă motivul morții ca nuntă, Carol cel Mare procedând ca un țaran român care știe că un mort nelumit trebuie să aibă parte de o nuntă simbolică.

În concluzia prelegerii, Ion Taloș a spus: „Folclorul românesc are, fără nicio îndoială, trăsături sud-est europene, influențe slave, dar nu putem neglija aspectele lui romanice. Lingviștii vorbesc despre o comunitate lingvistică sud-est europeană, prin urmare putem vorbi și de o comunitate folclorică, și iată că folclorul românesc conservă și explică anumite elemente ale literaturii medievale franceze, spaniole și merită să intre în atenția cercetătorilor din domeniu”.

În continuarea conferinței, lucrările s-au împărțit pe trei secțiuni:

Secțiunea ETNOLOGIE

■ Constantin Corniță (Universitatea de Nord, Baia Mare) - Contribuții la studiul etnologic al Țării Maramureșului;

■ Laura Ghinea (Universitatea de Artă și Design, Cluj-Napoca) - Câteva repere contemporane ale familiei. Studiu de caz. Țara Maramureșului;

■ Ștefan Mariș (Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Maramureș) - Imaginarul creștin în poezia ceremonialului funerar din Maramureș;

■ Gabriela Boangiu (Institutul de Cercetare Socio-Umană „C.S. Nicolaescu-Plopșor”, Craiova) - Memorie colectivă și interacțiuni culturale în zona urbană din Turnu Severin;

■ Delia Suiogan (Universitatea de Nord, Baia Mare) - Moartea ritualică în spațiul cultural românesc;

■ Aleksandra Djuric (Universitatea din Belgrad, Serbia) - Amintiri, evocări, reprezentări. „Muzeu private” în satul românesc din Banatul sârbesc;

■ Delia Răchișan (Universitatea de Nord, Baia Mare) - Jocul și basmul;

■ Daniela Dunca (Universitatea de Nord, Baia Mare) - Tragicul în ethosul arhaic din Maramureș;

■ Mihaela Bucin (Universitatea din Seghedin/Szeghed, Ungaria) - Exoduri. Dispersarea comunităților românești din Ungaria, după 1920;

■ Ignazio Buttitta (Universitatea din Sassari, Italia) - U Circu de Cerami. Un rit de inițiere în Sicilia rurală;

■ Antoaneta Olteanu (Universitatea din București) - Imaginea celuilalt în folclorul românesc;

■ Petru Ursache (Universitatea „Al.I. Cuza”, Iași) - Etnobotanica, o etnoștiință contemporană;

■ Antonii Moisei, Serghei Pivovarov (Cernăuți, Ucraina) - Sânziene - Ivan Kupala: prezentare comparativă (în baza materialelor din satele românești și ucrainene din Bucovina);

■ Corina Sârbu (Institutul de Folclor, Cluj-Napoca) - De la hora satului la bal și discotecă - o privire antropologică;

■ Mikkel B. Tin (University College of Telemark, Norvegia) - O tradiție veche care leagă România și Scandinavia?;

■ Elisabeta Faiciuc Dobozi (Institutul de Lingvistică, Cluj-Napoca) - Dragomirești între tradiție și inovație;

■ Georgiy Kozhelyanko (Cernăuți, Ucraina) - Sărbătorirea Bobotezei în tradiția românilor din Bucovina;

■ Ion Cuceu, Maria Cuceu (Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca) - Un ritual de pomenire a morților. Droștelele;

■ Otilia Hedeșan (Universitatea de Vest, Timișoara) - Mărțișorul. Sau reinventând o tradiție;

■ Gheorghe Șișeștean (Universitatea din Oradea) - Imobilism și mobilitate culturală în lumea satului transilvănean, în pragul modernității;

■ Natalia Lazăr (Casa Orășenească de Cultură, Negrești-Oaș) - Aspecte privind ceremonialul nupțial în Țara Oașului;

■ Kleanti Anovska (Institutul de Folclor „Marko Cepenkov”, Skopje, Macedonia) - Obiceiurile de nuntă la vlahii (aromânii) din Macedonia;

■ Maria Gavra (Universitatea din Seghedin/Szeged, Ungaria) - Tendințe demografice transfrontaliere;

■ Elena Bărbulescu (Institutul de Folclor, Cluj-Napoca) - Alimentația tradițională din două sate;

■ Cristina Papa (Perugia, Italia) - Grupuri folclorice; cultura populară și capitalul social;

■ Eleonora Sava (Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca) - Natură/Cultură în riturile magice din Țara Oașului;

■ Daniela Iancu (Muzeul Olteniei, Craiova) - Etnologia bătrânului reflectată în comunitățile tradiționale.

Secțiunea STUDII INTERCULTURALE

■ Gheorghe Mihai Bârlea (Universitatea de Nord, Baia Mare) - Mutații în mentalul colectiv în spațiul rural;

■ Carmen Dărăbuș (Universitatea de Nord, Baia Mare) - Nostalgii cosmogonice: mitul creației;

■ Laura Iancu (Universitatea de Vest, Arad, filiala Satu Mare) - Virginia Wolf și (post)impresionismul;

■ Ion Ghinoiu (Institutul de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu”, București) - Repere ale civilizației vechii Europe la Dunărea de Jos;

■ Petru Weber (Universitatea din Seghedin/Szeged, Ungaria) - Imaginea românilor din Transilvania și Ungaria în

Festival internațional de folclor, Baia Mare, mai 2008

însemnările de călătorie ale englezului John Paget (mijlocul secolului al XIX-lea);

■ Nicolae Suci (Universitatea de Nord, Baia Mare) - Centrul artistic Baia Mare - un semn cultural pe harta artistică a coloniilor din Europa centrală și de sud-est;

■ George Achim (Universitatea de Nord, Baia Mare) - Tradiții ale utopiei românești;

■ Petru Dunca (Universitatea de Nord, Baia Mare) - Discursul despre transcendență la țărani din Maramureș;

■ Maria Tereza Pirău (Universitatea de Nord, Baia Mare) - Structuri arhetipale și interculturalitate. Pentru o apropiere jungiană în educația interculturală;

■ Ana Hoțopan (Universitatea din Seghedin/Szeged, Ungaria) - Tradiționalism și modernism în evoluția identitară a românilor din Ungaria;

■ Hans Gehl (Institutul de Istorie și Etnocultură, Tubingen, Germania) - Aforisme din domeniul habitatului în regiuni din Estul Europei Centrale;

■ Tatiana Poțing (Universitatea „Alec Russo”, Bălți, Republica Moldova) - Interacțiunea și „fertilizarea” încrucișată a culturilor în comunitățile multietnice;

■ Cosmina Berindei (Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca) - Paradisul popular român și paradisul occidental. Studiu comparativ;

■ Alina Branda (Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca) - Proprietate-memorie-identitate colectivă. Un studiu de caz;

■ Crina Bud (Universitatea de Nord, Baia Mare) - Reprezentări ale spațiului și timpului în poezia naivă a secolului XVIII;

■ Dușița Ristin (Universitatea din Belgrad, Serbia) - Comunicare interculturală, interdependențe și interferențe româno-sârbe în Banat;

■ Florina Achim (Universitatea de Nord, Baia Mare) - Formarea finalității competențelor interculturale ale educației religioase;

■ Herve-Pierre Lambert (Franța) - Memoria sud-africană în cultura mexicană: componenta uitată;

■ Andrei Achim (Universitatea de Nord, Baia Mare) - Contribuția lui Ioan Petru Culianu la studiul magiei și al fenomenelor religioase;

■ Ligia Tomoiogă (Universitatea de Nord, Baia Mare) - Imagini ale femeii în istorie: vrăjitoarea și doftoroaia;

■ Claudiu Fărcaș (Universitatea de Nord, Baia Mare) - O analiză a miturilor fondatoare ale poporului român;

■ Lucian Băleanu (Colegiul Național „A.T. Laurian”, Botoșani) - Timpul la nivelul personajelor lui Eliade;

■ Petronela Mureșan (Universitatea de Nord, Baia Mare) - Cultura iubirii și a speranței - o teorie a valorilor fundamentale din tradiția și spiritualitatea poporului român;

■ Carmen Mirela Băleanu (Colegiul Economic „Octav Onicescu”, Botoșani) - Magia erosului la Vasile Voiculescu;

■ Izabella Krizsanovszki (Baia Mare) - Simbolul Cockaigne în literatura europeană;

■ Mihaela Florentina Tarța (Baia Mare) - Folclor și originalitate: Miron Radu Paraschivescu și Federico Garcia Lorca;

■ Anca Apostol (Baia Mare) - Jocul și structura de rol;

■ Adriana (Meșter) Vlad (Baia Mare) - Aspecte ale riturilor de trecere: elemente de practică folclorică în strigăturile de nuntă, în Săliștea de Sus, județul Maramureș;

■ Valeria Bilț (Baia Mare) - Forme de compromis la nivelul tabuurilor în filosofia populară românească;

■ Marian Gina (Baia Mare) - Semnificația jocului în romanele „Le serpent”, scris de Mircea Eliade și „Le Magicien” de John Fowles;

■ Steluța Sanislău-Sălăjan (Baia Mare) - Androginul în literatură;

■ Antoaneta Turda (Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”, Baia Mare) - Lecturi posibile ale șarpelui.

Secțiunea LIMBĂ, LIMBAJ, FOND ARHAIC

■ Victor Iancu (Universitatea de Nord, Baia Mare) - Țara Chioarului între istorie și onomastică;

■ Mihaela Albu (Universitatea din Craiova) - „La lilieci” de Marin Sorescu, sau despre o lume arhaică/regională;

■ Daiana Felecan (Universitatea de Nord, Baia Mare) - Strategii de marcarea a politeții în lucrările primilor scriitori români;

■ Dana-Mihaela Zamfir, Daniela Răuțu (Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - A. Rosetti”, București) - Cronologia modificărilor fonetice ale radicalului și a modificărilor paradigmei verbului a scuipea „cracher”;

■ Mircea Fărcaș (Universitatea de Nord, Baia Mare) - Derivate verbale cu caracter învechit în subdialectul maramureșean;

■ Camelia Zăbavă (Universitatea din Craiova) - „Vorbele” oltenești în poveștile lui C. S. Nicolăescu-Plopșor - o bogăție inestimabilă;

■ Luchkany Sergii (Institutul de Filologie al Universității Naționale „Taras Șevcenko”, Kiev, Ucraina) - Iluminismul în concepțiile istorico-filologice în România (Școala Ardeleană) și în Ucraina de Vest (Galiția și Regiunea Transcarpatică) la sfârșitul secolului al XVIII-lea - prima jumătate a secolului al XIX-lea: studiu comparativ;

■ Gheorghe Pop (Universitatea de Nord, Baia Mare) - Câteva observații asupra fondului lingvistic arhaic al zonei Chioar, așa cum apare în cercetarea „Graiul, etnografia și folclorul Zonei Chioar”, realizată în anul 1983;

■ Stratanovska Natalia (Ministerul de Afaceri Externe al Ucrainei) - Unele aspecte lingvistice ale traducerii documentelor diplomatice cu referire la traducerea Convenției consulare între România și Ucraina;

■ Iulia Mărgărit (Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - A. Rosetti”, București) - Trăsăturile arhaice din limba comunităților românești din estul Bugului (îndeosebi cu privire la lexic);

■ Rodica Cristina Țurcanu (Universitatea de Nord, Baia Mare) - „Dragă vere din Hălchiu einen Brief ich heut Dir scriu...” - o privire etnosociolingvistică asupra unui produs de folclor nou bilingv român-german din zona Brașov;

■ Mihaela Munteanu Siserman, Nicoleta Feier (Universitatea de Nord, Baia Mare) - Structurile lingvistice și nucleele arhaice ale povestirii: premise pentru o analiză comparativă (franceză-română);

■ Silvia Pitiriciu (Universitatea din Craiova) - Elemente de origine arabă în terminologia matematică;

■ Ala Sainenco (Universitatea de Stat „Alec Russo”, Bălți, Republica Moldova) - Interferențe lingvistice în comunitățile multietnice;

■ Adela Stancu (Universitatea din Craiova) - Neologisme de origine franceză în frazeologismele arhaice;

■ Georgeta Corniță (Universitatea de Nord, Baia Mare) - Studiul sensurilor retorice ale expresiei mimice în satul maramureșean;

■ Adelina Iliescu (Centrul universitar Drobeta Turnu Severin) - Considerații teoretice asupra categoriilor antroponimice *poreclă* și *nume*.

Adam Puslojič în Maramureș

Simona DUMUȚA

ADAM PUSLOJIČ
- fișă de autor -

Repere biografice:

Născut într-o zi de martie a anului 1943, în Serbia, la Cobișnița, pe Valea Timocului, primii ani de școală îi face în satul natal, iar liceul la Negotin. Urmează apoi cursurile Facultății de Filologie de la Belgrad.

În anul 1962, la un Festival de poezie, îl întâlnește pe Nichita Stănescu, de care îl va lega o lungă și durabilă prietenie.

În anul 1963 debutează cu poezie și traduceri în revistele „Razvitak” și „Vidici”.

În anul 1967 îi apare primul volum de versuri „Postoji zemlja” („Există pământ”). Doi ani mai târziu, traduce și publică versuri de Marin Sorescu. Are publicate până în prezent peste 25 de volume în limba sârbă și 11 în limba română. Este tradus în mai multe limbi.

Crescut de bunicii din partea tatălui (mort în război), valahi la origine, ia contact încă din copilărie cu limba română, dar educația școlară o va primi în limba sârbă. Abia mai târziu, când descoperă literatura română și poezia în special, își perfecționează cunoștințele de limbă, mai ales prin lecturi.

A tradus peste 60 de volume, din operele unor scriitori români ca: Marin Sorescu, Lucian Blaga, Tudor Arghezi, George Bacovia, Geo Bogza, Ioan Flora, Petre Stoica și, bineînțeles, Nichita Stănescu.

În 1995, la 51 de ani, scrie prima sa carte în limba română, intitulată „Plâng, nu plâng”.

Este fondator și inițiator al unor asociații literare și grupări artistice precum „Laboratorul literar 9”, Asociația de creație „Frăția Sârbo-Română” sau

„Eu am simțit un dor față de limba română atunci când am înțeles și am început să o iubesc și am început să pricep poezia română. [...] Abia atunci când am citit primele poeme adevărate, scrise într-o limbă română puternică și luminoasă, atunci mi s-a deschis o ușă a destinului și un dor imens față de limba și poezia română.” (Adam Puslojič)

Acest monument de dragoste și atașament pentru poezia română, poetul sârb Adam Puslojič, a poposit de curând în Maramureș.

Vineri, 30 mai, la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” din Baia Mare, a fost organizată lansarea cărții domniei sale: „Hai să vorbim (poeme mai noi)”, apărută la Editura Princeps Edit, Iași, 2008, a cărții poetului Gheorghe Pârja: „Poeme din vremea lui Adam”, Editura Echim, Sighetu Marmației, 2007 și a cărții altui poet sârb, Radomir Andric: „Umbre vespérale”, Editura Limes, Cluj Napoca, 2008.

Ceea ce a urmat însă, a fost mai mult decât ceea ce implică în mod obișnuit lansarea unor cărți, a fost o fascinantă întâlnire, o electrizantă reuniune a poetului Adam Puslojič cu cei care îl cunoșteau deja și cu cei care au dorit să-l cunoască. Mai mult chiar, a fost o veritabilă împărțire a amintirilor despre Nichita Stănescu, marele său model poetic.

Pe „scena” evenimentului moderat de dr. Teodor Ardelean, directorul bibliotecii, au luat cuvântul: scriitorul Gheorghe Pârja, redactor-șef la „Graiul Maramureșului”, scriitorul George Vulturescu, directorul Direcției pentru Cultură Satu Mare, conf. univ. dr. Gheorghe Mihai Bârlea, poetul Ion Mureșan și alții. Într-o atmosferă destinsă, s-a dat frâu liber amintirilor, vorbelor frumoase, trăirilor pline de emoție, poemelor inspirate, iar în „rolul” de „erou principal” a fost Adam Puslojič, personajul fantastic al spațiului nostru dunărean, cum îl definește Eugen Simion, iar publicul prezent a fost cel mai câștigat, deoarece, de la această „piesă”, a plecat îmbogățit de trăirile pe care Adam Puslojič le stârnește de fiecare dată, de amintirile dragi despre Nichita, de toată frumusețea poeziei pe care o emană acest poet-vrăjitor de suflete.

Biografia poetului a fost creionată în câteva fraze de dr. Teodor Ardelean, remarcând mai întâi „infinita și serioasa răbdare” cu care Adam Puslojič a venit „către patria limbii române”.

Poetul Gheorghe Pârja a vorbit de o vocație a prieteniei la Adam Puslojič, despre felul prudent în care își deschide sufletul, dăruind și pretinzând să i se răspundă cu aceeași monedă a prieteniei, socotindu-l, dealtfel, „un trimis special al memoriei lui Nichita”, iar prietenia dintre cei doi poeți - „consecventă și fără de sfârșit”. „Adam a dus memoria lui Nichita în Serbia și cu aceeași forță și rigoare a întors-o înspre România”, a mai adăugat Gheorghe Pârja, cel care a organizat manifestarea și pe care îl leagă o veche prietenie de poetul sârb, prietenie „concretizată mai întâi într-o carte” intitulată „Sub podul lui

Adam Puslojič înconjurat de Teodor Ardelean, Ioan Mureșan, Gheorghe Pârja, George Vulturescu. Baia Mare, 30 mai 2008

Apollodor - despre Nichita Stănescu și alți poeți din lume” (Gheorghe Pârja în dialog deschis cu Adam Puslojič), volum apărut la Editura Du Style, București, în 1998, în care cei doi autori încearcă o încadrare în tipar a biografiei întâlnirilor și prieteniei dintre Adam Puslojič și Nichita Stănescu.

„Peste noi toți există o stea adevărată și românească, numită Mihai Eminescu” a spus Adam Puslojič, evocându-i generic pe toți marii poeți care i-au călăuzit devenirea în poezia română, precizând din capul locului că nu face „propagandă” și „elogiu”, dezvăluindu-și sincer admirația și prețuirea pentru poezii și artiștii români. „Numai pentru că există Eminescu, Nichita Stănescu, Blaga, Brâncuși, Arghezi, Marin Sorescu, poporului român îi poate fi iertat orice”, a mai spus poetul, împărtășind asistenței satisfacția și bucuria de a fi fost de față când Nichita Stănescu a scris 500 de poeme, 10% din opera sa, sau când, cu atâta naturaleză, poetul român i-a recitat de o mie de ori, în o mie de feluri, „Oadă în metru antic” de Mihai Eminescu: „Când a început, nu i-a trecut lui prin cap să fie chiar o mie. A început să spună de 10 ori, de 20 de ori, dar până la urmă mi-a spus: „bătrâne, tu tragi linioară și, când ajungem la 999, îmi spui”, și așa, după 12 ore, i-am spus: „Nichita, 999!”. Și el a dispărut - vedeți, Nichita a fost într-adevăr un poet național, atât de mult l-a respectat pe maestrul Eminescu - a venit în 5-6 minute îmbrăcat într-o cămașă albă, a făcut un gest sublim, se plimba prin cameră ca un rege, domnitorul poeziei românești, foarte natural dar într-un fel cosmic, de fapt a spus fără cuvinte „Oadă în metru antic”...

Au fost evocate multe astfel de momente deosebite, amintiri prețioase despre Nichita Stănescu, presărate cu poeme spuse spontan, care s-au încadrat perfect în atmosfera emoționantă creată de nostalgia vremurilor când „îngerul blond” se afla printre prieteni.

„Cuvântul esențial care ne unește pe noi aici este Maramureșul”, a mai spus poetul mărturisindu-și dragostea față de aceste locuri. La fel și Nichita a fost atras și îndrăgostit de Maramureș, aici se simțea ca acasă la el, la Ploiești, „dar la un Ploiești mai străvechi, mai inspirativ”.

„Unde este Adam, se creează o magie extraordinară”, a catalogat George Vulturescu întâlnirea, referindu-se la felul cum Adam Puslojič știe să adune atâția oameni în jurul lui, la atracția pe care acesta o exercită prin felul lui de a fi, iar pe cei prezenți i-a făcut să reflecteze la faptul că sunt „martorii unui lanț al poeziei”: „gândiți-vă la ochii lui Nichita Stănescu care l-au văzut pe Arghezi, gândiți-vă la ochii lui Arghezi care l-au văzut pe Eminescu și gândiți-vă că toți aceștia sunt aduși de ochii lui Adam”.

În final, iubitorii de poezie și-au așteptat rândul la autografele și originalele dedicații ale poetului așternute pe cărțile sale.

„Noi însă, luăm, nu știi de ce, acest gest de destin al lui Adam Puslojič ca pe ceva natural. Ca și cum acest om, după o viață trăită în limba sârbă, trebuia să se nască și în limba noastră și să o ia de la capăt, urcând pe această Golgotă a poezilor, care este limba română.” - Răzvan Voncu, în prefața volumului „Hai să vorbim (poeme mai noi)”.

„Clocotrismul” - mișcare literară de avangardă a poeziei sârbești din anii '70, „o mică școală poetică”, cum o numește Eugen Simion. A avut un rol esențial în promovarea scriitorilor români și a literaturii române în Serbia, în special a lui Nichita Stănescu, pe care îl propune, împreună cu alți scriitori sârbi, pentru Premiul Nobel.

Personalitate culturală recunoscută în Serbia și România, poetul și traducătorul Adam Puslojič a fost distins cu numeroase premii și distincții. Este secretar general al Uniunii Scriitorilor din Serbia, membru activ al Uniunii Scriitorilor din România, Doctor Honoris Causa al Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad și membru de onoare al Academiei Române.

Lucrări publicate în limba română:

Pasărea dezaripată, traducere Nichita Stănescu, București, 1972;

Apă de băut, traducere Nichita Stănescu și Ioan Flora, București, 1986;

Nu-mi amintesc prea bine, bunul meu prieten, traducere Ioan Flora, Pancevo, 1986;

Plâng, nu plâng, Timișoara, 1995;

Adaos, București, 1997;

Gradul zero al poeziei - Nulți stepen poezije, ed. bilingvă, traducere Nichita Stănescu și Ioan Flora, Timișoara, 1998;

Sub podul lui Apollodor. Despre Nichita Stănescu și alți poeți din lume (Gheorghe Pârja în dialog deschis cu Adam Puslojič), București, 1998;

Versuri din mers, București, 2003;

Trimitor la vise, Craiova, 2005;

Muritori, ce-i cu voi? sau *Bunavestire de Ipotești*, Ipotești, 2007;

Hai să vorbim (poeme mai noi), Iași, 2008.

Apoteoza – Felix Romuliana

Gheorghe PÂRJA

Am ajuns în Valea Timocului. Bunul meu prieten, poetul, traducătorul, academicianul Adam Puslojič, mi-a sugerat să văd neapărat Felix Romuliana. De la Negotin, orașul cochet prins în harta sufletului meu de o vreme încoace, străbatem vreo cincizeci de kilometri până în acest miracol al lumii antice despre care nu știam aproape nimic. Impresionantă privește cu temelie veche! Mă întâmpină domnul Bora Vasilevici, directorul complexului. Ne rotim, ca după un soare ascuns. Adam, cu barba lui de apostol, ar dori să cuprindă milenii într-o singură zi. Felix Romuliana mă așează într-o taină a istoriei. Ceva din vorba veche, săpată pe templul lui Apollo: Gnoti seauton, cunoaște-te pe tine însuși! Nici măcar acest înțeles nu-l mai pot ști. Domnul Bora începe povestea acestui loc. Un spațiu de adorație pentru oricine se întoarce la izvoarele vremilor.

Pe teritoriul Serbiei actuale, între secolele II și IV s-au născut 17 împărați romani. Doi sunt cei mai importanți: Galerius, care a ridicat această măreție antică și marele împărat Constantin. Care se știe că a dat edictul de la Milano, în anul 313, prin care începe creștinarea. Serbia, acum, face eforturi să-și dovedească pentru ea această realitate istorică. Dar mai ales să afle și lumea. Mi se arată o hartă a Serbiei cu localitățile unde s-au născut cei 17 imperatori. Cu marile drumuri romane.

Cum a început marea descoperire?

Bora Vasilevici, directorul complexului, rupe pe românește. Preferă limba sârbă pentru acuratețea informației. Adam ne deslușește înțelesul. Descoperirile au început prin anul 1953. Dar neliniști pentru acest loc uluitor al lumii antice s-au manifestat prin 1864, când Franz Kain, un austriac vestit care a poposit pe aceste locuri, a avut o viziune a existenței marelui palat. A făcut un desen, rod al imaginației teribile. Austriacul simțea că stă pe un mare edificiu. Credea că a fost un lagăr militar roman. După aproape un secol, prin 1953 au început săpăturile. Lucrare amplă. An după an, pământul era înlăturat. Se profilau zidurile unei mari cetăți. Rând pe rând, săpătorii scoteau la lumină din somnul istoriei, sculpturi, colonade. Dar mai ales vestitul mozaic.

Romula, mama lui Galerius, a venit din Dacia

În 1984 a fost descoperită inscripția: **Felix Romuliana** de marele arheolog sârb Dragoslav Sevic. Atunci s-a întâmplat revelația. S-a dovedit că mama împăratului Galerius a fost Romula și a venit din Dacia, prin anul 250. Ea s-a căsătorit cu un păstor și a născut un fecior care purta numele de Maximus. El a plecat la 15 ani spre Roma. S-a înrolat în armată și a avut o carieră incredibilă. Prin 293 avea gradul de general. În acel an împăratul Dioclețian, care era născut la Split, a inventat formula de conducere: tetrarhia. Galerius Maximus a devenit al doilea dintre cei patru. Repede Galerius a fost uns Cezar. În 305, când Dioclețian s-a retras de la conducerea imperiului, Galerius a devenit Augustus, dându-i pe fiica Valeria de soție.

De ce a ridicat Galerius Felix Romuliana?

Marele palat imperial a fost închinat mamei sale, Romula. Credea că, după douăzeci de ani de împărăție, se va retrage pe Valea Timocului pentru a trăi în liniște. Dar liniște nu a avut. A murit în 311 în preajma orașului Sofia de astăzi. A fost adus la Felix Romuliana și ridicat prin ritualul de apoteoză

Ruinele palatului Felix Romuliana

spre zei. După aceea vine creștinismul. Specialiștii sârbi îmi spun, ceea ce lumea nu prea știe, că în 311 Galerius a dat primul edict de toleranță a creștinismului. Edictul nu a prins viață deoarece el a fost semnat în aprilie, iar în mai Galerius a murit. Aici s-ar găsi impulsul împăratului Constantin, pentru Edictul de la Milano.

Așa ceva nu mai există în vechea lume romană, îmi spune domnul Bora, să fie laolaltă și cetate și templu. Este o privește măreață, palatul imperial, templul lui Jupiter, templul Cybelei. Palatul se întinde pe cinci hectare. Intrarea principală era dinspre Răsărit. De mare preț istoric sunt sculpturile descoperite dar mai ales mozaicul. Capul lui Galerius este sculptat în portif roșu adus din Egipt. Hercul este din marmură din insula grecească Procon. Rând pe rând am trecut pe la absida lui Galerius, sala de reședință, grădina prin care se plimba împăratul cu prietenii. La templul zeiței Cybela a slujit ca vestală mama Romula, venită din Dacia. Apoi altarul pentru sacrificii. Stela funerară. Pe cal este însuși Galerius, purtând o căciulă pentru tetrarhi. Chipul leului care a ucis un țap, ca simbol al Răsăritului. Fragmente de capiteli și arhitrave. O lume scoasă la lumină de arheologii sârbi. Complexul este monument UNESCO, fiind considerat un loc unic de construcție tradițională romană. Felix Romuliana mi-a inspirat evlavie. Aplecarea genunchiului în fața duratei. Am ascultat duhul istoriei. Lumina ei nevăzută. Drumuri ale destinului. Zei, eroi, împărați. Aflu că doar o treime din marea așezare antică este pusă în lumină. Restul este încă sub pajiște verde. Îmi închipui alte colonade, alte temple, alte statui care sunt sufocate încă de pământ. Cu evlavie am oficiat întâlnirea cu memoria antică.

Ne retragem de la Felix Romuliana grupul care am fost în adorație. Ne aducem aminte de cele două dinastii în care s-au împărțit cei de la Felix Romuliana: herculienii dinspre Apus și jupiterienii dinspre Răsărit. Da, am trăit apoteoza, la Felix Romuliana. Vedem pământul, cerul și trecutul.

(Articol preluat din „Grăiul Maramureșului”,
24 iulie 2008)

Retrospectiva anilor 1900-2008

Petrovasâla - Emigrările petroviceniilor

Traian TRIFU CĂTA

Redactor șef al revistei „Familia”, Petrovasâla, Serbia

Odată cu apariția revistei „Familia”, (1994) încă de la primele numere, redactorul Traian Căta se ocupă cu problematica emigrării petroviceniilor pe continentele lumii. Un studiu adevărat apare în colecția revistei „Familia” pe anii 1994-2008.

Primele emigrări ale petroviceniilor au fost pe la începutul secolului XX când în jur de 100 persoane trec oceanul în intervale diferite de timp (începând cu anul 1905 și până după primul război mondial).

Au plecat cu diferite vapoare: „Saxonia”, „Slavonia”, „Alice”, „Kaiserin Auguste”, „Victoria”, „Franconia”, „Carmania”, „Pannonia”, „Graf Waldersee”, „Carpathia”, „America”, „George Washington”, „Ultonia”, „Laconia”, „Caronia”, „Majestic”...¹

Porturile din care au plecat petroviceni și alți emigranți au fost: Fiume, Hamburg, Trieste, Cherbourg France, Bremen... Au ajuns în America pe vapoare, în condiții anevoioase, stabilindu-se într-o lume cu totul nouă, necunoscută de ei până atunci.

Un mare flux de emigranți spre America, în primele două decenii ale secolului XX, se observă și în creațiile literare ale scriitorului petroviceni Alexandru Țințariu, cel mai constant colaborator la „Poporul român” care a fost una dintre cele mai îndrăgite (citite) gazete între românii bănățeni, înainte de primul război mondial, apărută la Budapesta. Între anii 1903-1914 are numeroase și importante contribuții despre Petrovasâla. Subiectele sunt luate din lumea reală a epocii.²

Din alte surse de informare găsim că, începând cu anul 1912 și mai târziu, emigrează în Canada și S.U.A. numai bărbați, din cauza primului război mondial: Jifcu, Bierașu, Gorui, Răgia, Cârstei, Topală, Jivan, Tărăță și mulți alții. Se amintesc familiile care au emigrat în anul 1906: Draxin, Cârjău și Momir.³

În perioada după primul război mondial (1920-1930) persistă un val de emigranți petroviceni pe continentul american. Pieruță Topală emigrează și, în 2-3 mai 1926, ajunge în America. Acolo îi întâlnește pe Tică Căcina, Stefa Musta, Marcu Răgia, Tică Vrețiu, Savu Pența, Chentă Secheșan Petru și Tita Pența care erau acolo deja din anul 1907.⁴

Din Petrovasâla, cu Pieruță Topală, au mai plecat con-

sătenii: Pera Vrețiu, Lică Gâscă și Roman Jifcu. Pe meleagurile Canadei, în anul 1926, Pieruță îi întâlnește pe consătenii lui și anume pe Todor Susa, iar la Windsor pe Pătru Vesei, Tică și Ghiță Cizmașu.⁵

În anul 1922, Trincu Militariu cu soția Răfina și copiii Sofica și Petru au emigrat în S.U.A. în orașul Detroit. Acolo se întâlnesc cu numeroși români de pretutindeni. Fiica Stela a lui Lică și Persa Barbu se căsătorește în anul 1930 cu Trifu Militariu și împreună emigrează în S.U.A.⁶

În perioada 1927-1929, din nou emigrează un șir de familii și anume: Traian Barbu ajunge în Canada în anul 1928, fiul George Barbu cu mamă-sa Alexandra și sora Elena emigrează în Canada, în anul 1929, apoi familiile Ion Omoreanu-Mica, Jifcu, Mităr, Susa, Cruciu, Răgia, Golea, (Pavici) și altele.

În perioada anilor 1929-1939, în Canada și S.U.A. a avut loc criza economică (depression), erau anii treizeci - „anii flămânzi”. Petroviceni călătoreau cu vagoanele (ciumpa) dintr-o parte sau alta a Canadei.

În căutare de lucru, George Barbu își amintește de Cola Mităr, Nicolae Iva (Secheșan), vecini care-i vizitau apoi pe frații Buna și Tică Rusu, care erau veniți singuri, fără familie. În anii 1930-1931, locuia împreună cu Tică Bojin, Ion Omoreanu cu Sofia și Cola Jivan.⁷

Se amintește că în anul 1936 erau mai mulți petroviceni în Hamilton și locuiau câte 4 familii într-o casă: Barbu, Ghiță Nicolici (Cruciu) și mama Coana, Ion Omoreanu (Vidu) și Sofia cu fetița Elena, Tică Giula cu Sofia.⁸

În perioada crizei economice din Canada și America, 1929-1939, deși duc o viață grea, rămân acolo, iar din cauza celui de-al doilea război mondial nu se mai înapoiază acasă.

După terminarea războiului urmează o perioadă grea pentru țărani, în general, iar vremurile grele, treptat, îndreaptă gândurile petroviceniilor undeva peste Atlantic, atașându-se familiilor plecate mai de demult.

Aceste emigrări nu erau ușoare și inimile lor mereu le dictau să-și îndrepte gândurile spre cei de acasă. În anul 1956, emigrează Ghiță Omoreanu cu familia, în Canada. Procesul de emigrare continuă și în anii '50, spre a se intensifica prin anii '60-'70. La începutul anilor '60, numeroși petroviceni trec

1 www.ellisland.org

2 Alexandru Țințariu, colaborator la «Poporul român», Ioan Cipu, „Familia”, Vladimirovaț-Petrovasâla, iulie-septembrie 2005, nr. 5-6(58-59), p. 4, 5.

3 Picnicul petroviceniilor din Canada, Ghiță Crastăi, „Familia”, Vladimirovaț-Petrovasâla, iunie 1995, nr. 6, p. 1.

4 Petru (Pieruță Topală), Petru Trifu-Puiu, „Familia”, Vladimirovaț-Petrovasâla, septembrie 1995, nr. 7.

5 ibidem

6 Familia Militariu în memoria petroviceniilor plecați de acasă, ing. dipl. Traian Trifu Căta, „Familia”, Vladimirovaț-Petrovasâla, iunie 1995, nr. 6, p. 3.

7 Criza economică în Canada și S.U.A. (1929-1939) și suferințele petroviceniilor în acești ani, George Barbu, „Familia”, Vladimirovaț-Petrovasâla, decembrie 1995, nr. 8, p. 3.

8 ibidem

clandestin granița spre Italia. Rămân scurt timp în centrul de emigranți, în câmpul din Trieste iar apoi sunt repartizați mai departe, în alte centre din Italia precum Latina, Capua, unii ajungând și la Roma. După o perioadă de câteva luni sau și până la un an, pleacă peste ocean cu vaporul, tot spre petrovicenii care îi vor sprijini și ajuta la început. Cum spune zicala: „Când ajung în America și Canada, român pe român se caută”.

Petrovicenii treceau granița clandestin în grupuri mari și familiale. În sat, numărul de locuitori s-a micșorat simțitor, căci zeci de familii sau membri ai familiilor, în cea mai mare taină, au părăsit satul. Unii au trecut granița singuri iar alții i-au plătit pe italieni ca să-i treacă. Cei care s-au decis să meargă în America trebuiau să-și întregască familia, în Canada emigranții puteau să plece și fără membrii familiei. Numeroși emigranți petroviceni au avut invitații cu garanție și chiar bilete plătite de către rude sau familii din Canada sau S.U.A. Cei care n-au avut garanții și invitații de la membrii familiei sau rude au mers acolo unde aveau nevoie de ei în Canada.

Majoritatea emigranților au dorit să plece spre continentul american, mai puțin spre Australia și în urmă spre țările scandinave și alte țări din Europa. Statul iugoslav, prin anii 1962-1963, a început să elibereze pașapoarte unor cetățeni și atunci aceia nu mai treceau clandestin granița spre Italia. Ajungând în Italia, aruncau pașaportul și se anunțau în câmpurile cu emigranți.¹ Tot prin anii '60 s-a plecat spre continentul american și cu avionul, din Italia.

Alți emigranți din câmpuri, care n-au avut invitații și garanții din Canada sau S.U.A. de la rude, instituții, societăți, biserici, fabrici etc., au plecat spre Suedia, Germania și alte țări din Europa.²

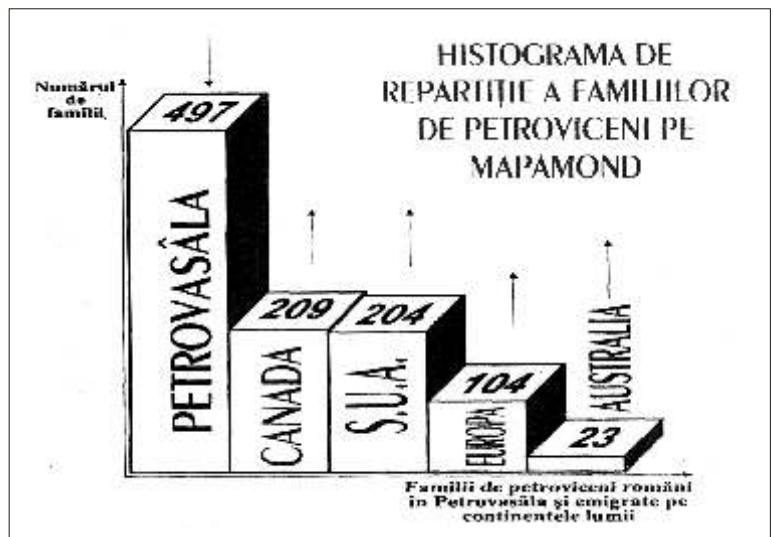
Toți petrovicenii au plecat cu gândul și cântecul de înstrăinare:

„Și mă duc pe un an sau doi,
Să fac bani și să vin 'napoi”

Însă nu s-au mai înapoiat acasă. Unii au revenit, dar totuși s-au întors în țările lor adoptive. Doar câteva familii, pensionari, au revenit acasă să-și petreacă amurgul vieții.

Lung este șirul de emigranți petroviceni, zeci și zeci de familii care treceau granița clandestin și cu toții s-au întâlnit în câmpurile de emigranți prin anii 1961-1962, și anume: Traian Gemanțu cu soția Steluța Gemanțu, Pieruță Cijmașu, Ionel Ciodran, Ionel Topală, Ticăluță Bosa, Petrică Topală, Maria Lupu, Ana Bosa, Bobița Topală, Sabina Pența, Petrică Cecău cu copiii Peicu, Ion Velici-Pisli, Petrică Bercia cu familia, Șteflea Trifu (Cițu Băcicanu) cu familia, Pavel Glăvan, Licuță Pența (moalăru), Traian Mioșcu (Morun), Ioniță Ciodran, Petrică Cruciu, Petru Pavici (Pieruță Golia)...³

Tot în anul 1962 găsim petroviceni în câmpul din Trieste, care au plecat în Franța: Trifu Căta (Tincă), Sev

Țânțari, Laie Chișărau, Ilie Musta-Lică lu Ion Moaisă Covaciu, Nicolae Vâlcu...⁴

Din câmpul din Latina, în anii 1962-1963, enumerăm câțiva din numeroșii petroviceni: Tami Căta, Persuica Cruciu cu fiul Giorgiță Cruciu-Nicolița, Ticăluță Costoni, Ticăluță Gâgiu, Persa Ciodran cu soțul Ioniță, Lenuța Clicean împreună cu soțul Nicu, Ghiță Cijmașu, Ghiță Susa (Ciodran), Pieruță Birgean, familia Clicean, Aurel Pența cu fiul Dafin...

În câmpul din Capua, în același an, figurează și familia Petrică Ambruș cu Minuța și fiul Ionel, Livia Căta...

În anul 1963 pleacă și unica familie spre Răsărit în Ucraina și anume Dusan și Ana Nica cu fiii Petru și Dusan.

Tot un șir lung de emigranți petroviceni în câmpurile din Italia au fost și în anul 1965: Adam și Ana Crăciun-Glăvan cu fiica Persa, Maria Bercea, Lenuța Șteflea (Băcicanu), Ionel Olar, Ionel Manciu, Giorgiță Bacuie, familia Costoni (Tică, Piersuica, Păun, Anuța, Persa și Păunița), Nicu Radia cu soția și fiicele Sofia, Stela și Doina, Nicu Roșu... Așadar emigrările continuă până-n anii '70 cu aceeași dinamică. Prin anii '70-'90 procesul de emigrare a petrovicenilor spre continentul american persistă. Pe de altă parte, prin anii '70-'80 foarte ușor se găsesc posturi de muncă în Europa de Apus și petrovicenii continuă să plece la așa numita „muncă provizorie” în Elveția, Germania, Austria, Franța, Suedia.

Odată cu începutul destrămării țării noastre, odată cu criza economică, cu inflația galopantă de la începutul ultimului deceniu al mileniului II, din nou apare un puternic flux de emigranți spre Canada. Tensiunea războiului, salariile mici, fac să emigreze în genere tinere familii, unele au plecat cu toți membrii lor. În ceea ce privește altele, a plecat doar câte unul, ceea ce le-a asigurat o garanție la ambasade, pentru obținerea vizelor de intrare în Canada sau America, copiii rămânând acasă.⁵ În perioada amintită, 1990-2000, unii tineri pleacă pe continentul american, încheind căsătorii cu persoane aflate acolo. Din cauza vremurilor vitrege, găsim printre emigranți numeroși intelectuali cu pregătire medie și superioară. Au

1 *Emigrările petrovicenilor, cu privire la emigrările în Canada și S.U.A.*, ing. dipl. Traian Căta, „Familia”, Vladimirovaț-Petrovasăla, iunie 1996, nr. 10, p. 2.

2 *Emigrarea petrovicenilor în Europa*, ing. dipl. Traian Trifu Căta, „Familia”, Vladimirovaț-Petrovasăla, aprilie, 1996, nr. 9, p. 2.

3 *Traian Gemanțu în valul primilor emigranți din anii '60*, Traian Trifu Căta, „Familia”, Vladimirovaț - Petrovasăla, septembrie-decembrie, 2007, nr. 7-8 (76-77), p. 9.

4 *Aduceri aminte-emigrări*, „Familia”, Vladimirovaț - Petrovasăla, iunie 2002, nr. 2 (35), p. 4.

5 *Emigrările petrovicenilor (cuprinse în perioada 1991-1998)*, ing. dipl. Traian Trifu Căta, „Familia”, iunie 1999, nr. 2 (22), p. 3.

Canada

Windsor - 20
 Wardsville - 1
 Woodstock - 2
 Princeton - 6
 Timmins - 1
 Hamilton - 82
 Burlington - 3
 Kitchener - 95
 British Columbia - 1
 Montreal - 2
 Vancouver - 1
 Toronto - 1
 Goderich - 2

Total: 217 familii**S.U.A.**

New York - 109
 Philadelphia - 7
 Detroit - 27
 Ohio (Cleveland) - 7
 Chicago - 20
 Florida - 8
 Colorado - 1
 Arizona - 8
 Los Angeles - 9
 San Diego (Ca) - 4
 New Jersey - 1

South Carolina - 2

Indiana - 1

Minnesota - 1

America Latină:

Venezuela - 1

Argentina - 4

Total: 210 familii**Europa**

Suedia - 50

Franța - 8

Austria - 8

Italia - 2

Cipru - 1

Elveția - 10

Germania - 10

Finlanda - 1

Danemarca - 12

Ucraina - 2

Rusia - 1

Norvegia - 1

Total: 106 familii**Australia:**

Melbourne-15

Brisbane-8

Total: 23 familii

existat și familii care au plecat în S.U.A. în urma tragerii la sorți, dacă le surâdea norocul.

Dinamica emigrării în ultimul deceniu al mileniului II este următoarea: în Canada au emigrat 20 de familii, în S.U.A. - 8 familii, în Australia - 3 familii, în Europa - 2 familii. Pe lângă aceste 33 de familii, au emigrat încă 13 familii, care aveau deja membri în Canada.

În intervalul de timp 2001-2008 au emigrat 9 familii (și încă o familie emigrează în prezent spre membrii ei din Canada), după cum urmează: în Canada - 5 familii, în S.U.A. - 3 familii, în Europa - 1 familie.

Petrovicenii sunt dispersați în zeci de orașe de pe continentele lumii. Histograma de repartiție pe mapamond a familiilor emigrate până-n jumătatea anului 1999 înlesnește tuturor înțelegerea mai bună a acestui proces de emigrare, care persistă de mai bine de un secol la Petrovasâla.¹

De la jumătatea anului 1999 până la începutul anului 2008 au emigrat 16 familii de petroviceni din care: în Canada - 8 familii, S.U.A. - 6 familii, Europa - 2 familii, iar 2 familii s-au alăturat membrilor deja stabiliți în Canada.

Note: În tabelul alăturat sunt cuprinse familiile care au emigrat până la începutul anului 2008. Datele sunt extrase din colecția revistei „Familia”, nr. 5, 6, 9, 10, Vladimirovaț - Petrovasâla.

Pe vapor, în drum spre America la începutul secolului XX, unguri, slovaci, români, sași și alte nații (Sursa: Gelu Neamțu, Ciobani români în Montana, Statele Unite ale Americii 1907-1913)

1 Emigrările petrovicenilor, ing. dipl. Traian Trifu Căta, „Familia”, Vladimirovaț-Petrovasâla, iunie 1999, nr. 2 (22), p. 2-3.

Petrecându-l cu gândul cel bun și cu pioasă recunoștință pe Părintele Ioan Iovan de la Mănăstirea Recea - Mureș

Drd. Stelian GOMBOȘ

În urmă cu ceva timp am fost la Mănăstirea Recea – acest veritabil tezaur al spiritualității ortodoxe și a celei românești autentice. Am fost de foarte multe ori la această sfântă așezare, care cuprinde atâtea comori ale spiritualității noastre eterne, românești și ortodoxe, de fiecare dată fiind foarte impresionat de toate cele văzute și auzite în acest loc sfânt - în care trebuie să ne lepădăm de încălțăminta netrebniceii și a cerbiciei noastre! Acolo am văzut încununarea întregii activități și osteneli purtată de către obștea acestui complex monastic de-a lungul anilor, de la înființarea lui în 1991 și până acum, osteneală ce a stat, îndeosebi pe umerii **Părintelui Ioan Iovan - Duhovnicul** și a Maicii Cristina Chichernea - Stareța acestei sfinte mănăstiri - două personalități care au marcat acest loc străvechi românesc al Transilvaniei și important centru de pelerinaj, punctând curgerea timpului și a spațiului nostru sacru ce alunecă spre veșnicie, cu acest pridvor al eternității și cu această anticameră a Împărăției - care este chinovia ce stă în calea diminuării și a deteriorării tradiției noastre sfinte și autentice!

De fiecare dată când am ajuns acolo am găsit o sărbătoare a întregii suflări românești transilvane care se bucură la modul cel mai sincer de izbânda Bisericii noastre strămoșești, de lucrarea și înrăurirea Bisericii sfinte a neamului nostru românesc, în această zonă care a fost de-a lungul istoriei aspru vitregită, monumentul și obiectivul acesta fiind perceput ca un triumf al nostru constatând, încă o dată dacă mai era cazul, că Dumnezeu ne-a purtat și ne poartă de grijă prin nemărginita Sa dragoste ce o are pentru noi oamenii și pentru a noastră izbăvire!

Și aici, în duhovniceasca lavră a spiritualității noastre dreptmăritoare, am stat de vorbă cu Preacuviosul **Părinte Ioan Iovan** - originar din părțile Bihorului, care a suferit martiriul închisorilor comuniste, despre **Euharistie și Mântuire**, despre necesitatea existenței acesteia într-un mod cât se poate de indispensabil, pe drumul nostru către îndumnezeire...

Sâmbătă - 17.05.2008, orele 21,00 primesc un telefon care mă înștiințează că în acea după amiază s-a născut în cer, ajungând alături de viii din cealaltă lume **Părintele Ioan** - care la 22 iunie ar fi împlinit vârsta de 86 de ani. Și atunci mi-am adus aminte și m-am gândit îndelung că **Părintele Ioan Iovan** a fost un mărturisitor al lui Hristos, care a purtat cu vrednicie jugul preoției atât în vremea regimului comunist, înfruntând 9 ani de temniță, cât și după anul 1990, de când a slujit ca preot și duhovnic la această sfântă mănăstire. IPS Părinte Andrei - Arhiepiscopul Alba Iuliei, a spus despre **Părintele Ioan**: „A fost un mărturisitor al lui Hristos. Cu orice risc și-a exprimat

crezul său, fiind un mare misionar. Misiunea lui și-a întemeiat-o datorită convingerii pe care o avea, și anume că se poate regenera viața noastră duhovnicească printr-o regăsire a comuniunii cu Hristos în Sfânta Euharistie. A fost un misionar care l-a propovăduit pe Domnul Hristos Euharistic, iar noi nădăjduim că Domnul Hristos îl va face părtaș al ospățului credinței cel veșnic”.

Ce să mai zic într-o astfel de situație: că în ultima vreme am petrecut destul de mulți părinți duhovnicești, mai cu seamă în ultimii doi ani și iată acum a sosit ceasul să facem același lucru și cu **Părintele Ioan** - care va rămâne în amintirea și în conștiința noastră cu multe învățături și fapte minunate, printre care, la loc de frunte stă aceea că a încurajat și ajutat o mulțime de tineri teologi să se pregătească pentru apărarea și promovarea credinței ortodoxe în anii grei ai diktaturii comuniste. A fost în același timp un bun păstrător al Tradiției și un păstor

receptiv la noile probleme apărute în societate. Era elegant și ordonat, ospitalier și erudit. Un preot distins al cultului ortodox și un om al culturii înțelepte, un slujitor al Bisericii și al poporului român. Apoi mai rămâne în sufletul nostru prin caracterul, onoarea și demnitatea lui, apoi prin vocea sa caldă, dar în același timp hotărâtă și fermă; după aceea prin cultura teologică, și nu numai, cu care a fost înzestrat datorită muncii și tenacității prea cuvioșiei sale; prin luciditatea și spiritul său critic însoțit de foarte multă înțelegere și condescendență; prin spiritul de disciplină, în primul rând cu el însuși, de rigoare academică, doctrinară, liturgică și canonică revelată cu fiecare slujire a sa ori cu fiecare predică sau cuvântare, susținute într-un mod foarte coerent și elevat, în diferite împrejurări și cu diferite ocazii; prin comportamentul, felul său de a fi și de a se raporta la semenii săi, la fiecare în parte într-un mod deosebit și unic, fiind foarte respectuos, accesibil și deschis, toate acestea ducând la descoperirea în persoana sa a eticii bunului simț, pe care a cultivat-o de-a lungul întregii sale vieți și care astăzi o întâlnești tot mai rar! **Părintele Ioan Iovan** a mai avut și calitatea de a fi un om de o sinceritate, discreție și modestie ieșite din comun, care mi-au inspirat foarte multă încredere, confort sufletească și dragoste față de valorile perene ale spiritualității și culturii noastre autentice!

Și, ca o exemplificare concretă în acest sens, ne vom aduce aminte de folositoarele sesiuni ale Universității de Vară conduse de către Părintele Ioan și distinsul Părinte Profesor de Morală și Spiritualitate profund ortodoxă și autentic românescă Ilie Moldovan - toate sub auspiciile călăuzitoare ale vrednicului de pomenire ierarh și slujitor fidel al Bisericii noastre din perioada interbelică - Episcopul Nicolae Popoviciu

al Oradiei. De aceea, aici și acum, mă gândeam și la vestita Academie Teologică și Duhovnicească de la Mănăstirea „Sfântul Constantin Brâncoveanu” din Ținutul Făgărașului nostru transilvan, ctitorită de mitropolitul și cărturarul de pie memorie Dr. Antonie Plămădeală al Ardealului, la rosturile și importanța ei, care au fost preluate și dezvoltate și de către această soră a ei - Academia Spirituală „Episcop Dr. Nicolae Popoviciu - Martirul și Mucenicul Credinței” de la Sfânta Mănăstire Recea – unde, iată, a mai viețuit unul dintre apropiații, discipolii și ucenicii cei iubiți ai vrednicului ierarh, în persoana **Preacuviosului Părinte Ioan**, care l-a pomenit cu atâta venerație, respect și recunoștință! Nu în ultimul rând trebuie menționat muzeul ctitorit și organizat în cinstea aceleuiași distins ierarh, martir și slujitor al bisericii din perioada interbelică - Episcopul Nicolae Popoviciu al Oradiei...

De fiecare dată când ne întâlnim, îmi vorbea mult și profund despre anii închisorii comuniste, despre prigoana și urgia comunistă ce s-a abătut asupra neamului nostru timp de o jumătate de veac, despre anii copilăriei din satul său natal - Husasău de Criș și de consătenii lui, de „bihoreniii lui” cu care vorbea în graiul specific locurilor sale natale, de tatăl său care a fost tot slujitor al altarului, apoi de anii de studii de la Oradea și Cluj, de Episcopul care l-a hirotonit și marcat pozitiv și plenar - Nicolae al Oradiei, de împlinirile și neîmplinirile pe care le-a avut de-a lungul vieții, de realizările și bucuriile duhovnicești de care s-a împărtășit în ultimii 17 ani, la Mănăstirea Recea, și mai ales, despre **Sfânta și Dumnezeiasca Împărtășanie**, cu alte cuvinte, de prezența permanentă și pururea a Mântuitorului nostru Iisus Hristos - Euharistic în viața noastră, ca fiind condiție indispensabilă mântuirii și înveșnicirii noastre cu Domnul!

Știind, din propria-mi experiență, că fiecare întâlnire cu

Părintele Ioan a fost un prilej de mare înălțare sufletească și de sărbătoare, asemeni întâlnirilor învățăceilor cu marii filozofi ai vremii antice precum: Platon, Plotin, Socrate, Aristotel, fiindu-ne pildă demnă de urmat, de înțelepciune, abnegație și dăruire, mă (mai) gândesc ce repede îi uităm noi pe acești oameni, pe aceste personalități ale culturii și spiritualității noastre, fiindu-le prea puțin recunoscători pentru toate câte ne-au făcut și ne-au dăruit ei nouă!

Și totuși, în dimineața înmormântării și, mai cu seamă, la sfânta slujbă a participat foarte multă lume care l-a cunoscut și l-a prețuit în mod deosebit pe **părintele lor duhovnicesc - Ioan Arhimandritul!** Au fost multe coroane, multe flori, multe lacrimi pline de recunoștință și (de) nădejde că părintele s-a mutat de la moarte la viață, acolo unde nu mai este nici suferință, nici întristare, nici suspin ci viață fără de sfârșit!

Eu personal, mă simt foarte onorat de faptul că am avut fericitul prilej și marea șansă de a-l întâlni și (de) a-l cunoaște pe Părintele Ioan Iovan - mare personalitate a culturii și spiritualității acestor ținuturi, și nu numai, având convingerea și nădejdea că vom ști cu toții, pe mai departe, să ne cinstim înaintașii, potrivit meritelor și vredniciilor fiecăruia, cu toate că în aceste vremuri, prețuim mai mult pe alții de oriunde și de aiurea, căci ni se par a fi mai exotici, mai spectaculoși, mai senzaționali! Însă, rămânem convinși de faptul că ce este nobil rămâne, iar ce este ieftin, apune!

**Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească!
Veșnică să-i fie pomenirea! Amin!**

București - 19.05.2008, în ziua înmormântării Părintelui nostru Ioan, cu aleasă prețuire și multă recunoștință

UN ULTIM INTERVIU CU PĂRINTELE IOAN DE LA RECEA:

Împărtășania înseamnă câștigarea Împărăției lui Dumnezeu!

— *Este perceput Hristos ca fiind „ieri, azi și în veci Același” în lumea de astăzi, în condițiile secularizării la care, din păcate, suntem cu toții părtași, într-o mai mică sau mai mare măsură?*

— Hristos este Același, noi însă nu. Trebuie să ne apropiem mai mult de El, în sensul real, euharistic, prin învățătura Bisericii, prin Sfintele Taine și prin trăirea creștinească în sânul familiei și peste tot acolo unde locuim și ne desfășurăm activitatea, să simțim că trăiește în noi Dumnezeu. La toate acestea se poate ajunge cu ajutorul catehizării de care suntem încă foarte mulți, lipsiți.

— *Ce credeți că înțeleg oamenii de astăzi prin noțiunea de Euharistie și cum vedeți raportarea lor la acest termen teologic care reflectă o realitate duhovnicească foarte mare, de fapt, cea mai mare?*

— Mai întâi trebuie explicat termenul Euharistie, pentru ca să înțeleagă și să conștientizeze credincioșii importanța termenului și a faptului pe care el îl conține, care este ceva obligatoriu și indispensabil mântuirii.

— *Mai vedeți, astăzi, o raportare personală și autentică a credincioșilor la Sfânta Euharistie, cu alte cuvinte la Sfânta Liturghie ca fiind „Taina tainelor”?*

— În anul 1986, cu prilejul vizitei sale în România, Patriarhul Ierusalimului – Diodor, după participarea sa la mai multe Sfinte Liturghii a concluzionat că este impresionat de numărul mare de credincioși participanți, dar că este foarte trist pentru faptul că a văzut foarte puțini sau nu a văzut nici un credincios care să se împărtășească! Nu este voie să existe Liturghie fără Împărtășanie! Mie nu mi-a lipsit Liturghia și Împărtășania nici chiar în pușcărie, unde am cusut pe partea din spate a maieului, Sfântul Antimis, vinul îl aducea un medic într-o sticlă de vin tonic, pâinea și apa o rețineam din hrana și din alimentele primite și așa mai departe. Găsirea unei explicații la toată această situație ne duce cu gândul la existența tainei lui Dumnezeu! Astăzi încă nu prea știm (cum) să ne raportăm la Sfânta Împărtășanie, dar suntem în drum spre, căci Împărtășania înseamnă câștigarea Împărăției lui Dumnezeu, de aici, cu alte cuvinte este vorba de îndumnezeirea prin har, care se face încă din această viață.

— În altă ordine de idei, care vedeți a fi termenul corect de abordare a acestei probleme: - acela de deasă împărtășanie, rară împărtășanie, cu vrednicie, fără, cu pregătire sau fără, ori continuă împărtășanie? Care este, cu alte cuvinte, poziția Sfinților Părinți cu privire la această problemă?

— Răspunsul meu este: Continuă Împărtășanie, iar cât privește vrednicia, noi preoții sfărâmăm Sfintele Sfinților, după cum citim în rugăciunea de după Epicleza Euharistică ce zice: „Se sfărâmă și se împarte Mielul lui Dumnezeu, Cel ce se sfărâmă și nu se desparte, Cel ce se mănâncă și niciodată nu se sfărșește, ci pe cei ce se împărtășesc îi sfințește” – argument pentru continua împărtășanie. În ce privește vrednicia, aceasta este un dar de la Dumnezeu și nicidecum meritul nostru! Motivele invocării nevredniciei, cu canoanele, să știți că sunt din lipsa de dragoste și să se mai știe că Liturghierul cuprinde rugăciunile de taină speciale pe care le citesc preoții, care trebuie să fie concrete, vii, personale, iar nu doar teoretice și abstracte în idei!

— Care este diferența de curente, de opinii sau de abordare referitor la practica împărtășirii credincioșilor la slavi, români și greci și de ce asistăm la evidențierea acestor deosebiri de abordare a aceluiași fenomen, dacă pot să mă exprim cu aceste cuvinte?

— Este o greșeală de prețuire a lui Hristos, că dacă Îl iubești cu adevărat nu te cramponezi în aceste deosebiri, din moment ce este vorba de unul și același lucru, în fond de același text liturgic - cu același conținut! Este dureros că există aceste deosebiri și, drept urmare, să ne străduim ca acolo unde ne aflăm noi, să fie desființate, deoarece nu este mai importantă tâlcuirea lingvistică și cea tipiconală decât receptarea Harului Divin!

— Este lumea bisericească contemporană suficient de conștientă de valoarea și supremația acestei Sfinte Taine, care nu abordează o simplă practică liturgică ci pe ea se sprijină, de fapt, toată viața noastră ecleziologică, soteriologică și, îndeosebi, cea eshatologică?

— Este deplin corigentă din păcate, de la A la Z, de la Ortodoxie la Catholicism și de la A la Ω!

— Avem noi, astăzi, bine structurată și articulată o teologie a Sfintelor Taine și, în special, a Sfintei Liturghii?

— Din nefericire lipsește evlavia cu privire la trăirea în Hristos, permanentă, și numai Bunul Dumnezeu poate remedia lucrul acesta!

— Din punct de vedere moral - duhovnicesc cum ne raportăm noi la Sfânta și Dumnezeiasca Împărtășanie, în condițiile în care, la momentul potrivit din cadrul Sfintei Liturghii se împărtășesc foarte puțini oameni, gândindu-mă, aici, la situația de la noi din țară?

— Ar trebui să ne raportăm printr-o durere adâncă și prin începutul unei râvne a mântuirii ce are în centrul ei tocmai pe Cel care ne mântuie. Dacă El este Centrul, atunci haideți să mergem cu toții la El! La Dumnezeu nici un lucru nu este cu neputință. Ferice de cel care, indiferent ce vârstă și în ce rost al vieții se află, se întoarce la trăirea cu Hristos, fiindcă prin aceasta el se face apostol și pentru alții! Ca o concluzie aș susține că, pentru a scoate asemenea apostoli trebuie să ajungem la sacrificiul apostolic și misionar de reunire a Bisericilor și de revenire la trăirea primilor apostoli, astfel încât, Sfânta

Euharistie trebuie să fie și temeiul unității creștine a reunirii Bisericilor, a mișcării ecumenice autentice, încununată fiind de strădania îndumnezeirii de pe pământ către cer!

— Cine ar trebui să-și asume vina sau responsabilitatea pentru abordarea, de multe ori, destul de superficială a acestei probleme fundamentale a spiritualității noastre?

— Să nu căutăm vinovați ci să mergem încrezători, cu convingerea că Dumnezeu ne poate ierta de păcatul delăsării duhovnicești și rugându-ne ca El să ne ia de mână, ca prin potir să ajungem acolo unde am fost, în Paradis! Așadar, Hristos prin Euharistie ne reîntoarce la El, unde datorită comuniunii euharistice vom ajunge la comuniunea (cea veșnică) cu El.

— Mai este, astăzi, relația părinte duhovnicesc - fiu duhovnicesc una sinceră, profundă, într-un cuvânt, autentică?

— Mai rar, dar este. Să ne rugăm să se îndesească, să se întărească!

— Care ar fi soluția sau modalitatea îndreptării acestei stări de fapt, a acestei situații de compromis?

— Implorând Providența Divină să privească spre noi cu ochi milostivi și povățuitori, convinși fiind că se aplică și aici cuvântul Scripturii care zice că „Fără de Mine nu puteți face nimic”.

— Credeți că lucrările de învățătură ortodoxă, „catehismele” noastre prezintă corect lucrurile cu privire la această problemă sau sunt destul de scolastice?

— Suntem chemați să scoatem scolasticul de aici! Toată învățătura catehetică are o comoară de izvoare, mult folosite, cu toate că unele au fost schimbate în conținutul lor și care astfel, nu au făcut altceva decât să servească modernismului ispitit. În general, Catehismele sunt foarte bune dar și în ele se strecoară, uneori, păreri subiective.

— Este nevoie, cumva, de o (re)catehizare a credincioșilor noștri cu privire la această problemă a Bisericii și nu numai, adică asistăm, cumva, la o „evoluție” istorică a acestei probleme?

— Repet, numai Providența Divină va face lumină în privința cursului creștinismului nostru, care nu se poate conține decât urcând din nou, spre culmile desăvârșirii!

— Vedeți cumva, o stare de revigorare a acestei situații, sunteți optimist, în acest sens?

— Da, bineînțeles, nu cred, ci sunt convins că Dumnezeu Care a creat Biserica și pe om, cu promisiunea că pe Aceasta „Nici porțile iadului nu o vor birui”, nu va întârzia această revigorare până la sfârșit ci, cu mijlocirea Maicii Domnului „Biserica cea vie” se va reface Ierusalimul pământesc și abia apoi se va contopi cu cel ceresc, când va fi „un cer nou și un pământ nou”.

— Acum în încheierea acestui interviu v-aș ruga, Prea Cuvioase Părinte Ioan, să trasați câteva concluzii urmate de câteva sfaturi!

— Dacă dorim ca Dumnezeu să îndrepte mila Sa spre noi și Biserica Lui, să fim creștini ai milei și ai iertării și să trăim mai mult în Hristos Euharistic și-n evlavie la Maica Domnului și așa, pururea cu Domnul vom fi până la sfârșitul veacurilor!

— Acestea fiind zise, vă mulțumesc foarte mult, dorindu-vă să aveți parte de multă sănătate, de mult spor și de multe împliniri duhovnicești!

Eveniment editorial de excepție

Seria de autor „N. Steinhardt” – Editura „Polirom” Iași în colaborare cu Editura Mănăstirii „Sf. Ana” Rohia

Adelina ULICI

În data de 30 iulie a.c. (cu o zi după data la care N. Steinhardt ar fi împlinit 96 de ani), la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” din Baia Mare, în prezența unei elevate asistențe, s-a desfășurat lansarea primelor cinci volume din Seria de autor „N. Steinhardt”, eveniment de primă mărime în viața culturală maramureșeană și națională.

Obștea mănăstirii din Rohia a demonstrat încă o dată că, având fericirea de a-l primi în monahism și de a-l găzdui în ultimii săi ani de viață pe N. Steinhardt, știe să-i prețuiască cum se cuvine opera și să-i păstreze nealterată amintirea, contribuind prin toate mijloacele la conservarea și promovarea moștenirii culturale a acestuia. Muzeului „N. Steinhardt” pe care l-au amenajat în incinta mănăstirii, felului în care înțeleg să conducă destinele deja celebrei bibliotecii, pe care părintele Nicolae a îngrijit-o și îmbogățit-o, implicării în activitățile Fundației „N. Steinhardt” li s-a adăugat inițiativa editării operei integrale a acestui autor, serie ce se preconizează a avea 21 de volume.

Câștigând prin sentință judecătorească drepturile de editare a lucrărilor lui N. Steinhardt și fiind pe deplin conștienți de responsabilitățile pe care le au, monahii de la Rohia au căutat și au găsit în prestigioasa editură „Polirom” din Iași partenerul ideal pentru ducerea la bun sfârșit, în condiții de excepție, a demersului de editare a operei integrale, la nivelul exigențelor pe care le presupune o ediție critică.

Totul se desfășoară sub atenta și competența supraveghere a prestigiosului colectiv redacțional din care fac parte: PSS Justin Sigheteanu, Arhiepiscop Vicar al Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmarului, președinte al fundației „N. Steinhardt”; Virgil Bulat, coleg de detenție și prieten al lui N. Steinhardt, care i-a și editat până în prezent o parte din lucrări, lect. univ. dr. George Ardeleanu, care și-a dat doctoratul din opera lui N. Steinhardt, a contribuit la editarea în limba spaniolă a „Jurnalului fericirii” și a scris prima monografie dedicată lui N. Steinhardt; conf. univ. dr. Florian Roatiș, care a editat, până în prezent, patru volume de studii și corespondență sub titlul generic „Caietele de la Rohia”; pr. Ștefan Iloaie, consilier cultural al Mitropoliei Clujului, Alba Iuliei, Crișanei și Maramureșului; Silviu Lupescu, directorul general al Editurii „Polirom” Iași; Adrian Șerban, director editorial; protos. dr. Macarie Motogna, care îngrijește impresionanta bibliotecă a mănăstirii și este secretarul Fundației „N. Steinhardt”; scriitorul George Vulturescu.

Cele cinci volume cu care este inaugurată seria de autor beneficiază fiecare de un bogat aparat critic. Ele sunt, în ordinea numerotării:

„**Jurnalul fericirii**”. Argument de PSS Justin Sigheteanu, Arhiepiscop Vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului. Ediție îngrijită, studiu introductiv, repere biobibliografice și indice de Virgil Bulat. Note de Virgil Bulat și Virgil Ciomoș. Cu „Un dosar al memoriei arestate” de George Ardeleanu;

„**Dăruind vei dobândi**”. Ediție îngrijită, note, studiu introductiv și referințe critice de pr. Ștefan Iloaie. Repere

biobibliografice de Virgil Bulat. Indici de Macarie Motogna. Volumul are atașat un CD cu înregistrarea predicii ținute de părintele Nicolae de la Rohia, la „Duminica Ortodoxiei”;

„**În genul... tinerilor**”. Ediție îngrijită, note, studiu introductiv, referințe critice și indici de George Ardeleanu. Repere biobibliografice de Virgil Bulat;

„**Principiile clasice și noile tendințe ale dreptului constituțional. Critica operei lui Leon Duguit**”. Ediție îngrijită, note, studiu introductiv, referințe critice și indici de Florian Roatiș. Repere biobibliografice de Virgil Bulat. Addenda: „Dreptul social”.

„**Articole burgheze**”. Ediție îngrijită, adnotări, cronologie și indice de Viorica Niscov. Studiu introductiv de Nicolae Mecu.

Lansarea celor cinci volume, care a început așa cum i-ar fi plăcut și părintelui Nicolae, cu o rugăciune, a fost moderată de protos. dr. Macarie Motogna de la Rohia. Au participat înalte fețe bisericești, prieteni și admiratori ai lui N. Steinhardt, oameni de cultură veniți din toate colțurile țării. Au luat cuvântul, omagii opera și viața lui N. Steinhardt sau evocând cu dragoste prețioase amintiri: PSS Justin Sigheteanu, Silviu Lupescu, Virgil Bulat, pr. Ștefan Iloaie, lect. univ. dr. George Ardelean, conf. univ. dr. Florian Roatiș, dr. Costin Nicolescu, prof. univ. dr. Ioan Chirilă, decanul facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj Napoca, ÎPS. Andrei, Arhiepiscopul de Alba Iulia, dr. Teodor Ardelean, directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”, Octavian Butuza, ziarist și, în încheiere, PSS Justinian episcopul Maramureșului și Sătmarului, cel care l-a îndrumat pe N. Steinhardt spre Rohia.

Peste toate a plutit blând duhul părintelui Nicolae.

În același spirit, monahii de la Rohia au decis ca banii proveniți din editarea operei lui N. Steinhardt să intre în contul fundației care îi poartă numele și să fie folosiți pentru acordarea de burse pentru tinerii meritoși.

Cu prilejul lansării, părintele Macarie Motogna a informat asistența că se află într-un stadiu avansat demersurile pentru editarea „Jurnalului fericirii” în Brazilia, traducerea în portugheză este deja făcută, doar formalitățile legate de editare mai trebuie perfectate. Traseul acestei remarcabile opere, tradusă până în prezent în limbile: franceză, italiană, greacă, ebraică, maghiară și spaniolă, continuă, cum și lucrarea părintelui Nicolae în lume continuă după moartea sa, deschizând calea spre credință pentru noi generații.

N. Steinhardt se dovedește a fi, după cum a subliniat și dr. Teodor Ardelean, în luarea sa de cuvânt, un extraordinar ambasador al românilor și ortodoxiei, pe toate meridianele lumii.

Misionari catolici români pe meridianele lumii

Ana GRIGOR

„A fi misionar înseamnă a te apleca, precum bunul samaritean, asupra necesităților tuturor, îndeosebi ale celor mai săraci și mai nevoiași, pentru că acela care iubește cu inima lui Dumnezeu nu caută interesul propriu, ci doar gloria Tatălui și binele aproapelui.” (Benedict al XVI-lea)

Se știe că există un număr impresionant de români care trăiesc în afara granițelor, unii siliți de vitregia vremurilor, ori de voința fostelor imperii vecine, alții, care constituie diaspora, exilul sau emigrația, plecați, voit sau constrânși, din motive politice ori economice, urmărind deseori un trai mai confortabil. Pe lângă aceste tipuri de români trăitori pe alte meleaguri, mai există o categorie, ce-i drept, în număr mic, de români care, ignorând condițiile dure, sunt dispuși să se consacre în totalitate cauzei importante a Evangheliei, iubindu-l pe Dumnezeu, cu toată ființa, până la a-și da viața pentru el. Sunt românii misionari care, iubindu-l pe aproapele, înfruntând pericole, ostilitate, se apleacă cu iubire asupra necesităților materiale, dar mai ales spirituale, ale celor mai săraci, cum sunt cei din țările de misiuni.

Înainte de al doilea război mondial, Biserica din România a trimis preoți călugări în colțurile îndepărtate ale lumii pentru a vesti cuvântul lui Dumnezeu și a zidi fraternitatea universală. Primii misionari catolici români cunoscuți au fost: doi preoți în China (în 1934) și trei călugări pe continentul african (în 1938 și 1939), printre care s-a numărat și Iosif Chelaru, originar din Pildești.

Mai aproape de zilele noastre, în 19 noiembrie 1996, după finalizarea cursurilor pentru misionari la Verona (Italia), preotul Valerian Dumea a plecat spre Africa, pentru 3 ani, ca preot „fidei donum”, în parohia Kossou (dieceza de Yamoussoukro) din Coasta de Fildeș.

Prezența unor obstacole de natură economică și nu numai, face ca numărul concret de misionari catolici români să fie destul de mic în zilele noastre. Totuși se știe că preoți, călugări și laici s-au dedicat, în ultimii ani, acestei practici apostolice pentru diferite perioade de timp și locuri cum ar fi Mexic, Coasta de Fildeș, Kenya, Ecuador, Argentina etc. În ceea ce privește formarea necesară sunt unele diferențe între misionarii laici și preoți. De exemplu, un laic are nevoie de o specializare socială concretă (asistent social, medical, educator, învățător...), iar contractul lui se stabilește pentru o perioadă variabilă de la o zonă la alta sau de la o specializare la alta. Preoții pleacă pentru un timp inițial limitat însă de cele mai multe ori, ei aleg să rămână pentru o perioadă nedeterminată.

Preotul romano-catolic **Eugen Blaj** s-a născut la 28 mai 1960, în localitatea Gherăești, județul Neamț. După absolvirea claselor elementare, este înscris la liceul agro-nomic, specialitatea mecanic agricol, după absolvire fiind repartizat la

TEM București, timp de un an. Din 1980 până în 1986 a urmat cursurile teologice la Iași, unde a fost hirotonit preot la 29 iunie 1986. După hirotonire este repartizat ca vicar parohial la Răducăneni - Iași, iar după trei ani este transferat tot ca vicar parohial la Cioplea, în București. Atras de vocația misionară, în perioada 1990-1995, și-a desfășurat activitatea ca preot misionar în Mexic, între anii 1995-1997 a studiat la Roma pentru a-și lua licența în filosofie, iar în perioada 1997-1999 a fost profesor și paroh în Mexic.

În ziua de 24 octombrie 1999, în Catedrala Romano-Catolică „Adormirea Maicii Domnului” din Iași, în cadrul unei celebrări speciale, a primit, la cererea arhiepiscopului de Nyeri, Nicodemus Kirima, mandatul misionar - marcat simbolic prin înmânarea crucii și a Bibliei - pentru a merge în Kenya. În noiembrie 1999 a plecat în Kenya, împreună cu părintele Pavel Chelaru, la Nyaruru, unde și-a desfășurat pentru început activitatea într-o misiune care aparține Diecezei de Padova. În iulie 2000, părintele Pavel Chelaru s-a întors în țară deoarece organismul lui nu s-a împăcat cu regimul de viață și clima de acolo și s-a îmbolnăvit de malarie.

„Motivele de a pleca misionar sunt însămânțate în inima și mintea mea din timpul seminarului. Citirea vieților sfinților a semănat în mine dorința de a parcurge drumul sfințeniei pentru a ajunge la mântuire. Când eram pe punctul de a pleca în misiune și vreunul mă întreba de ce plec, îi răspundeam: ca să mă salvez”, precizează părintele Eugen Blaj.

În aprilie 2002, preotul Eugen Blaj, împreună cu preotul Isidor Mârț, au preluat misiunea Maikona care se află în nordul Kenyei, în dieceza de Marsabit, întinzându-se pe o suprafață de 19.229 km², cu drumuri dificile, care presupun cel puțin cinci ore de mers cu mașina pentru a fi străbătute. Maikona este un „orașel” cu aproximativ două mii de locuitori, situat la marginea deșertului pietros Chalbi, într-o zonă nisipoasă, aridă, formată în jurul unei oaze numită North Horr, la o sută de kilometri de cel mai mare oraș din nordul Kenyei, Marsabit. Teritoriul misiunii române cuprinde trei filiale fixe și peste douăzeci de maniate. Maniata este un mic sat nomad care nu are un teritoriu fix și se află într-o continuă migrare în căutare de apă și pășuni pentru animale. Condițiile de viață sunt extrem de dure, vântul care suflă încontinuu umple totul de praf, temperaturile pot urca până la 56° C, în sezonul secetos, soarele arzător face viața patetică, însă din iubire față de Cristos și aproapele, misionarii sunt prezenți cu regularitate în comunitățile pierdute în deșert.

Preoții misionari asigură celebrarea sacramentelor, formează cateheți din rândul localnicilor prin care mesajul creștin ajunge la nomazi în limba lor maternă. Cateheții indigeni au un rol foarte important și în educația copiilor, ei asigurând funcționarea grădinițelor de copii. Acestea, inițial, își desfășurau activitatea la umbra unui copac, actualmente existând

mai multe grădinițe fixe sponsorizate de misionari. Pe lângă acestea misionarii au un proiect sanitar ce constă în funcționarea unui dispensar, singurul de fapt din Maikona. De aici se pleacă periodic în maniate cu o clinică itinerantă, ce asigură imunizarea copiilor și tratamentul nomazilor bolnavi. Deși activitatea misionarilor este așa de diversificată, importanța cea mai mare este acordată pastorației. Zilnic în comunitatea Maikona se recită rugăciunea de dimineață alături de cateheți și de credincioșii practicanți, se celebrează sfânta Liturghie, iar seara preoții merg în maniate pentru rugăciune. Toate aceste momente comunitare sunt însoțite de o scurtă predică. O altă prioritate este aceea de a găsi și pregăti cateheți care să fie capabili și disponibili să meargă și să locuiască în maniate. După ce preoții insistă pe lângă bătrânii satului ca să-i primească pe cateheți, aceștia, împreună cu familiile lor, se stabilesc în satele respective. Preoții vizitează periodic aceste comunități interesându-se despre eventualele necesități ale grădinițelor, ale cateheților și ale întregii maniate.

Programele pe care le au în misiune urmăresc emanciparea integrală a persoanei, fiecare după nivelul și condiția ei e viață, adică recunoașterea demnității copiilor, care de multe ori sunt sufocați în dezvoltarea lor spirituală și intelectuală, participarea femeilor la viața politică și socială în comunitatea de care aparțin, oferirea mai multor posibilități de realizare profesională sau maritală tinerilor. Deseori, din partea misiunii sau a diecezei, se țin seminarii sau studii pentru a le explica oamenilor drepturile și datoriile ce le au sau se critică aspecte culturale ce sunt potrivnice unor categorii de membri ai societății Gabra. Se țin unele zile de reculegere pentru ca la efortul uman să adauge și ajutorul harului divin. Este inevitabilă transformarea culturală a acestei societăți de păstori nomazi, transformare ce se speră să fie în favoarea persoanei și a comunității.

Părintele Eugen Blaj a îndrăgit locurile și a primit permisiunea episcopului local de a rămâne acolo. Lucrează cu tribul Gabra, de circa 30.000 de suflete. Enoriașii sunt practic nomazi, împărțiți între parohia Maikona și cele circa 20 de maniate. Casa lor e pe cămile, cămila fiind cea mai mare bogăție. (Fetele de măritat, până nu demult, erau vândute pe 3 cămile, adică circa 15 euro.) A doua bogăție este capra; la o sărbătoare mai mare, în semn de bucurie, se sacrifică o capră, care este împărțită cu toată familia. Familiile pot fi foarte mari, ajungând până la o sută de copii, pentru că, în unele locuri, încă se mai practică poligamia.

Părintele Blaj, primul preot care a reușit să pună un catehet în cea mai mare comunitate și a putut vorbi în consiliul local, se gândește acum să introducă electricitatea în sat.

Societatea în care-și desfășoară activitatea Eugen Blaj este una de tip patriarhal, în care femeile, chiar și fetițele de 10 ani, fac toate muncile grele, pe când bărbații se ocupă mai mult cu... statul; preoții animiști nu au absolut nici o tangență cu grijile de zi cu zi. În sudul Kenyei mai sunt copti și o Biserică kenyană desprinsă din protestanți, dar foarte mulți sunt fără nici o religie.

Pentru un misionar, a propune mesajul creștin într-un astfel de mediu este o provocare imensă. Pentru părintele Eugen Blaj, succesul operei de evanghelizare depinde de capacitatea misionarilor de a înțelege și interpreta elementele culturale și obiceiurile locale. „Nu suntem noi bogații care dăm și facem, ci suntem parte din acea comunitate, simpli și umili, învățăm să trăim cu ei, să transmitem valorile noastre spirituale, să învățăm de la ei valorile lor spirituale și să trăim împărțind cu ei viața, sub toate aspectele ei”, afirmă el.

Unele din momentele cele mai dificile, mai dure, sunt conflictele etnice între cele două triburi majoritare din zona

parohiei Maikona pe care o păstoresc preoții români. Prin aceste conflicte se provoacă rivalități și dușmăni între triburi, se mărește nesiguranța călătorilor și se demonstrează că rasismul este superior fraternității creștine, ignorându-se în acest context tribal valorile credinței în Cristos.

Preotul romano-catolic **Isidor Mârț** s-a născut la 17 octombrie 1973, în Răchiteni, județul Iași. A urmat cursurile Institutului Teologic Romano-Catolic „Sf. Iosif” din Iași și a fost hirotonit preot în ziua de 24 iunie 1998.

În anul 1990, când a intrat la seminarul teologic, și-a anunțat profesorii că vrea să plece în lume misionar, așa, ca să fie clar care este scopul său în viață. A primit mandatul misionar din partea episcopului Petru Gherghel, în Catedrala „Adormirea Maicii Domnului” din Iași, în octombrie 2001. În noiembrie 2001 a plecat în Kenya, la Maikona, dieceza de Marsabit, unde și-a desfășurat activitatea misionară împreună cu părintele Eugen Blaj, aflat deja acolo de 2 ani. După o perioadă de perfecționare a limbii engleze, în capitala țării, la Nairobi, a urmat un curs pentru însușirea limbii locale - swahili, în Tanzania. Timp de 3 ani, a lucrat cu dăruire în slujba celor mici și săraci din Kenya. După întoarcerea în țară, în decembrie 2004, a activat, timp de un an, ca vicar în parohia „Sfântul Nicolae” din Bacău, cu dorința vie de a se reîntoarce în misiune.

În 26 ianuarie 2006 a plecat din nou în Kenya, misiunea din Murungaru, Dieceza de Nyaruru, alături de preotul Vittorio Grigoletto.

„Necreștinii văd în activitatea misionarilor un ajutor deosebit, oferit tuturor spre a ieși din izolarea lor trupestă și sufletească”, susține părintele Isidor.

Momentan activează alături de preoții Victor Osoloș și Eugen Blaj în misiunea din Maikona.

Izolarea în una din cele mai aride zone de pe pământ a fost un examen dificil pentru părintele Mârț: „În deșert, viața este cumplită. Cu două săptămâni înainte de plecarea mea spre România, un copil fusese mușcat mortal de o cobră. Lei sfâșie frecvent vacile băștinașilor, iar șerpii, scorpionii, hienele și păianjenul răpitor sunt peste tot. Într-o noapte am fost atacat de o haită de hienă, dar având un felinar aprins cu mine, lumina acestuia le-a făcut să se îndepărteze. Păianjenul răpitor este la fel de veninos ca și scorpionii. Atunci când lipsa apei se resimte cel mai greu, băștinașii beau lapte de capră, iar dacă lipsește și acesta, injectează venele cămilor sau caprelor, bându-le sângele”.

Preotul romano-catolic **Victor Osoloș** s-a născut la 21 octombrie 1971, în localitatea Oituz, județul Bacău și a studiat la Institutul Teologic Romano-Catolic „Sf. Iosif” din Iași. A fost hirotonit preot în ziua de 24 iunie 1998. Până în anul

2000 a fost vicar parohial la Mărgineni, în perioada 2000-2003 a activat ca vicar la Iugani; din anul 2003 până în noiembrie

2004 a fost paroh la Tețcani, județul Neamț. La 7 noiembrie 2004 a primit mandatul misionar din partea episcopului Petru Gherghel, împreună cu seminariștii Cristian Pișta și Ioan Oancea. Părintele Victor a plecat pentru o perioadă de 3 ani, iar seminariștii, studenți în anul IV, la Institutul Teologic Romano-Catolic din Iași, pentru 6 luni, reprezentând anul pastoral, pe care ei îl efectuau ca o experiență misionară. Atât preotul Victor Osoloș cât și seminariștii au lucrat alături de părintele Eugen Blaj în Kenya. Cei doi seminariști s-au întors în luna mai 2005, foarte entuziasmați de experiența misionară pe care au trăit-o acolo.

Pentru părintele Victor Osoloș „întâlnirea cu oameni de o altă rasă, de o altă limbă, de o altă cultură înseamnă de fapt o îmbogățire. Această bogăție constă în faptul că, în timp ce îi cunoști pe ei, te cunoști mai bine pe tine și implicit pe același Dumnezeu prezent în tine, preotul din România, și în fiecare om, fie el chiar din Africa.”

Preotul romano-catolic **Gabriel-Vasile Cimpoieșu** s-a născut la 12 ianuarie 1976, la Bălușești, județul Neamț, într-o familie cu zece copii. A studiat la Seminarul diecezan din Iași, iar după absolvirea anului II a fost trimis pentru încheierea studiilor superioare la Seminarul Interdiecezan din Gorizia (Italia). A fost hirotonit preot în data de 29 iunie 2001, la Roman. Până în vara anului 2003 a activat ca vicar în Parohia Adjudeni. Părintele s-a pregătit pentru misiune timp de patru ani, în Dieceza de Gorizia, iar din septembrie 2003 a urmat un curs la Verona. În data de 20 mai 2004, a primit din partea episcopului de Iași, Petru Gherghel, mandatul de misionar „fidei donum” pentru Coasta de Fildes.

La 1 iunie 2004, a plecat în Coasta de Fildes, la **Bouake**, unde și-a desfășurat activitatea alături de preotul Adrian Stoica, întors în țară în 2006. Începând cu 1 octombrie 2004, celor doi preoți români le-a fost încredințat sectorul Djebonoua. Acesta cuprinde 53 de sate, dintre care 4 comunități mari unde celebrează Liturgia duminică, 7 comunități mai mici unde celebrează Liturgia în cursul săptămânii, apoi alte 14 comunități unde încep evanghelizarea. Rămân alte 28 de comunități... unde, încetul cu încetul, se va începe evanghelizarea.

Preotul român a mărturisit: „Ca oricărui misionar, la început mi-a fost un pic frică de fânțari și de război, dar acum după aproape trei săptămâni m-am obișnuit. Apoi este un pic dificultatea alimentației, a căldurii și a limbii. Dar toate problemele dispar în fața dorinței lor puternice de a ajunge la pace și pentru că este o lume foarte religioasă”. Gabriel Cimpoieșu crede că este important să fie „o persoană liberă de toate siguranțele pământești, pentru a-i rămâne o unică siguranță: Isus Cristos; misionarul trebuie să fie conștient de darurile primite și să le pună cu generozitate la dispoziția celorlalți și, mai ales, să fie disponibil la inspirațiile Duhului Sfânt”.

În prezent, părintele Gabriel Cimpoieșu activează împreună cu preotul italian Michele Stevanato în această zonă, unde mai mult de 60% din populație este săracă, trăind de azi pe mâine, deși lucrează toată ziua. În pofida condițiilor dure datorate sărăciei și conflictului armat care durează în zonă încă din 2002, preotul misionar român a rămas alături de credincioșii săi în aceste momente de criză și sărăcie extremă.

„Situția este foarte grea. Lumea s-a obișnuit cu greul:

cultivă pământul pentru strictul necesar, se deplasează foarte rar, doar când sunt obligați de situație. Obișnuiți să trăiască clipa prezentă nu se preocupă prea mult de viitor. Copiii totuși au început să meargă la școală, deși, din lipsă de cadre didactice specializate, nivelul este foarte slab. Mulți nu pot participa la cursuri din lipsă de bani. Tinerii și adulții dornici de muncă nu au mari posibilități: cultivarea pământului, comerțul de fructe, legume etc. Casele sunt foarte sărace, nu au paturi, ba chiar nici saltele, dorm pe o rogojină întinsă direct pe pământ, nu au dulapuri ci doar niște ațe și niște cuie pe care depun hainele. Curentul electric a ajuns doar în câteva sate (5 din 53), deci și informațiile ajung destul de greu. Situația fiind complicată, poate mai mult ca oricând sunt atrași de religia creștină. (...) În ciuda situației de război, sunt și semne de speranță. Ne bucurăm că putem să ne întâlnim, să facem celebrările și activitățile noastre în pace. Numărul credincioșilor crește din ce în ce mai mult”, constată părintele Gabriel Cimpoieșu.

În ziua când a împlinit șapte ani de preoție, a avut parte de un cadou surpriză. „Pe 29 iunie, de sărbătoarea Sfinților Petru și Pavel, am avut surpriza de a primi la liturgia copiilor o delegație de 20 de copii și adolescenți dintr-un sat mic, care a venit să se ofere lui Dumnezeu. Era emoționant să vezi bucuria pe care o emanau pentru că veniseră să se roage cu noi. Fostul șef al satului era dur, dar acum este un șef care respectă libertatea locuitorilor. Acesta a fost cadoul cel mai frumos pe care l-am primit cu ocazia sărbătoririi celor șapte ani de preoție”, a mărturisit părintele Gabriel Cimpoieșu.

Preotul romano-catolic **Bartolomeu Blaj** s-a născut în localitatea Barticești, județul Neamț, la 19 august 1977. A studiat la Seminarul Liceal „Sfântul Iosif” din Bacău și la Institutul Teologic Romano-Catolic din Iași. A fost hirotonit preot în Catedrala „Adormirea Maicii Domnului” din Iași, în anul 2002. În perioada 2002-2004 a fost vicar parohial în comunitatea catolică din Gura Humorului.

În data de 30 august 2004 a plecat, împreună cu preotul Petru-Bogdan Răchiteanu, în Ecuador, la Guayaquil, vicariatul episcopal Daule-Balzar, pentru o experiență misionară de trei luni, iar la 12 februarie 2005 s-a reîntors, în același loc, pentru un mandat misionar de 5 ani. „Având în vedere lipsa preoților și a vocațiilor în America Latină, în special în Ecuador, atât preoții cât și credincioșii ecuadorieni ne-au întâmpinat cu bucurie, cu prețuire și cu speranța de a ne avea printre ei cât mai mult timp”, a mărturisit părintele Bartolomeu.

Cu toate că la Guayaquil sunt mulți credincioși catolici, prezența la biserică duminică este de doar 8 % din cauza puținei pastorații făcute aici anterior, a lipsei preoților, dar și a condițiilor atmosferice - ploii multe și abundente care fac zona inaccesibilă. Lucrează cu entuziasm, în ciuda dificultăților care nu lipsesc și a sărăciei populației în mijlocul căreia activează.

Există în România și numeroase congregații misionare care au trimis călugări și călugărițe în diferite țări de misiune: Argentina, Egipt, Turcia, Filipine etc.

În anul 2000, din Congregația „Surorile Oblate Asumpționiste” erau deja 10 surori din România, trimise misionare, care activau în diverse țări: sora **Elisabeta Balint** lucra într-un centru de zi pentru școlari din Brazilia; sora **Nuța Adam** se ocupa de pastorația liturgică, vocațională și catehetică în Chile; sora **Monica Buhalea** lucra și se ocupa și de animarea ecumenică într-o școală din Turcia; sora **Ana Dorcu**, sora **Eugenia Dămătăr** și sora **Didina Pal** administrau un cămin studentesc și erau la dispoziția Bisericii locale prin diferite inițiative, iar sora **Agneza Fodor** lucra la Nunțiatura Apostolică în Bulgaria; sora **Maria Zediu** și sora **Iacinta Sar** activau în Rusia. Câteva date mai amănunțite despre ultimele două surori a trimis sora Maria Zediu: „Au trecut cinci ani de când s-a deschis prima comunitate de Surori Oblate Asumpționiste la Moscova. Acești cinci ani au trecut ca și un timp de «iarnă». Da, iarna este lungă în Rusia, este un timp de așteptare, de răbdare, dar și de speranță. În timp ce în Europa de vest și de sud, pământul e acoperit de un covor de flori, aici trebuie să așteptăm încă o lună sau șase săptămâni până ce soarele va topi zăpada și gheața care acoperă pământul. Dar trăim cu speranța că într-o zi ghiociei, zambilele, narcisele... vor răsări. Bobul de grâu semănat din toamnă pare că doarme în pământ în timp ce, neobservat dar activ, el se pregătește la viață: să răsară, să crească, să înflorească și să dea roade. (...) De asemenea, nu ne lipsesc ocupațiile la nivel social (săraci, bolnavi, copii orfani...), câmpul de lucru lărgindu-se din ce în ce mai mult. Din 1995, în casa de la Datcha (40 de km de Moscova), de mai multe ori pe an se țin diferite sesiuni pentru tineri, copiii de la cateheză (pregătire pentru Mir și profesiunea de credință), reculegeri pentru persoane consacrate și laici.

Sora **Iacinta Sar** (*Fărăoani*) face studii de asistență medicală și practică în spital. Face parte din corul bisericii și animă sfânta Liturghie în limba franceză de sâmbătă seara.

Sora **Maria Zediu** (*Lespezi*) începând din acest an școlar, face cateheză cu un grup de copii de la Liceul Francez. În cadrul parohiei este în legătură cu un grup de laici care se ocupă de familiile în dificultate și de persoanele în vârstă. De asemenea, se ocupă de întreținerea bisericii „Sfântul Ludovic”. Participă și la animarea unui grup pe teme biblice și pregătește grupul de tineri pentru întâlnirea de la Roma din 15 august 2000.

Sora **M. Bernhardina** și-a desfășurat activitatea în Alexandria (Egipt), de unde scria: „Singurul mod de a desfășura o activitate misionară aici, într-o țară majoritar musulmană, este în școli, grădinițe și spitale, ceea ce se întâlnește foarte rar. Drepturile omului sunt puse la naftalină. Sunt mulți bărbați care nu pot accepta că o femeie poate gândi la fel ca el sau mai bine, de aceea musulmanii nu lasă femeile să umble «în pas cu moda». Când o femeie iese din casă trebuie să fie îmbrăcată, iar dacă soțul are timp o însoțește. Unele sunt așa de îmbrăcote și cu mânuși în mână; nu se văd decât ochii. Uneori este așa de cald că nu-ți vine să ieși din casă. Musulmanii au voie să aibă 2-3 femei, dar cu condiția să le întrețină pe toate la fel de bine, fără diferență”.

În anul 2005, sora **Luminița Popescu**, din Congregația „Însoțitoarele credincioase ale lui Isus” lucra în Filipine, în colaborare cu un ONG care are un program cu persoanele handicape. Acolo, spune sora, a învățat ce înseamnă a iubi cu adevărat.

Din Congregația „Surorile Providenței”, sora **Tereza Naiță** își desfășoară activitatea în Africa de Sud, într-un centru de îngrijire a copiilor și tinerilor defavorizați. Din aceeași congregație face parte și sora misionară Matilda Sociu.

Sora **Matilda Sociu** s-a născut la 16 decembrie 1960, în localitatea Luizi-Călugăra, județul Bacău. Studiile normale le-a făcut în România, iar pregătirea teologică și misionară în Italia. Consacrarea pe viață a avut loc în biserica natală din Luizi-Călugăra, la 10 iunie 2000. A desfășurat activități misionare în Italia, România (Adjudeni) și Argentina.

În 11 iulie 2000 a ajuns în Argentina, unde, în primul rând, a trebuit să învețe limba spaniolă. Comunitatea parohială în care activează, este „Parohia Santa Rosa de Lima”, situată în partea de nord a orașului Santa Fe de la Vera Cruz. Această comunitate parohială este formată din 35.000 de suflete, păstorite de un singur preot, care nu locuiește în această comunitate, căci nu există casă parohială.

Activitatea Matildei Sociu: împreună cu celelalte surori, se ocupă de copiii și adolescenții străzii, au un număr destul de mare, peste 200 de copii care, împreună cu tinerii, formează diferite grupuri. Se ocupă de formarea religioasă în școala parohială, vizitarea bolnavilor, cărora le duc și Sfânta Împărtășanie, organizarea catehezei cu cateheții pentru pregătirea de inițiere la viața creștină, adică primirea primelor sacramente (timpul de pregătire este de trei ani), vizitarea familiilor, pastorala deținuților.

Pentru sora Matilda „a fi misionar nu presupune neapărat să ieși din țara ta, ci trebuie să începi în primul rând cu tine însuși, în acest sens se face multă pregătire, apoi cu cei din jurul tău”.

Sora **Gabriela Robu** s-a născut la 22 februarie 1971, în localitatea Traian, județul Neamț.

În anul 1993 a intrat la surorile misionare „Slujitoarele Duhului Sfânt” din Roman. Primele voturi le-a depus la 22 februarie 1998, în Casa de Reculegere a Părinților Verbiști din Traian. În timpul junioratului a studiat la Viena, la un colegiu pedagogic pentru educatoare, lucrând pentru câteva luni într-o grădiniță. Între anii 2001-2003, a activat în internatul congregației din Roman și a urmat Cursul de teologie pentru laici de la Traian. În toamna anului 2003 s-a reîntors în Austria pentru a se pregăti înaintea voturilor perpetue, pe care le-a depus în data de 21 august 2004 în Parohia „Sfânta Tereza” din Roman. În cadrul acestei sărbători a primit și trimiterea misionară din partea Provincialei Sora Vera Maria, de a pleca pentru cinci ani în Argentina, unde a ajuns la 16 noiembrie 2004.

În anul 2006 a locuit în Las Cuevas, un fel de sat în provincia Entre Rios. „Sătucul nostru este cam retras, în felul lui, de restul lumii. Când plouă nu se poate circula de la un sat la altul pentru că te-ai împotmoli în noroiul care se face în urma ploilor. Doar pentru a ieși la șoseaua națională drumul este mai ușor, deoarece este acoperit cu un fel de piatră”, scria sora Gabriela.

În 2007 sora Gabriela Robu a primit o nouă destinație misionară, aceea de a activa în orașul San Salvador de Juíuy,

locuind într-o comunitate pastorală în cartierul Alto Comedero al localității. Aici este total diferit față de ceea ce a trăit anterior; cu toate că există un program al zilei, flexibilitatea trebuie să fie prezentă la orice oră și moment neașteptat al zilei.

Potrivit Sfintei Scripturi, și creștinii laici - nu în aceeași măsură ca preoții misionari, ci pe măsura preoției lor generale - pot fi „sarea pământului și lumina lumii” (Matei 5, 13). Orice creștin poartă în identitatea sa amprenta misionară și e datorită fiecăruia de a trăi și mărturisi credința în spirit misionar. Din păcate, în ziua de azi, laicii nu mai au conștiința chemării lor misionare.

Nu putem tăgădui că au fost în Biserică și misionari laici, în primele secole, care au predicat cuvântul lui Dumnezeu și care nu au fost nici preoți, nici călugări. Există și astăzi laici români care, părăsindu-și familia, prietenii, țara, conștiinți de greutățile care-i așteaptă, se dedică activității misionare în alte țări.

Asistentele medicale **Monica Benedic** și **Mihaela Gal** au primit mandatul misionar în data de 7 octombrie 2001, iar peste trei zile au plecat în Coasta de Fildeș, la Anonkoua-Koute, un sat aflat la periferia orașului Abidjan, pentru o perioadă de doi ani. A doua zi după sosire și-au început activitatea în dispensarul Surorilor Providenței, cu care au colaborat în cei doi ani petrecuți în misiune. Monica a lucrat în secția „Mise en observation”, unde sunt spitalizați cei care au nevoie de supraveghere permanentă, transfuzii și perfuzii. Mihaela a lucrat în secția „Consultații adulți”, la sala de tratament unde se administrează injecții și se fac pansamente. În week-end, sâmbăta după-amiază și duminica dimineață (după Liturghia copiilor), amândouă s-au implicat în cateheza copiilor și a adolescenților care se pregătesc pentru Botez și Prima Sfântă Împărtășanie.

„Cei doi ani pe care i-am trăit împreună cu Surorile Providenței, în Anonkoua-Koute, un cartier sărac de la periferia capitalei economice, Abidjan, au fost cei mai minunați ani din viața noastră. Trăind în mijlocul unor oameni atât de săraci și de simpli, care în ciuda tuturor suferințelor erau mereu cu zâmbetul pe buze, nu puteai rămâne indiferent. (...) Nu a existat niciodată un moment în care să fi spus: «Vreau acasă», deoarece nu ne simțeam străine, dimpotrivă, acolo am găsit o mare familie care ne-a primit cu brațele deschise. Vă puteți închipui că ne-a fost greu să ne întoarcem, lăsând totul în urmă, iar dacă se spune că o dată plecat în Africa te îmbolnăvești de o boală gravă «mal d'Afrique» adică «răul după Africa», este adevărat. A fost o experiență care ne-a îmbogățit atât pe plan profesional cât și pe plan uman, dar mai ales pe cel spiritual.” (Monica Benedic și Mihaela Gal).

Monica Bogdănel și Mihaela Gherghelucă, învățătoare și educatoare, au primit mandatul misionar în data de 7 octombrie 2001. În ziua de 10 octombrie 2001 au plecat în Togo, la Kouve, un sat cu circa 40.000 locuitori, aflat la 60 de kilometri distanță de Lomé, capitala țării.

Și-au desfășurat activitatea în colaborare cu Surorile Providenței, la grădinița acestora și cu personalul grădiniței care beneficia de o formare sumară în domeniu. Deoarece copiii veniți la grădiniță nu cunoșteau limba franceză (limba oficială a țării), pentru a putea comunica cu cei mici, ele au fost nevoite să învețe limba locală: ewe. În timpul vacanțelor și în restul timpului liber s-au implicat în diferite activități cu tinerii din parohie și din celelalte parohii.

„Desigur, misiunea noastră nu s-a limitat numai la grădinița Surorilor Providenței, am lucrat și cu tinerii. Încetul cu încetul, am intrat în universul tânărului african unde am descoperit setea de a cunoaște alte realități, dar și dorința de a întâlni persoane care să-i asculte, să-i înțeleagă, să-i respecte ca ființe umane și să-i sfătuiască într-o societate predominant poligamă, în care adolescentul este al nimănui. Nu puține sunt cazurile în care la 14 ani trebuie să iei viața în mâini și să fii tată și mamă pentru frații mai mici, îngrijindu-te în același timp de mama sau bunica bolnavă. Pe lângă toate acestea, trebuie să te întreții și la școală. În ciuda dificultăților, tânărul mai are puterea să se oprească să-ți ofere un zâmbet și să te încurajeze. Este adevărat că societatea românească trece printr-o perioadă de tranziție și fiecare este preocupat pentru ziua de mâine. Oare africanul are mai puține probleme, viitorul pare mai fericit sau plin de perspective? Ne îndoim. Ar trebui să învățăm de la ei să surădem și să fim optimiști. Să ne abandonăm, așadar, în mâinile lui Dumnezeu și să trăim cuvântul vieții.” (Mihaela Gherghelucă și Monica Bogdănel)

Au revenit în țară în 2003, dar, înflăcărată de dorința de a se dăruie în munca misionară, Mihaela Gherghelucă s-a întors în Togo, în ianuarie 2006, pentru a colabora cu Surorile Providenței în domeniul educației.

„Pentru unii dintre noi, Africa înseamnă suferință, boli, sărăcie care ne sperie. Pentru mine însă, toate acestea au fost lucruri care m-au atras pentru că dădea cu adevărat sens aspirațiilor mele și faptului de a mă afla acolo. Acum că m-am întors pot spune nu doar că am dat sens acestei experiențe pentru că am putut oferi ceva din mine, dar și că am primit foarte mult de la lumea de acolo: înțelegere, disponibilitate, încurajări etc.. Dacă cineva mă va întreba dacă am intenția de a reface experiența îi voi spune că da. Un «da» care aș vrea să fie și o invitație pentru toți cei care ar dori să facă o experiență asemănătoare, dar ezită”, afirmă Mihaela Gherghelucă.

Pentru a ne face o imagine reală despre viața din misiuni, nu este suficient doar să primim informații de la alții, ci trebuie să locuim în mijlocul oamenilor din acele ținuturi.¹

„Și azi Cristos îndeamnă pe ucenicii săi: «Dați-le voi să mănânce» (Mt 14,16). În numele Său, misionarii se îndreaptă în atâtea colțuri ale lumii pentru a vesti și mărturisi Evanghelia (...). Câți misionari martiri sunt în timpurile noastre! Fie ca exemplul lor să atragă pe mulți tineri pe calea fidelității eroice față de Cristos! Biserica are nevoie de bărbați și femei dispuși să se consacre în totalitate cauzei importante a Evangheliei.” (Ioan Paul al II-lea)

1 Surse: „Actualitatea creștină”, (2000-2008); „Lumina creștinului”, (2000-2008); <http://www.arch.ro>; <http://www.cmdiasi.ro>; <http://www.desteptarea.ro>; <http://www.ecouri-raducanene.go.ro>; <http://www.ercis.ro>; <http://www.gheraesti.cnet.ro>; <http://www.maikonamission.org/misionari.html>; <http://www.pastorat.ro>; <http://www.ziaruldeiasi.ro>.

Icoanele pe sticlă ale copiilor din Rus (Maramureș) au cucerit inimile italienilor

Adelina ULICI

În perioada 7-11 mai 2008, la San Remo, s-a desfășurat Festivalul Mondial de Creativitate Școlară G.E.F. Copiii de la Școala cu clasele I-VIII din Rus, Maramureș, au participat la acest eveniment cu 24 de icoane pe sticlă, care au întrunit aprecierea unanimă și au fost răsplătite cu premiul I.

Performanța micilor iconari, care și-au demonstrat talentul și la fața locului, împărțind celorlalți participanți din tainele picturii pe sticlă, este cu atât mai remarcabilă cu cât cercul de pictură pe sticlă din Rus a împlinit anul acesta abia doi ani de existență.

Totul a început din dorința de a da mai mare amploare lansării revistei „Agora” a școlii, la inițiativa doamnei directoare Liliana Bunu. S-au mobilizat pentru realizarea unei expoziții de icoane pe sticlă și organizarea unui mic concert de cântece religioase doamna educatoare Nadia Ghiț, absolventă a Școlii Populare de Artă „Liviu Borlan” din Baia Mare (promoția 1998, clasa Silvia Onișa, Mihaela Ganța), care are la activ peste 15 expoziții personale și spune că pictarea icoanelor pe sticlă i s-a lipit de suflet ca expresie artistică a sentimentului religios, și doamna profesoară de matematică Ileana Dărăban, soție de preot, care și-a asumat conducerea grupului vocal. Cei mai talentați copii au realizat astfel primele lor icoane și, în același timp, au pregătit cântecele. Succesul a fost peste așteptări.

Așa că lucrurile au luat amploare. Cercul de pictură s-a extins; în cei doi ani, peste 100 de copii au învățat meșteșugul de iconar, reînviind la Rus o bogată tradiție maramureșeană. Activitatea permanentă se intensifică în Postul Paștelui și Postul Crăciunului, când micii iconari folosesc fiecare moment pentru realizarea capodoperelor lor. Ei cântă și pictează până și în pauze. Cu picturile realizate se organizează expoziții la bisericile din localitate, la Primăria Dumbrăvița, în localități învecinate și la Primăria Baia Mare - expoziții cu vânzare. Dar

bani rezultați nu sunt folosiți pentru procurarea de materiale cum ar fi, poate, de așteptat, acestea fiind destul de costisitoare - școala se descurcă din resurse proprii. Cu acești bani, în spiritul lucrărilor pe care le realizează, ei au cumpărat daruri pentru pensionarii Casei de bătrâni din Baia Sprie, pe care i-au vizitat de sărbători, le-au prezentat o expoziție și i-au încântat cu pricesne, la Paște, și colinde, la Crăciun. Bucuria și lacrimile din ochii auditoriului au fost neprețuită răsplată. Dar, după cum mărturisesc cadrele didactice care îi îndrumă, câștigul a fost al copiilor, activitatea complexă desfășurată la școala din Rus cultivându-le micilor artiști sentimentele artistice, religioase și civice, în același timp.

Au mai participat și la alte expoziții și concursuri înscriindu-și în palmares trei premii I la expoziția organizată de Școala cu clasele I-VIII „Vasile Alecsandri” din Baia Mare și un loc III la Olimpiada de meșteșuguri. Dacă elevii vor con-

tinua să picteze și după terminarea școlii, cine poate ști. Deocamdată să reținem următoarele nume: Iulia Ciocotișan, Raluca Pop și Delia Păscan.

Dar nu numai elevii ciclului gimnazial au fost contaminați de dragostea pentru pictura pe sticlă, doamna învățătoare Zamfira Borcuti a deprins și ea tainele meșteșugului, pictează și îi instruește pe elevii ciclului primar. Preșcolariilor, de asemenea, au început să le fie predate primele noțiuni, de către educatoarea lor.

De la Rus la San Remo e un drum lung pe care micii noștri ambasadori l-au făcut în doi ani. Talentul i-a dus în lumea largă. Sperăm să auzim în continuare de ei și de dascălii lor care demonstrează cu prisosință că omul sfințește locul.

Cucerind America

interviu cu plasticiana Iuliana Săsărman¹

George ROCA (Australia)

Redactor al revistei „Agero”, Stuttgart

Iuliana Săsărman, o tânără artistă plastică din România, a plecat în urmă cu aproape doi ani în Statele Unite ale Americii pentru a-și perfecționa arta și pentru a cunoaște și alte locuri în afară de cele din Bistrița, unde și-a petrecut copilăria, Cluj-Napoca unde și-a făcut studiile universitare și București unde a avut nenumărate expoziții. America este fascinantă! Mulți, printre care și subsemnatul, cucerțiți de mirajul „promise-land-ului”, și-au luat inima-n dinți și au plecat spre marea țărâm necunoscut, având în bagaje doar imaginea creată de filmele de la Hollywood, a revistelor cu coperte lucioase sau a știrilor extreme de la televizor. Unii au reușit, au avut succes, alții mai sunt și azi în căutarea marii șanse... Câțiva s-au reîntors la „casele lor” cu un gust amar care le-a marcat viața poate pentru întotdeauna, dar și cu amintiri minunate. Se zice că cine nu a văzut America nu este un om complet și nu va înțelege niciodată realitatea lumii moderne! Țara contrastelor este pentru călătorul român o lecție de viață, de schimbare, de sofisticare, dar și de suferință, o lecție în care, dacă ești sănătos la trup și la minte, este imposibil să nu devii învingător. Grație comunicării prin Internet, de la Sidney la Stuttgart, via Statele Unite ale Americii, vă prezint mai jos un schimb de păreri cu talentata pictoriță Iuliana Săsărman.

— *Stimată domnișoară Iuliana Săsărman, în urmă cu mai bine de un an și-am făcut o prezentare la SIMEZA revistei electronice AGERO (http://www.agero-stuttgart.de/global-news_simeza.htm). Am aflat atunci multe lucruri interesante despre tine, despre arta ta, despre talentul tău în pictura de șevalet. Aș vrea să îmi relatezi ce ai mai făcut în perioada de timp care a trecut de atunci.*

— În luna mai m-am mutat la New York unde am stat șase luni și am lucrat la un club privat de golf. În această perioadă nu am pictat, deoarece aveam o cameră mică și nu aveam spațiu să-mi fac atelier, dar în schimb am avut timp să vizitez. Am vizitat muzee, galerii de artă, „vestigiiile” Manhattan-ului, de la Statuia Libertății la celebra statuie aurită a lui Prometeu din Rockefeller Plaza! De-acolo an dat o fugă la Boston, Washington și la Cascada Niagara de care am fost foarte impresionată. În luna noiembrie m-am reîntors la Naples, Florida unde voi sta până în luna mai. Aici lucrez tot la un club de golf, vizitez tot ce se poate, dar și pictez deoarece locuiesc într-un apartament mai mare și mi-am improvizat un atelier de pictură pe terasă.

— *Ești deci tot în America! Te-ai stabilit definitiv acolo? Cum suporți emigrarea?*

— Sunt tot în America, dar încă nu știu pentru cât timp. Anul acesta sigur mai stau pe aici, deoarece mai sunt multe de făcut și locuri pe care vreau să le văd. Nu e așa de roz viața în SUA cum mi-o imaginam când eram acasă... Am întâmpinat și

greutăți peste care am trecut cu bine, dar în schimb am realizat că aici îți poți oferi un trai decent, fără grija zilei de mâine.

— *Am aflat de pe Internet că în 2006 ai avut o expoziție personală la Connecticut cu ocazia Zilei României și marcarea intrării țării noastre în Uniunea Europeană, expoziție care a făcut parte din ansamblul de evenimente organizate de Ambasada Română din Statele Unite ale Americii cu tema „Romanian Arts in the United States”. Ce lucrări ai mai făcut între timp și unde le-ai expus?*

— În America mi-a fost mai greu să găsesc o galerie unde să îmi expun lucrările. Am avut în schimb o expoziție de pictură la Hotel Elizeu din București, expoziție organizată de Fundația „Arte e Arta” din București și o expoziție organizată tot de aceeași fundație la Lugano, în colaborare cu Ambasada României din Elveția.

— *Mai menții legăturile cu foștii colegi din România, în special cei din Cluj și din Bistrița? Cu ce grupuri de artiști plastici americani ai luat legătura?*

— Mai vorbesc cu câțiva colegi prin intermediul Internetului, dar nu prea des deoarece timpul și diferențele de fus orar nu-mi permit. Deoarece sunt departe de România mi-a fost mai greu să țin legătura cu artiștii de acasă, dar mama mea, căreia îi mulțumesc din suflet pentru sprijinul acordat, s-a ocupat de toate expozițiile mele și întreține legături solide cu colegii de breaslă. Cei de-aici sunt mai greu de găsit... Noroc ca am acces la muzee, biblioteci sau librării cu publicații de

1 Artist plastic profesionist. Membră a Uniunii Artiștilor Plastici din România. Născută la data de 23 ianuarie 1980, la Bistrița. Absolventă a Academiei de Arte Vizuale „Ion Andreescu” din Cluj-Napoca, Facultatea de Arte Plastice și Decorative. A avut nenumărate expoziții în București, Bistrița, Cluj-Napoca, Iași. Lucrări în colecții private din Australia, Belgia, Canada, Elveția, Italia, România, Statele Unite ale Americii, Ungaria, ș.a.

artă! Așa ajung să îi cunosc, să-i descopăr și să-i apreciez – cum zice americanul!

— *Ai cunoscut în America alți artiști plastici originari din România?*

— Din păcate nu am cunoscut alți artiști români. Am auzit de câțiva cu renume, dar timpul nu mi-a permis să îi caut.

— *Ai luat legătura cu Institutul Cultural Român din New York? Dar cu comunitatea românească de pe unde te-ai perindat?*

— Din păcate nu am luat încă legătura, dar am să o fac când mi se va ivi ocazia.

— *Ce faci pentru a-ți câștiga existența?*

— Am venit în SUA printr-o firmă din Cluj care mi-a oferit un contract de muncă la un club de golf, pe post de ospătar! Ce nu face omu' să vadă America!!! La început am primit viză pe șase luni, după care a trebuit să o extind tot din șase în șase luni, deoarece nu am vrut să rămân aici ilegal. Fiind legată de această viză, care e doar temporară, a trebuit să mă tot mut dintr-un stat în altul la expirarea acesteia! Astfel am stat șase luni în Florida și alte șase luni în nord (New York și Connecticut). Datorită acestor mutări am avut ocazia să vizitez și să trăiesc în diferite locații ale SUA. Vă spun sincer că a fost o experiență plăcută. Acum mi-am găsit o altă companie care mi-a făcut contract de muncă și voi lucra din luna mai, împreună cu alți prieteni români, pe o insulă din Cape Cod, statul Massachusetts. Datorită faptului că sunt într-o țară în care sunt singură și nu am nici un sprijin sunt nevoită să muncesc o meserie care nu mă reprezintă, dar sper că în timp să apară alte oportunități și să-mi găsesc ceva de lucru în domeniul artistic. „Speranța moare ultima”, acesta e moto-ul meu!

— *Ai avut realizări pe „Pământul Făgăduinței”?*

— Da, am avut! În primul rând mi-am împlinit visul de a vedea New York-ul și muzeul Metropolitan, locuri în care nu credeam că voi ajunge vreodată. Am cunoscut o parte din vasta cultură americană. Am fost de asemenea la Las Vegas, Los Angeles, Beverly Hills, Hollywood, Chicago, Miami, Boston, Washington, Niagara, locuri la care visam cu ochii deschiși atunci când eram în România, vise care s-au împlinit... Am reușit să-mi cumpăr mașina mult dorită de mine, și anume o mașină sport de culoare galbenă... Cu ea circul peste tot! Acum sper și aștept o realizare pe plan profesional, aici pe... „Pământul Făgăduinței”!

— *Ce proiecte, planuri sau speranțe de viitor ai?*

— Momentan pictez și pregătesc o nouă serie de lucrări pe care sper să le expun în curând aici, în Statele Unite ale Americii.

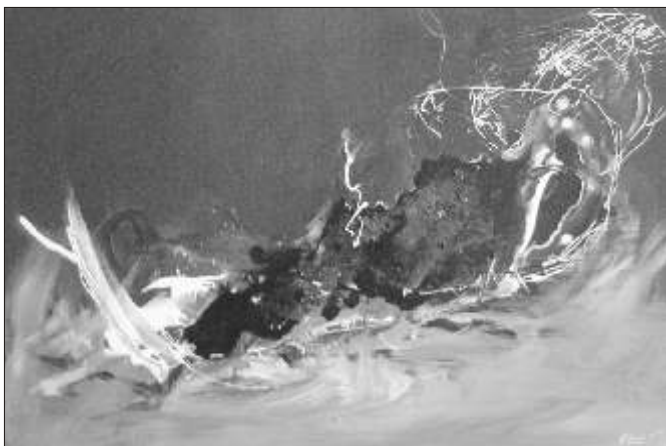

— *Ți-ai schimbat stilul de pictură? Ai fost influențată de plasticienii americani? Știi că stilul tău este cu precădere impresionist abstract, stil care apelează la subconștient (bazat pe sentimente nu pe rațional), adoptând în special o pictură asemănătoare ilustrațiilor reprezentanți ai acestuia precum: Jasper Johns, Yves Klein, Willem De Kooning, Joan Mitchell, Fiona Rae, Richard Diebenkorn și alții. Greșesc oare? Ce muzee și galerii de artă faimoase ai vizitat?*

— Nu! Nu cred că mi-am schimbat stilul de pictură, baza în lucrările mele a rămas „culoarea”. Desigur că sunt interesată să cunosc și tehnica altor stiluri și noi modalități de exprimare artistică. De aceea „bântui” prin lăcașuri de artă, prin galerii și muzee. Am vizitat Muzeul de Artă din Naples, Florida; Muzeul de Artă din Chicago; Muzeul „Salvador Dalí” din St. Petersburg, Florida; Muzeul „Metropolitan” din New York; Muzeul „Guggenheim” din New York ș.a.

— *Știi că, din 2006, ai devenit membră a Uniunii Artiștilor Plastici din România. Am auzit că în curând vei apărea în „Enciclopedia pictorilor din România”. Poți să îmi dai câteva detalii?*

— Ce repede circulă vestile chiar și până în Australia! Așa este! Am avut bucuria să aflu că voi apărea anul acesta în „Enciclopedia pictorilor din România”, volumul al XVI-lea. Pentru mine este o onoare deosebită, în special pentru faptul că acasă este recunoscută munca mea în arta plastică. Mulțumesc celor care au făcut selecția.

Vocația începuturilor la capătul lumii...

interview cu Lucia Davis, Noua Zeelandă

Mihai PĂTRAȘCU

— *Lucia, cine ești tu și cum de ai ajuns să renunți la universitatea clujeană, la Radio Cluj, la inima Ardealului și la tot ceea ce înseamnă lumea noastră, pentru cel mai îndepărtat colț al lumii?*

— „Poți lua un cuvânt și pleca în lume cu el.” (Constantin Noica) Acesta era moto-ul de pe sonetele clasei a douăsprezecea de la Liceul de filologie din Cluj, când am terminat. Și mai aveam un moto preferat, nu mai știu cine l-a creat: „Lumea nu aparține celor care pot, lumea aparține celor care vor.”

Era o iarnă geroasă; eram în al șaptelea an redactor la Radio Cluj și aproape de finalizarea masteratului în Managementul Relațiilor Internaționale din cadrul Universității „Babeș-Bolyai”. Tocmai lansasem volumul „Reabilitare prin vot”, o interogare a sistemului electoral din diverse perspective: religioasă, istorică, tradițională, psihologică, sociologică, politică și așa mai departe. Era frumos într-un fel: rețeta mea de fericire însemna o agendă plină prin care navigam pe parcursul zilei. Era vorba de persoane importante, de puterea pe care o simțeam când aveai microfonul în mână, o lume a informației care îți dădea o superioritate anume...

Și atunci veni cuvânt de departe, de la capătul lumii, da, de la o prietenă foarte bună, Corina Crișan, fusesem colege de liceu și într-ale presei, mesaj din care îmi amintesc și acum: „În Noua Zeelandă e o vară superbă într-un peisaj înspăimântător de frumos! Mai mult decât atât, în Noua Zeelandă nu contează cine ești și ce ești, contează câți prieteni ai. Gunoier și director de bancă (specificare: în Noua Zeelandă sunt mulți emigranți cu studii aberant de strălucite, care, proaspăt veniți, o iau propriu-zis de la capăt) stau la aceeași masă și comentează vreme și vremuri (mai degrabă rugby, dar oricum nu aș fi înțeles la momentul respectiv)”. Decizie: acum sau niciodată? Am ales fără a sta prea mult pe gânduri să plec.

Și încă o amintire din febra pregătirilor: mi-am permis o singură carte din draga mea bibliotecă, și aceasta a fost „Jurnalul Fericirii” al lui Nicolae Steinhardt.

Da, am crezut inițial că va fi vorba de renunțare: mai grav decât la pământul patriei, renunțare la limba, la obiceiuri la un mod de a fi conștientizat acut în contact cu Alții, cu Ceilalți. Integrare. Asimilare.

Vai, cât de departe de adevăr!

A început cu gesturi înduioșător de minore: colegii de serviciu făceau eforturi extraordinare să îmi pronunțe corect numele: Lucia Tibre. Cu toate protestele mele că nu contează, pentru ei conta. Apoi cu întrebări ale căror răspunsuri erau primite cu interes. Despre Crăciun, despre Paște (colegi, prieteni din colțuri de lume mă însoțeau la slujba de Paște a Bisericii Ortodoxe române din Auckland, sau primeau la colindat în noaptea de Crăciun – „Ce minunat obicei!”, spuneau) despre familie ... (La un interviu pentru un post, prima cerință a fost: „Spune-ne despre familia ta, ai frați? Părinții îți simt lipsa? Bunicii...”).

A continuat cu implicarea mea în emisiunea de radio în limba română. Și așa, încet, încet, românitatea din mine, din

Sandspit, Noua Zeelandă, 2008. De la stânga la dreapta: Adina și Cristi Dumitrache - producătorii revistei „Pagini Românești în Noua Zeelandă” și Lucia Davis - redactor, emisiunea în limba română la „Planet FM” Auckland, îmbrăcați în tricouri TIFF 2008, trimise de doamna Irina Nistor și pozând special pentru revista „Familia Română”

noi, a prins contur: revista lunară „Pagini Românești din Auckland”, trupa de teatru „Zi de Mai”, biserica ortodoxă „Sf. Ignatie Teoforul”, festivaluri culturale în care ne îmbrăcam în costume populare românești și vindeam mititei și sărmăluțe. În ziua de 1 Decembrie plasăm drapelul național în punctul cel mai vizibil din Auckland: pe podul peste ocean ce leagă partea de nord a orașului de centru, și-l admirăm țănoși. Apoi un eveniment de marcă în Noua Zeelandă, cu care ne mândrim la toată lumea – Festivalul Internațional de pian, organizat anual de compatriotul nostru Tamas Vesmas, șeful catedrei de pian de la Universitatea din Auckland. Plecat din țară de 40 de ani și sosit în Noua Zeelandă acum 25, imprimă pe toate afișele spectacolelor domniei sale: „născut în România” și promovează cu pasiune fascinantă muzică a lui Enescu, pe care-l consideră al doilea fenomen ca importanță în lumea muzicală, după Mozart. Răspundem mândri la întrebarea de unde ne tragem, iar dacă vreun jurnalist în căutare de senzații tari prezintă câte vreo imagine nefericită, protestăm cu scrisori până la primul ministru.

Și atunci... nu e vorba de renunțare, am dreptate? Mai degrabă de desăvârșire a unui univers drag, într-un spațiu generos. Mă simt mai româncă aici, în Noua Zeelandă, decât am fost vreodată în România.

— *Dacă ar fi să mai alegi o dată în viață traseul tău, ar fi el același?*

— Doamne ferește, ar fi o risipă de viață! Aș alege altceva și apoi altceva ... câte vieți îmi dai?

— *Lucia, cum ai defini tu universitatea?*

— Alma Mater, un loc în care te simți ocrotit de seve-

ritatea mai mult sau mai puțin simulată a dascălilor și legănat de visurile colegilor. În care viața se declină în jurul ideilor, în timp ce realitatea așteaptă cuminte dincolo de poartă (și mai îți minte ce porți groase are Facultatea de Litere clujeană? În care cafeaua (sau, mă rog, berea) se bea încet, prețios, fiecare înghițtură punctând valurile de expuneri și filosofii din jurul mesei. În care spaima examenelor (și, Doamne, multă mai era!) și absurditatea sistemului notării sfârșesc în triumful ameițitor al zâmbetelor de la absolvire. E lumea ideilor arhetipale în care posibilități infinite așteaptă doar o scânteie să se nască.

— *Ce datorezi tu Universității clujene, cea care te-a format și care, probabil, ți-a lăsat amprenta stilului?*

— Aripile. Avântul. Baze fundamentale, pe care încap cărămizi solide. Pasiuni livrești. Câteva visuri ucise. Ce înseamnă să nu îți placă Mircea Eliade. Dar, categoric, cel mai mult și cel mai mult prieteni buni, ca tine, cu amintiri comune.

— *Cum privești traseul tău de până acum? Care este relația dintre formarea ta și ceea ce aplici acum, zi de zi, la locul de muncă?*

— Acum. Lucrez acum la primăria Auckland, consilier în cadrul Departamentului de servicii comunitare. Voluntariez pentru emisiunea radio în limba română. De asemenea, pentru diverse acțiuni culturale românești. Scriu articole pentru revista „Pagini Românești din Auckland”. Soacra mea conduce un grup cultural tradițional Maori, în care sunt implicată. (Aici ar trebui să deschid o paranteză: familia soțului meu stăpâna în vremuri pre-coloniale regiunea Auckland-ului – Tamaki – Makau – Rau, orașul celor o sută de iubiri, în limba Maori. Rolul lor acum este de a perpetua tradiția locului într-o societate surprinzător de diversă – în Auckland întâlnești oameni din toate colțurile pământului și auzi aproape toate limbile din lume. O ceremonie importantă în păstrarea identității orașului este primirea oficialităților care-l vizitează. Aceasta se realizează în registru Maori: oaspeții sunt poftiți să intre în oraș, cu... întreaga lor ființare, aceasta însemnând și generațiile care i-au precedat și le-au facilitat devenirea întru cine sunt ei astăzi. După discursurile primirii, în care se aduce omagiu celor vii și celor morți, naturii și frumuseților ieșite din mâinile omului, gazde și invitați împărtășesc suflarea vieții: atingându-și nasurile, inspiră puternic în același timp. Am primit astfel, sfios la început, mai cu curaj pe urmă, parlamentari și prim-miniștri internaționali, dar și actori de renume și trupe de teatru. Pofim de asemenea Anul Nou în Auckland – în lume aș putea spune, Noua Zeelandă fiind prima țară care-l întâmpină, datorită fusului orar – printr-o ceremonie în fața a zeci de mii de spectatori).

— *Ce am vrut să spun prin acestea? Că sunt într-o continuă formare și sper să rămân așa, acceptând cu bucurie de copil orice surpriză a destinului și învățând, în special, să nu accept ideea de formare, formatul confortabilului, ce se hrănește din autosuficiența noastră. Sper ca și pe patul de moarte să-mi recunosc neștiința, deschizând o carte.*

— *Rețin, din formarea noastră ca oameni de litere ai Universității clujene, câteva cuvinte care ne-au marcat împreună. Sunt cuvinte spuse cu diferite ocazii de cel pe care l-am apreciat cu toții atât de mult, domnul Oliv Mircea. Îmi aduc amine că am scris un text despre „Ce am învățat eu de la*

Mircea Oliv”. Dânsul ne spunea că o școală este cea care transmite stări de spirit, nu conținuturi, sfaturi sau învățături, că în viață trebuie să învățăm nu adevărul, ci direcția, nu ce, ci cum, că un învățător este, mai întâi de toate, un dezvoltător, că trebuie să trăim valorificarea negativului sau ritmul, pentru că, așa cum spunea dânsul, „nu poți funcționa în spirit fără o anumită geometrie a zilei”. Mai mult, alte sfaturi reținute de mine sunt medierea, autoinstrumentalizarea, simțul epic și capacitatea de a povesti idei sau convertirea în sărbătoresc a fiecărei clipe, pentru că, așa cum spunea dânsul, „clipei trebuie să îi dai strălucire și grație”. Cât din aceste învățături se poate aplica acolo, la capătul tău de lume?

— „Adevărul nu coincide întotdeauna cu dreptatea.” (Faulkner) Perfect adevărat, aș alege! Cu experiența mea de mamă într-o căsătorie interculturală, în care metodologia spălatului vaselor ia dimensiuni filosofice. Mediere, autoinstrumentalizare, îndeosebi simț epic. Experiență pe care sunt în tratative să o materializez într-o lucrare de doctorat cu subiectul „Identitate în cupluri transculturale”. Câteva cuvinte despre profesoara mea: Marylin Waring – record pentru cea mai tânără femeie parlamentar la vremea respectivă, se întâmpla în 1975, iar ea avea doar 22 de ani. Un alt record: 10 ani mai târziu și-a retras suportul pentru partidul din care făcea parte, refuzând să voteze în favoarea energiei nucleare – problemă de securitate națională, și, astfel, generând căderea guvernului și alegeri anticipate. Clipei să îi dai strălucire și grație – ce minunat moto pentru fiecare dimineață! Mulțumesc că mi l-ai amintit!

— *Mulți dintre tinerii de azi doresc să plece spre noi orizonturi și să se afirme sau să se manifeste departe de pământurile care i-au legănat și de oamenii care i-au format. Ce le-ai recomanda tu acestor tineri?*

— Departele și aproapele și-au pierdut din semnificațiile înfricoșătoare ale secolului trecut: pun mâna pe telefon și bunica îmi recită rețeta de mămăligă sălăjeană; în același timp, deschid internetul și emigrez în cine știe ce colț îndepărtat de cotidianul meu.

Apoi, rolul formatorilor nu e complet fără managementul separării...

Meleagurile care te leagă? Maori au un obicei aici: când se naște un copil, placenta se îngroapă în pământul străbun, iar în locul respectiv se plantează un copac. Axis mundi la care, oriunde te vor duce pașii și ambițiile, te vei reîntoarce mereu.

Îmi place stilul neozeelandez: după studii, înainte de a începe o carieră și o familie, tinerii pleacă, pentru un an, aproximativ, să cucerească lumea. Voluntariind pe ici pe colo, spălând vase într-un restaurant sau la cules de fructe pentru a-și menaja bugetul și desigur investind masiv într-un proces de dezvoltare – învățare, cunoașterea crudă, la fața locului. Drum inițiat. Se întorc apoi îmbogățiți și îmbogățind.

Concluzii personale? Oricât de departe ai fugi, nu poți fugi de tine însuși. Afirmarea, manifestările personale, nu au nici o importanță, în absența fericirii. Iar fericirea este o explorare interioară. Dar desigur, câteodată, unii dintre noi avem nevoie de geografii exotice pentru a citi harta fericirii noastre. Chemarea departelui...

Profil contemporan de tânăr român: Mihai Tivadar

Adelina ULICI

Mihai Tivadar este un tânăr frumos, cu ochi strălucitori, ce însuflețește totul în jur cu energia și dinamismul degajate de întreaga lui făptură. L-am cunoscut în ambianța expoziției internaționale de fotografie pe care a vernisat-o în această vară, în data de 28 iulie, la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” din Baia Mare. Expoziția - organizată de asociația „Est-Vest”, al cărei președinte este cu începere din anul 2007 Mihai Tivadar - conține exponate interesante, alese din cele 200 de fotografii ale unor autori francezi și români, care s-au prezentat la selecția ce a avut loc la Satu Mare, cu puțin timp în

Mihai Tivadar la vernisajul expoziției internaționale de fotografie „Forever young”

urmă și stă sub genericul „Forever young”, concept pe care maramureșeanul nostru, născut la 29 mai 1977, în Seini, pare făcut să-l illustreze. La vernisaj au fost prezenți și părinții săi: mama – bibliotecară, tatăl – profesor de matematică, ambii din Seini, dovadă a unei familii unite, în ciuda sutelor de kilometri care-i despart de obicei, pentru că Mihai locuiește, în momentul de față, la Lille (Franța). După cum mărturisește protagonistul acestui articol, părinții au avut cel mai important rol în formarea lui. Și ce dovadă mai bună de atașament decât faptul că cercul de matematică al elevilor din Seini, „Prietenii lui Pitagora”, condus de tatăl său, și-a găsit loc pe pagina de internet a organizației „Est-Vest”, cu o elogioasă prezentare.

Cum a ajuns Mihai Tivadar în Franța și de ce tocmai acolo, ne explică el însuși: *Am ajuns la Lille cu o bursă Erasmus-Socrate, Lille, deoarece aceste burse se bazează pe relațiile existente între universități - în cazul de față, Universitatea de Vest Timișoara, Facultatea de Științe Economice, Secțiunea Management, absolvită în 1999 și Université de Lille 1.*

Și lucrurile nu s-au oprit aici. După absolvirea Școlii de Înalte Studii Europene Comparative (Universitatea de Vest Timișoara, 1999-2001) au urmat masteratul „Espace Européen Economique et Social” (Université de Lille 1, 2001-2002) pe

care l-a încheiat ca șef de promoție și doctoratul cu tema: „Structure sociale des villes européennes et ville écologique” (Laboratorul EQUIPPE-MEDEC, Université de Lille 1, 2002-2006).

Teza de doctorat a fost realizată sub îndrumarea profesorului Hubert Jayet, lucrarea este preponderent teoretică (economie urbană) și a obținut mențiunea maximă în Franța: foarte bine, cu felicitările juriului și propunerea pentru publicare. În urma cercetării realizate în cadrul doctoratului, mai multe articole sunt în proces de publicare în cele mai importante jurnale de Economie Urbană și Regională din lume. (Până în prezent a elaborat în colaborare cu profesorul său și a publicat „Endogenous Amenities and the Spatial Structure of Cities” ERSA conference papers, European Regional Science Association, 2006).

La ora actuală sunt în postdoctorat, un contract de cercetare pe o durată limitată, o etapă practic obligatorie în viața oricărui cercetător. Acest postdoctorat se desfășoară la CEMAGREF Grenoble (institut public de cercetare în do-

meniu ecologiei, agriculturii, apelor, etc...), în cadrul unui proiect european intitulat PLUREL: Peri-urban Land Use Relationships. Eu analizez impactul schimbărilor demografice (în special fenomenul de îmbătrânire a populației) asupra pieței funciare și imobiliare și a presiunilor spațiale rezultate (urban, periurban, rural).

Între timp, a participat la numeroase conferințe și colloquii: Séminaire Européen des Doctorants en Economie Régionale – SEDER (Bordeaux) și Séminaire d'Etudes et de Statistiques Appliquées à la Modélisation en Economie – SESAME (Pau) în 2004; Séminaire d'Economie Spatiale et Urbaine – SESU (Paris), Séminaire Européen des Doctorants en Economie Régionale – SEDER (Bordeaux) și Séminaire Inter-Universitaire de Théorie Economique – SIUTE (Lille) în 2005; Séminaire Européen des Doctorants en Economie Régionale – SEDER (Bordeaux); Congress of the European Regional Science Association – ERSA (Volos, Grecia); Interna-

tional Conference on Management Science and Engineering - ICMSE (Lille) și Halle Urban Growth Forum (Halle, Germania) în 2006; Ecomod Conference (Bruxelles) și Congress of the European Regional Science Association – ERSA (Paris). În intervalul 2002 – 2007 a susținut numeroase seminarii: Microéconomie approfondie, Economie Industrielle, Economie de l'incertain, Analyse de données, Théorie des marchés et de la concurrence, Modélisation économique etc. și cursul Economie du travail. Până aici, un traseu profesional ascendent și promițător, așa cum mulți tineri români realizează în străinătate, dovadă că școala românească, cu toate nenumăratele ei probleme, încă reușește să crească viitori specialiști de certă calitate. Oricum, Mihai Tivadar vorbește cu multă pasiune despre ceea ce face.

Acasă vine de două-trei ori pe an, dar legăturile cu locurile natale sunt continue și, așa zice, entuziaste, alimentate de acțiunile în care se implică. Și dacă nu a putut veni mai des, a dus Seiniul acolo, cu el, în Franța.

Există o comunitate românească puternică în Lille, în special în mediul universitar, care este foarte bine reprezentată și prin asociațiile „Printemps Roumain” și „Est-Ouest”. Activitățile desfășurate sunt în special din domeniul cultural, bineînțeles, implicând schimburi între cele două țări.

Totul a început în anul 2005 când, la Lille, a fost prezentată o oribilă expoziție de fotografii realizate de un belgian și intitulată „Printemps Roumain”, conținând aspecte dintre cele mai sordide din viața romilor. Studenții, profesorii și cercetătorii români de acolo s-au simțit, pe bună dreptate, lezați în sentimentele lor și au încercat să facă ceva productiv cu această supărare, astfel încât au înaintat o scrisoare de protest către conducerea universității. Președintele acesteia, le-a sugerat, ca bun exercițiu democratic, să creeze un cadru organizatoric adecvat pentru a promova imaginea României, așa cum o văd ei. Astfel s-a născut o asociație din care fac parte români din mediul universitar din Lille, dar și francezi care cunosc România și sunt dornici să participe la promovarea unei imagini cât mai corecte a ei în Franța. În semn de aducere aminte au păstrat numele de „Printemps Roumain”. Ca să ne facem o idee despre rolul lui Mihai Tivadar în această inițiativă, este suficient să spunem că atunci, în anul 2005, a fost ales membru al Consiliului administrativ, iar în anul 2006 a fost ales vicepreședinte. Mihai s-a gândit că ar fi bine să pigmenteze acțiunile culturale diverse organizate cu un festival rock.

Inițial a fost o motivație destul de personală și anume organizarea unui festival în Franța în care să cânt și eu cu formațiile românești din care fac parte „Dirty Shirt” și „Rethorica” (<http://www.myspace.com/dsromania>) și <http://www.myspace.com/rhetoricaband>) - Dan Crăciun (Baia Mare) – voce, Vlad Țoca (Baia Mare) – baterie, Pal Novelli (Seini) – bas, Cristi Bălănean (Baia Mare) – chitară, Mihai Tivadar (Seini-Lille) – clape, la care se adaugă Otto Ulman (Seini) – chitară și Dan Prikop (Seini) – chitară. După aceea, cum e vorba la noi, „dacă intri în horă, joci”. În timp, totul a

căpătat amploare și am învățat foarte multe aici în Franța. Cum e evident lipsă de activități asociative și culturale în România, mi-am dorit să „transfer” o parte din acest „know-how”.

Având curaj și datorită faptului că, în perioada 1995-1999, inițiasse și organizase edițiile succesive ale festivalului „Rock Fest Seini”, iar între timp mai acumulasese experiență de organizator, Mihai Tivadar s-a pus pe treabă așa cum știe el cel mai bine, adică, cu entuziasm.

Zis și făcut. Prima ediție a festivalului a avut loc în anul 2005, în cadrul manifestării „Journées Culturelles Roumaines”, organizată în colaborare cu asociația „Printemps Roumain”. Ediția 2006, desfășurată în dublă partidă: Franța (Lille, 26-28 mai) și România (Seini, 21-23 iulie) a marcat înființarea Asociației Culturale „Est-Vest”, organizator principal în România, al cărei președinte este Mihai.

Ajuns în acest an la cea de-a patra ediție, festivalul are un program bogat, desfășurat în ambele țări. Alături de concertele ce țin de festivalul propriu-zis, s-au desfășurat și sunt programate în continuare, în intervalul iulie – noiembrie, diferite alte activități: concursuri de literatură și fotografie, expoziții foto, concerte de preselecție, realizarea compilațiilor „Révolution Métal Française” și „Révolution Métal Roumaine” pentru promovarea reciprocă a rock-ului român și francez etc.

Cum vede Mihai Tivadar imaginea României în lume? Perfectibilă. Și consideră că există semne bune.

Imaginea României în Franța nu mai e la fel de proastă ca la începutul anilor 2000, s-a îmbunătățit în ultimul timp. Ați văzut ce trupe valoroase au venit în vara asta la noi? În anii trecuți ne ocoleau...

Cu siguranță că, în mediul din Lille, imaginea României s-a îmbunătățit și datorită eforturilor pe care Mihai le depune prin intermediul muzicii și sub semnul prieteniei.

Dacă se va întoarce în țară? Aici încetinește ritmul, se vede că subiectul îl preocupă. Deocamdată, însă:

Deși mă implic foarte mult în activități asociative și culturale, momentan nu prevăd o întoarcere definitivă în țară. Motivele sunt diverse: profesionale, sociale, culturale... Faptul de a trăi 7 ani într-o țară, evident își pune amprenta, dar în continuare îmi doresc să revin în România, care rămâne totuși „acasă”.

Teatre românești din Canada :

Un aspect al multiculturalismului canadian

Orsolya FEKETE

Gânduri introductive referitoare la emigrarea românilor în Canada

Unicitatea mozaicului societății canadiene, precum și politica ei față de fenomenul imigrației, bine construită și atractivă, cu repetate tentative de creștere a numărului persoanelor cu pregătire și calificare profesională a atras un număr mare de imigranți est-europeni în ultimul secol. Valurile de emigrare au fost legate, în mod logic, de contextele politice sau sociale consecutive celor două războaie mondiale. Conform unor statistici publicate în „Encyclopaedia of World Cultures”, în 1986 aproximativ 78% dintre canadieni se revendică de origine europeană. Dintre aceste popoare îi amintim pe: albanezi, armeni, croați, cehi, polonezi, slovaci, sloveni, precum și unguri și români. Un număr de 18.745 canadieni se revendică a fi de origine română în 1986. (Levinson, 125).

Totuși, aceste cifre sunt relative întrucât mulți emigranți provin din regiuni care nu făceau parte din România până în 1918.

Luând în considerare similitudinile între limbile română și franceză, primele generații de emigranți români în Canada au ales partea franceză a Canadei, în special zona orașului Québec. În pofida acestui fapt, în zilele noastre cea mai mare comunitate de români din Canada este concentrată în orașul Toronto. Recensământul din 1996 consemnează un număr de 107.500 de persoane de origine română în Toronto. (Patterson, 2007).

Având în vedere faptul că asimilarea grupului etnic românesc în societatea canadiană poate periclită perpetuarea culturii românești în Canada, Biserica Ortodoxă Română joacă un rol foarte important în menținerea legăturilor între românii de acolo și în oferirea de spații pentru diferite activități culturale în comunitate, inclusiv festivaluri și manifestări religioase, precum și spectacole oferite de trupe de interpreți și dansatori populari, membri ai „Școlii românești” și companii de teatru de amatori sau profesioniști.

Teatrul „Ars Nova”

„Apariția unei grupări artistice românești într-o regiune cu o diversitate multiculturală foarte colorată, ar părea o utopie. Dar, adevărul e tocmai contrar acestei afirmații, precum o dovedește istoria scrisă a teatrului româno-canadian «Ars Nova»”. Într-adevăr, existența Teatrului „Ars Nova” reprezintă o dovadă pentru gama largă de posibilități oferite de modelul multicultural canadian, deși e doar al doilea teatru românesc constituit la Toronto.

Inițiativa formării primului teatru românesc în Canada aparține unui mic grup de actori și regizori profesioniști, care, după ce au părăsit România, au ales să-și continue activitatea teatrală. Astfel, în anii 1980 teatrul „Taboo” a fost lansat la inițiativa lui Costin Manu (nume de botez Constantin), a cărui carieră a cunoscut o recunoaștere internațională în ultimele decenii. Din păcate, activitatea teatrului „Taboo” a căzut în

uitare; dar a pus totuși bazele teatrului românesc în Canada. Teatrul „Taboo” (a nu se confunda cu teatrul constituit de dramaturgul canadian Charles Crosby) a fost o companie de la Toronto a cărei obiectiv era de a pune în scenă piese din repertoriul românesc și internațional în limbile engleză, franceză și română, având în distribuție actori profesioniști și amatori totodată. A fost constituit în colaborare cu recent dispărutul actor român, Adrian Ionescu și actrița/regizoarea Diana Miklos. Din câte știm despre activitatea companiei de teatru este că au pus în scenă o piesă de Caragiale, „O noapte furtunoasă” în urmă cu vreo douăzeci de ani. În afară de această piesă teatrul „Taboo” a participat la Festivalul Asociației de teatru Multicultural din Ontario, organizat între anii 1970-1987, sprijinit de guvernul canadian, găzduind festivaluri teatrale anuale (Berger). Din păcate, nu am găsit înregistrări despre participarea teatrului „Taboo” la acest eveniment sau despre alte activități ale companiei.

Cu un strop de noroc, am reușit să-l contactez pe domnul Constantin Manu, care mi-a povestit deschis despre cariera lui și situația teatrelor etnice în scrisorile dumnealui. Din păcate, nu deține înregistrări consemnate despre teatrul „Taboo” și nu are amintiri prea vii despre activitatea acestuia.

Constantin Manu s-a născut în 1952, la București. A absolvit Universitatea de Artă Teatrală și Cinematografică „Ion Luca Caragiale” din București, în 1974, cu diplomă de licență în Arte frumoase, Actorie și Regie. După absolvire, a părăsit țara, deoarece, după cum mi-a mărturisit în una din scrisorile sale, „nu se vedea jucând Lenin pentru tot restul vieții sale sau omul numărul trei într-o celulă comunistă dintr-o piesă despre mineri sau să joace într-un film românesc cenzurat”. Probabil, nu din întâmplare nu s-a mai întors în România.

Acomodarea cu limba engleză a fost dificilă. A absolvit o facultate în Tehnologia Ingineriei Electronice la Facultatea canadiană Humber și a lucrat în domeniu mai mult de 17 ani. A studiat și Managementul artelor la Universitatea Stafford. Îmbunătățindu-și constant abilitățile lingvistice, a reușit să stăpânească diverse accente de pronunție, fapt care i-a permis să joace roluri de imigranți de diferite naționalități, pe scenă, la televiziune sau în filme. În afară de cariera de actor și regizor în continuă dezvoltare, Constantin Manu a devenit proprietarul unei companii de producție intitulată „Not a Hobby Production”. A ocupat, de asemenea, postul de regizor artistic și de scenă al Teatrului „Victoria” din Petrolia din 1996 până în 2003, iar din 2005 a ocupat aceeași poziție la teatrul canadian „Cambridge”. A fost, de asemenea, colaborator artistic al Companiei de teatru canadian „First Stages”. În prezent este președintele și producătorul executiv al corporației „Stage-Ent”, o companie de teatru din Toronto. A pus în scenă peste 50 de piese, a regizat un număr aproape dublu de piese de toate genurile și a jucat într-un număr de peste 70 de piese în timpul lungii lui cariere.

Ideea Teatrului „Ars Nova” datează încă din primăvara

anului 2002, dar s-a concretizat doar în 2003, cu spectacolul „O noapte furtunoasă” de I.L. Caragiale și piesa „O seară la Iunion”, scrisă de un dramaturg american de origine română contemporan, Tatiana Ivan. Spectacolul a fost în limba română și s-a jucat în 2003 la Teatrul Bibliotecii Yorkwood, din Toronto, un teatru multifuncțional. Nu trebuie confundat numele companiei cu cel al altor companii omonime, nici cu teatrul din New York, nici cu ansamblul vocal din Copenhaga. Teatrul „Ars Nova” este o companie teatrală formată parțial din amatori, muzicieni, ingineri IT, ingineri chimiști și actori profesioniști.

Secvență din piesa „O noapte furtunoasă”

Următoarea reprezentație a companiei a fost dedicată celei de-a 151-a aniversări a cunoscutului dramaturg, Ion Luca Caragiale. Intitulat „Caragiale de ieri și de azi”, spectacolul a avut loc la Biblioteca Yorkwood din Toronto, pe 4 aprilie 2003, în regia lui Amatto Checiulescu. Spectacolul a avut două părți: în prima parte au avut loc reprezentațiile unor piese într-un singur act din opera lui Caragiale („Five o'clock”, „Amici”, „Un pedagog de școală nouă”). A doua parte a constat într-o piesă în patru acte „O noapte furtunoasă”. Cu această reprezentație s-a dovedit că scopul artistic al companiei este de a promova piesele lui Caragiale și, în același timp, de a conserva identitatea artistică românească, precum pretinde sloganul teatrului. În consecință, repertoriul companiei este compus în mare parte din piesele lui Caragiale.

Teatrul „Ars Nova” trebuie asociat cu numele lui Amatto Checiulescu, regizor recunoscut la nivel internațional, coregraf, balerin și actor, fondatorul acestei companii și responsabil de regia spectacolelor mai sus menționate. Viața și cariera lui Amatto Checiulescu pot constitui un exemplu pentru ceea ce numim potrivirea unei piese de puzzle în „mozaicul canadian”. Și-a început studiile la Colegiul Național „Sfântu Sava” București, apoi a absolvit Conservatorul ca pianist și balerin. La vârsta de 16 ani și-a început cariera la Opera din București ca balerin. Fiind un tânăr ambițios, a început să frecventeze cursuri de actorie la Academia de Teatru. Pe lângă aceste cursuri a mai frecventat și cursuri de regie, scenografie și arhitectură, dar în cele din urmă și-a continuat cariera internațională de balerin. În timpul regimului comunist a plecat adesea în turnee la Varșovia, Berlin, Praga, Cracovia, în Spania, la Monte Carlo și în Cuba. A fost pentru o perioadă și regizorul Companiei de Balet din cadrul Operei române.

Datorită situației politice confuze din România din anii 1980 și din cauza regimului comunist draconic, a hotărât să părăsească țara, lucru pe care l-a făcut în 1981, urmând-o pe soția lui, care a plecat cu câteva luni înainte, beneficiind de

srijin diplomatic. Cariera lui în Canada a început la Teatrul „Betty Oliphant”, în timp ce soția lui, balerină cu renume internațional, Magdalena Popa, a devenit mentorul Companiei de balet feminin din Canada. În iunie 2002, Amatto Checiulescu a fost invitat în România, după douăzeci de ani de absență, unde a primit cea mai înaltă distincție din partea statului, „Ordinul Steaua României”, la Opera Națională din București. (Cudalbu: „Confesiunile unui artist”).

Ambiția lui Checiulescu de a înființa un teatru românesc în Canada a fost susținută de un grup de artiști amatori, dar entuziaști, care au materializat această idee. Tot norocul m-a ajutat să o contactez pe Iuliana Cozma, directorul artistic al companiei, care mi-a povestit despre greutățile întâmpinate de-a lungul existenței companiei. Toți membrii trupei sunt amatori, având slujbe în alte domenii și familii de întreținut. De aceea, fiecare spectacol presupune eforturi considerabile. Perioada de repetiții o iau ca pe un hobby, iar pentru a-și susține financiar această activitate se folosesc de venitul obținut la slujbe. În afară de veniturile provenite din vânzarea biletelor, în cazuri fericite în care au sponsori, actorii își pot recupera sume mai mari din investițiile lor. În ceea ce privește publicul, fiecare spectacol are în jur de 300 de spectatori, ceea ce înseamnă că piesa este vizionată de aproximativ 500 de persoane. Cu toate acestea, fiecare spectacol este foarte bine organizat, de decoruri și costume realizate în mod profesional, după cum reiese din fotografiile sau spoturile de prezentare a activității lor.

A treia reprezentație a Teatrului „Ars Nova” a avut loc la Universitatea din Toronto, pe 17 aprilie 2003, în prezența unui grup de studenți. Piesa „Five o'clock” a fost jucată de patru actori amatori: Andreea Diaconescu, studentă la psihologie la Universitatea York și instructor de dans, Camelia Dan, absolventă de Drept în România, contabilă în prezent, Iuliana Cozma, inginer chimist, directorul artistic al companiei și economistul Adrian Oțoiu.

O altă piesă scurtă, „Amici”, a fost jucată în cadrul Caravanei românești, la restaurantul „Transilvania”, în 30 iunie 2003. Această piesă i-a avut în distribuție pe Adrian Oțoiu, Lucian Fetilă, absolvent al Universității de Muzică din București, ca dirijor, dar profesând ca ziarist și, recent, ca agent de pază, Mihai Cozma, absolvent al Universității „Al.I. Cuza” din Iași, Facultatea de Filologie, specializat în spaniolă și engleză, în prezent lucrând în domeniul științelor informaticii. Acest eveniment poate fi considerat o premieră, luând în considerare faptul că a fost pentru prima dată când Caravana internațională, un festival cultural anual, a deschis o secțiune românească.

În anul următor, 2004, compania a avut două reprezentații ale piesei „Take, Ianke și Cadâr”, o comedie remarcabilă, scrisă de dramaturgul Victor Ion Popa. A fost jucată pe 21 februarie și 17 aprilie 2004, la Teatrul „Betty Oliphant” din Toronto. În afară de artiștii menționați, Amatto Checiulescu și Iuliana Cozma, au participat și alți membri ai companiei la spectacol: Dan Fâșie, absolvent al Universității de Marină comercială, Andrei Zodian, care a studiat ingineria materialelor la Universitatea din Toronto, în prezent consultant pe probleme de siguranță informatică, Călin Herțeg, cel mai tânăr membru al companiei, lucrând în domeniul construcțiilor și Camil Coajă, absolvent al Universității de Aviație București, în prezent programator. Succesul piesei a fost repetat de spectacolul din 10 aprilie 2005, la Teatrul „Betty Oliphant”.

Din păcate, în ultimii doi ani Teatrul „Ars Nova” nu a ținut reprezentații datorită împrejurărilor nefavorabile. Totuși, teatrul românesc „Luceafărul” din Iași a donat costume Tea-

trului „Ars Nova” prin Alianța românilor din Canada, în semn de apreciere. Sperăm că vor reuși să-și continue activitatea și pe viitor.

Teatrul „Mușatescu” și Teatrul „Majestic”

Pe parcursul cercetării mele am întâlnit adesea nume de artiști care par a fi puncte de întâlnire a diverselor activități culturale în comunitatea românească din Canada. Teatrele românești din Canada nu rivalizează unele cu altele, se observă chiar un schimb de experiență între actorii de la Teatrul „Mușatescu” și cei de la Teatrul „Majestic”.

Sub numele de Teatrul „Mușatescu”, cu ocazia aniversării a 100 de ani de la nașterea lui Tudor Mușatescu (1903-1970), dramaturg prolific, autor de romane și nuvele și umorist, un grup de actori amatori și profesioniști români s-au hotărât să pună în scenă piesa „Titanic Vals”. Spectacolul a avut premiera pe 21 noiembrie 2003, la Memorial Hall, regizat de Mady Maywurm, actriță și regizoare profesionistă, cu ajutorul actriței Liane Ignătoiu/Llyane Stanfield, ca asistent de regizor și membru fondator al teatrelor „Mușatescu” și „Majestic”. Printre actorii acestei piese în trei acte amintim pe Eugen Ciobănescu (inginer chimist), Claudia Cion (fostă educatoare la grădiniță), Suna Demir (specialist în asigurări) și Andrei Caraman (inginer în științele informaticii).

În 2005 compania a prezentat unui grup restrâns de spectatori un duet epistolar intitulat Eminescu-Veronica Micle, spectacol care a prezentat schimbul de scrisori între poetul român de talie internațională, Mihai Eminescu, și iubita lui, Veronica Micle. Un an mai târziu, pe 21 și 22 octombrie 2006 s-a pus în scenă o altă piesă de Tudor Mușatescu, o comedie spumoasă intitulată „Sosesc deseară”. Aceste spectacole au avut loc la Teatrul „Crescent”, Toronto, în regia lui Stelian Constantin Ilie, care a jucat și rolul principal al piesei și care publică, în mod frecvent, cronici ale pieselor românești în „Observatorul”, ziar românesc publicat la Toronto.

În timpul spectacolelor de la Teatrul „Tudor Mușatescu”, unii actori, precum Eugen Ciobanu, Liane Ignătoiu, Maia Anghel, Alexandru Ciobanu, Claudia Cion și Andrei Caraman au înființat Teatrul „Majestic”, care se proclamă societate culturală non-profit, cu sediul în Toronto. Printre membri l-am regăsit și pe Constantin Manu. Teatrul „Majestic” a avut premiera cu piesa „Steaua fără nume” de Mihail Sebastian, romancier și dramaturg evreu de origine română, cu o operă recunoscută la nivel internațional. Comedia a fost regizată de Stelian Constantin Ilie și jucată pe 23 și 24 octombrie 2006, la Teatrul „Crescent” din Toronto. Al doilea spectacol prezentat de compania de teatru a fost tot o piesă de Tudor Mușatescu, intitulată „...escu”. Spectacolul a avut loc pe 23-24 septembrie 2006, la același Teatru „Crescent”, regizat de fondatorul companiei, inginerul chimist Eugen Ciobanu, având un mare succes. Am reușit să procur și să vizionez o înregistrare a reprezentației, care demonstrează că nu numai umorul piesei, dar și folosirea limbii române în spectacol a creat o atmosferă magică în rândul spectatorilor și actorilor. Ovațiile de la final ale spectatorilor pot reda oarecum această atmosferă încărcată de emoție. Din păcate, această reprezentație pare a fi ultima în istoria teatrului, dar sunt convinsă că e doar o problemă de timp, mai devreme sau mai târziu compania va trebui să-și reia activitatea pe scenă.

„Teatrul ca metaforă”

Teatrele „Ars Nova”, „Mușatescu” și „Majestic” promovează cultura română în Canada, iar „Teatrul ca metaforă” din Toronto s-a dovedit un schimb cultural viu între comu-

nitătea vorbitoare de limbă română și cea vorbitoare de limbă engleză din Canada, având spectacole suținute în ambele limbi.

Conform crezului artistic publicat pe pagina web oficială a companiei „Teatrul ca metaforă” „încarcă mințile, încordează conștiințele, oferă ecuații umane și nu simple echivalențe”. „Teatrul ca metaforă” găsește esența vieții „în spatele formelor, gesturilor, mișcărilor sau cuvintelor, și anume în idei, sentimente, pasiuni, temperamente, destine, contradicții, dorințe”. În consecință, în realitatea și contextul multicultural variat oferite de orașul Toronto, „Teatrul ca metaforă” și partenerii companiei doresc să se alăture grupului de artiști entuziaști, români și canadieni, al cărui scop este promovarea și perpetuarea culturii române.

„Teatrul ca metaforă” este compus din actori și artiști profesioniști, care și-au creat o reputație în țara natală și care au reușit să-și valorifice talentul în țara adoptivă. Fondatorii companiei au fost Diana Miklos (recent Diana Ferrari) și Liane Ignătoiu (recent Lyane Stanfield), care au contribuit și la activitatea altor companii. Ele au înființat „Teatrul ca metaforă” în 2007, cu colaborarea unor actori profesioniști români și de altă naționalitate.

Diana Miklos este directorul artistic al companiei, ea este responsabilă pentru regia pieselor. A absolvit Universitatea de Artă Teatrală și Cinematografică „Ion Luca Caragiale” București, apoi a frecventat cursurile Universității Canadiene de Teatru „Ryerson”, iar în 1987 s-a înscris la Facultatea Școlii „Alan Howard Waldorf” din Toronto, unde predă actorie în prezent. Din 1988 a colaborat cu Teatrul „Angel Wing Puppet” și a ajutat la conceperea și prezentarea unor spectacole de păpuși Waldorf la mai multe biblioteci publice din Toronto. Diana Miklos a colaborat și la înființarea altor companii de teatru, precum Școala de artă, muzică și teatru „Oxford” din Toronto, Compania de teatru experiment „Ex-T-ex”, fondată în 1976 în Canada, și mai sus pomenitul Teatru „Taboo”, înființat în colaborare cu Constantin Manu.

Co-fondatoarea „Teatrului ca metaforă” a fost Liane Ignătoiu, de asemenea fostă membră a teatrelor „Mușatescu” și „Majestic”. A absolvit Școala de Teatru, Film și Televiziune „Teatru Magic” din București. A frecventat numeroase ateliere și cursuri de profil în Canada pentru a-și îmbunătăți abilitățile în domeniu. A mai luat cursuri de dans modern în ringul de dans al Școlii din Toronto, a urmat cursuri de dicție și a participat la ateliere de hip-hop, improvizație, teatru și televiziune. La Universitatea „New School” din New York a frecventat cursuri de actorie și scenografie și a repetat la o școală privată a actriței canadiene Sarah Boes din Toronto, intitulată sugestiv „Scapă de accent”. În prezent, Liane Ignătoiu studiază la Școala de Educație continuă „Seneca”, participând la un program cu timp parțial de spectacole de teatru.

În primul an de activitate, 2007, cei de la „Teatrul ca metaforă” au pus în scenă un spectacol în limba română și altele două în engleză, fiecare având mai multe reprezentații în diferite locații. Primul spectacol al companiei a avut loc la Centrul ortodox grec din Toronto, în 20 ianuarie 2007, în cadrul unui eveniment denumit „Împreună reușim”. Această manifestare a fost un program de divertisment, organizat pentru comunitatea românească, conținând un recital de muzică live, dansuri, piese scurte, bucate tradiționale românești și diverse întreceri. Pentru acest eveniment Liane Ignătoiu și Simona Gherman au pregătit un fragment din piesa lui Tristan Bernard (1866-1947), faimos pentru piesele lui spumoase și pline de umor și pentru vodevilurile sale, „Micuțele curioase”, spec-

tacol în trei acte, regizat de Diana Miklos. Piesa a fost jucată în întregime pe 19 și 20 mai 2007, la Teatrul „George Ignatieff” din Toronto, filială a Universității „Trinity College”, folosit adesea pentru producții de scenă, dar și mai frecvent folosit ca sală de lectură.

Piesa lui Tristan Bernard a fost jucată de Liane Ignătoiu, actrița Simona Gherman, absolventă a U.N.A.T.C. „I.L. Caragiale” București, Mihai Colceriu, interpret de folk și chitarist, fost membru al teatrelor „Mușatescu” și „Majestic” și Bogdan Stanoevici, renumit la nivel internațional, care a debutat la Oradea cu decenii în urmă, absolvent al I.A.T.C. în 1982. Și-a câștigat faima în țară, jucând în peste 20 de filme pentru televiziune și în câteva producții de scenă. A părăsit țara în 1989 parțial datorită căsătoriei cu o franțuzoaică și din cauza unor motive politice. În continuare a început o viață nouă în Franța, unde și-a început cariera ca actor, lucrând și ca regizor și producător de film. În ceea ce privește legăturile lui cu „Teatrul ca metaforă”, el cultivă legături cu membrii companiei, cu Diana Miklos și alții. În semn de prețuire pentru publicul român din Canada, a ținut un minirecital de romane, acompaniat la chitară de Mihai Colceriu.

Următoarea reprezentare publică a „Teatrului ca metaforă” a avut loc în cadrul „Săptămânii câmpului românesc”, pe 25 august 2007. Acesta este un eveniment anual al Asociației Culturale a românilor din Hamilton, cea mai veche asociație românească din Ontario, Canada. În cadrul acestui eveniment, artiștii „Teatrului ca metaforă” și nu numai, au organizat o „Serată muzicală și literară”, regizată de Diana Miklos. Aliona Munteanu, Liane Ignătoiu, Mihai Colceriu, Românița Cheorpec, Simona Gherman au recitat poezii aparținând unor poeți români binecunoscuți: Ioan Alexandru, Aron Cotruș, Mihai Eminescu și Ion Pilat, acompaniați de muzică. Aliona Munteanu, membră a companiei de teatru, s-a născut în 1984, în Republica Moldova. A absolvit Universitatea de Artă Teatrală și Cinematografică „Ion Luca Caragiale” din București, ca actriță de teatru de păpuși, în 2006. A devenit cunoscută prin participarea la concursul internațional de televiziune „Dansez pentru tine”, unde a câștigat locul doi, în 2006.

Un alt moment literar-muzical s-a petrecut la Teatrul „George Ignatieff” din Toronto, în 2 septembrie 2007, intitulat de asemenea „Serată literar-muzicală”. A fost un recital de poezie din opera lui Pablo Neruda, poet chilian și Sharon Singer, poetă canadiană contemporană, recital regizat de Diana Miklos. Partea muzicală a spectacolului a fost realizată de interpretul, chitaristul și compozitorul canadian contemporan Gregory Hoskins și de cântăreața, compozitoarea câștigătoare a mai multor festivaluri folk canadiene, Layah Jane. Poemele au fost recitate de Bogdan Stanoevici, Liane Ignătoiu, Simona Gherman, poeta și cântăreața Sharon Singer, actorul canadian

de origine italiană Nick Mancuso, care a apărut în peste 80 de piese, spectacole pentru televiziune și filme în Canada, precum și la Hollywood și în Europa, câștigător a mai multor premii de „Cel mai bun actor” și Hanna Peltoniemi-Fam, absolventă a unor cursuri de teatru la Academia Actorilor Toronto și Școala de Teatru a Universității „Ryerson”.

Următoarea apariție a „Teatrului ca metaforă” a avut loc pe 29-30 septembrie 2007, când s-au jucat două piese de un act la Teatrul „George Ignatieff”, „Duetul de nuntă”, scris de dramaturgul american Lauren Wilson și o comedie intitulată „Post-Its” („Note de căsătorie”), scrise de soții Paul Dooley și un faimos actor, dramaturg, scenarist și poet american, Winnie Holzman. Ambele comedii au fost regizate de Diana Miklos și interpretate de Lyane Stanfield și actorul canadian premiat, Marlon Moreno, născut în Columbia, renumit pentru aparițiile lui atât în seriale de televiziune, cât și în producții de scenă.

Activitatea „Teatrului ca metaforă” este susținută și de câțiva referenți artistici renumiți, precum editorul Adrian Solomon, actorul, regizorul și producătorul Constantin Manu, directorul de teatru Victor Ioan Frunză, fost director al Teatrului Național din Cluj și Petre Bokor (cunoscut și ca Pierre Bokor sau Bokor Peter). Petre Bokor a fost directorul teatrului francofon din Alberta, în anii '70. În 1980 a înființat „Théâtre à la Carte” la Facultatea „Saint-Jean” din Edmonton, unde lucrează și ca profesor de artă dramatică. A mai colaborat, în calitate de regizor, cu diverse teatre din București, Brașov și Târgu Mureș.

Din păcate, n-am găsit nicio recenzie sau înregistrare completă a vreunui spectacol, dar s-au găsit fotografii care să reflecte activitatea companiei. Am găsit, cu un strop de noroc, o scurtă înregistrare a unei repetiții din piesa lui Tristan Bernard. În această înregistrare, Bogdan Stanoevici a cântat cu multă eleganță, de care doar actorii profesioniști sunt capabili. Simplitatea scenei a scos în evidență talentul celor doi artiști, Stanoevici și Mihai Colceriu, care, prin acompaniamentul la chitară, au creat o atmosferă intimă pentru cântecul de dragoste.

Concluzie

Pe parcursul cercetării au ieșit la iveală eforturile uriașe ale membrilor acestor teatre în organizarea spectacolelor, motivați nu doar de dorința de afirmare personală, dar și de menținerea vie a sentimentului românesc al comunității din Canada. Nu numai că transmit limba română tinerelor generații, dar promovează și cultura și tradițiile românești în cadrul și în afara comunității. Prin teatru ei au găsit modul de expresie cel mai potrivit pentru a fi aproape de rădăcini și de a se integra în mozaicul canadian.

Surse:

A. Lucrări:

- ▶ „Repetiții la «O noapte furtunoasă» la Toronto”. Romanian Global News. Toronto; http://www.rgnpress.ro/Cultura/Repetitii-la-O-noapte-furtunoasa-la-Toronto.html#Scene_1, 10 februarie 2008;
- ▶ Jeniva Berger and Jean Yoon, „Multicultural Theatre”, The Canadian Encyclopedia; <http://www.thecanadianencyclopedia.com/index.cfm?PgNm=TCE&Params=A1ARTA0007941>, 6 februarie 2008;
- ▶ David Levinson, „Encyclopedia of World Cultures”, Vol. I, New York: G.K. Hall & Company, 1994; James G. Patterson, „Romanians”, The Canadian Encyclopedia, <http://www.thecanadianencyclopedia.com/index.cfm?PgNm=TCE&Params=A1ARTA0006916>, 16 august 2007;

B. Alte surse:

- ▶ Constantin Manu, e-mail adresat autorului, 30 iunie 2007;
- ▶ Teatrul „Ars Nova”, <http://www.arsnova-theatre.com/p1.htm>, 11 august 2007;
- ▶ „Teatrul ca metaforă”, <http://imagineweb.com/taam/cine.html>, 11 august 2007;
- ▶ Teatrul „Majestic”, <http://teatrulmajestic.org/>, 11 august 2007;
- ▶ Teatrul „Tudor Mușatescu”, <http://www.imagineweb.com/ttm>, 11 august 2007.

Teatrul Ararat din Baia Mare a făcut furori în Germania

Eugen COJOCARU
scriitor, Stuttgart

Publicul iubitor de artă din Stuttgart a avut ocazia să se bucure de o neobișnuită piesă de teatru montată de Claudiu Pintican și trupa Teatrului „Ararat” din Baia-Mare¹, transmite corespondentul Romanian Global News în Stuttgart, Eugen Cojocaru.

„Gunoii este oglinda omului, cartea lui de identitate. În gunoi ni se regăsesc destinele, viața cu reușitele și nereușitele ei, cu iubirile împlinite și neîmplinite...” - astfel începe piesa „Gunoierul” de Mimi Cornel Brănescu, prezentată în turneul pe care teatrul băimărean îl desfășoară prin Germania (Frankfurt/Main, Stuttgart, München etc.). Sala de spectacole a Hotelului „Marbacher Hof” din Stuttgart (ca și în celelalte localități) a fost plină, ca de obicei la asemenea evenimente. Afirmația „Gunoierului” a produs nedumerire în sală: cum adică, ceea ce aruncăm la gunoi ne definește pe noi și oglindește viața noastră?! Piesa într-un act, cu a sa artă de a scormoni în sufletele contemporanilor, reușește să câștige repede inimile și aplauzele spectatorilor.

Subiectul este simplu. **Locatarul** unui bloc – interpretare Liviu Topuzu – îi predă **Gunoierului** – interpretare Claudiu Pintican, care semnează și scenariul și regia –, ce se ocupa de strângerea resturilor menajere, punga sa cotidiană de gunoi, nebănuind „comorile intime” ce se pot ascunde acolo. Jocul celor doi interpreți ai personajelor principale, **Locatarul** – Liviu Topuzu, și **Gunoierul** – Claudiu Pintican, au dovedit că stăpânesc cu lejeră siguranță întregul repertoriu actoricesc – ultimul are în palmares câteva premii de întreprindere. Textul piesei reușește să pătrundă, în spiritul Conului Iancu, cu un stil aparent spartan-telegrafic, în meandrele și ungherele cele mai îndepărtate ale sufletului omenesc – prea omenesc, adică exact acolo unde ascundem reziduurile cele mai inconvenabile ale existenței noastre. Așa cum o facem și cu gunoiul menajer – o idee genială ce stă la baza piesei. Chiar dacă mesajul autorului vrea să afirme că toată lumea înșală pe toată lumea, se putea alege o altă soluție dramatică, mai adecvată pentru un final în stilul și la înălțimea întregii piese.

În ciuda acestui mic „faux-pas” auctorial, spectacolul Teatrului „Ararat” din Baia Mare a reușit să ofere o adevărată fântână arteziană de gaguri și umor, susținute de vizibila plăcere de a juca și stăpânirea sigură a repertoriului calităților actoricești, fapt pentru care, în special cei doi actori principali, au fost răsplățiți pe toată durata turneului german cu generoase și entuziaste aplauze.

1 Actorii Teatrului „Ararat” din Baia Mare au fost invitați într-un turneu în trei orașe germane, cu piesa „Gunoierul”, o comedie a cărei regie este semnată de Claudiu Pintican. Textul piesei, care îi aparține lui Mimi Cornel Brănescu, este o comedie bine scrisă, cu replici vii, dinamice, cu savuroase răsturnări de situație. Spectacolul a fost deja apreciat de publicul din Baia Mare, s-au jucat 20 de reprezentații și de fiecare dată a adunat hohote de râs. Este un spectacol actual, construit cu simțul măsurii și a participat cu succes la două festivaluri de teatru: „Atelier”, la Baia Mare și „Underground”, la Arad. Următoarea producție a Teatrului „Ararat” a fost piesa „Bigudiuri”, de același autor, care s-a bucurat, la rândul ei, de mult succes.

Romanian Cinema: Then + Now

George ROCA (Australia)

Redactor al revistei „Agero”, Stuttgart

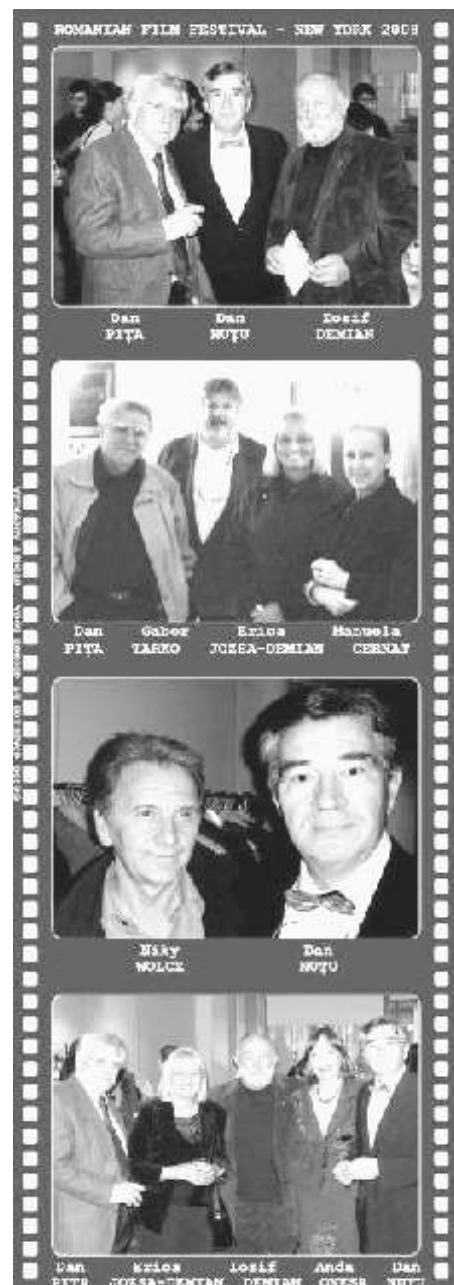
Românii au început să fie din ce în ce mai cunoscuți în lumea filmului. Chiar dacă în America încă nu am fost atât de faimoși ca în Europa, recent și acolo am început să câștigăm notorietate. Am pierdut anul acesta nominalizarea pentru un premiu Oscar a filmului „4 luni, 3 săptămâni și 2 zile” a regizorului Cristian Mungiu, dar sunt convins că acest fenomen-onoare se va întâmpla în anii următori.

Cinematografia română a fost mai puțin cunoscută și apreciată peste hotare în ultimii cincizeci de ani, datorită condițiilor politice și „războiului rece” care au aruncat un con de umbră asupra acesteia. Totuși câteva filme românești au penetrat cortina de fier și au primit nu numai acceptul de nominalizare, ci chiar au câștigat premii importante la diferite festivaluri de film european. Mă refer la producții de dinainte de 1989. Totuși după această dată, parcă ni s-au deschis porțile și mai mult. Demn de menționat este faptul că după triumful anilor '60 a urmat un gol de participare românească la Cannes până târziu, în 1982, când „O lacrimă de fată” este admis la selecția oficială a festivalului, având la un moment dat șanse ferme de a câștiga prestigiosul trofeu „Camera d'or”. Au trebuit să treacă mai bine de douăzeci de ani pentru ca tinerii cineaști de azi să refacă victorioși terenul și să-și adjucece, în sfârșit, și acest faimos trofeu (vezi Corneliu Porumboiu „A fost sau n-a fost”, Cannes 2006). Noua generație de cineaști români, precum Cristi Puiu, Corneliu Porumboiu, Cristian Mungiu, Cătălin Mitulescu, Cristian Nemescu, Nae Caranfil, Ruxandra Zenide, Radu Muntean și chiar și Florin Piersic Jr. (vezi „Eminescu versus Eminem”, sau „Fix Alert”), au continuat tradiția vechilor „maestri ai ecranului românesc” și au demonstrat lumii că avem (și în prezent) o cinematografie de calitate.

De curând, la New York, prestigioasa The Film Society of Lincoln Centre în colaborare cu Institutul Cultural Român au organizat festivalul filmului românesc „Shining Through a long Dark Night: Romanian Cinema, Then and Now” („Sclipind în lungă și neagra noapte: Cinematografia românească atunci și acum”). Pentru 11 zile (în perioada 15 - 27 aprilie a.c.) la „Walter Reade” Theater din Manhattan, a fost oferită publicului newyorkez, o serie de opt filme românești realizate de cineaștii din noua generație, în paralel (și comparativ!) cu o serie de zece filme „clasice” (tot românești) din perioada pre-1989. Acestea din urmă au fost restaurate (re-masterate), pentru a fi prezentate publicului cinefil în condiții artistice și tehnice excelente și, desigur, pentru păstrarea și conservarea lor în beneficiul generațiilor viitoare.

Pentru a da mai multă greutate evenimentului au fost invitate personalități din lumea filmului românesc. Au răspuns invitației veteranii Dan Pița, Dan Nuțu, Manuela Cernat, Iosif Demian, Gabor Tarko, Elisabeta Bostan și tinerii cineaști Ruxandra Zenide și Tudor Giurgiu. Au fost prezenți criticii de cinema Alex Leo Șerban și Mihai Chirilov, regizorul de teatru (stabilit în Germania) Niky Wolcz, actrița Anda Onesa, scenografa Daniela Codarcea și alții. S-au organizat, de asemenea, o serie de interviuri și conferințe de presă la RCINY Auditorium. Richard Peña, director de program al „The Film Society of Lincoln Center” a declarat despre eveniment: „Sperăm că am putut prezenta pe viu cinematografia tradițională românească, necenzurată, ca bază solidă pentru explozia noului curent cinematografic, explozie care i-a făcut pe unii critici să declare că românii au reinventat arta cinematografică”.

Presa americană de specialitate a notat evenimentul cu admirație, considerându-l oportun pentru viața culturală din metropola newyorkeză. Iată ce scrie exigentul critic american Scott Foundas în publicația „The Village Voice”: „Oricine este interesat de cinematografia internațională, cunoaște probabil că realizatorii de filme din România au devenit cunoscuți datorită unor premii majore obținute la Cannes, trecând de la relativa obscuritate la gloria festivalurilor internaționale de marcă. Dar înainte de mult lăudata tripletă formată din Cristi Puiu («Moartea

domnului Lăzărescu»), Corneliu Porumboiu («A fost sau n-a fost?») și Cristian Mungiu («4 luni, 3 săptămâni și 2 zile») a existat o epocă de aur timpurie a producțiilor de filme românești care au triumfat la Cannes: «Scurtă Istorie» a regizorului de animație Ion Popescu Gopo a câștigat în 1957 Marele Premiu (Palme d'or) la secția scurt-metraj, «Pădurea spânzuraților» a lui Liviu Ciulea a devenit laureat al premiului pentru regie în 1965, iar «Răscoala» lui Mircea Mureșan a fost distins cu premiul special al juriului... Câteva din filmele anilor '80, precum «Concurs» a lui Dan Pița se înclină spre alegorie și un puternic simbolism. Altele, incluzând aici producția operatorului transformat în regizor, Iosif Demian «O lacrimă de față» - un precursor al neorealismului - au împlinit o paletă de genuri și expresii artistice de mare valoare”.

În aceeași publicație criticul Martin Tsai ne relatează: „România s-a bucurat în anii recentii de un succes considerabil în sălile de cinema, câștigând premii majore la ultimele trei

festivaluri de la Cannes... Dar cinematografia (aceasta)... nu este o senzație apărută peste noapte. Într-adevăr, succesul internațional al României pe marele ecran nu este o surpriză deoarece meritele sale nu sunt doar recente sau o anomalie. O nouă serie de prezentări la Film Society of Lincoln Center «Sclipind în lunga și neagra noapte: Cinematografia românească, atunci și acum» oferă cineaștilor oportunitatea de a descoperi fascinanta ei evoluție din ultimele patru decenii”.

Este păcat că presa din România nu a semnalat aproape nimic despre acest eveniment important, eveniment care duce faima cinematografului nostru chiar acolo, în țara, unde această artă este ridicată la rang de zeu, acolo unde este greu să admiți că și o altă nație are merite recunoscute și demne de invidiat. Și totuși miracolul s-a întâmplat... acolo în America, la New York, la prestigioasa Societate de Film de la Lincoln Center! Mai multe detalii se pot afla și de pe situl Institutului Cultural Român din New York (www.icrny.org).

Remember Paul Miron

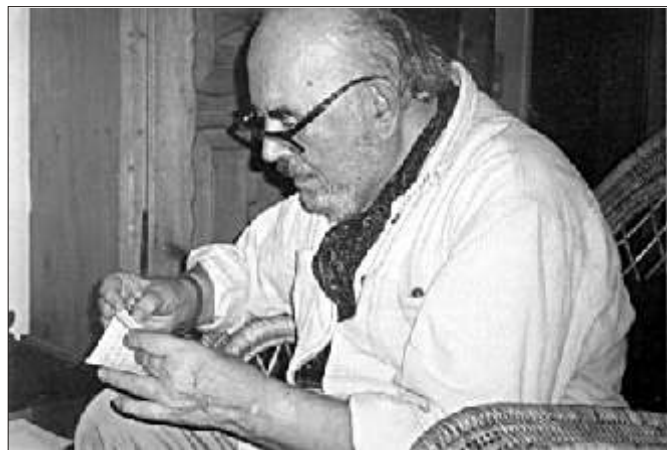
(13 iunie 1926 - 17 aprilie 2008)

Antoaneta TURDA

Născut la 13 iunie 1926 în Giulești, un sat moldovean parcă uitat de lume, și coborât apoi cu familia, mai la vale, în pitorescul târg Fălticeni, Paul Miron s-a stins din viață în primăvara acestui an la Freiburg, în Germania, lăsând în urma sa nu doar o impresionantă operă literară și lingvistică, ci și urme vizibile ale preocupărilor sale de a face cunoscută în lume, cultura și literatura română.

Un scurt periplu prin biografia sa, scoate în evidență, încă din anii tinereții, două trăsături definitorii ale personalității sale: un fierbinte patriotism dus poate prea departe, determinându-l să adere la Mișcarea Legionară, și un real talent literar și lingvistic, care s-a concretizat într-un Doctorat în Litere obținut în 1954 la Universitatea din Bonn (cu o teză despre Structura tipologică a limbii române în comparație cu latina clasică și populară, avându-l coordonator pe eminentul filolog Ernst Robert Curtius) precum și în câteva volume de beletristică.

Părăsind țara în 1944, la 18 ani, vârsta marilor speranțe, după un șir de peripeții pe front și în lagărul de la Arsenalul din Viena, ajunge la următoarea concluzie privitoare la Marile Puteri: „Am reușit să scap de lagărele americane și am ajuns la cele englezești, care m-au trimis la ruși. Rușii m-au trimis în Vest, considerându-mă, după îndelungi dezbateri, drept portughez, cum indicasem eu.” După această experiență amară, ajunge în Franța unde reușește să se integreze rapid, continuându-și studiile întrerupte în țară, odată cu absolvirea Liceului Militar din Iași. Îl găsim așadar, în perioada 1947-1954, la Paris, Sorbona, frecventând Institut de Phonétique și École Nationale des Langues Orientales. În 1952 devine lector de limba și literatura română al Universității din Köln, Germania, țara în care va sta până la sfârșitul vieții. Referitor la anii de început petrecuți în țara de adopție, mai menționez că a lucrat

ca voluntar, aproape un an, la Biblioteca Română din Freiburg, condusă în acea perioadă de Virgil Mihăilescu, perioadă în care a creat o secție de literatură și folclor, reușind să obțină o finanțare, de la nemți, pentru o lucrare despre cântecul popular românesc. În 1954 devine lector al Universității din Bonn, iar din 1964 lector al Universității din Freiburg im Breisgau, unde va obține titlul de profesor, în 1977.

În 1962 se produce debutul editorial cu volumul apărut la Paris, la Editura „Ion Cușă”, **Rodul ascuns**, ce adună în el poezii ce sunt expresia zburcării sufletești al celui ce își părăsește țara și semenii rămași în România transformată într-un infern politic. Referindu-se la primele poezii, cunoscutul critic literar timișorean, Cornel Ungureanu, scria: „Ceea ce impresionează în prima etapă a poeziei lui Paul Miron, cea definită de volumul din 1967... este exploatarea straturilor adânci, străvechi, a orizonturilor arhetipale... Volumul din

1967 poate fi un jurnal de exil, cu pagini ce merită a fi așezate între documentele vremii...”.

Anul 1967 este extrem de important, nu doar în cariera sa profesională, ci și pentru destinul relațiilor dintre Apus și Răsărit, prin înființarea, la Freiburg, la inițiativa sa, a Societății „Mihai Eminescu”, care și-a propus să creeze o punte culturală și științifică între Est și Vest. Din 1968 revine destul de des în țara natală, unde, din păcate este întâmpinat cu reacții care îi provoacă, la un moment dat, următoarea mărturisire: „Decizia mea de a călători în țară a provocat o zarvă nemaipomenită între toți prietenii mei. Unii m-au declarat inamic, alții au crezut că fac parte dintr-o asociație subversivă. Lumea, obișnuită să gândească în colectiv, nu putea percepe că eu... mă legasem să slujesc numai libertății.”

Deceniile șase și șapte sunt pentru Paul Miron anii în care se ocupă intens de strângerea materialelor în vederea completării **Dicționarului român-german** a lui Hariton Tiktin. În această muncă extrem de laborioasă, a luat contact cu diverse centre universitare din România, în primul rând cu cea din Iași. Informațiile aduse de lingvistul român, pe lângă bogăția lor, se remarcă prin detalii inedite cum ar fi indicațiile geografico-lingvistice, precum și specificarea, la fiecare cuvânt, a primei atestări în text.

Anul 1979 este unul special în cariera lingvistică a lui Paul Miron, deoarece atunci apare volumul al XIX-lea din lucrarea **Neues Handbuch der Literaturwissenschaft**, având un capitol despre literatura română de la 1880 până în 1918, capitol ce oferă „cea mai bună tratare a acestei epoci, într-o limbă occidentală”.

Peste doi ani, în 1981, comentează, în volumul **Logos semantikos. Studia linguistica in honorem Eugenio Coșeriu**, o referire la Mihai Eminescu, descoperită într-un Ceaslov, din 1884, la Mănăstirea Neamț.

Oprindu-ne atenția asupra activității de lingvist și critic literar a lui Paul Miron, putem ajunge și noi la concluzia lui Mircea Anghelescu, care afirmă, în 1998: „Viziunea sa critică se distinge, încă din anii șizeci, prin normalitatea fenomenului literar românesc în ansamblul lui, din exil ca și din țară; și nu numai ca inventar și voință de a trece peste marile schisme ideologice... ci și prin considerarea exilului românesc drept o parte a marilor mutații pe care le aduce exilul în general, ca sublimare și formă a statutului intelectual, în a doua jumătate a secolului al XX-lea.”

În paralel cu cercetarea lingvistică, Paul Miron s-a făcut remarcat ca un foarte interesant scriitor, mărturie în acest sens stând, așa cum am amintit, poeziile din anii '60 scrise și publicate la îndemnul lui Virgil Ierunca. Referindu-se la poezie în general, Paul Miron declară la un moment dat: „Din punctul meu de vedere, poezia este o stare, așa putea spune, o stare în care folosești tot ce are mai luminos limba proprie, ceva, o plasmă, în care intră un duh... În fond, poezia este o nevoie, ceea ce îmi place mie. Este ca o sobă aprinsă cu tot felul de burlane și depinde pe unde o ia fumul!” La un interval destul de mare de timp, publică câteva piese de teatru adunate în volumul **Idoli de lut** precum și proză. Referitor la scriitorul Paul Miron, care îl completează, ca tip de intelectual, pe lingvistul Paul Miron, îmi vine în minte o mărturie care surprinde prin sinceritatea și realismul ei: „Adevărat scriitor nu mi-am pus niciodată problema să devin. I-am lăsat pe alții să spună dacă sunt sau nu, înțeles. Eu cred că nu se poate scrie fără public. Scrisul este un fel de trădare. Te trădezi pe tine sau pe cineva, scriind despre el.”

Urmărind cronologia apariției scrierilor beletristice în

România postdecembristă, ne vom opri, pentru început, la volumul de teatru apărut, în 1994, la Editura „Clusium” din Cluj-Napoca, volum ce dezvăluie un dramaturg complex, cu o mare disponibilitate de a aborda o dramaturgie variată, atât ca tematică cât și ca structură.

Prezentând o lume caricaturizată, autorul, prin parodiile sale: cea a exilului în comedia amară în trei acte, **Viața și pătimirile lui Publius Ovidius Naso**, cea de sorginte biblică în **Pre Adam, din stricăciune** sau cea socială în **Cațavencu sau O seară furtunoasă**, își dezvăluie, prin vocea fiecărui personaj, iluziile dar și speranțele, folosind tehnica contrariilor, pentru a pune în balanță **BINELE** și **RĂUL**, **NOBLEȚEA** și **JOSNICIA**. Aici, în universul dramatic al lui Paul Miron, descoperim, grație personajului Alpha din piesa **Avem telefon**, dedicată unui alt exponent al exilului românesc, Ion Cușa, o replică definitorie pentru destinul și aspirațiile omului: „Voiam să simt acea libertate cu toate simțurile, prin toți porii.” Tot aici, în acest volum, în **Idolii de lut**, se aude întrebarea tulburătoare pe care o pune Uriel și care se referă la prăbușirea comunismului și la mult râvnita Europă Unită: „Mă întreb, când se va prăbuși molohul care ne-a adus toate nenorocirile, când nu vom mai avea un numitor comun al sentimentelor noastre, ura, energiile fiind eliberate, nu va izbucni cumva o luptă fiecare contra fiecare?”

După toate aceste întrebări deseori incomode, autorul, detașându-se de realitatea imediată, face o incursiune în lumea amintirilor și a copilăriei cu volumul scris împreună cu poetul Grigore Ilisei **Fălticeni-mon amour: O scurtă istorie aproape sentimentală**, ilustrat de pictorul Dan Hatmanu, cu o prefață de Ștefan Gorovei, apărut la Editura „Poliorom” din Iași, în 1996. Această evocare cu iz proustian prin culori și mirosuri, aduce în fața cititorilor un târg cosmopolit care „se înalță, dar nu prin ziduri, ci printr-o vrajă a locului, împerecheată cu blânda viețuire omenească”, având o serioasă cronologie fixată de Adrian Cocîrță și Dan Baldazar de la Muzeul Fălticeniilor, între 21 ianuarie 1725 (sau 1750) când s-a născut poetul Matei Milu și până în 1996. Volumul surprinde prin fermecătoare amintiri legate de cercul Klutzky, care alunga monotonia provincială, în care „tainele pasionale clocoțeau în taină, ca sub un clopot protector” dar și prin portrete cum ar fi cel al Părintelui Costache care „era un bărbat frumos, iar barba mică, sură îi prelungea fața armonios, ochii negri te priveau îmbiindu-te la înțelegere, la prietenie. Trăia în deplină pace cu orișicine din târg, fie armean, evreu sau hahol”. Din paginile pline de culoare ale cărții, răzbate și vocea lui Grigore Ilisei, care ne ajută să redescoperim casa memorială a lui Sadoveanu și chipuri cum este cel al lui Constantin Ciopraga care „Ni se înfățișa distant, glacial, aproape inabordabil. Cursul său, doct, plin de informații amănunțite, dublate de un spirit analitic pătrunzător” sau Horia Lovinescu ale cărui tăceri erau proverbiale și care a rămas în amintirea contemporanilor săi cu următoarea trăsătură definitorie a caracterului: „Vorbea rar și doar când avea ceva de spus. Nu-i plăcea să se joace cu vorbele. Credea cu tărie în greutatea de talant din aur a cuvântului adevărat. Felul lui de a fi nu era confundabil și nu ușor se putea sta în preajma lui.”

Talentul descriptiv al autorului îl reîntâlnim în romanul **Poștalionul din vis**, apărut la Editura „Amarcord” din Timișoara, în 1999, care se vrea a fi un amalgam de roman epistolar, istoric și picaresc. Prin această scriere de maturitate, dincolo de redescoperirea farmecului călătoriilor, Paul Miron readuce în atenția noastră portrete care sunt legate de momentul în care România răzbatea, în a doua jumătate a se-

colului al XIX-lea, în Europa modernă. Este vorba de nume ca Petre Carp, Carol I, Cuza, ele fiind legate nu doar de România, ci și de alte locuri ale bătrânului nostru continent, pe care autorul le prezintă cu lux de amănunte, trădându-și în acest fel, latura de cercetător. Iată, de pildă, o frază ce ne relatează un amănunt esențial în istoria orașului Augsburg: „Istoria orașului Augsburg e strâns legată de cea a familiei Fugger, cei mai bogați negustori din lume; nu puține sunt visteriile voievozilor și episcopilor care au fost umplute cu darurile lor”. Interesante sunt referirile la Viena, veche așezare celtă, transformată ulterior în orașul care, de-a lungul existenței sale, a cucerit inimile tuturor celor care au pătruns în universul său, dar și cele despre apariția baletului, la Milano: „părintele baletului rămâne Baldassarino, un italian care a condus o reprezentație, în 1581, la curtea regală din Paris. În forma în care apare azi, la Milano, ca și în capitalele Europei, baletul poartă pecetea unei familii de dansatori străluciți, Taglione...” Deși fugare, impresii cum ar fi: „în Prusia m-au impresionat ordinea și punctualitatea” sau cele legate de Sărbătoarea Crăciunului în Germania, dau cărții o savoare aparte, care înlătură monotonia multitudinii de date referitoare la cele mai importante centre ale Europei.

Dacă **Poștalionul din vis** captează atenția cititorului mai ales prin frumusețea și unda de mister a locurilor, volumul **Măsura Urmelor**, apărut la Editura „Marineasa”, în anul 2000, ne plasează printre câțiva membri marcanți ai diasporei române, diasporă pe care Paul Miron o caracterizează, la un moment dat, just, fără menajamente: „Istoria exilului românesc se compune din oameni răi, adică pierde vară, care nu și-au găsit un căpătâi în lumea nouă, și din buni, adică cei care au sfințit locul unde au stat; ei constituie o categorie mai rară. Nu judec faptele lor. Ceea ce culege memoria colectivă rămâne un joc la destinului rânduit fiecăruia”. În acest amestec de caractere bune și rele, se detașează figura lui Ion Popinceanu, lector în Leipzig, care, la un moment dat, a redactat o gramatică română pentru nemți, cea a lui Ștefan Teodorescu, cel care la conferințe „era temut și agreat pentru că se arunca asemeni unui șoim pe adversarii mai noi sau mai vechi până îi doboră.” Considerat de Mircea Eliade „cea mai mare speranță a generației sale”, acest absolvent al Facultății de limbi clasice din București, care și-a continuat studiile cu o bursă Humboldt la Berlin, era deseori un inamic înverșunat și al gazetarilor, revelatoare în acest sens fiind următoarea amintire: „se auzea vocea lui Ștefan biciuind pe corespondentul unui ziar din Tel Aviv: «Termină, domnule, cu întrebări provocatoare. Mă duc în India, să mă închin la șerpi, trec pe la Paris, vânez în Africa sau rătăcesc prin Pampas, când de sub o frunză, de sub o piatră, de după un spin îmi iese în cale un individ ca dumneata, să mă chestioneze, dacă sunt antisemit au ba. Nu vreau să-ți spun! Întrebatu-te-am eu dacă ești filoromân?»” Același Ștefan Teodorescu era însă nespus de temperat atunci când întâlnea ta-

lente cum a fost poetul Horia Stamatu despre care spunea că e „un mistreț care își bagă râțul prin iarbă; murdărește, dar scoate cele mai delicioase trufe. Păcat că nu avea umor”. Amintesc aici că Paul Miron a purtat o lungă corespondență cu Horia Stamatu, încă din anii '60. Chipuri cum este cel al lui Alexandru Sever, coautor al **Atlasului lingvistic** redactat de Sextil Pușcariu sau al lui Ion Cușa „întreprinzător și dezghețat”, al Generalului Rădescu sau al Prințesei Ileana, întregesc galeria portretelor care transformă această carte într-un mic ghid al diasporei române.

În același an, apare, la Editura „Institutul European” din Iași, romanul tridimensional **Târgul șaradelor**, roman-cifru, așa cum de altfel o demonstrează și titlul, prin care Paul Miron face, în primul rând, o radiografie a condiției emigrantului pentru care de multe ori ghinionul altuia se poate transforma în norocul propriu și care deseori poate să treacă prin întâmplări de genul celei relatate chiar la începutul romanului: „Nu-mi aduceam aminte cum se numea Orașul... După o lună știam pe de rost mai toate numirile care sunau familiar, dar Orașul... Orașul meu rămânea ascuns.

Am încercat să aflu ceva de la preoți, de la vraci și portărei: nimic. La New York, un fost fabricant de săpun din capitala Moldovei, ajuns grătargiu într-un restaurant rusesc, mi-a plătit patruzeci de ședințe la un psihiatru. Acesta mi-a scuturat creierii, ca numele «dulcelui târg», cum îi spuneam eu în tânguirile mele, să cadă ca un pachet de țigări dintr-un automat pornit cu bani cinstiți.”

„Călcând ușor peste veacuri” și folosind aceeași pendulare pentru a pătrunde în mai multe spații geografice, din dorința de a respecta rigorile acestui tip de scrieri, Paul Miron învie, prin acest roman, o lume în care de-

talile autobiografice se îmbină cu trimiterile la evenimente și personaje istorice, o lume care demonstrează încă o dată ceea ce știm cu toții, și anume, că viața nu e altceva decât o misterioasă șaradă căreia noi îi dăm farmec prin propria noastră personalitate, încercând să-i dezlegăm enigmele.

Un destin special l-au avut cele două volume de jurnal, **Drumul străinătății**, ultimele lucrări ale autorului, apărute în 2006 și 2007, la Editura „Cartea Românească” din București. Fac această afirmație întrucât ele adună între filele lor pagini din tinerețe, dar și amintirile reconstituite cu un efort de memorie. Nu voi intra aici în niciun amănunt privitor la acest jurnal, tocmai pentru a lăsa celor ce vor fi curioși vreodată cu privire la activitatea lui Paul Miron, să descopere singuri pagini cutremurătoare despre război, dar și acel patriotism care odinioară îi caracteriza pe români, respectând altfel una dintre dorințele celui ce avea să moară la 17 aprilie 2008, în Germania, departe de țara pe care nu a părăsit-o pentru o bunăstare materială, ci probabil dintr-o pornire ce ține de o oarecare moralitate, mai puțin întâlnită în ziua de azi.

„Cea mai scârboasă lepră/plagă a spiritului românesc contemporan este trădarea (nonșalantă...) de Neam și semeni și frați și crezuri”

- dialog cu scriitorul Adrian Botez -

Aurel POP

— *Domnule Adrian Botez, recenta apariție editorială a volumului de versuri „Nu mai ridicați din umeri!”, al șaptelea din seria cărților dumneavoastră de poezie, cuprinde „simptomele priorității”, redată în „catrenele disperării”, ale unei „descoperiri” ce ar putea fi aduse în completarea biografiei dumneavoastră sau ce altceva poate să mai cuprindă?*

— Cartea mea de versuri ultim apărută, „Nu mai ridicați din umeri!”, după alte 6 cărți de poezie – „Jurnal din marea temniță interioară” (1998), „Rog Inorog” (1998), „Povestea unui colecționar de audiențe” (2003), „Epopoea Atlantică” (2003), „Eu, barbarul” (2005), „Crezuri creștine – 70 de sonete cruciate; Vincent Van Gogh – perioada Borinage (tumorile artei)” (2005), este doar o parte din „peisajul” preocupărilor mele. Am mai scris și publicat trei cărți de hermeneutică literară: „Prigoniții cavaleri ai Mielului – despre literatura cultă aromână” (2000), „Spir și Logos, în poezia eminesciană – pentru o nouă hermeneutică aplicată asupra textului eminescian” (2005), „Loja Iohanică Românească – pentru o nouă hermeneutică aplicată asupra textelor lui ION Creangă, ION Luca Caragiale, IOAN Slavici” (2006) – o lucrare de circa 600 de pagini... – deschizând, prin toate aceste cărți de hermeneutică, cu totul noi, infinit-bogate și nebănuite/tainice orizonturi de interpretare a textelor marilor clasici români – cu adevărat genii ale Neamului Românesc!!! – dar și o carte de proză, intitulată, cred, sugestiv: „Basme – pentru copii, pentru oameni mari și pentru foarte mari oameni” (2004).

Noua mea carte de versuri, „Nu mai ridicați din umeri!”, nu este decât expresia capătului răbdării mele de a vedea umanitatea terestră cum alunecă, inexorabil, dar fără a simți, spre sinuciderea spirituală. M-am simțit obligat, ca intelectual ce mă trudes a fi, căutând, cu forțele de duh pe care mi le-a dăruit Dumnezeu, porți către Lumea Nevăzută – să comunic semenilor mei, atâția câți vor binevoi să-mi asculte vocea (și unul, și doi, și trei... și tot nu va însemna un demers zadarnic!) – vibrațiile clopotului de alarmă dumnezeiască, ale cărui reverberații le simte sufletul meu, cu multă amplexare și severitate.

Toată viața mea, am stat sub povara responsabilității unor neamuri de-ale mele, vechi și veghetoare, și ele, la porțile Lumii: după mamă, mă trag din cel mai mare pictor bisericesc al românilor din veacul al XIX-lea – Epaminonda Bucevschi (de fapt, nume „polonizat” cu forța, în cadrul Imperiului Austro-Ungar: el se numea, foarte românește, Bucescu), unul dintre bunii prieteni ai lui Eminescu, iar după tată, chiar dintr-un voievod, care și-a dat viața, martiric, pentru Bucovina: Grigorie Ghica al III-lea.

Eu le sunt îndatorat, foarte îndatorat... și încerc, printr-o viață de muncă, și cu scrisul la birou, și cu dascălirea tineretului, de la catedră, să nu-i fac de rușine și, după puterile mele, să le urmez pilda misionară pe acest pământ.

De aceea, eu n-am voie să ridic vreodată din umeri, la durerile Lumii – dar am ajuns la concluzia, pe deplin convergentă cu Ortodoxia, că nu am dreptul să-i las „a nu veghere” nici pe ceilalți semeni (azi, atât de cronic bolnavi de ignoranță, nepăsare și iresponsabilitate), căci mi-aș agonisi mare și de neiertat păcat, în fața lui Dumnezeu și a străbunilor mei...

Și „Catrenele disperării” nu sunt decât rezultatul exorcizării de disperare, prin scris – catharsis-ul aristotelic bineștiut.

— „Trădarea mișună cu pași de criminal”, așa glăsuiește titlul unui sonet inclus în ultima carte. Ajuns-a „trădarea” la acest nivel în zilele noastre, sau ce vă face să afirmați chestiunea asta?

— Din păcate – da... Cea mai scârboasă lepră/plagă (de tip veterotestamentar/ebraic) a spiritului românesc contemporan este trădarea (nonșalantă...) de Neam și semeni și frați și crezuri... E cumplită!

ADRIAN BOTEZ
- fișă de autor -

Născut la 10 noiembrie 1955, la Gura Humorului, județul Suceava.

1978 – absolvent al Facultății de Filologie (Universitatea „Al.I. Cuza”, Iași).

1997 – doctor în științe filologice, cu lucrarea „Spir și Logos, în poezia eminesciană” (coordonator științific: prof. univ. dr. Dumitru Irimia, de la Universitatea „Al.I. Cuza”, Iași).

Actualmente – profesor la Grupul Școlar „Gheorghe Balș” din Adjud.

În 1999, fondează și devine redactor coordonator al revistei bianuale „Contraatac” – revistă de educație, cultură și literatură, pentru elevi și profesori – îndreptată împotriva prostului-gust, imposturii și agresiunii imoral-antiartistice.

Activitate publicistică: face parte din colectivul redacțional „Scara” (București), redactor la: „Ardealul literar” (Deva), „Crezul nostru” (Bacău), „Salonul literar” (Focșani), „Negru pe alb” (Odobești), „Confluente” (Adjud). A publicat în și colaborează

(regulat sau sporadic) la revistele și ziarele: „Steaua” (Cluj), „Viața Românească” (București), „Luceafărul” (București), „Dimândarea” (București), „Deșteptarea aromânilor” (București), „Permanențe” (București), „Cotidianul” (București), „Collegium” (Iași), „Poezia” (Iași), „Nova Provincia Corvina” (Hunedoara), „Porto Franco” (Galați), „Plumb” (Bacău), „Pro-Saeculum” (Focșani), „Oglinda literară” (Focșani), „Citadela” (Satu Mare) etc.

Volume de versuri: „Jurnal din marea temniță interioară” (Axa, Botoșani, 1998), „Rog inorog” (Salonul literar, Focșani, 1998), „Povestea unui colecționar de audiențe” (Corgal Press, Bacău, 2003), „Epopoea Atlantică” (Corgal Press, Bacău, 2003), „Eu, barbarul” (Casa Scriitorilor, Bacău, 2005), „Crezuri creștine - 70 de sonete cruciate; Van Gogh – perioada Borinage (tumorile artei)” (Casa Scriitorilor, Bacău, 2005), „Nu mai ridicați din umeri!” (Rafet, Râmnicu Sărat, 2007). Prezent în antologia bilingvă (română-franceză) „În căutarea îngerului – En quette de l'ange”, din creația poezilor vrânceni, selecție de prof. Valeriu Anghel, Pallas, Focșani, 2006 – traducere prof. C. Frosin.

Proză: volumul „Basmе pentru copii, pentru oameni mari și pentru foarte mari oameni” (Corgal Press, Bacău, 2004).

Critică/hermeneutică: volumul de analize mito-poetice „Prigoniții cavaleri ai Mielului – despre poezia cultă aromânească” (Dimândarea părintească, București, 2000), volume de hermeneutică literară „Spirit și Logos, în poezia eminesciană – pentru o nouă hermeneutică, aplicată asupra textului eminescian” (Rafet, Râmnicu Sărat, 2005), „Loja Iohanică Românească – ION Creangă, ION Luca Caragiale, IOAN Slavici – pentru o nouă hermeneutică, aplicată asupra textelor lui Ion Creangă, Ion Luca Caragiale și Ioan Slavici (Rafet, Râmnicu

— *Domnule Botez, vă simțiți atacat? Sau ce v-a făcut să lansați „contraatac” (revista) și împotriva cui?*

— Stimate domnule Aurel Pop, pe fiecare om din lume îl atacă diavoli, sub diverse chipuri – iar eu, fiind un biet om, nu pot face excepție! Dar nu de o exhibare fudulă a ispitirilor mele vorbește titlul revistei pe care am ctitorit-o și pe care o coordonez, la Adjud. Nu. În 1999, revista bucureșteană „Dilema”, condusă de Andrei Pleșu, a dezlântuit, de ziua aniversară a Poetului Neamului Românesc, un atac peste seamă de murdar, de care vă aduceți și își aduc aminte toți intelectualii autentici (și nu numai!) din România. Acesta a fost momentul când am simțit că, dacă vrei să nu ajungi să te scuipi în oglindă, trebuie să scrii întru apărarea unor principii sfinte. Primul titlu al revistei actuale „Contraatac” a fost „Manifestul Eminescu” – și nu conținea decât opt pagini (patru foi – a devenit deja un document istoric, de arhivă locală – acum, revista a ajuns la 84 de pagini format A4) – în care erau reproduse versuri de Eminescu și amintiri-revelații ale prietenilor contemporani lui Eminescu. Ulterior, văzând clar că multe lucruri sfinte (prea multe!) sunt atacate de niște pseudo-intelectuali „de la Centru” (și nu numai! – modelele proaste se imită cu mult mai repede și ușor decât cele bune!), revista și-a modificat numele, în „Contraatac” – cu subtitlul pe care îl păstrez și azi, în ciuda lungimii lui – pentru că vorbește despre fenomene moral-cultural-spirituale, mereu (din păcate!) contemporane nouă: „Revistă de educație, cultură și literatură, pentru elevi și profesori – îndreptată împotriva prostului-gust, imposturii și agresivității imoral-antiartistice”. Am pornit revista în școala unde predau, fără ajutorul nimănui! (Abia de la numărul 16, un prieten, editorul ultimelor mele cărți – domnul Constantin Marafet, de la Râmnicu Sărat, uimit, cum a fost și fie-iertatul mare om de cultură ardeleano-devean, Valeriu Bârgău – de valoarea foarte sever-înaltă a ideaticii și a nivelului estetic al textelor din revistă – s-a oferit s-o editeze, un număr, apoi, deh, s-au făcut două... – la „reducere” prietenească de preț... – iar acum, la numărul 18, schimbându-se direcțiunea școlii, în fine, s-au alocat niște bani și revistei „Contraatac”... – NU pot fi încrezător în durata niciunui gest de generozitate, în societatea noastră atât de coruptă moral și mercantilizată). De la nivel de școală și până la nivel de M.E.C.T., s-a făcut totul ca această revistă să dispară, pentru că nu este partizană... decât Adevărului, spus cu toată gura! Pe de altă parte, mențin revista deschisă și pentru tineri/elevi și chiar studenți/masteranzi, și nu doar pentru cei câțiva profesori și intelectuali de inimă, care mă sprijină, din plin, cu absolută sinceritate, în scoaterea revistei – pentru că eu consider că, primindu-i pe tineri, în pagina de revistă și în cenaclul lunar al revistei „Contraatac”, nu numai că fac un gest de reparație morală față de tineret (atâta cât „îmi ajunge mâna”...), ci și, ca profesor/dascăl/educator, îi țin aproape de mine, de un climat moral și ideatic sănătos și cu adevărat democratic, de efervescență a ideilor... – și, deci, fac tot posibilul să le amân (sunt prea bătrân ca să mai fiu atât de naiv încât să zic: „să le anulez!”...) „aderarea” la modalitățile societății contemporane de a corupe Omul și de a strâmba cumplit sufletele celor care, în mod normal, ar trebui să fie „schimbul nostru de mâine”... Greu de spus, chiar și după cei 8 ani de menținere în stare de funcționare a revistei (împotriva voinței arzătoare a tuturor caiafelor lumii acesteia!), cât folos moral, câtă salvare spirituală a adus revista în cauză... Oricum, ea a încercat, din toate forțele, să spună Adevărul și să nu facă rău, ci să arate cu degetul Calea cea Bună... Mai mult decât un stimulent (și, datorită celor puțini, dar buni, care sprijină revista) spre lucruri fără de răutate, spre un comportament constructiv, spre sentimente cât mai bine curățate de zguri (patriotismul, naționalismul sănătos, valorile inestimabile ale moralei creștin-ortodoxe, dragostea/atașamentul față de Spiritul Creator/Cultural Românesc etc. – dar și privirea estetică atentă și rafinată, spre alte literaturi din lume!) – iar nu spre „smecherie”, „descurcăreală” pe cadavrele altora și, mai ales, nu spre impostură! – nu pot spera că poate reprezenta această revistă.

— *Citindu-vă cu mare atenție cartea, am descoperit o nouă meserie: cea de „urlător”: ne-am săturat de bătut toaca la urechea surduului? Credeți într-o mai mare eficiență, prin „urlătorii de meserie”?*

— „Elegia dramatică a Facerii” se numește poemul, în care sugerez că Poetul de azi nici nu mai poate să urle... Una, că urlă degeaba – nimeni nu se sinchisește de Poet, în aceste zile păcătoase – cum nu se sinchisește, să zicem, de cuvinte de mult uitate – ca demnitate, onoare, cavalerm, patriotism, eroism... – iar în al doilea rând, „zona mercantilă” a lumii nici nu mai suportă „alarmele”! Dar, elegia cu pricina sugerează că, de fapt, alungarea Poeților din Cetatea-Lume devine rădăcina/prefața/preludiul Apocalipsului, că de fapt, cei care refuză lumii Armonia Logos-ului Creației (prin Logos, greul înțelept înțelegând și Ordine, și Armonie, și Dreaptă Măsură...) – de fapt, își creează premisele sinuciderii... Lumea a fost creată din Armonia Dumnezeiască – deci, dispariția ei începe odată cu ignorarea Armoniei (și, implicit, a „surselor” și a „medicilor/terapeuților” Armoniei... ARTIȘTII – și, dintre Artiști, în primul rând – ORFEUL/AEDUL-POET.

— *Domnule Botez, vă simțiți „părăsit și trădat în furtună”? Cine sunt cei în care v-ați pus nădejdea, iar apoi au recurs la asemenea gest?*

— Eu am fost și încă sunt un Don Quijote foarte naiv... Deci, cum ușor se poate înțelege, consecința a fost că mulți, aproape toți m-au trădat sau au făcut gesturi care echivalau cu trădarea/părăsirea tranșelor, unde/de unde eu voiam/năzuiam să pornesc lupta cu Răul/Relele Lumii... E bine ca omul să fie și „șarpe”, însă, precum a spus Hristos apostolilor: „Să fiți blânzi precum porumbeii și înțelepți precum șerpii”... Eh, tocmai înțelepciunea asta mi-a lipsit... și, în genere, lipsește Poetului Autentic. Când, după ani mulți, m-am simțit mai „șulfă”, mai puțin curat și credul - m-am simțit, din păcate – concomitent! - ...mai puțin Poet... Înțelepciunea și cu Poezia stau, vorba lui Sadoveanu, când vorbește despre mărire și tihnă – „în hotare diferite”. Din păcate sau din fericire... Nu știu. Asta e misiunea Poetului – misiune cristică (de la care n-are dreptul să „derobeze”): să sufere pentru durerea altora – „și de durerea altor inimi învață-mă pe mine-a plânge” – spune unul dintre geniile Ardealului – GOGA!

— *Într-un poem afirmați: „nu se dau premii pentru cel mai mare prost”. Domnule Botez, îndrăznesc să vă contrazic, acum se premiază toate prostiile. Sunt zone unde, între grupuri (literar vorbind), se practică principiul: „na-ți-o fie, dă-mi-l mie”, unde acest fenomen a prins cheag, instituționalizându-se. Credeți că vor dispărea aceste grupuri de interese și corupția din domeniul culturii?*

— În poemul „Prostie” vreau să sugerez că actualitatea istorică este, din ce în ce mai mult, lipsită (prin iresponsabilitatea noastră, de care am făcut vorbire mai sus) de rosturi esențiale. Deci, „prost” este și Don Quijote, prost este, în viziunea contemporană, orice idealist... „Prostia” despre care vorbesc eu este tocmai inocența sacră, pe care am pierdut-o cu toții, într-o măsură mai mare sau mai mică. Dar, evident, există și cealaltă Prostie, care se conjugă foarte bine cu ignoranța obstinată și fudulă („Prostul nu e prost destul, dacă nu e și fudul.”) și cu nesimțirea, lipsa de responsabilitate pentru faptele sale și, vorba lui Dostoievski, și pentru toate păcatele omenirii. E în firea Ortodoxiei, cel puțin în învățătura originară, ideea necesarei solidarității, întru bine – și a necesarei responsabilități comune, față de ipostazele Răului. Noi nu suntem precum protestanții, să ajungem la absurditatea „mântuirii individuale”. Cine suntem noi, decât așchiile lui/dintru Adam: ori ne mântuim toți (sau majoritatea...), ori cădem cu toții într-o amănare soteriologică fără de sfârșit omenește apreciabil/prognosticabil.

Cât despre „grupurile de interese și corupția din zona culturii” – câtă vreme scriitorii vor „mămuțări maimuța” – adică vor voi să intre pe șleaul vieții, prin șleaul politicii actuale (mondiale și naționale – EGAL!) – aceste grupuri cu apucături de hiene, copiate după mediul socio-politic – n-au cum să dispară. Scriitorul trebuie să re-devină, cum a mai fost, ceea ce Goga numea: „Cel cu funcție de Mesia” – mai exact, așa zice eu azi – „de al Doilea Mesia” – Hristos. Revelatorul și Eliberatorul Spiritului Înviat al lui Hristos. Iar nu să-și dea coate cu toți golani din politichia contemporană – că-i dispăre Poetului și bruma de har care se presupune c-ar fi avut-o, cândva.

— *...Dar turnătorii, credeți că e nevoie de o epurare în domeniul culturii?*

— Nu mă interesează „vânătoarea de vrăjitoare” actuală. Noi trebuie să luptăm împotriva tuturor ipostazelor Răului, nu doar împotriva născocirilor politicii, ale momentului istoric, ale propagandei cu interese obscure și deloc folositoare unității de Duh a Țării și Neamului. Pe mine, în literatură, în orice artă, mă interesează harul, talentul. Pentru mine, cel mai mare criminal este impostorul, pentru că, probabil, impostorul strânge de gât, sufocă (prin nepotrivitul său loc „la vedere” pe care l-a „câștigat” cu hapca/nedreptatea) – pe un sfânt... Pe Hristos însuși... Când cineva nu e la locul lui, îl scuipă pe Dumnezeu în obraz! Să ne ferim, deci, în primul rând, de hoții de trepte ale ierarhiei spirituale! De cei care, deci, se spurcă în Legile-Logos-ul Creator și Ordonator al lui Dumnezeu. De cei care nu știu ce-i Binele și, deci, nici nu știu să-l facă. Ce-mi pasă mie, acum, că Sadoveanu a fost mason de rang 33 și și-a trădat, turnat etc., pe la 1960, „frații” – scriitori?! El va rămâne, dincolo de păcatele momentului istoric, ceea ce nimeni nu-i poate lua: un geniu al prozei românești și mondiale! De ce să fim farisei? Oare care dintre noi ar putea să ridice piatra și să lovească primul, sub cuvânt că n-a greșit, n-a fost laș etc. – niciodată?! Nu există, pe pământ (așa spune Ortodoxia!) sfinți... Dar câți dintre greșitorii au scris „Creanga de aur”, sau „Frații Jderi”, sau „Noaptea de Sânziene”, „Baltagul”, „Hanu Ancuței”? Dacă fiecare „turnător” ar fi scris, să zicem, câte un „Baltagul” – eu (care n-am fost, la viața mea, nici securist, nici turnător, nici informator, ci un hărțăgos/hărțuitor perpetuu cu Neadevărul și cu ticăloșiile Lumii!) – l-aș ierta, fără nicio ranchiună! Și l-aș și premia (pentru carte, firește...). Sadoveanu și-a depășit monstruoasele păcate printr-un mult mai „monstruos” talent/har... Sunt mulți dobitoci, după 1989, care-l numesc pe Eminescu „bețiv”, „sifilitic” etc. Sunt niște celebre minciuni călinesciene... Dar să admitem de neadmisul... că ar fi fost

Sărat, 2006) – carte care a obținut Premiul de excelență al Editurii „Rafet”.

Din anul 2004 este membru al Uniunii Scriitorilor din România.

Laureat al Marelui Premiu al Salonului Literar Dragosloveni – ediția a 26-a, noiembrie 1998.

Premiul U.S.R. pentru poezie în anul 2005 pentru volumele „Eu, barbarul” și „Cezuri creștine – 70 de sonete cruciate”.

Premiul U.S.R., pentru critică/hermeneutică în anul 2006 pentru „Loja Iohanică Românească”.

Nominalizat la Premiile ARP (Asociația Română pentru Patrimoniu) în anul 2007, pentru lucrarea „Loja Iohanică Românească”.

Este prezent în: „Vocație și destin – dicționarul personalităților vrâncene” al lui Valeriu Anghel (Terra, Focșani, 2000), „Dicționarul scriitorilor și publiciștilor vrânceni” al lui Florin Muscalu (Revista V, Focșani, 1999), „Album biobibliografic «OCTAVIAN VOICU» – creatori din Moldova de Mijloc” (Casa Scriitorilor, Bacău, 2005).

Criticul Mircea Dinutz îi face profilul literar în revista „Pro-Saeculum”, Focșani, nr. 3-4, mai-iunie 2005 („Adrian Botez – un cavaler al Graalului”).

Este propus pentru distincția „The Research Board of Advisors”, este nominalizat ca „Man of the year 2005”, pentru merite în cultură și educație și pentru „The World Medal of Freedom”, de către American Biographical Institute, Raleigh, North Carolina, U.S.A.

și sifilitic și bețiv și... Dar a scris „Lucefărul”, „Odă (în metru antic)”! Să fi scris numai atâta, și era bun în fața lui Dumnezeu, se salva în Paradis – și ne mântuia și pe noi, neamul lui!!! Cine vrea să piardă timpul și să-l piardă și pe acela al semenilor, să tot caute securiști și informatori și să nu vadă pădurea din cauza copacilor... De ce nu i-a căutat în 1990, când încă nu apucaseră, adevărații securiști și turnători, să se folosească de informațiile vital-economice și să devină bogătașii astronomici, aroganți și demonici, de azi?!

— *Sunteți unul dintre cei rămași „acasă” (L. I. Stoiciu la București, C. Frosin la Galați) și totuși, datorită activității dumneavoastră, se poate vorbi de Adjud ca de un punct distinct în geografia literară. Suferă Adrian Botez de complexul provincialismului?*

— Eu n-am de unde să știu cum se simt domnii amintiți de dumneavoastră. Eu vă spun despre mine – că n-am fost „rămas” acasă. Eu SUNT acasă, acolo unde m-am născut, în Bucovina – și acolo unde îmi duc Misiunea – adică în Vrancea. Și mă bucur din tot sufletul meu de „casa” mea!!! Altfel, cum v-ați putea închipui c-aș fi putut scrie, mereu, în toată Poezia mea/Martora mea – atât despre MUNTELE/MUNȚII Bucovinei – cât și despre Valea Siretului?

Eu nu sufăr atât de mult, cât, cum am spus, am sentimentul unei justiții imanente și transcendente, în același timp, și, deci, sunt revoltat... Asta-i cu totul altceva. Revolta mea mă fixează și mai stabil în datele identității mele, de român și de scriitor/om cu spirituală Misiune Divină.

Iar Adjudul este un punct de reper în geografia literară încă de la frații Emil și Dan Botta, născuți în vechea vatră a orașului-municipiu – cea care azi poartă numele de Adjudu Vechi... Eu nu fac decât să încerc a nu strica ori pierde bunul nume al urbei cu pricina...

Ei, da, sufăr și mă revolt – sufăr de revoltă... Ceea ce nu-i deloc înțelept, mai ales că impulsivitatea mea m-a făcut să și scriu, vehement, despre nedreptatea (strigătoare la cer!) ca scriitorii de valoare ai provinciei să fie tratați de idioții aroganți, chipurile „naționali”(!), din București (și mulți mai sunt, Doamne!), ca fiind niște ființe de categoria a paisprezecea... N-am rezolvat nimic „urlând”... Doar am reușit să creez vrajbe, între „conformiști” (belferii/sicofanții care tot mai speră că, prin lingușirea hahamilor din Capitală, se vor pune bine cu cine trebuie și vor fi răsplătiți de „rabinul” Manolescu, cu pupături și onoruri) – și „nonconformiști” (puțini), cei care cred că eu n-am greșit, înfuriindu-mă împotriva „criticilor de cumetrie”. Am scris un articol, în acest sens, care poate fi găsit pe Internet: Despre „niggers”-ii de provincie și „albineții” de metropolă. Dar, dincolo de ce voi fi scris eu, rămâne realitatea: provincia este viitorul Neamului Românesc, căci este viguroasă, mereu tânără! Ea a dat, de veacuri, nesfârșite rezerve de geniu național: Eminescu, Creangă, Caragiale, Sadoveanu, Rebreanu, Goga, Blaga, Brâncuși, Ciprian Porumbescu, Enescu etc. nu s-au născut în București!!!... Și, în continuare, provincia va fi și rămâne eternul rezervor de forțe spirituale ale țării/poporului. Cineva spunea că s-a făcut un studiu științific: unde este mai multă energie neagră, pe teritoriul României? Firește, răspunsul era de așteptat: în București. Acolo s-au strâns toate scursurile țării/Neamului, acolo se ticluiesc mârșăviile de la care curge suferința întregii țări/întregului Neam Românesc. Prin asta nu vreau să spun că nu există și bucu-reșteni de omenie și valoare spirituală indubitabilă – dar nu ei au cuvântul!

— *Într-un vers afirmați: „trebuie să fac ceva”. V-ați propus să faceți un anumit lucru?*

— Da, să mă schimb în sensul Epocii Mihaelice, înce-

pute cu anul 1871: să-mi depășesc instinctualitatea și ereditatea și să încerc să pregătesc, pe cât posibil, Învierea Spiritului. Deci, să mă „re-inventez”.

— *„...Sunt prea sărac”, ziceți, într-un vers din cartea dumneavoastră ultim-editată; credeți că într-o zi o să vă îmbogățiți din scris? Se poate trăi în România milenului III din scris?*

— Nu mă refeream, în context, la sărăcia materială. Nu pot să fiu fariseu și să pretind că și vreau să fiu sărac lipit pământului – material – nu, eu doresc și cer o decență a stării materiale a scriitorului. Când am fost primit în URSS, stăteam în fața sediului filialei din Bacău a URSS și nu știam dacă e clădirea cea bună. Soția mea îmi spuse o vorbă de duh, dar care m-a durut: „Lasă, că îi vedem pe cei care intră aici: dacă sunt cei mai jerpeliți dintre cei de pe stradă, înseamnă că am nimerit bine – ăștia sunt scriitorii!”

Acuma, tot așa de adevărat spune și Jérôme K. Jérôme – că numai mansardele mizere au asigurat omenirii GENII. Nu văd cum unul care nu mai poate de bine, să înțeleagă el durerile lumii... Dar, de aici și până la indecența mizeriei și disprețului proștilor fuduli, care ne conduc, față de cultură – este cale tare lungă și nedrept de umilitoare. Poate că Mircea Cărtărescu va fi trăind din scris – dar, pe măsură ce o duce din ce în ce mai bine și vântură lumea prin avioane de lux – se depărtează astromonic de Levantul său... parcă nici nu i-ar mai aparține... Iar Dinescu... Dinescu nu mai este decât un îmbogățit borțos, nicidecum nu mai are ceva în el, care să mai țină/amintească de Poezie.

— *„Nu pot să uit – nu pot să iert...” glăsuiește un alt vers de-al dumneavoastră. Domnule Botez, sunt persoane care v-au făcut atâta rău? Se poate vorbi, în lumea literară, de dușmănie? – dar de prietenii, fie ele și literare?*

— Cine spune Adevărul, nu poate decât să-i supere pe aroganții cei proști... Eu nu urăsc – ca să urăști, trebuie să simți ceva ce ține de forța adversarului. Nu, nu am simțit demult așa ceva. Eu disprețuiesc... dar și disprețul doare și stârnește amărăciune... În definitiv, aș fi vrut să-i iubesc și să-i prețuiesc pe semenii mei, să dezvolt multe și fructuoase prietenii...

Cei proști mă urăsc... îi deplâng... Dar am și prieteni, adică oameni destupați la minte și la Duh... Chiar am mai mult de doi prieteni, ceea ce este incredibil, în lumea noastră de azi! Și nu sunt „prieteni” de conjunctură, ci oameni de nădejde și cu mult suflet, și cu principii, oameni verificați în vremuri și situații extrem de grele, de viață și de moarte. A propos, mi-au și murit câțiva buni prieteni – dar pentru mine ei n-au murit, în sensul clasic-vulgar: chiar îi port în suflet și mă sfătuiesc cu sufletele lor... În somn, dar și în stare de trezie... Îmi răspund, de fiecare dată ei îmi răspund.

Dar certuri și invidii, în lumea literară, sunt, parcă, mai mult decât în toate celelalte „lumi”, cred eu, pentru că talentul/harul nu pot fi puse/măsurate (pentru a fi dovedite... era să zic „exhibate”) pe niciun cântar, decât de Dumnezeu, Cel din Cerul Logos-ului Sublim... Și de trecerea Timpului, pajul Morții și Sfetnicul de Taină al lui Dumnezeu.

— *Care dintre cărțile scrise vă sunt la suflet? ...Sau încă n-ați scris-o?*

— Eu n-o fac pe nebunul: mie îmi plac toate cărțile pe care le-am scris – pentru că eu nu scriu o singură silabă, dacă nu cred și nu mă cutremur... Scrisul meu se identifică și cu mine, și cu aspirațiile mele...

Aaa, că nu mă citește lumea... Păi, în vremurile noastre, una: că nu se cunosc scriitorii din același oraș, măcar...; doi: că se scrie mai mult decât se citește. Narcisismul este o boală grea, „vecină de palier” cu luciferismul. Eu nu mă iubesc pe mine, prin ceea ce scriu, ci înfing jaloane, pentru a putea merge

mai departe, fără să mă rătăcesc, pe calea spre Mine cel Adevărat. Voi ajunge sau nu, asta convorbesc nu doar cu mine, ci și cu morții mei, și cu Viii Eterni ai Cărților mele...

În plus, în umilința (și trufia mea secretă...) știu că nu eu voi fi citit, peste decenii, ci cărțile, ideile, versurile mele... rămase fără vreun nume „atașat”... Și e bine, e teribil de bine, e însuși Binele, în stare pură! Nu, nu trebuia deloc „să poarte un nume”, cum zicea Sorescu.

— *Se poate vorbi de o agendă a scriitorului Adrian Botez? Care sunt proiectele dumneavoastră literare?*

— În general, deși încerc să fiu un bun creștin, sunt un pic superstițios, văzând de cât ghinion și de câtă muncă îndârjită am avut parte în viață – unii nu făceau decât să doarmă și se trezeau cu lucrurile rezolvate – iar eu munceam de zece ori, ca să-mi iasă o singură dată. Am debutat editorial, spre exemplu, la 43 de ani – pentru că n-am înțeles să fac nici un compromis în scris – și mi-am păstrat heruvimii și serafimii în sertare... Dar mai bine așa: ce-am făcut este cinstit și îmi aparține, ca un fel de suflet care-mi multiplică ființa... Nu-mi anunț, de obicei, intențiile – sunt și Scorpion – dar acum, pentru dumneavoastră, voi face o excepție (care sper să nu aducă, după ea, răul și neîmplinirea), îl rog pe Bunul Dumnezeu să mă lase, deocamdată, să-mi termin cartea: „Cei Trei Magi ai Prozei Românești: Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu și Mircea Eliade.” Mai mult de-atât, nu îndrăznesc să spun, chiar dacă visez mult și frumos...

— *Credeți în fenomenul de generație?*

— Din păcate, cred alții... Din punctul meu de vedere, nu există generația mea și generația lor, Răul/Binele meu și Răul/Binele tău... Dacă ai talent și alegi să crezi, nu să epatezi – rămâi, ori că ai 17 ani, ori că ai depășit 80. Dacă nu, NU. Sunt scriitori care au scris o singură carte în viața lor (Eminescu nu și-a publicat niciuna...). Și au rămas. Sunt alții care scriu cu camionul – și nu rămân... Ce-i aia generație scriitoricească? Există așa ceva doar în măsura în care cei tineri învață suficient de repede să se înscrie în drumul de evoluție a Spiritului Terestru. Și eu am făcut-o pe nebunul/super-originalul, dar am învățat să mă cumintesc... destul de repede, ca să apuc să comunic, pe limba semenilor mei, lucruri fundamentale, deși știu că semenii mei sunt plictisiți, azi, de Gutenberg și se lasă fascinați de Internetul lui Bill Gates. Lasă că cei care chiar merită să contribuie la evoluția spirituală planetară se vor trezi la timp, vor ieși din „curențe”, „curenți” – și vor intra în fluxul aproape anonim, dar eficient spiritual, al evoluției Spiritului. Trebuie înțeles miracolul sublim al așa-zisei „literaturi populare”: cu cât o făcea mai puțin pe nebuna/originala, devenea adevăratul mesager al voinței și înțelepciunii zeilor... Zeii sunt anonimi, sub măști, în teatrul grecesc, dar și în fascinantele basme/mituri – Dumnezeul creștin este o funcție sacră, iar nu un orgolios nume.

— *Sunt vremurile în care se scrie mai mult decât se citește. Cunoașteți vreo „rețetă” pentru schimbarea acestui paradox?*

— Da: să pui mâna pe o carte și chiar s-o citești, din scoarță în scoarță, lăsându-te năpădit de idei noi, bogate, ca fluturii cei imperiali, izvorâte/îndatorate celor „vechi”, „lumină din lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat”.

— „Acum – suntem ocupați cu sexul”, ca bun cunoscător al fenomenului literar, credeți că se poate vorbi despre o pătrundere a vulgarității în literatură?

— O, din păcate da... Dar celor talentați cu adevărat le va trece destul de repede, iar de cei netalentați chiar nu mă interesează! Sper să fie/devină, treptat, la fel de radicali în respingerea vulgarității, vulgaritate care este semnul clar al neputinței și a lipsei de har, al imposturii și cititorii... cei mai

mulți... A deveni vulgar, înseamnă că, instinctual, ai simțit că nu ai ce spune, dar tot ai vrea să te faci remarcat... (să șochezi prin orice porcărie, în special prin blasfemie. Că Dumnezeu e departe, îți zici, sau nu e deloc, he-he-he... dar... Dracul te ia!) – ca doamnele cele care nu pot face copii, dar, vorba lui Topârceanu, „tot încearcă”...

— „Nu mi-am trăit tinerețea”, afirmați într-un poem. Să fie oare asta un motiv care vă face să vă aplecați privirea mai atent spre tânăra generație? Spun asta, deoarece, acum, majoritatea scriitorilor sunt extrem de ocupați.

— Vă dați seama, cred, că, în calitate de dascăl, cu 30 de ani vechime, la același liceu, mai mult de jumătate de viață mi-am dăruit-o „aplecându-mă” asupra tinerilor... Că nu s-au prins la toți, 100%, învățăturile mele de Stan Pățitul, nu-i integral vina mea – mai are păcat și societatea contemporană, care-mi contrazice, atât de grosolan și iresponsabil, modelele pe care le ofer... Dar, chiar dacă pe moment, mă supăr și sufăr cumplit, iau totul de la capăt... Ceva tot s-a ales de munca mea, căci n-am prea auzit în mass-media de elevi de-ai mei ajunși președinți de Românie, sau senatori și deputați... sau șefi de bănci. Pe mulți din cei care mi-au trecut prin mâini, prin fluxurile gurii și patimii mele, i-am convins să rămână oameni, iar pe unii chiar i-am convins să-i citească pe alții... și, apoi, să scrie poezie și eseu... originale! Și, de multe ori, cu har... Poate că tocmai severitatea cenaclului revistei „Contraatac” i-a ambiționat pe mulți și pe multe să facă pe dracu-n patru, ca să devină poeți însemnați și, eventual, să-și tipărească primul volum! Și, dacă am făcut/reușit așa – eu zic că i-am mântuit de grosolană ucigașă de suflete a vremilor și oamenilor de nimic, care au „plămădit”, din otravă de mătrăgună și din venin de șarpe de „rasă” proastă (nu de cobră regală!) – aceste vremi, chinuitoare și înjositoare... Sper ca, peste 50 de ani, oamenii din acești oameni pe care eu i-am sfătuit azi, să-și amintească de aceste vremi, ca de un coșmar, de mult alungat de lumina unui soare viu și dumnezeiesc, nu pârjolitor și umilitor și ucigător, precum oamenii de sub el.

— *Tot mai mulți tineri cochetează cu poezia în spațiul virtual, Internetul. Să fie oare mai multă libertate de exprimare în acest spațiu sau teama acelor tineri de a se înfrunta cu „rechini” breslei scriitoricești?*

— Nu, la ei, atât de puțin informați și orientați spre informare, atât de firavi și miopi, în conceperea universului existențial – Internetul este o fascinație cronofagă – și-atât...

— „Nu poți să inventezi comportamente”, și totuși ce sfaturi le-ați da acestor tineri ce bat la poarta afirmării?

— Să muncească cinstit: dacă n-or ieși nicaiva eminești sau brâncuși sau enești, măcar vor ieși fermieri cinstiți sau muncitori care să nu construiască pentru italieni și irlandezi – ci pentru oamenii din unica lor Patrie – România, care trebuie ridicată din temelii!

— *Iată-ne la finalul acestui dialog în care așa cum afirmați într-un vers: „asta-mi fu drama, viața și decorul” dacă totuși v-a scăpat ceva? Puneți-vă aceluși „banal semn de-ntrebare”, care mie mi-a scăpat, și poate dumneavoastră ați fi dorit să-l pun.*

— Am răspuns la întrebări care ajutau pe cititorii lor și ai răspunsurilor lor. Dacă nu mai sunt întrebări, înseamnă că oamenii au obosit și de răspunsuri, deci, dac-aș întreba încă, n-aș mai fi auzit... Mai bine să fiu o dată în viață înțelept, ca un englez vestit prin niște piese de teatru foarte poetice, pe care nu le căra cu camionul, ci cu/în sufletul lui și al actorilor... și să zic, „princiar” (pentru a deschide semantici infinite, pentru un eventual viitor interviu): „Și restul e tăcere...”

— „Eu ies”, mulțumindu-vă; cu „salutare”.

Karl Marx : Însemnări despre români

„Istoria se repetă prin ea însăși - întâi ca tragedie, a doua oară ca farsă” Karl Marx (1818 - 1883)

Corneliu FLOREA
scriitor, Winnipeg, Canada

În 1964, când **însemnările inedite ale lui Karl Marx despre români** apăreau într-un volum editat de **Academia Republicii Populare Române**, eram medic în Maramureș.

În fiecare început de lună mergeam la Secția Sănătății Raionale din Vișeu de Sus, pentru ședința de analiza muncii și trasarea sarcinilor pentru următoarea lună. După ședință treceam prin magazine și prin unica librărie, raională, care era ticsită de opere marxist-leniniste, literatură sovietică și câte-o noutate românească sau de peste cortina de fier. Nimeni din câți intrau în librărie în acele luni ale lui 1964, nu a dat vreo atenție volumului maroniu cu o bandă aurie lucioasă pe care scria: **K. MARX - ÎNSEMNĂRI DESPRE ROMÂNII**. Atât eram de îndopați de **marxism** încât nu mai voiam să auzim nimic de **Marx!** Nici măcar nu ne-am pus întrebarea: oare ce însemnări putea să facă **Marx despre români**, știind că a trăit așa de departe de ei și a murit în 1883?!

Volumele au stat mult și bine pe raftul librăriei raionale până într-o zi când un străin, ce părea că a venit anume pentru **Marx**, i-a spus librarului că vrea toate volumele. Surprins de cerința și graba străinului cumpărător, librarul, prins de o anumită curiozitate a zis: „afară de două care deja sunt reținute”. Străinul nu a comentat, a plătit, le-a luat și a dispărut cu o mașină. Pentru prima dată, librarul a deschis volumul și-a început să citească. Repede a realizat că era un **Marx** de care români nu mai auziseră sau citiseră până atunci.

Apariția volumului **K. MARX - ÎNSEMNĂRI DESPRE ROMÂNII** în librăriile din România a fost încă un semn că începuse, de sus, desprinderea „de frații noștri de la răsărit” de „eliberatorii poporului român”. Prin tipărirea **însemnărilor inedite ale lui Karl Marx despre români** care se află în **Arhiva Marx - Engels** a Institutului Internațional de Istorie Socială din Amsterdam, românilor li se oferea, prin **dascălul marxismului**, o lecție de istorie românească ce le-a fost interzisă din 1944, aceea a cotropirilor și exploatărilor Principatelor Române de către ruși, cuprinsă în perioada dintre ocuparea Crimeei (1787) și până la războiul din Crimeea (1856).

Pentru început aș fi dorit să scriu câteva rânduri despre **Karl Marx**. Despre fiul unor evrei, care s-au convertit la luteranism (ceva mai ciudat nu poate fi) despre studiile sale universitare de drept, istorie, filosofie (teza cu care și-a luat doctoratul a fost despre filosofii greci, nu ruși!), despre ostilitatea și critica sa la adresa religiilor, care i-au închis toate porțile academice germane, despre suspendarea ziarului editat de el și părăsirea Germaniei. Și despre expulzarea din Franța (în 1845, din cauza ideilor sale), urmată de expulzarea din Belgia (în 1848, după publicarea Manifestului Comunist) și chiar despre viața lui din Anglia, dar m-am răzgândit, las

cititorul să se convingă singur că una a fost **marxismul cu care au fost îndoctrinați românii de către dictatura stalinistă și altul a fost Karl Marx pe care l-a interesat sincer soarta și viitorul românilor**.

Citiți și apoi, dacă vreți, dacă aveți motive, săriți-mi în cap!

S-a întâmplat ca un profesor universitar din Polonia, Stanislas Schwann să studieze **Arhiva Marx - Engels** din Amsterdam și să dea peste patru manuscrise autografe inedite ale lui Karl Marx despre români și, plin de bunăvoință, să semnaleze existența lor Academiei Republicii Populare Române (a se observa că republica era română, nu România). Pe lângă întâmplare și bunăvoința profesorului, s-a mai nimerit, din fericire, ca cei ce au citit scrisoarea să fie români și să se apuce de treabă. O treabă foarte grea.

Toți, dar absolut toți, care au avut în mână manuscrisele lui **Karl Marx** s-au simțit total dezarmați de ilizibilitatea lor. Se spune că printre puținii care au putut să le citească au fost și cele trei fete ale sale: Laura, Eleonor și Jenny, care le retranscriau pentru a le trimite editurilor. Pe scurt, **Karl Marx**, în goana neîntreruptă a lecturilor și-a ideilor ce le avea, nu acorda nicio atenție notițelor și conspectelor sale. În aceeași frază puteau fi întâlnite, de-a valma, cuvinte germane, franțuzești și englezești, care-i trecea primul prin minte!! Mai mult, într-un cuvânt erau și litere latine și gotice. Apoi, prescurtările. Dar, trecând cu multă trudă peste acestea, cele patru manuscrise autografe au fost descifrate corect și folosite ca dovezi împotriva „fraților noștri de la răsărit”, în momentul când conducerea superioară de partid și de stat a considerat că rușii doar și-au schimbat blana țaristă cu cea marxistă, dar relele năravuri de cotropitori și jefuitori nu.

Înainte de-a intra în lectura propriu-zisă a volumului, este de precizat că manuscrisele autografe sunt urmarea lecturii „**Histoire politique et sociale des Principautés Danubiennes**” a lui Elias Regnault, care a apărut la Paris, în 1855. Autorul istoriei politice și sociale a Principatelor Dunărene, un valoros publicist și istoric al secolului al XIX-lea, a mai scris o istorie despre Napoleon, despre Franța, Anglia și Irlanda. Din 1848 a început să strângă materiale istorice despre Principatele Române scrise de diferiți publiciști francezi, dar folosind și lucrările lui Nicolae Bălcescu, Ion Heliade Rădulescu, Ion Ghica și Alexandru Papiu Ilarian, scoțând un volum istoric de peste cinci sute de pagini, în 1855, pe care l-a pus la dispoziția francezilor, dar și a românilor francofili. Elias Regnault a fost un susținător ardent al formării unui stat unitar român în paginile publicației sale pariziene „**L’Avenir national**”. A fost un prieten sincer al poporului român, tot așa și **Karl Marx**, după cum reiese din **însemnările sale despre români**.

Iată acum ce a extras și cum a comentat Marx istoria românilor. **Precizare:** Toate citatele cu litera groasă, care urmează de acum în text, sunt din K. Marx „**Însemnări despre români**” (Manuscrise inedite - publicate de acad. prof. A. Oțetea și prof. S. Schwann) apărut la Editura Academiei Republicii Populare Române, în anul 1964.

Manuscrisul, înregistrat cu **B 85**, este cel mai amplu și începe cu uciderea lui Grigore Ghica de către turci și-i trimite **capul îmbălsămat la Constantinopol: acolo e înfipt într-un cui pe zidurile Seraiului (1777) pentru că a protestat împotriva cedării Bucovinei în favoarea Austriei**. Dacă până la această dată, doar turcii și habsburgii dominau principatele românești, odată cu ocuparea Crimeei de către Ecaterina a Rușilor, în 1787, vecinătatea rusă devine un nou pericol pentru principate. Iar după Pacea de la Șiștov, din 1781, **Karl Marx** notează: **Abia au plecat austriecii din Țara Românească și**

rușii sub Suvorov au intrat. Țara este dată pradă focului și jafului de către acesta.

După zece ani, Rusia obține un **hatiserif de la sultan** prin care se poate amesteca în treburile principatelor, iar amestecul lor vine întotdeauna cu armată multă și jefuitoare.

Când pe firmamentul istoriei apare Napoleon și se împrietenește cu Alexandru, țarul Rusiei, acesta se grăbește să-i ceară anexarea principatelor. **Napoleon își dă consimțământul la anexarea celor două principate**, consemnează **Karl Marx**. Spre norocul românilor, prietenia celor doi nu a durat mult ("Spune-mi cu cine te împrietenești ca să-ți spun cine ești.") și a început războiul între ei. Dacă începea cu câteva luni mai devreme, Basarabia nu ar mai fi fost cedată rușilor de către turci. **Karl Marx** notează: **Turcia nu putea ceda ceea ce nu-i aparținea, pentru că Poarta otomană n-a fost niciodată suverană asupra țărilor române.** Ca să nu mai vorbim de Rusia care nu avea niciun drept să ia ce nu-i aparținea, dar o asemenea Rusie nu a existat niciodată și nu va exista vreodată! Țineți minte cititorii!

După victoria asupra lui Napoleon, Alexandru avea cuvântul hotărâtor în Congresul de la Viena, la care **Karl Marx** adaugă: **...rușii s-au arătat așa cum sunt: jaful și ocuparea Basarabiei au spulberat toate iluziile și Țăranul care suferise cel mai mult de pe urma ocupației n-avea pentru muscal (moscovit) decât cuvinte de ură.** Din tot cuprinsul manuscrisului reiese cât de sensibil a fost **Karl Marx** la suferințele țăranilor români atât de năpăstuiți de boierii lor, dar și cât de jefuiți au fost de ruși.

Despre Tudor Vladimirescu are numai cuvinte de laudă: **Vladimirescu era patriot român ... pentru el, Rusul și fanarioții sunt dușmanii ... Tudor respinge alianța rusă...** Apoi, în detaliu, scrie despre trădarea și uciderea eroului nostru, pe care o califică: **asasinat mârșav.** Totuși, ceva se schimbă după 1821 în Principatele Române, turcii acceptă din nou numirea de domni pământeni, care **au pus la locul de cinste limba românească disprețuită de retorii Fanarului.** Și turcii se săturaseră de fanarioții lor!!

Karl Marx scrie pe larg despre ocupația rusă din timpul războiului ruso-turc din 1828 - 1829, când 150.000 de ruși au găsit de cuviință să invadeze, ca lăcustele, Moldo-Valahia. **Au avut loc excese groaznice. Contribuții de tot felul în produse, furaje, vite, corvezi, hoții, omoruri etc. Bărbați și femei au fost înhămați la care cu vizitii cazaci care nu-și cruțau nici băta, nici vârful lăncii lor. Peste 30.000 de români fură smulși de la munca câmpului pentru a servi ca animale de muncă.** Ocupația asta de jaf și haos a ținut până în 1835, încă șase ani după terminarea războiului și Pacea de la Adrianopol, în care rușii, ca învingători, au dispus cum au dorit de Principatele Române. S-a mers atât de departe încât: **Orloff, în numele țarului, propune sultanului să cumpere cele două provincii, oferindu-i 36.000.000 fr.,** din care reiese că sub dominația „curții otomane” și a „curții protectoare”, principatele ajunseseră marfă de târg.

Între 1829 și 1834, Kiseleff a fost guvernatorul general al Principatelor Române care își pierduseră orice urmă de libertate și independență, pentru că guvernatorul rus, prin forță și dictat, a înlăturat, prin alungare, închisoare sau moarte pe toți românii care protestau împotriva lui sau a Regulamentului Organic, pe care l-a introdus în 1831. **Marx** exemplifică cum I. Văcărescu a protestat împotriva puterilor nelimitate ale lui Kiseleff și a fost dat pe mâna judecătorilor militari ruși care l-au surghiunit din București și faptul că alți patru boieri români, care au protestat, **toți muriră „din întâmplare”** în

aceeași săptămână (vezi pag.119). Kiseleff a adus niște modificări Regulamentului Organic, care puneau sub control și supunere totală Principatele, „curții protectoare” de la Petersburg.

În octombrie 1834, Rusia evacua în sfârșit Principatele. Înainte de plecarea sa, Kiseleff încredință toate posturile, parte fanarioților, parte altor levantini ... și ca ofițeri subalterni, ruși sau creaturi rusești!

Aici ar trebui să ne oprim un moment și să comparăm ocupația rusă și schimbările impuse de ea, în perioada 1829 – 1834, cu una recentă, cea din 1944 – 1958, pentru că seamănă între ele ca două picături de apă – „*Vreme trece, vreme vine. / Toate-s vechi și nouă toate*”, sau, în 1829, „curtea protectoare” cică voia să ne scape de „semiluna” care amenința creștinismul nostru, iar ei, „frații noștri pravoslavnici s-au jertfit pentru noi”. Ce farsă înălțătoare la cerul tuturor religiilor! În 1944 „glorioasa armată roșie ne-a eliberat” de exploatarea noastră și de creștinismul nostru. Altă farsă! Dar vorba lui **Marx**, întâi trebuie să trăim tragedia istorică, abia apoi să ne dam seama de farsele ei! De învățat, oricum nu învățăm aproape nimic, pentru că noi suntem un neam prea deștept să avem nevoie de istorie. În schimb învață ceva „conducătorii noștri”, ei care au fost „liberi cugetători” înainte, acum practică pravoslavismul supramistic!

Să ne întoarcem la **Marx** care își notează în manuscrisul său, pas cu pas, momentele importante ale istoriei principatelor și, iată-l ajuns la alegerea de domn conform Regulamentului Organic, dar voinței rusești: **Alegerea are loc la 1 ianuarie 1843. Bibescu este ales. ... Ca un veritabil parvenit, el începe prin jaf și agiotaj. ... Bibescu devenea din ce în ce mai slugarnic față de Rusia. Un rus Trandafirov venise în Țara Românească sub pretextul de a înființa o mare exploatare minieră. Obține concesiile enorme. ...** opinia publică și Adunarea protestează și toată istoria devine asemănătoare cu cea din zilele lui Adrian Năstase... pentru că Bibescu printr-un fel de „ordonanță de urgență” a timpului său, **ordonă prorogarea Adunării ... Rusia îi veni în ajutor.** Dacă mai adăugăm și: **Bibescu – un țigan înfumurat – era acum stăpân absolut** (vezi pag.128) avem un exemplu concret cum se repetă istoria noastră în anul 2002.

Să nu ne îndepărtăm prea mult de **Marx**, tocmai când enunță un adevăr istoric pe care istoricii români din 1944 și până astăzi, în 2002, îl ascund, iată-l: **Ideea politică fundamentală a revoluției din 1848 de la București a fost o mișcare împotriva protectoratului rus.** (vezi pag.130) Mai citiți o dată și pe urmă faceți rost de volum, să aflați și argumentele lui **Marx**. Pentru că **Marx** studia mult, nu era gurist ca Dinescu, licheluță ca Liiceanu, pseudomoralist ca Paler și filosofel ca Pleșu. Iată un argument: **Orice ofițer sau slujitor devotat Rusiei putea fi numit boier.** Și sub sovietici a fost la fel, și sub paleocomuniștii ce conduc România astăzi e tot așa, numai că nu le mai zicem boieri. Urmează câteva pagini magistrale de analiză socială și economică a Principatelor din preajma revoluției de la 1848, pe care „iubiții noștri” istorici de azi și „crema” mass-media bucureștene ar trebui să le ia de exemplu de profesionalitate și să-l reflecte pe **Marx** în scrierile lor așa cum merită, să afle și tânăra generație română adevărul despre el.

Hai băieți, deșteptarea, învierea, citiți-l pe **Marx despre români** și fiți măcar un pic ca el. Deșteptarea sună și pentru românii ardeleni, care între timp s-au bucureștenizat, mai precis s-au fanarizat, pentru că **Marx** scrie și despre românii din Transilvania: **Românii sunt oprți să poarte**

haine și pantaloni de postav, cizme, pălărie mai scumpă de un florin și cămașă de pânză fină. Ei erau numiți „plebea vagabondă” deși formau 2/3 din populație, în timp ce ungurii, sașii, secuii, grecii, armenii formează numai cealaltă treime. Principiul fundamental al legii maghiare: *Nobilitas Hungarica est ...* În Dieta din 1847 s-a manifestat cel mai injurios dispreț față de slavi și de români: **a topi toate naționalitățile în naționalitatea maghiară...**

Iar despre Kossuth, și Marx știa că nu era ungur ci slovac, **fiul unii plugar sărac ... căsătorit cu fiica unui magnat ... datorită acestei protecții a ajuns în Dietă.** Mă mir cum de până acum Adrian Năstase, printr-o ordonanță de urgență, nu i-a ridicat mai multe statui lui Kossuth prin Transilvania Românească, că doar în martie 1848 a trimis o delegație **de trei sute de magnați, îmbrăcați în tunică națională** la Viena, la împărat, cu o constituție prin care cerea **încorporarea Transilvaniei la Ungaria.**

Și împăratul le-a dat semnătura ... și așa au început adunările de la Blaj ale românilor, iar **Marx** scrie admirativ despre **Iancu, Bărnuțiu, Laurian, Barițiu** pe care azi românii ardeleni îi pomenesc din nou în șoaptă pentru că, dacă-i aude Márko Béla îi va pârî la Adrian Năstase, care printr-o ordonanță de urgență va prevedea: **patru ani de închisoare pentru toți aceia care ar îndrăzni să vorbească împotriva perfecte unități a națiunii maghiare,** așa suna și articolul al 18-lea al constituției dietei ungurești din 1848!

Marx își notează toate amănuntele evenimentelor din Transilvania anilor 1848 – 1849, chiar și evenimentul necinstei ungurești prin care întâlnirea de pace este folosită **ca o cursă, Iancu, Buteanu, Dobra sunt surprinși de către maiorul Hatvany; primul reuși să scape; Dobra fu masacrat pe loc. Buteanu în ziua următoare fu spânzurat. Trădare lașă,** notează **Marx** (paginile 158 - 159). În concluzia manuscrisului său despre revoluția din Transilvania, afirmă: **că fără românii din Transilvania, comandați de Iancu, rușii nu ar fi fost în stare să se măsoare cu Bem. Kossuth respinse cu dispreț propunerile românilor. Iancu bătu zdravăn pe unguri. Așa fură paralizate victoriile lui Bem. Austria n-a răsplătit cu nimic pe români.** Ba da, cu o decorație pe care Avram Iancu, cu demnitate, a refuzat-o: „Io m-am luptat pentru libertate nu pentru o cruce, de-astea avem destule”. Împăratul s-a simțit profund jignit și l-a obligat să părăsească Viena. Dar era să uit că rușii, vreo zece mii, intra-seră în Transilvania, în februarie 1849.

Nu puteau sa piardă o ocazie de-a invada, de-a lupta leneș și-a jefui virtuos! La fel au intrat și în Moldova și Țara Românească, în 1848. Nu mai puteau să stea în stepele lor, de

grija românilor... **La 29 septembrie 1948, rușii intrară în Țara Românească, ca „liberatori”.** Ghilimelele aparțin lui **Marx**, care nu-i fitecine ca Ion Marcel Ilici Iliescu; când mare comunist educat la Moscova, când mare democrat cum n-a mai văzut Apusu’!

Manuscrisul autograf a lui **Marx despre români**, înregistrat ca **B 85**, are în volumul Academiei Române șizeci de pagini despre care istoricul A. Oțetea crede că **Marx** ar fi adunat acest material documentar *pentru tezele sale despre politica de expansiune și cotopire a marilor puteri, în special politica externă a țarismului ...*

Atât a scris istoricul român despre țarism, și mai puțin alții deși știau totul, comparau în mintea lor expansiunea țarismului și a comunismului rus din 1917, dar nu au avut curajul să scrie, să informeze corect istoric poporul român, generația tânără. Pe vremea aceea ei arătau numai **fața marxistă a lui Marx.** Ei o scoteau în relief, iar tovarășii cu propaganda ne îndochinau prin toate mijloacele, tot timpul, cu marxism-leninismul și cu „eliberatorii”, care ne-au eliberat de tot ce am avut mai bun în Țară și specific ca Națiune. Cele douăsprezece „eliberări rusești” – din 1711 până în 1944 – sunt mai dezastruoase decât toate invaziile care s-au abătut asupra noastră în două mii de ani!

Exagerări? Nicidecum! Puneți în balanță tot, tot: țara și averea românească, munca și cultura noastră, plus anihilarea libertății, credinței, aspirațiilor neamului. Calculați! Iar acum, la începutul noului mileniu, suntem, încă, o națiune ocupată, trăim sub zodia și sfera dominației „eliberatorilor ruși”, pentru că ne lăsăm conduși de niște ordine slugi rusești sau de fiii lor! Prin forța brută, prin constrângere și silire inchizitorială „eliberatorii de la răsărit” ne-au îndochinat, depersonalizat și transformat într-o națiune supusă, îngenunchată cu fața spre Moscova, din care, încă, nu ne revenim...

Karl Marx a citit și studiat cu asiduitate mii de volume pentru cele câteva sute de articole și cărți pe care le-a scris. A citit și **Histoire politique et sociale des Principautes Danubiennes** a lui Elias Regnault, a fost contrariat de invaziile și oprimarea rusească în Principatele Române. A realizat marea tragedie a Poporului Român, a scris despre ea! Și acesta este motivul, de azi, pentru care românilor nu li se mai vorbește și scrie despre el.

(Winnipeg, Canada – februarie 2002)

P.S. Mulțumesc Domnului Dr. Ștefan Constantin din Vișeu de Sus, pentru bunăvoința de a-mi dăruia valorosul volum: **K. Marx: Însemnări despre Români.**

Ce ne poate spune un proverb

Ioan MICLĂU

scriitor, Cringila, Australia

De data asta am ales proverbul cel mai popular, cel mai cunoscut și zilnic pronunțat: „*Tot ce e prea mult, nu folosește*”. *Totuși*, nimeni nu-l respectă în viața zi de zi, în orice domeniu l-am experimenta.

Așa, bunăoară, nici hrana prea multă nu folosește să-nățății, nici vorbele prea multe nu folosesc adevărului, nici dorința prea mare de bani nu folosește fericirii, nici prea multe minciuni nu aduc calm și ascultare în popor etc. Dacă-l verificăm în domeniul averilor și bogățiilor, acolo unde omul nu are margini și control asupra flămânzeniei sale, proverbul îl poate detașa din umanitate și îl așează iar în lumea animalelor din care s-a emancipat, , dară, sorgința sălbăticiei. *Totuși*, îmi cer scuze atunci când vorbesc despre lumea Necuvântătoarelor, deoarece la ele observăm naturalul legității lor ca finit, întocmai și neschimbat. Un bou setos, venind la jgheab, își va împinge coarnele înainte, amenințătoare, gest recunoscut de celelalte animale a fi sincer și hotărât, neprefăcut. Boul va sorbi atâta apă cât să-i astâmpere setea, nu mai mult, apoi se așează liniștit în cireadă, fără a mai împunge pe nimeni. Și nici simț sexual, în afara speciei sale, animalul nu va manifesta. **Omul** va veni zâmbind în toate direcțiile, din creierul superior va scoate (fiind cuvântător) idei și vorbe de înaltă morală, toți îl vor crede până la proba contrarie, a demagogiei, când „cu-

vântătorul nostru”, tacticos, va fugi cu banii societății, ai băncii, ai investitorilor etc. Dar să nu ne îndepărtăm de proverb. Indiferent de izvorul îmbogățirii, prea multul nu folosește la nimic altceva decât a lipsi pe alții din jur de strictul necesar supraviețuirii . Aici trebuie înțeles adevărul din acest proverb universal. Oricum, cea mai neagră cale de a câștiga averi este a fugi de muncă, dar a culege roadele altora, ceea ce este o rădăcină speculativă de impresari ce-și folosesc studiile în direcții greșite, de înșelăciuni. Iată câte ne poate sugera un asemenea proverb cules din înțelepciunea folclorică și preluat, după cum se vede, și de științele de azi: medicina, economia, dreptul, filosofia, psihologia, politica, geografia etc., dar foarte schingiuit în realitatea practică. Se verifică acest proverb și în literatură, aglomerări de nonsensuri, ce cuprind maculatură multă, de care cititorul nu numai că nu are chef să se prindă, dar nici să-și arunce banii în vânt. Deci, tot din prea mult, pierde și autorul romanelor, pe când, de exemplu, **Baltagul** lui Mihail Sadoveanu, roman capodoperă, adună esența temei într-o formă cât mai directă, nepărăsind hotarele narative, așa aiurea, numai să fie cu file multe cartea. Deci, nu aduce nici un folos întinderea unei cărți, în care stă mort fiorul așteptat de cititor.

Deci, „*Tot ce e prea mult, nu folosește!*”

Orice măsură, îndestulare bună.

Orice peste măsură, vătămare pe urmă.

Orice peste măsură, greșeală se-nțelege după orice lege.

Orice fără măsură, căință aduce în urmă.

Orice prea mult și orice prea puțin ți-aduce vătămare, iar măsura de mijloc, folosul cel mare.

Măsura la toate, cea mai bună dreptate.

Toate cu măsură bună, că peste măsură îți aduce căință nebună.

Cel ce se păzește de orice peste măsură, mai mult bolește și de sănătos se socotește.

Din Proverbele românilor din România, Basarabia, Bucovina, Ungaria, Istria și Macedonia : proverbe, zicători, povățuiri, cuvinte adevărate, asemănări, idiotisme și cimilituri de Iuliu A. Zane (București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1900).

Aniversări 2008

Ana GRIGOR

IULIE

- 1 iul. – 450 ani de la încheierea tipăririi, la Târgoviște, de către diaconul Coresi, a lucrării **Triodul Penticostar** (01.07.1558);
- 1 iul. – 150 ani de la nașterea lui **Nicolescu Nifon**, episcop, scriitor religios, om politic și vicar al Ungrovlahiei în perioada 3 martie 1895 - 22 martie 1909 (01.07.1858-1923);
- 1 iul. – 130 ani de la încheierea **Congresului de pace de la Berlin**, ce a recunoscut, prin încheiere de tratat, independența României și drepturile ei asupra teritoriilor Dobrogei, sudului Basarabiei (cu județele Cahul, Bolgrad și Ismail) și a Insulei Șerpilor (01.07.1878);
- 2 iul. – 100 ani de la inaugurarea **cursurilor de vară ale Universității populare de la Vălenii de Munte**, organizate și conduse de N. Iorga, până în anul 1943 (02.07.1908);
- 2 iul. – 170 ani de la apariția publicației „**Foaie pentru minte, inimă și literatură**” – Brașov (02.07.1838);
- 3 iul. – 180 ani de la moartea lui **Ioan Cantacuzino**, poet și traducător (1757-03.07.1828);
- 5 iul. – 80 ani de la înființarea, la Washington, a **Ligii sociale române**, care își propunea influențarea opiniei publice americane în problema unirii Transilvaniei cu România (05.07.1918);
- 8 iul. – 100 ani de la nașterea lui **Constantin Lăzărescu**, scriitor (08.07.1908-1980);
- 11 iul. – 160 ani de la moartea lui **Ioan Barac**, poet (1776-11.07.1848);
- 12 iul. – 75 ani de la nașterea lui **Alexandru Ivăsiuc**, scriitor (12.07.1933);
- 12 iul. – 90 ani de la înființarea, la Chișinău, a editurii naționale „**Luceafărul**” (12.07.1918);
- 13 iul. – 75 ani de la nașterea lui **Pavel Boțu**, scriitor (13.07.1933-1987);
- 15 iul. – 100 ani de la nașterea lui **Valentin Al. Georgescu**, istoric (15.07.1908-1995);
- 15 iul. – 60 ani de la nașterea lui **Nicolae Dabija**, scriitor (15.07.1948);
- 18 iul. – 140 ani de la nașterea lui **Miron Cristea**, om politic, primul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române (18.07.1868-1939);
- 18 iul. – 70 ani de la moartea **Mariei, regină a României**, scriitoare (1875-18.07.1938);
- 20 iul. – 170 ani de la nașterea lui **Ambrosiu Dimitrovici**, publicist, membru fondator al Academiei Române (20.07.1838-1866);
- 21 iul. – 200 ani de la nașterea lui **Simion Bărnuțiu**, istoric, estetician, om politic, conducător al Revoluției de la 1848 din Transilvania (21.07.1808-1864);
- 25 iul. – 120 ani de la nașterea lui **Leca A. Morariu**, scriitor, istoric literar și publicist (25.07.1888-1963);
- 26 iul. – 40 ani de la moartea **Alexandrei Feraru**, soprană, membră fondatoare a Operei Române (1887-26.07.1968);
- 26 iul. – 100 ani de la moartea lui **Nicolae Popea**, episcop, istoric și cărturar (1826-26.07.1908);
- 28 iul. – 160 ani de la desfășurarea **Adunării populare de pe Câmpia Libertății (Filaret)** (28.07.1848);
- 29 iul. – 15 ani de la moartea lui **Nicolai Costenco**, scriitor (1913-29.07.1993);

AUGUST

- 1 aug. – 125 ani de la nașterea lui **Pantelimon Halippa**, scriitor și om politic, luptător pentru unirea Basarabiei cu România, director al revistei „Viața Basarabiei” (01.08.1883-1979);
- 4 aug. – 100 ani de la nașterea **Sidoniei Drăgușanu**, scriitoare (04.08.1908-1971);
- 8 aug. – 120 ani de la moartea lui **Vasile Mitrofanovici**, scriitor, rector, între 1877-1878, al Facultății de Teologie din Cernăuți (1831-09.08.1888);
- 13 aug. – 80 ani de la nașterea lui **Ion Lăncrăjan**, scriitor (13.08.1928-1991);
- 13 aug. – 130 ani de la apariția, la Gherla și Cluj, a „**Amicului familiei**”; în nr. 1 se publică „Cântecul gintei latine”, a lui Vasile Alecsandri (13.08.1878);
- 15 aug. – 125 ani de la nașterea lui **Corneliu Moldovanu**, scriitor (15.08.1883-1952);
- 17 aug. – 140 ani de la nașterea lui **Ion Păun-Pincio**, scriitor (17.08.1868-1895);
- 19 aug. – 180 ani de la nașterea lui **Ioan Rațiu**, om politic, unul dintre întemeietorii Partidului Național Român din Transilvania (19.08.1828-1902);
- 19 aug. – 25 ani de la moartea lui **Octav Onicescu**, matematician (1892-19.08.1983);
- 20 aug. – 175 ani de la nașterea junimistului **Vasile Pogor**, scriitor și om politic (20.08.1833-1906);
- 23 aug. – 75 ani de la nașterea lui **Corneliu Ștefanache**, scriitor (23.08.1933);
- 24 aug. – 180 ani de la nașterea lui **Gheorghe Chițu**, om politic și publicist (24.09.1828-1897);
- 24 aug. – 140 ani de la moartea lui **Constantin Negruzzi**, scriitor (1808-24.08.1868);
- 25 aug. – 140 ani de la nașterea lui **Arthur Verona**, pictor (25.08.1868-1946);

- 27 aug. – 80 ani de la nașterea lui **Mircea Zăciu**, critic și istoric literar (27.08.1928-2000);
- 27 aug. – 90 ani de la nașterea lui **Leon Levițchi**, eseist și traducător (27.08.1918-1991);
- 30 aug. – 310 ani de la apariția, la Iași, a primei scrieri filosofice românești: „**Divanul sau gâlceava**

înțeleptului cu lumea sau giudețul sufletului cu trupul” de Dimitrie Cantemir (30.08.1698);

31 aug. – 140 ani de la moartea lui **Dimitrie Cozacovici**, istoric și filolog, membru fondator al Academiei Române (1790-31.08.1868);

SEPTEMBRIE

- 1 sep. – 60 ani de la nașterea lui **Simion Gociu**, poet și ziarist (01.09.1948);
- 1 sep. – 100 ani de la nașterea lui **Ion I. Alexandrescu**, poet, folclorist, dirijor și animator cultural de teatru (01.09.1908-1981);
- 3 sep. – 80 ani de la nașterea lui **Ion Druță**, scriitor (03.09.1928);
- 5 sep. – 150 ani de la nașterea lui **Alexandru Vlahuță**, scriitor (05.09.1858-1919);
- 6 sep. – 25 ani de la înființarea, la Viena, a **Asociației Culturale Internaționale a Etniei Române (ACIER)** (06.09.1983);
- 11 sep. – 150 ani de la nașterea lui **Nicolae D. Xenopol**, scriitor (11.09.1858- 1917);
- 11 sep. – 130 ani de la deschiderea, la Viena, a **primei legații române în străinătate** (11.09.1878);
- 12 sep. – 175 ani de la inaugurarea **Liceului Regional din Chișinău** (după 1918, „**B.P. Hașdeu**”) în care și-au făcut studiile B. P. Hașdeu, Ioan Sârbu, Constantin Stere, Zamfir Arbore (12.09.1833);
- 13 sep. – 100 ani de la nașterea lui **Edgar Papu**, estetician, critic literar și traducător (13.09.1908-1993);
- 14 sep. – 230 ani de la nașterea lui **Costache Conachi**, poet (14.09.1778-1849);
- 15 sep. – 50 ani de la nașterea **Doinei Aldea-Teodorovici**, cântăreață de muzică ușoară (15.09.1958-1992);
- 17 sep. – 120 ani de la moartea **Iuliei Hașdeu**, poetă (1869-17.09.1888);
- 17 sep. – 25 ani de la moartea lui **Horia Lovinescu**, dramaturg (1917-17.09.1983);
- 20 sep. – 60 ani de la nașterea lui **Gheorghe Moiş**, poet (20.09.1948);
- 22 sep. – 120 ani de la nașterea lui **Dumitru Ghiță**, pictor (22.09.1888-1972);
- 22 sep. – 240 ani de la moartea lui **Ioan Inochentie Micu (Klein)**, episcop greco-catolic, militant pentru drepturile românilor ardeleni (1700-22.09.1768);
- 22 sep. – 70 ani de la nașterea lui **Augustin Buzura**, scriitor (22.09.1938);
- 24 sep. – 10 ani de la moartea lui **Serafim Buzilă**, compozitor, lexicograf și ziarist (1937-24.09.1998);
- 26 sep. – 130 ani de la nașterea lui **Alexandru Climașevschi**, pictor (26.09.1878-1971);
- 26 sep. – 75 ani de la nașterea lui **Vasile Badiu**, critic și istoric literar (26.09.1933);
- 27 sep. – 75 ani de la nașterea lui **Grigore Hagiu**, poet (27.09.1933-1985);

OCTOMBRIE

- 3 oct. – 70 ani de la moartea lui **Alexandru Averescu**, mareșal, om politic și erou național (1859-03.10.1938);
- 7 oct. – 600 ani de la prima atestare documentară a **orașului Cernăuți**, făcută printr-un hrisov domnesc emis de Alexandru cel Bun, această zi devenind în timp ziua orașului Cernăuți (07.10.1408);
- 7 oct. – 40 ani de la moartea lui **Emil Petrovici**, lingvist (1899-07.10.1968);
- 8 oct. – 100 ani de la nașterea lui **N. I. Barbu**, filolog, traducător și publicist (08.10.1908);
- 9 oct. – 120 ani de la nașterea lui **Alexandru Plămădeală**, pictor și sculptor (09.10.1988-1940);
- 10 oct. – 150 ani de la nașterea lui **Iuliu I. Roșca**, scriitor, publicist și traducător (10.10.1858-1940);
- 11 oct. – 120 ani de la nașterea lui **Iorgu Iordan**, lingvist și istoric literar (11.10.1888-1986);
- 13 oct. – 150 ani de la nașterea lui **Take Ionescu**, scriitor și om politic (13.10.1858-1922);
- 13 oct. – 110 ani de la nașterea lui **George Mihail Zamfirescu**, scriitor (13.10.1898-1939);
- 15 oct. – 100 ani de la nașterea lui **Dragoș Vitencu**, publicist, membru fondator al Asociației scriitorilor bucovineni (15.10.1908);
- 17 oct. – 150 ani de la nașterea lui **Andrei Bârseanu**, poet și folclorist (17.10.1858-1922);
- 18 oct. – 140 ani de la nașterea lui **Simion Mehedinți**, geograf, etnolog (18.10.1868-1962);
- 18 oct. – 90 ani de la constituirea **Consiliului Național Român Central**, organism ce va conduce pregătirea Marii Adunări Naționale de la Alba-Iulia de la 1 Decembrie 1918 (18.10.1918);
- 19 oct. – 125 ani de la nașterea **Mariei Filotti**, actriță (19.10.1883-1956);
- 20 oct. – 75 ani de la nașterea lui **Ion Bălu**, critic și istoric literar (20.10.1933);
- 21 oct. – 125 ani de la nașterea lui **Francisc Hubic**, compozitor și dirijor (21.10.1883-1947);
- 24 oct. – 190 ani de la nașterea lui **Dimitrie Gusti**, sociolog, scriitor și om politic (24.10.1818-1887);
- 25 oct. – 80 ani de la nașterea **Valeriei Guțu-Romalo**, lingvist (25.10.1928);
- 26 oct. – 335 ani de la nașterea lui **Dimitrie Cantemir**, cărturar și domnitor al Moldovei (26.10.1673-1723);
- 26 oct. – 100 ani de la nașterea lui **Dumitru Sevastianov**, pictor (26.10.1908-1956);

26 oct. – 80 ani de la nașterea lui **Aureliu Busuioc**, scriitor (26.10.1928);

29 oct. – 90 ani de la nașterea lui **Ștefan Baci**, scriitor, eseist și traducător (29.10.1918);

30 oct. – 150 ani de la nașterea lui **Duiliu Zamfirescu**, scriitor, traducător, publicist și diplomat (30.10.1858-1922);

NOIEMBRIE

1 nov. – 80 ani de la difuzarea **primelor emisiuni radiofonice în România** (01.11.1928);

1 nov. – 135 ani de la nașterea lui **Dimitrie Paciurea**, sculptor (01.11.1873-1932);

5 nov. – 30 ani de la moartea lui **Nicolae Crevedia**, scriitor (1902-05.11.1978);

5 nov. – 90 ani de la moartea lui **Victor Anestin**, scriitor, publicist și astronom, fondator al Societății Astronomice Române, în 1907, și membru al Societății Astronomice Franceze (1875-05.11.1918);

5 nov. – 120 ani de la nașterea lui **Mihail Bârca**, compozitor (05.11.1888-1973);

5 nov. – 90 ani de la apariția manifestului **Către popoarele lumii**, prin care Consiliul Național Român Central și-a afirmat voința de unire a Transilvaniei cu România (05.11.1918);

7 nov. – 160 ani de la nașterea lui **Nicolae Petra-Petrescu**, poet, publicist și traducător (07.11.1848-1923);

7 nov. – 150 ani de la moartea lui **Dimitrie Sfura**, poet (1835-07.11.1858);

9 nov. – 90 ani de la nașterea lui **Teohar Mihadaș**, poet și prozator (09.11.1918-1996);

9 nov. – 190 ani de la nașterea lui **Ion Codru-Drăgușanu**, scriitor, publicist și om politic (09.11.1818-1884);

10 nov. – 500 ani de la apariția **Liturghierului slavon** tipărit de călugărul Macarie, **prima carte tipărită în Țara Românească** (10.11.1508);

10 nov. – 320 ani de la tipărirea **Bibliei** lui Șerban Cantacuzino, domn al Munteniei (10.11.1688);

10 nov. – 70 ani de la apariția **Bibliei de la Chișinău**, sub îngrijirea academicianului Al. Rosetti, la Editura Fundației Culturale Regale (10.11.1938);

13 nov. – 20 ani de la moartea lui **Vlad Georgescu**, istoric, politolog și publicist, fost director al postului de radio Europa Liberă, secția română (1937-13.11.1988);

14 nov. – 160 ani de la nașterea lui **Zamfir C. Arbore**, geograf, publicist și memorialist (14.11.1848-1933);

14 nov. – 110 ani de la nașterea lui **Benjamin Fundoianu**, poet (14.11.1898-1944);

15 nov. – 140 ani de la nașterea lui **Emil Racoviță**, naturalist (15.11.1868-1947);

15 nov. – 90 ani de la emiterea, de către **Congresul general al Bucovinei**, a unei hotărâri prin care se realiza **Unirea acestui teritoriu cu România** (15.11.1918);

19 nov. – 100 ani de la nașterea lui **Victor Tufescu**, geograf (19.11.1908-2000);

20 nov. – 120 ani de la nașterea lui **Grigori Filatov**, pictor (20.11.1888-1973);

21 nov. – 90 ani de la nașterea lui **Eugen Todoran**, istoric literar, reputat eminescolog (21.11.1918-1997);

26 nov. – 60 ani de la moartea lui **Dragoș Protopopescu**, scriitor, eseist și traducător (1892-26.11.1948);

27 nov. – 190 ani de la nașterea lui **Aron Pumnul**, cărturar, filolog, lingvist (27.11.1818-1866);

28 nov. – 30 ani de la moartea lui **Petre Stati**, scriitor (1903-28.11.1978);

DECEMBRIE

1 dec. – 90 de ani de la proclamarea, de către Adunarea Națională de la Alba Iulia, a **Unirii Transilvaniei cu România** (01.12.1918);

4 dec. – 125 ani de la nașterea lui **Nicolae Cartoian**, istoric și critic literar (04.12.1883-1944);

10 dec. – 140 ani de la nașterea **Eugeniei Maleșevschi**, pictor (10.12.1868-1940);

10 dec. – 150 ani de la moartea lui **Eufrosin Poteca**, cărturar și filozof (1785-10.12.1858);

13 dec. – 60 ani de la moartea lui **Zaharia Bârsan**, scriitor și actor (1878-13.12.1948);

13 dec. – 25 ani de la moartea lui **Nichita Stănescu**, poet (1933-13.12.1983);

14 dec. – 90 ani de la nașterea lui **Radu Beligan**, actor (14.12.1918);

15 dec. – 120 ani de la nașterea **Cellei Delavrancea**, pianistă (15.12.1888-1991);

18 dec. – 110 ani de la nașterea lui **Petru Caraman**, filolog și folclorist (18.12.1898-1980);

19 dec. – 40 ani de la moartea lui **Tiberiu Brediceanu**, compozitor și folclorist (1877-19.12.1968);

20 dec. – 240 ani de la nașterea lui **Veniamin Costache**, mitropolit al Moldovei, poet, cărturar și traducător (20.12.1768-1846);

20 dec. – 50 ani de la moartea lui **Constantin Brăiloiu**, etnomuzicolog (1893-20.12.1858);

22 dec. – 100 ani de la nașterea **Margaretei (Madi) Dinu**, graficiană (22.12.1908);

24 dec. – 80 ani de la moartea lui **Nicolae Leonard**, tenor, cel mai mare interpret român de operetă al tuturor timpurilor, supranumit și prințul operetei românești (1886-24.12.1928);

25 dec. – 140 ani de la apariția primului număr al **revistei „Femeia”** (25.12.1868);

31 dec. – 40 ani de la moartea lui **Sabin V. Drăgoi**, compozitor și folclorist (1894-31.12.1968);

31 dec. – 150 ani de la nașterea lui **Enea Hodoș**, folclorist (31.12.1858-1945).

Propunere privind Sărbătoarea Limbii Române

Corneliu LEU

■ Vom intra în curând în cel de-al douăzecilea an de când frații noștri din Basarabia aniversează evenimentele din acea vară fierbinte a lui 1989 când cărturari și vorbitori ai limbii române s-au ridicat laolaltă la Chișinău cerând recunoașterea acesteia ca limbă de stat și trecerea la alfabetul firesc al scrierii cu caractere latine. An de an, ei consideră aceasta cea mai însemnată sărbătoare a afirmării lor moderne, iar ecoul ei, fiind vorba de limba noastră comună, se întinde mereu în țară și în comunitățile românilor de pretutindeni.

■ Anul trecut, un eveniment asemănător a avut loc la românii din Valea Timocului, una dintre încă nedreptățite enclave românești care, venind să-și afirme limba strămoșească, a dat avânt și mișcării de afirmare culturală a ultimelor comunități de români care nu au făcut încă o asemenea pas, atrăgându-ne în același timp atenția și nouă, celor din țara ce constituie miezul și locul permanent de regenerare, lărgire și modernizare a acestei culturi străvechi pe pământul european.

■ Într-un asemenea context, revista noastră a lansat pentru prima dată ideea extinderii sărbătorii limbii române la toți cei care o vorbesc, iar cea de-a opta ediție a Consfătuirii Naționale a Intelectualilor de la Sate, dezbătând aspectele acestei sărbători în context istoric, a demonstrat că actul afirmării independenței, în primul rând prin limba națională, a statului fraților noștri de peste Prut, face parte din contextul larg al tuturor evenimentelor de pe parcursul anului 1989, ca an al prăbușirii definitive a dictaturii comuniste și al afirmării românești în omenirea modernă și-n lumea ei democratică.

■ Din acest motiv, chemarea noastră de a stabili la sfârșitul lunii august o zi a sărbătorii limbii române așezând-o pe aceasta în contextul tuturor celorlalte sărbătoriri care evocă eliberarea întru democrație a românilor, aseamănă anul 1989 în întregul lui, cu anul 1848 care, având manifestări deosebite în Principatele Române de atunci, pornind la date diferite mișcări de emancipare în toate provinciile istorice românești, se confirmă istoricește, prin adunarea într-un singur context a tuturor acestor date și manifestări, ca an al pornirii marilor mișcări naționale care au urcat din treaptă în treaptă până la realizarea Statului Unitar Român.

■ La fel cu însemnătatea anului 1848 pentru istoria românească a următoarelor două secole, anul 1989 a culminat cu evenimentele eliberării noastre din Decembrie, tocmai pentru că a fost pe tot parcursul său un an frământat de mișcări de emancipare românească manifestate în diverse moduri. El merită o notare specială și, prin stabilirea conjugării mai multor aniversări, printre care cea propusă de noi sărbătorind cu toții ZIUA LIMBII ROMÂNE, îi vom acorda întreaga însemnătate, ca un prag de conștiință românească ce vine a se afirma în fața chemărilor de iluminare democratică ale secolului al XXI-lea.

■ Pentru că, atunci când vorbim despre anul 1989, am neglija un aspect esențial al osmozei noastre naționale întru aspirații democratice dacă ne-am referi numai la acele zile de

decembrie de nemaipomenită însemnătate. Pentru definirea momentului istoric trebuie precizate elementele unui dramatism mult mai amplu, mult mai cuprinzător ca teritoriul și ca simțire națională, subliniind faptul că tensiunea unei asemenea trăiri de mult mocninde începuse să se generalizeze cu o iarnă înainte, unii dintre noi stând în frig și obligați să citească în ziare lecții despre alimentația rațională fiindcă tiranul înnebunise până la a-i muștra pe români că mănâncă, în vreme ce alții, stând tot la cozile comunismului inconștient la îndatorirea elementară de aprovizionare a populației, nici măcar nu puteau citi minciunile propagandistice într-un ziar în limba lor, sau cu alfabetul lor. Într-un asemenea mod, chiar de comunicare peste granițe, se producea o nemulțumire generală și, în felul acesta, întristător și mocnind peste tot, se producea osmoza nemulțumirii naționale premergând evenimentele anului 1989. Care primea un timid ajutor dinafară, așa cum venise prin operațiunea „Villages roumaines”, dar se manifesta prin vădite convulsii în țară, în satele demolate, în ecurile revoltei de la Brașov sau așa cum a fost protestul spontan din fața demolării mănăstirii „Sfânta Vineri” și circulația organizată a listei de semnături care cereau păstrarea monumentelor de cult.

■ Pentru ca, deodată, în ciuda forțelor mari desfășurate de securitate – și represiv, prin accentuarea aproape teroristă a supravegherii dinăuntru, a goanei după informatori și a repartizării fățișe de „sectoriști ai securității” în toate instituțiile și întreprinderile – dar și diversionist, prin infiltrarea de cârțițe în diasporă, în ciuda unei nemaîntâlnite întăriri piramidale a puterii polițienești din țară, s-a întâmplat minunea: Printr-un por românesc din afara sferei acestei puteri, atrăgându-și opresiunea de la o altă poliție, se sparge membrana ce realiza doar înceata osmoză, iar dorința de afirmare națională, de eliberare măcar morală a tuturor românilor, izbucnește la Chișinău în vară, prin adevărate lupte de stradă pentru obținerea dreptului la ceea ce are mai etnic un popor: Limba maternă.

■ Osmoza, funcționând ca o reacție la departajările și delimitările artificiale, a devenit atunci reală circulație de sentimente românești oriunde inima devenirii noastre pompa același sânge. Iar, de atunci, acel 29 - 31 August 1989 care s-a încununat cu Ziua Limbii Române, ziua recunoașterii ei oficiale ca limbă a încă patru milioane de români, se înscrie în istoria anului revoluționar la fel de evident ca și marile noastre zile din 17 – 23 Decembrie... Sărbătoare de suflet nu numai a fraților noștri basarabeni, Ziua Limbii Române trebuie așadar să devină o sărbătoare în toate colțurile României și în toate colțurile românești din lume. Ea face parte din istoria îndelungatei noastre lupte de emancipare și, alături de Decembrie, ca și de alte momente ale rezistenței, ea va reflecta lumini de referință atunci când vom ajunge să înscriem fenomenul românesc al anului 1989, la fel cum îl avem înscris, de mai multe generații de istorici, pe cel al anului 1848.

■ Pentru aceasta, Mișcarea pentru Progresul Satului Românesc propune ca cea de-a noua ediție a Consfătuirii Naționale a Intelectualilor de la Sate să se desfășoare în ultimele trei zile ale lunii august 2008, devenind un simpozion de evocare și studiu a datelor istorice de afirmare națională din anul 1989 și stabilind, prin aceasta, data exactă la care să se definitiveze trecerea în calendar a Zilei Limbii Române, ca sărbătoare națională a românilor de pretutindeni.

Cinstire academicianului Augustin Buzura la aniversarea a 70 de ani

Prof. univ. dr. Gheorghe POP

Academicianul Augustin Buzura se află la un bilanț luminos. La 22 septembrie 2008 împlinește șapte decenii de viață demnă, de muncă onorantă, desfășurată sub zodia marilor valori ale idealurilor ce l-au călăuzit, cu luminoase biruințe în trecerea sa prin existența scriitoricească și academică.

Cu afecțiunea și considerațiile cuvenite acestui moment aniversar, fie-ne îngăduit să-i transmitem, și pe această cale, omagiul nostru sincer, cunoscând că viața și lucrarea sa cărturărească ne ajută pe toți să ne mișcăm mai siguri în spațiul temeiniciei și al luptei pentru îmbunătățirea condiției umane.

Pământul și văzduhul românesc, satele noastre cu omul de la munte, cu cel de la câmpie, și de după ape, inginerul și zidarul de la oraș, intelectuali și țărani în diferite ipostaze, se oglindesc limpede în opera scriitorului academician, unde vor rămâne pentru generațiile viitoare ca o amintire a vremurilor, a diferitelor categorii ale omului cu îndeletnicirile și obiceiurile tradiționale.

Din tinerețe, începând cu anul 1960, își revarsă cu dăruire și competență prea plinul său factic și sufletesc, în articole publicate în revistele vremii: „Tribuna”, „România literară”, „Steaua”, „Vatra”, „Dilema”, „Ramuri”, „Adevărul literar și artistic”, înobilând mintea și inima multor categorii de oameni.

Volumele de publicistică de mai târziu: „Bloc notes” (1981) și „Tentația risipirii” (2003) sunt grăitoare prin conotația lor pentru atitudinea și spiritul nonconformist al autorului, prin pledoaria „de a fi tu însuși în orice vremuri ai trăi”.

Înțelegând concret sensul înalt al culturii românești, trece la povestiri și romane, în care ne dă din visteria sa bogată în iubire de oameni și evenimente, revărsând în sufletele tuturor inestimabile bogății existențiale și spirituale.

Debutând cu volumul „Capul Bunei Speranțe” (1963), trece la o culegere de povestiri „De ce zboară vulturul?” (1966), ca apoi să se consacre romanului, pentru care dobândește aprecieri elogioase din partea criticii și a cititorilor de toate vârstele: „Absentii” (1970), „Fețele tăcerii” (1974), „Orgolii” (1977), „Vocile nopții” (1980), „Refugii” (1984), „Drumul cenușii” (1988), „Recviem pentru nebuni și bestii” (1999), romane în care zugrăvește cazuri de conștiință ale unor destine individuale, întrepătrunse cu fapte istorice, sociale și chiar politice din realitatea contemporană. Aceste opere l-au impus ca pe unul dintre cei mai reprezentativi romancieri ai timpului.

La acest ceas aniversar, toți cei care-i cunoaștem opera suntem îndreptățiți să-i spunem lui Augustin Buzura: „Poți să te socotești sufletește un privilegiat! Ce altceva ar putea să îți dea o mai mare satisfacție decât aceea de a aprinde torțe de lumină din cuvinte, pe care să le treci apoi din generație în generație. Acest privilegiu să-l consideri o biruință, o sărbătoare a

existenței tale în forurile scriitoricești și academice. Opera ta va dăinui peste timpuri, înobilând mintea și inima multor generații de oameni, mai ales de tineri în devenire”.

Din anii existenței sale, aproape cinci decenii, Augustin Buzura a fost vestitorul credinței și cărturar de conștiință națională a neamului nu numai prin condei, ci și prin grai viu, rapoarte sau sinteze, din fruntea unor instituții de știință și cultură pe care le-a slujit sau le onorează și astăzi: președinte al Fundației Culturale Române (din 1990), membru al Academiei Române (din 1992), președinte al Filialei Române a Academiei Italiene de Cultură și Știință, membru al Comitetului Didactic al Clubului Euro-Atlantic și al Consiliului Național pentru Protecția Copilului etc., de la tribuna cărora a știut să impună valorile românești peste hotare, să atragă spre țară românii din exil, a impus demnitatea ca o stare normală a românilor, a vorbit despre nevoia de dreptate și adevăr, despre cultura română în circuitul marilor valori universale.

Prin râvna depusă în slujba literelor românești și prin rezultatele obținute în investigarea și oglindirea unor realități contemporane, Augustin Buzura este văzut de către forurile competente ca unul dintre cei mai iluștri prozatori și oameni de cultură din țară acordându-i-se titluri și distincții onorante: Premii ale Uniunii Scriitorilor: pentru „Absentii” (1970), „Fețele tăcerii” (1974), „Vocile nopții” (1980), „Refugii” (1984); Premiul „Ion Creangă” al Academiei pentru „Orgolii” (1977); Titlul de „Cetățean de onoare al municipiului Baia Mare” (27 decembrie 1994). Cu acest prilej, la întrebările reporterului (Gheorghe Pârja) Augustin Buzura declară: „Această atenție mă leagă și mai mult de acest oraș... Mă leagă momentele esențiale ale formării mele, prin liceul «Gheorghe Șincai», prin toate întâmplările și istoriile pe care le-am cunoscut direct sau indirect... Deși am cunoscut destul de bine lumea, punctul cel mai serios de reper rămâne, totuși, Baia Mare, Maramureșul, în care nu mai locuiesc de multă vreme, dar, ciudat, aici mă simt cel mai acasă. Și aici se petrec toate cărțile mele prin acțiunea lor... Mă simt teribil de bine având Baia Mare și Maramureșul în suflet...”

Aceste cuvinte sunt grăitoare și importante prin conotația lor: redau viu sentimentul eternității în antiteză cu fragilitatea vieții cotidiene, configurând un univers paralel între oameni și locuri, între lucruri și sentimente complexe.

Apreciem că pentru Augustin Buzura aniversarea a 70 de ani nu este decât un moment de oprire pe o înălțime a vieții, pentru ca să dea ocol cu gândul celor ce are de împlinit de aici înainte, cu largi perspective: ca intelectual înscris în galeria elitelor scriitoricești ca o permanență, ca o prezență vie, iar în calitatea sa de academician ca un „magister perpetuus”.

Sănătate, putere creatoare și „LA MULȚI ANI!”

Revista presei: mass-media despre români

aprilie - iulie 2008

Lavinia ARDELEAN
Simona DUMUȚA

Inițiativă: Un centru care îi reunește pe românii din Verona / Carmen Pleșa

Jurnalul Național, 2 aprilie 2008, www.jurnalul.ro

Consulul României la Milano, Tiberiu Dinu, și primarul Veronei, Flavio Tosi, au ajuns la un acord privind înființarea unui centru pentru comunitatea românească din Verona, care numără nu mai puțin de șapte mii de persoane.[...] În viitorul centru vor exista o capelă pentru sărbătorirea evenimentelor religioase, un loc de întâlnire pentru menajere, o bibliotecă, o sală pentru proiecții și manifestări, precum și o serie de spații pentru reuniuni.

Biserică la Carmagnola

La Stampa, preluat de Citta di Torino - ediția în limba română, 8 aprilie 2008, www.comune.torino.it

Oficial, începând din data 14 martie românii ortodocși din localitatea Carmagnola (TO) au primit în comodat gratuit o biserică. Este vorba despre Biserica Sant'Anna (intrarea în Via Bobba) care aparține complexului Institutului Surorilor Sfintei Anna.[...] În localitatea Carmagnola (TO) sunt înregistrați peste 1.200 de români la o populație de 27.000 locuitori.

Jurnalist premiat - Pulitzer, cu origini românești

Jurnalul Național, 9 aprilie 2008, www.jurnalul.ro

Steve Făinaru, jurnalist cu origini românești, corespondent al Washington Post, a câștigat Premiul Pulitzer la categoria „reportaj internațional”. Făinaru se ocupă de subiecte legate de războiul din Irak încă din 2004 și a fost nominalizat la Premiile Pulitzer și în 2006. A câștigat însă anul acesta cu o serie de articole despre subcontractanții americani din Irak. Steve Făinaru își trage originile românești de pe linie paternă. Bunicul său, Harry Făinaru, diplomat român, a fost detașat în Statele Unite în 1950.

Primăria din Madrid gata să concesioneze teren pentru o biserică ortodoxă română

Romanian Global News - Agenția de presă a românilor de pretutindeni, 18 aprilie 2008, www.rgnpress.ro

Primăria din Madrid va acorda în luna mai cinci parcele de teren pentru toate confesiunile aflate pe teritoriul său, cu excepția celei catolice, pentru ca acestea să își poată ridica locașurile de cult. [...] Terenurile vor fi cedate pe un termen de 70 de ani.

Poezie și muzică, în decor alb și negru / Carmen Kulcsar

Adevărul, 22 aprilie 2008, www.adevarul.ro

Filiala din Castellon a Consiliului Județean Dâmbovița a găzduit sâmbătă, 19 aprilie, lansarea de carte a poetei Adriana Vidroiu Stanca. Intitulat „Linia începe niciodată”, volumul de poezii a beneficiat, pentru a putea vedea lumina tiparului, de sprijinul unor oameni de cultură români și spanioli.[...] Evenimentul s-a derulat într-un decor alb-negru,

creație semnată Mihai Dan Mustea. De asemenea, tânărul artist, student al Facultății de Artă și Desen din Valencia, și-a făcut debutul cu o expoziție de fotografie și de grafică alb-negru. (Adriana Vidroiu Stanca este director/coordonator - Gruparea Românească pentru Cultură din Valencia și Revista „Nou Horizont”.)

Limba română va fi predată elevilor din Belgia, Portugalia și Cipru

Gândul, 23 aprilie 2008, www.gandul.info

Elevii români din Belgia, Portugalia și Cipru vor putea urma și ei, ca și colegii lor din Italia și Spania, cursul de limbă, cultură și civilizație românească. Guvernul a aprobat, extinderea acestui proiect-pilot. Ministerul Educației urmează să semneze acordul cu Belgia și l-a negociat cu Ministrul Educației din Cipru. În prezent, cursul este frecventat de 1.507 elevi români în Spania și alți 300 în Italia, în total fiind 27 de profesori care se ocupă de acest ore. La începutul lunii aprilie, Ministerul Educației a lansat în dezbatere publică proiectul metodologiei conform căreia vor fi selectați și evaluați profesorii care vor preda cursul LCCR, în următorul an școlar.

Drept de vot pentru românii din Irlanda

Romanian Global News - Agenția de presă a românilor de pretutindeni, 23 aprilie 2008, www.rgnpress.ro

Românii care emigrează în Irlanda vor avea drept de vot la alegerile naționale din această țară, informează BBC, citat de Romanian Global News. Republica Irlanda intenționează să acorde drept de vot tuturor imigranților din statele membre UE, potrivit declarațiilor ministrului irlandez al integrării, Conor Lenihan. Această măsură va înlătura problemele legate de așa numitul „multiculturalism” și va ajuta la integrarea imigranților. Condițiile pentru a putea vota sunt cunoștințele de limbă engleză și cetățenia irlandeză sau dreptul la reședință permanentă.

Primul motor de traducere automată din română în spaniolă

Romanian Global News - Agenția de presă a românilor de pretutindeni, 23 aprilie 2008, www.rgnpress.ro

Primul motor de traducere automată din română în spaniolă a fost prezentat recent la Ambasada României de la Madrid, după ce programul fusese deja inaugurat la Universitatea din Alicante. Este vorba despre primul motor de traducere automată din română în spaniolă care a fost realizat de câțiva cercetători români de la Universitatea din Alicante. Trautorom, așa cum se numește motorul de traducere, se află deja pe internet și este gratuit. El a fost realizat în ultimii 2 ani în cadrul Universității din Alicante și cu ajutorul unei finanțări de 31 de mii de euro oferită de Ministerul Afacerilor Externe al României, prin Departamentul Românilor de Pretutindeni.

Decizia Curții Supreme spaniole: Românii și bulgarii care muncesc ilegal în Spania nu mai pot fi expulzați

25 aprilie 2008, www.hotnews.ro

Românii și bulgarii care muncesc ilegal în Spania nu mai pot fi expulzați în baza moratorului impus de Madrid, a fost decizia luată de Curtea Supremă spaniolă în două astfel de cazuri, informează AFP citând El Mundo.

Reușită lansare de carte: Victor Roșca, „Moara lui Kalusek” / Mircea Gheorghe

Pagini Românești - Ziarul românilor din Montreal, 26 aprilie 2008, www.paginiromanesti.com

Duminică, 13 aprilie, a avut loc la Centrul Cultural Român (8070 Cristophe Colomb) una dintre cele mai reușite lansări de carte din ultimii ani. Victor Roșca, autorul cărții Moara lui Kalusek (Curtea Veche, 2007) a avut în fața sa o asistență numeroasă, de peste 200 de persoane. Moara lui Kalusek este o carte de memorii sensibilă și profundă în care sunt evocați primii ani ai dictaturii comuniste din România și începutul represiunii ce avea să marcheze poporul român pentru aproape 50 de ani.

Diplomele universităților din Top 500, recunoscute automat / Iuliana Gatej

Cotidianul, 29 aprilie 2008, www.cotidianul.ro

Studiile românilor făcute la universități din topuri internaționale sunt recunoscute în câteva zile. Procedurile de recunoaștere și echivalare a studiilor făcute în străinătate s-au simplificat. Astfel, pentru studiile universitare și post-universitare, durata procedurii de recunoaștere va fi de maximum 45 zile de la data depunerii dosarului complet la Consiliul Național de Recunoașterea și Echivalarea Diplomelor (CNRED) și de maximum zece zile în cazul recunoașterii automate sau în cazul în care există un precedent. În cazuri de urgență, motivată și probată prin documente justificative, CNRED echivalează studiile în cinci zile. Doar la studiile doctorale, titlurile științifice sunt supuse evaluării pentru care termenul de recunoaștere este de 90 de zile.

„Român în Lume” premiat la Madrid

Român în lume - Portalul românilor de pretutindeni, 29 aprilie 2008 www.romaninlume.com

Cea mai veche publicație românească din Spania și Portugalia, „Român în lume”, a fost premiată la cea de-a II-a ediție a premiilor Intereconomia, organizată la Madrid, cu premiul pentru cel mai bun ziar pentru imigranți. Gala premiilor Intereconomia a avut loc la 29 aprilie la Cercul Artelor Frumoase din Madrid și s-a derulat pe patru secțiuni, care au reunit reprezentanți ai presei scrise, posturilor de radio, ONG-urilor și firmelor create de imigranți.

O fetiță româncă joacă într-un serial, la Rai Tre / Dana Vitelaru

Adevărul, 6 mai 2008, www.adevarul.ro

Copiii imigranți dintr-o clasă primară a unei școli din Roma sunt protagoniștii unui sitcom multicultural produs și transmis de televiziunea Rai Tre Educational, începând cu data de 2 mai. Trupa de tineri actori este formată din opt copii: doi italieni, o româncă, doi polonezi, o filipineză, o egipteană și un băiat originar din Eritrea. Toți au vârste între 10 și 11 ani.

Asociația Jurnaliștilor Români din Europa, la Paris / Marina Constantinoiu

Jurnalul Național, 11 mai 2008, www.jurnalul.ro

Jurnaliștii prezenți pe 8 și 9 mai, la Paris, la Seminarul internațional de presă - „Prezența mediatică românească în țările Uniunii Europene”, au hotărât înființarea Asociației Jurnaliștilor Români din Europa, cu sediul la Paris, al cărei scop va fi lansarea de acțiuni mediatice de anvergură, pentru buna informare a imigranților români, dar și îmbunătățirii imaginii României, unde este cazul.[...] În cele două zile de dezbateri, moderate de către consilierul media al Ambasadei României la Paris, Radu Ciobotea, au fost analizate problemele presei românești din străinătate, de la cele financiare pînă la cele de conținut jurnalistic, găsindu-se numeroase formule de colaborare. De asemenea, a fost luat în discuție și subiectul colaborării dintre mass-media românești din țările europene și Guvernul României, pentru crearea unui mecanism util de informare publică pentru comunitățile românești.

O editură franceză lansează o colecție de literatură română

Romanian Global News - Agenția de presă a românilor de pretutindeni, 12 mai 2008, www.rgnpress.ro

Editura Kryos, nou înființată la Paris, lansează colecția „Domaine roumain” (Domeniu românesc), în care vor fi republicate traduceri mai vechi din clasici ai literaturii române. Prima sa apariție este romanul „Viața la țară” al lui Duiliu Zamfirescu. Editura Kryos, fondată de jurnalistul Radu Portocală, va continua programul de reeditări din clasici ai literaturii române, reușind deja să suscite interesul unor biblioteci publice din Franța.

The Independent : Marea Britanie are nevoie de muncitori romani și bulgari / Mădălin Necșuțu

Ziua Online, 12 mai 2008, www.ziua.net

Legile dure, privind imigrația, favorizează pierderea de către fermierii britanici a 50.000 de tone de fructe în valoare de 20 de milioane de lire sterline.

După marea campanie mediatică anti-imigranți, declanșată în Marea Britanie odată cu aderarea României și Bulgariei la Uniunea Europeană, și după frica autorităților că teritoriul britanic va fi „invadat” de muncitorii necalificați din aceste două țări balcanice, britanicii încep să simtă și efectele negative ale acestei politici.

Guvernul a comis o mare greșală criticând poziția conservatorilor față de legea anti-imigrație și introducând interdicții tranzitorii pentru cetățenii din cele mai noi state membre ale Uniunii Europene, România și Bulgaria, scrie, luni, The Independent. Fructe și legume în valoare de milioane de lire sterline vor fi lăsate să putrezească pe câmpuri în această vară din cauza crizei de lucrători străini, generate de scăderea valorii lirei sterline și de noile restricții la numărul de lucrători sezonieri cărora le este permisă intrarea pe teritoriul Marii Britanii, informează cotidianul The Independent, citând reprezentanți ai fermierilor britanici.

La Torino, telegenital în limba română / Elena Halcu

Adevărul, 19 mai 2008, www.adevarul.ro

Tele-Obiectiv este noul telegenital în limba română transmis pe Rete7, o televiziune regională din Piemonte. În fiecare zi la ora 19.35 românii pot urmări 12 minute știri în limba română, cu subtitrare în italiană. Telegenitalul este structurat în trei părți: știri despre românii de la Torino,

despre România și despre serviciile teritoriale. De acest proiect se ocupă voluntar trei românce: Laura Goldan, cu dublul rol de prezentatoare a televiziunii și coordonatoarea echipei, Florentina Dumitrachi, reporter teritorial și Maria Cristina Cojocaru, corespondent din România.

Ilie Boca - Poliptice, prima expoziție budapestană a artistului

Institutul Cultural Român, www.icr.ro

În perioada 19 mai - 18 iunie 2008, la invitația Institutului Cultural Român din Budapesta, Barabás Villa găzduiește expoziția de pictură intitulată „Poliptice” a artistului băcăuan Ilie Boca. Elev al lui Ciucurencu, Ilie Boca a fost distins cu premii internaționale importante, printre care premiul „Caravaggio”, înmănat la Roma. A expus în cele mai importante capitale ale lumii, colindând mapamondul cu 14 expoziții personale. Este părintele spiritual al „Taberei de la Tescani”, al Saloanelor Moldovei și al Filialei Bacău a Uniunii Artiștilor Plastici.

Rușii, supărați pe cetățenia româno-moldoveană / Simona Matieș

Cotidianul, 20 mai 2008, www.cotidianul.ro

Ministerul de Externe rus se declară „nedumerit” de lipsa de reacție a UE și a NATO față de acordarea masivă a cetățeniei române solicitanților din Republica Moldova.

Potrivit unui comunicat al Ministerului de Externe de la Moscova, citat de cotidianul „Flux” din Chișinău, Rusia intenționează să simplifice la maximum acordarea cetățeniei ruse tuturor doritorilor din spațiul fostei URSS, prin amendarea, în curând, a legii privind cetățenia Federației Ruse.

Astfel, solicitanții din țările CSI vor putea obține cetățenia rusă în condiții foarte lejere, dovedind doar că vorbesc limba rusă și că au domiciliul în una dintre țările Comunității Statelor Independente (toate fostele republici sovietice, mai puțin țările baltice). „Rusia e acuzată că acordă foarte ușor cetățenie locuitorilor din regiunile separatiste ale Georgiei, Abhazia și Osetia de Sud, și că ar compromite în acest fel suveranitatea statului vecin, dar nimeni nu atrage atenția asupra situației din Republica Moldova”, precizează sursa citată.

S-a înființat Asociația Studenților Români din Zürich (ASZ) / Simona Mie

Casa Românilor - Portalul românilor din Elveția, 21 mai 2008, www.casa-romanilor

Din dorința de a susține și promova tradițiile culturale și spirituale românești, câțiva studenți români și elvețieni din Zürich au înființat o asociație nonguvernamentală, nonprofit și cu caracter cultural. Asociația se adresează tuturor celor interesați de limba și cultura română.

În Marea Britanie/ Noi reglementări pentru românii care urmează cursuri de formare profesională

Graiul Maramureșului, 22 mai 2008, www.graiul.ro

Cei care au urmat cursuri neacreditate pot recupera contravaloarea acestora

Agencia britanică pentru frontiere a comunicat, săptămîna trecută, Ambasadei țării noastre la Londra că a luat decizia de a reconsidera modul în care sînt evaluate cererile pentru eliberarea certificatelor de înregistrare a cetățenilor români care urmează programe de formare profesională în perfidul Albion. Conform datelor furnizate de UK Border

Agency, organismele britanice acreditate să desfășoare aceste programe au recunoscut că, pentru eliberarea certificatelor nu este necesară o perioadă extinsă de practică la locul de muncă. În atari condiții, programele respective devin ineligibile pentru obținerea unui certificat de înregistrare. Mai mult, solicitările aflate în proces de evaluare care nu îndeplinesc noile condiții vor fi returnate solicitanților cu aviz negativ. Agenția britanică pentru frontiere le recomandă cetățenilor români ale căror solicitări au fost respinse să contacteze furnizorii de formare profesională, pentru a identifica modalitățile prin care pot recupera contravaloarea cursurilor pe care le-au absolvit. Ca atare, Ambasada română din Londra sugerează concetățenilor noștri doritori de a se perfecționa profesional în Marea Britanie să ia contact prealabil cu UK Border Agency și cu organismele de acreditare, pentru a se informa care furnizori de formare profesională oferă programe conforme și eligibile pentru obținerea unui certificat de înregistrare.

Primul Forum al comunității românești din Italia

Radio Vatican, preluat de Catholica, 27 mai 2008, www.catholica.ro

În zilele de 24 și 25 mai 2008, la Milano, s-a desfășurat primul Forum al comunității românești din Italia [...] Întîlnirea a fost organizată de Consutul General al României la Milano, cu sprijinul Departamentului Relațiilor cu România de Pretutindeni în cadrul MAE. Pe parcursul celor două zile, s-a discutat despre integrarea românilor, soluții pentru prevenirea infracționalității, rolul asociațiilor românești și imaginea românilor în Italia. Primul Forum al comunității românești din Italia a reprezentat o ocazie de coeziune și de unitate între diferitele asociații românești din peninsulă. [...] Asociațiile vor prezenta un program de cunoaștere a tuturor activităților pentru a face cunoscute opiniei publice italiene și europene personalitățile românești, oamenii de cultură, scriitorii, artiștii, întreprinzătorii români și pe toți cei care contribuie permanent la creșterea imaginii și la bunăstarea societății.

O româncă - prima femeie președinte a Camerei Regiunilor a Congresului Consiliului European

Comunicat al Ministerului Afacerilor Externe din 29 mai 2008, www.mae.ro

În cadrul celei de-a 15-a sesiuni plenare a Camerei Regiunilor a Congresului Consiliului European (CPLR/ CE), Ludmila Sfirloaga, consilier județean în cadrul CJ Prahova, a fost aleasă în funcția de președinte al Camerei Regiunilor a Congresului Puterilor Locale și Regionale al Consiliului European.

Ludmila Sfirloaga este prima femeie desemnată într-o poziție de conducere a acestei structuri specializate din spectrul instituțional al Organizației de la Strasbourg.

Membră a Biroului și președinte al Grupului de Lucru pentru Europa de Sud-Est, Ludmila Sfirloaga a desfășurat o activitate intensă în cadrul Congresului Consiliului European, participând la diverse misiuni de monitorizare a proceselor electorale din unele state membre, precum Republica Moldova, Ucraina, Azerbaidjan, Muntenegru. În 2006 a fost raportor al Congresului pentru „Cooperarea interregională în bazinul Mării Negre”.

Mandatul său va avea ca priorități consolidarea Camerei Regiunilor și a vizibilității Congresului CE, întărirea relației de parteneriat cu structura de profil a Uniunii Europene (Comitetul Regiunilor), intensificarea cooperării dintre autoritățile locale și regionale în zona Mării Negre, inclusiv

prin operaționalizarea inițiativei Euroregiunea Mării Negre (ERMN).

Ca structură a Congresului Consiliului Europei, Camera Regiunilor reprezintă, alături de Camera Puterilor Locale, cele 200.000 de autorități locale și regionale din plan pan-european.

Interese meschine / Vitalie Călugăreanu

Jurnalul Național, 30 mai 2008, www.jurnalul.ro

Președintele Comitetului Dumei de Stat a Rusiei pentru CSI, Aleksei Ostrovski, le-a vorbit deputaților moldoveni despre „pericolul românizării” Republicii Moldova [...] oficialul rus a mai avut de îndeplinit, se pare, o misiune la Chișinău: să testeze cât de puternice sunt aspirațiile pro-românești ale opoziției care contează în perspectiva alegerilor parlamentare din 2009. După întâlnirea avută cu emisarul rus, liderul Alianței „Moldova Noastră”, Serafim Urechean, a declarat presei că acesta i-a vorbit despre „pericolul românismului”: „Sunt niște lucruri pe care și le-a permis dumnealui, care depășesc competența unui stat de neamsec în competențele altui stat... cum ar fi, să zicem, «pericolul românizării Republicii Moldova» cu ceea ce noi, bineînțeles, nu suntem de acord”, a precizat Urechean.

Daniel Spoerri expune în Fribourg / Adrian Rachieru

Casa românilor - Portalul românilor din Elveția, 30 mai 2008, www.casa-romanilor.ch

Daniel Spoerri, cel mai mare artist român în viață, reprezentant al neo-realismului, expune la Muzeul de Artă și de Istorie din Fribourg.

Expoziția lui Daniel Spoerri, artist elvețian de origine română, expusă la MAHF (Musée d'Art et Histoire de Fribourg), permite dezvăluirea nenumăratelor fațete ale artistului.

Născut la Galați în România pe 27 martie 1930, după uciderea tatălui său de către naziști, Daniel Spoerri se instalează cu familia sa în Zürich, în 1942. Debutează cu o carieră de dansator, ca prim solist al Stadttheater din Berne, între 1954 și 1957, și mai apoi ca regizor-coregraf.

Zi Românească 2008

Lumina creștinului - Publicație lunară a Diecezei Romano-Catolice de Iași, iunie 2008, www.lumina.ercis.ro

Comunitatea de români catolici din Londra împreună cu păstorul său, pr. Robert Mățău, au organizat, la 4 mai, Ziua Românească în centrul parohial „St. Sebastian and St. Pancras” din Kingsbury, Londra, în care se celebrează Sfânta Liturghie în fiecare duminică. Motoul acestei zile a fost: „Zi Românească 2008 - Trăim și muncim împreună în aceeași comunitate - Un colț de România”. Această zi, la a doua ediție (prima a avut loc la 6 mai 2007), are menirea de a contribui la strângerea legăturilor între românii din Londra și promovarea imaginii României în mijlocul comunității britanice. Au participat în jur de 250-300 de persoane, printre care și Ion Jinga, ambasadorul României în Regatul Unit, preoți și credincioși de diferite confesiuni și alte oficialități britanice.

La Grupul Școlar „C. D. Nenițescu”:

Dezbatere despre copiii cu părinți plecați la muncă în străinătate / N. Goja

Graiul Maramureșului, 2 iunie 2008, www.graiul.ro

Proiectul de educație civică și comunitară „Primăvara europeană” se desfășoară în perioada 25 martie - 30 iunie

2008. La eveniment (organizat de Comisia Europeană) își aduce contribuția și Grupul Școlar „C. D. Nenițescu” din Baia Mare. Din cei 783 de elevi ai liceului, 64 au unul sau amândoi părinții plecați la muncă în străinătate, pentru ca „fiul meu să aibă un viitor mai bun”. Salariul de acolo este cu mult mai mare decât în România, dar lipsa familiei, singurătatea și dorul de casă sînt suportate cu greu. Banii câștigați sînt cheltuiți pentru casă nouă, autoturism modern, trai decent. Copiii rămași în țară nu mai pot fi controlați eficient, absentează la școală, au rezultate mai slabe la învățătură, devin irascibili și chiar violenți, unii se izolează și abandonează școala. Cu toate aceste riscuri, părinții însă nu se întorc acasă. Discuțiile libere despre acest subiect, cu elevii din clasa a XII-a B, au fost dirijate de psihologul Simona Anițaș, profesoarele Marcela Giurgiuman, Anca Bodnar, Laura Roman, Gianina Chioran, bibliotecara Garofița Dragomir și invitata Margareta Căpîlnean de la Centrul pentru Dezvoltarea Întreprinderilor Mici și Mijlocii Maramureș. Tinerii au fost îndemnați astfel să reflecteze și să vorbească pe marginea acestei probleme. A doua temă a proiectului a fost legată de limbile europene și despre personalitățile române cunoscute în Europa (Eugen Ionescu, Constantin Brâncuși, George Enescu, Emil Cioran etc.). Ziua s-a încheiat cu vizitarea și... consumarea expoziției „Specialități culinare europene”, realizată de elevi, la orele de practică.

Comunitatea românească, în cifre / Anca Mihai

Adevărul, 3 iunie 2008, www.adevarul.ro

Organizația Caritas Italia lansează joi, 12 iunie, volumul „România. Migrația și munca în Italia. Statistici, probleme și perspective”. Cartea se va distribui la Roma, Milano, Napoli, Torino și Veneția și „încearcă să redea imaginea comunității românești din Italia, în cifre, dincolo de interpretările mass-media”, se arată într-un comunicat. Inițiativa este realizată în colaborare cu Oficiul Național Antidiscriminare Rasială din Italia (UNAR - Ufficio Nazionale Antidiscriminazioni Razziali)

Se deschid încă trei consulate pentru românii din Italia / Ramona Mănescu

3 iunie 2008, www.ramonamanescu.ro

Ca urmare a unei solicitări venite din partea euro-parlamentarului liberal Ramona Mănescu, Ministerul Afacerilor Externe va deschide în perioada următoare alte trei noi consulate pentru românii din Italia.

Ministrul de Externe, Lazăr Comănescu, precizează într-o scrisoare adresată europarlamentarului Ramona Mănescu că la inițierea procedurilor de înființare a unor noi consulate generale la Trieste, Bologna și Cosenza se va asigura o repartiție geografică uniformă a oficiilor consulare ale României pe întreg teritoriul Italiei.

Răspunsul ministrului de Externe a venit ca urmare a unei interpelări adresate MAE, încă la începutul lunii aprilie a.c., de către europarlamentarul liberal Ramona Mănescu, prin care se solicita luarea de măsuri concrete pentru asigurarea unor servicii corespunzătoare românilor din afara țării.

„Interpelarea am făcut-o ca urmare a solicitării pe care am primit-o de la românii din zona de nord-est a Italiei (din jurul orașului Padova n.r.). Sunt mulțumită că demersul meu a dat rezultate, pentru că în noul context politic, românii din Italia au mare nevoie de tot sprijinul autorităților române și de un acces facil la serviciile consulare! Sper ca în urma analizei MAE cu privire la activitatea rețelei consulare a României în străinătate vom asista la înființarea de noi con-

sulate acolo unde prezența românilor în număr mare o justifică. În prezent asistența consulară este departe de a răspunde nevoilor reale ale cetățenilor români în Italia, desfășurându-se doar prin Secția Consulară a Ambasadei României la Roma și prin Consulatele Generale de la Milano și Torino”, a declarat eurodeputatul liberal.

Schimb de experiență româno-ucrainean pe teme de ecoturism

Graiul Maramureșului, 3 iunie 2008, www.graiul.ro

Planificarea turismului durabil în zone ale naturii a fost tema principală a cursului de instruire în ecoturism, organizat în perioada 19-20 mai 2008, de Asociația EcoLogic, în cadrul proiectului „Parteneriat pentru dezvoltare-clădirea cooperării transfrontaliere în zona de graniță a Bazinului Hidrografic al Tisei Superioare”, cu asistența financiară din partea Uniunii Europene prin Programul de Vecinătate România - Ucraina 2004 - 2006 și Guvernul României.

Participanți: 20 de reprezentanți din partea a 4 organizații neguvernamentale din zona de graniță: Asociația EcoLogic și Centrul de Ecologie și Turism în Maramureș din România și Centrul de Dezvoltare Regional Ucraineano-maghiar din Ujgorod și Asociația de Turism Rural Verde al raionului Huszt, din partea ucraineană. Cele 4 organizații, membre ale rețelei de cooperare româno-ucraineană și partenerul local MARAMONT, au dezbătut pe larg fenomenul ecoturistic, principiile și standardele acestuia, aducând la număr comun ceea ce se înțelege prin ecoturism pe cele două maluri ale Tisei.

Pe urmele lui Vasile Șoimaru : [interviu] / Alecu Reniță

Formula As, 7-14 iunie 2008, www.formula-as.ro

Vreme de 5 ani de zile, un profesor basarabean a dat ocolul lumii ca să-și găsească frații de neam și de limbă, duși de destin în toate colțurile pământului. Obtuzitatea oficialilor de la București nu l-a împiedicat să-și împlinească visul: o călătorie documentară, soldată cu mii de fotografii, dar și o călătorie inițiată, pe urmele sufletului românesc.

„În ciuda îndepărtării de matcă și a trecerii anilor, uneori de ordinul sutelor, în ciuda cruzimii metodelor la care au recurs străinii pentru a-i deșurda, în ciuda asimilării, foarte mulți conaționali și-au păstrat totuși demnitatea și hărnicia de gospodar - pur românești, și-au păstrat religia și obiceiurile de nuntă, cumetrie, hramul bisericii satului, portul, tradițiile de familie, folclorul și, într-o oarecare măsură - chiar și graiul, cel mai mult expus pericolelor.” (Vasile Șoimaru)

Ucraina pune botniță școlilor românești / Luminița Bogdan

Adevărul, 12 iunie 2008, www.adevarul.ro

Autoritățile de la Kiev încalcă fără ezitare drepturile minorităților de pe teritoriul Ucrainei. Mai nou, „prooccidentalii” ucraineni vizează desființarea școlilor cu predare în limbile minorităților, demers care amenință în special instituțiile de învățământ ale românilor din Ucraina. În urma unui decret al președintelui Viktor Iușcenko, Ministerul Învățământului de la Kiev a decis că de la 1 septembrie vor fi modificate substanțial programele de predare, iar până în 2011 majoritatea materiilor vor fi predate în limba ucraineană. Aurica Bojescu, secretar executiv al Uniunii Interregionale „Comunitatea Românilor din Ucraina”, a declarat

pentru „Adevărul” că au fost făcute sesizări atât la președinția Ucrainei, la autoritățile de la București, precum și la Consiliul Europei, dar, deocamdată, nu a fost primit niciun răspuns. Bojescu a mai afirmat că decizia Kievului reprezintă o amenințare pentru cele 80 de școli cu predare în limba română din regiunea Cernăuți, dar și pentru instituțiile din Transcarpatia și Odesa. Români reprezintă a doua comunitate ca mărime din Ucraina.

Un elev român, reprezentant în Parlament / Carmen Kulcsar

Adevărul, 17 iunie 2008, www.adevarul.ro

Andrei Cristian Agafitei, elev în clasa a șaptea la școala primară Principe de Viana, din Lleida, a fost reprezentantul a peste 10.900 de elevi la o sesiune a Camerei Parlamentare Catalane. În fața președintelui camerei, Ernest Benach, și a 135 de elevi, reprezentanți ai cinci școli catalane, Andrei Cristian Agafitei a expus proiectul „Educație prin matematică și aplicațiile ei în lume”. Proiectul a fost aplicat cu succes în școala primară din Aldeas.

Sfințirea noii icoane-steag a românilor catolici / pr. Robert Mățau

ERCIS, 19 iunie 2008, www.ercis.ro

Comunitatea credincioșilor catolici din Londra a trăit sentimente de bucurie și înălțare sufletească duminică, 15 iunie 2008. Motivul a fost, pe lângă cel obișnuit, adică participarea la Sfânta Liturghie, și unul mai special și anume sfințirea noii icoane-steag a românilor catolici din Londra [...] De mai mult timp se simțea nevoia, mai ales la celebrările naționalități de pe cuprinsul diecezei (și nu sunt puține, peste 47), ca românii să aibă, pe lângă steagul României, și un simbol religios legat de sufletul nostru, de țară, tradiții și identitate proprie[...]

Florian Liber prezent în Catalogul Diversității

Pagini Românești - Ziarul românilor din Montreal, 21 iunie 2008, www.paginiromanesti.com

Recent, la Casa Teatrului din Montreal, a avut loc lansarea primului Catalog al Diversității artistice montreleze sub egida Consiliului Artelor din Montreal și a Patrimoniului Artistic Canadian.

În premieră montreleză, artistul plastic român, Florian Liber, a fost ales să reprezinte comunitatea românească, în contextul minorității culturale est-europene. O pagină din acest catalog, care cuprinde imagini și un demers artistic în context internațional, aparține artistului român.

Despre Basarabia, cu un basarabean: Alecu Reniță : [interviu] / Ion Longin Popescu

Formula As, 22 - 28 iunie 2008, www.formula-as.ro

„Trebuie să se știe cum au fost «reeducați» basarabienii, cum au fost transformați din români în «moldoveni sovietici» și cum li s-a băgat pe gât cu forța alfabetul chirilic și «limba moldovenească». Trebuie să se știe câtă durere provoacă în sufletul basarabienilor cei care, când îi întâlnesc prin piețele orașelor din România, îi numesc «ruși». Poate că unii o să creadă că ține de domeniul neverosimilului, dar în Moldova Sovietică, televizoarele se vindeau fără canalele care recepționau România, deși eram în același lagăr comunist. La Chișinău și în toată Moldova, nu se vindea o carte în limba română, iar dacă la un magazin scăpai o vorba în română,

erai numit naționalist și ți se arunca în rusă: «Vorbește ca un om normal, într-o limbă omenească!». Manualele școlare erau pline de ura față de România, pentru că în 1918 a îndrăznit să rupă Basarabia de la Rusia. Intelectualii, studențimea erau supravegheați ca nu cumva să privească peste Prut sau să asculte radioul românesc.” (Alec Reniță)

Limba română este vorbită încă din anul 1864 la Torino / Cristian Gaiță

Adevărul, 23 iunie 2008, www.adevarul.ro

„Catedra de română este prima catedră de limbă străină înființată la Torino. Ea a fost creată în 1863, cu un an înainte de înființarea Universității din București”, afirmă Ileana Bunget, lector la Catedra de limbă română a Universității din Torino. O serată românească recentă, care a beneficiat de o semnificativă participare italiană, a fost prilejul cu care lectorul a prezentat o serie de date istorice legate de parcursul limbii române în Peninsula. Astfel, nu doar că majoritatea celor mai importanți poeți și scriitori sunt traduși în italiană, dar una dintre cele mai faimoase traduceri este cea a „Amintirilor din copilărie”, de Ion Creangă. 1892 a fost anul în care o editură italiană a tipărit primul curs de limbă română în Italia.

Catalunya: 179 de elevi români studiază limba maternă / Laura Chiva

Adevărul, 24 iunie 2008, www.adevarul.ro

Guvernul Autonom din Catalunya a lansat în anul 2004 un proiect care constă în organizarea unor clase de limbă maternă pentru elevii imigranți. În acest an, 1.902 de elevi, de diverse naționalități, s-au înscris la cursuri. Dintre aceștia, 179 sunt de naționalitate română. Departamentul de Educație al Guvernului Autonom a hotărât ca aceste ore să nu fie organizate în timpul programului școlar, ci după încheierea cursurilor obligatorii, la fiecare unitate de învățământ. Directorul Departamentului de Educație, Ernest Maragall, a declarat: „Obiectivul acestui proiect este acela de a oferi elevilor străini un spațiu propriu, pentru ca aceștia să nu-și piardă identitatea și să se simtă ca acasă”. Directorul a mai adăugat că, în acest fel, copiii străini vor ajunge să se gândească la Catalunya ca la o a doua casă.

Românii din Italia se întâlnesc cu frații din toată lumea la Festivalul „RaDialoge 2008” / Dana Vitelaru

Adevărul, 24 iunie 2008, www.adevarul.ro

Reprezentanții mass-media, împreună cu membri ai asociațiilor românești din diaspora, se vor întruni la Zurich în perioada 10-14 iulie, pentru Festivalul Dialogului Românesc. Denumit generic „RaDialoge”, acest eveniment are ca scop diversificarea și îmbunătățirea mijloacelor de comunicare existente în comunitățile românești. Manifestarea vrea să stimuleze procesul de comunicare prin cunoașterea mijloacelor care îl facilitează. Participanții vor veni din Italia, Spania, Germania și Austria. Lista temelor ce urmează a fi dezbătute are în prim plan crearea unei baze de date utilă pentru conaționalii noștri care vor să intre în legătură cu ceilalți români din lume. Crearea unei platforme de comunicare între redacțiile radio deja funcționale reprezintă unul dintre subiectele de maxim interes.

Filmele românești, apreciate de spanioli /

Laura Chiva

Adevărul, 25 iunie 2008, www.adevarul.ro

Timp de trei luni, la Madrid au rulat trei pelicule românești. Cinefilii spanioli au primit cu brațele deschise noile pelicule premiate ale cinematografului românesc. Filmul care a făcut furori este „4 luni, 3 săptămâni și 2 zile”, regizat de Cristian Mungiu. Într-o epocă dominată de superproducții americane care invadează marile ecrane, filmele românești („4 luni, 3 săptămâni și 2 zile” în regia lui Cristian Mungiu, „A fost sau n-a fost?”, de Corneliu Porumboiu, „Love Sick”, de Tudor Giurgiu și „Moartea domnului Lăzărescu”, regizat de Cristi Puiu), prezentate în Spania și-au făcut loc în sufletele cinefililor, fiind primite cu entuziasm de către aceștia.

Liber la cenzură în Republica Moldova /

Andra Matzal și Alexandra Olivotto

Cotidianul, 25 iunie 2008, www.cotidianul.ro

Directorii celor mai importante edituri din Republica Moldova, cot la cot cu scriitorii și ONG-iștii, protestează față de un proiect de lege care dă liber cenzurii. Unii dintre scriitorii din România și din Moldova susțin demersul colegilor de breaslă.

Directorul Editurii Arc, Iurie Bîrsa, al Editurii Prut Internațional, Oleg Bodrug, al Editurii Epigraf, Oleg Bujor, al Editurii Museum, Iurie Colesnic, al Editurii Cartier, Gheorghe Erizanu, al IEP Știința, Gheorghe Prini și directorul Editurii Litera, Anatol Vidrașcu, sunt semnatarii unei scrisori de protest. Subiectul acestuia este un proiect de lege, „pentru modificarea și completarea Legii nr. 939-XIV din 20 aprilie 2000 cu privire la activitatea editorială”, deja votat, în primă lectură, de Parlamentul Republicii Moldova.

Unul dintre cele mai controversate pasaje ale acestuia sună astfel: „Se interzice editarea literaturii care conține contestarea și defăimarea statului și a poporului, îndemnurile la război de agresiune, la ură națională, rasială sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial, la violență publică, precum și alte manifestări ce atentează la regimul constituțional”.

Editorii au mai fost puși pe jar și de faptul că în aceeași lege se interzice cenzurarea lucrărilor. Pe de altă parte, ei sunt de părere că anumite „stipulări sunt absolut ilegale din motivul că impun o discriminare economică a cetățenilor Republicii Moldova pe principii corporative și impun o concurență economică neloială, situația agravându-se prin utilizarea inechitabilă a banilor publici, mai ales că acești bani se adună inclusiv prin impozitele plătite de angajații editurilor ignorate (ca persoane fizice) și de la instituțiile editoriale și poligrafice (ca persoane juridice)”, se arată în scrisoare.

Încet și timid / Românii din Italia încep să revină acasă / Mihai Popan

Graiul Maramureșului, 27 iunie 2008, www.graiul.ro

După ce a lucrat un deceniu în Milano, un tînăr își deschide o cofetărie - gelaterie în Baia Mare

În ultimul timp, guvernării spun cu voce tot mai tare că-i vor încuraja pe emigranții români să se întoarcă acasă; îndeosebi pe cei cu calificare superioară. Din păcate, legislația noastră e cam greoaie, așa că unuia care a muncit ani de zile în străinătate îi poate părea absurdă birocrația de tip dimbovițean. Căci mentalitatea de dinainte de '89 nu s-a prea schimbat. Dar, e bine, totuși, că unii concetățeni de-ai noștri au curajul să se întoarcă acasă și să ia taurul de coarne. Trei frați, Timiș, din Baia Mare, Călin, Dan și Marius, s-au trezit

someri după absolvirea studiilor. Rînd pe rînd, au plecat în Italia. Inițial au tras din greu în construcții. Învățînd limba italiană, li s-au deschis alte posibilități. De notat că au stat mai bine de un deceniu în Cizmă. Unul dintre ei a plecat în SUA, angajîndu-se crupier la un cazino. Ceilalți doi au revenit în Baia Mare și și-au deschis afaceri proprii.

Ofensiva rusă în Basarabia / Mihai Isac

Ziua, 30 iunie 2008, www.ziua.ro

Soborul Bisericii Ortodoxe Ruse, reunit la Moscova în perioada 24-29 iunie, a atacat direct recunoașterea de către Biserica Ortodoxă Română a reactivării eparhiilor Mitropoliei Basarabiei. În declarația finală a bisericii conduse de Patriarhul Alexei, Mitropolia românească de peste Prut este calificată drept „o nouă amenințare socială pentru unitatea bisericească și armonia socială” din Republica Moldova și Ucraina.

Surse din cadrul Mitropoliei Chișinăului și Întregii Moldove, subordonată canonic Patriarhiei de Moscova, au declarat că Soborul Bisericii Ortodoxe Ruse a aprobat înființarea pe parcursul acestui an de noi eparhii ortodoxe rusești în Ucraina și Republica Moldova, ca răspuns la reactivarea eparhiilor basarabene ale Patriarhiei Române. În declarația adoptată în unanimitate de Soborul Arhieriei Bisericii Ortodoxe Ruse, cei peste 300 de ierarhi „s-au solidarizat” cu credincioșii Patriarhiei Ruse din Republica Moldova unde „prin acțiunile unor forțe interne și externe a fost perturbată pacea bisericească prin intermediul creării unor jurisdicții paralele ale altor biserici naționale”.

Migrația românească postbelică / prof. Gheorghe Trandafir Pop

Graiul Maramureșului, 1 iulie 2008, www.graiul.ro

În anii de după cel de-al doilea război mondial, după cum bine se știe, au avut loc profunde mutații în societatea românească. Trecerea de la regimul politic democratic la cel totalitar de tip comunist și de la economia de piață la cea centralizată au condus la bulversarea sistemului de valori. Mai mult decât atât, s-a încercat înlăturarea și chiar exterminarea celor mai de seamă personalități din toate domeniile vieții publice.

Nu este deci de mirare faptul că, date fiind aceste circumstanțe, o parte din cetățenii români au ales calea exilului. Putem împărți migrația forței de muncă românești de după 1948 în două etape:

1. Perioada 1948-1990. În acest răstimp au plecat:

a) intelectuali îngrediați de un regim închisat; aceștia au profitat de șansele oferite de a pleca în diferite ocazii în Occident (burse de studii, conferințe, sesiuni de comunicări științifice etc.) și nu s-au mai întors. Mai devreme sau mai târziu, au reușit să găsească locuri de muncă pe măsura pregătirii lor, obținînd satisfacții profesionale și financiare meritabile. O mare parte a lor a format disidența românească din exil.

b) etnici de altă naționalitate, descendenți ai diferitelor populații stabilite în spațiul românesc de-a lungul veacurilor. Cele mai concludente exemple sunt germanii și evreii. Plecarea lor a fost perfect legală și chiar dorită de regimul comunist, în special în anii '80.

c) cetățeni simpli, care fie că nu au acceptat falsele valori ale comunismului, fie că și-au dorit o viață mai bună, au riscat trecînd de cele mai multe ori fraudulos granițele vestice ale României.

Privită în ansamblu, migrația antedecembristă s-a caracterizat printr-o bună integrare a românilor în țările de

adopecție. Cetățenii acestora i-au primit și privit cu simpatie, ca veritabili opozanți ai lagărului comunist. Mai mult, o parte dintre românii plecați au avut realizări remarcabile, recunoscute ca atare. Aș menționa aici pe Mircea Eliade, Paul Goma, Emil Cioran, Eugen Ionescu, Eugen Coșeriu etc.

2. Perioada 1990 - 2007.

Odată căzut regimul comunist, granițele statelor occidentale s-au deschis și pentru noi. Nu pentru multă vreme însă, deoarece, în fața fluxului din ce în ce mai mare de imigranți, statele respective au condiționat intrarea pe teritoriul lor de obținere a vizei Schengen. Consider această măsură ca fiind, la vremea respectivă, total nepotrivită deoarece, pe de o parte, din ce în ce mai mulți conaționali au realizat că multe așteptările reforme întârzie în societatea și economia românească, deci era firească dorința lor de a aspira la un nivel de trai decent. Pe de altă parte, în unele state vestice, exista un minus de forță de muncă în anumite domenii (cazul Spaniei, de exemplu). Altfel spus, fluxul forței de muncă nu a putut fi stăvilit, de pe urma vizelor îmbogățindu-se proprietarii ai firmelor care facilitau obținerea lor pentru sume deloc neglijabile.

S-a redeschis puntea prieteniei româno-ucrainiene / Florentin Năsui

Graiul Maramureșului, 1 iulie 2008, www.graiul.ro

Ieri dimineață, la PTF Sighet s-a desfășurat întâlnirea periodică a împuterniciților de frontieră din România și Ucraina din zona de responsabilitate a bazinului superior Tisa, a polițiștilor de frontieră maramureșeni cu omologii lor, grănicerii din Transcarpatia.

Din partea română au participat directorul DPF Rădăuți, comisar șef Ion Pop, șeful IJPF Maramureș, comisar șef Petru Batin, șeful SPF Sighet comisar șef Mihai Podașcu, șeful PTF, subinspector Adrian Pop etc.

Avîndu-se în vedere că tot ieri s-a redeschis circulația peste podul rutier Sighetu Marmației- Soltovino (Slatina) la întâlnire au participat și reprezentanții vămilor de pe cele două maluri, care au prezentat noutățile în domeniul legislativ.

Patru muncitori maramureșeni din Spania se vor întoarce să lucreze acasă / Adrian Mândru

Informația zilei de Maramureș, 2 iulie 2008, www.informatia-zilei.ro

Directorul AJOFM Maramureș a participat, recent, în Madrid, la o bursă specială a locurilor de muncă pentru români

Deși câștigă mai puțin decât în străinătate, patru muncitori din Maramureș care lucrează momentan în Spania și-au exprimat intenția de a se întoarce să lucreze acasă. Directorul executiv al Agenției Județene pentru Ocuparea Forței de Muncă (AJOFM) Maramureș, Alexandru Bondrea, a declarat ieri, într-o conferință de presă, că a discutat la Madrid cu mai mulți cetățeni din județ care se află la muncă în Spania, iar până acum patru dintre ei au fost interesați să se reîntoarcă în țară.

Românii din Valea Timocului / Gheorghe Pârja

Graiul Maramureșului, 3 iulie 2008, www.graiul.ro

Nu de puține ori, despre românii din Valea Timocului, se scrie din auzite. Din cele spuse de alții. Rareori am întâlnit băștinași care să-și mărturisească felul lor de a fi. Mi-a fost dat, ca în urmă cu puțină vreme, să trec Dunărea. Pe la Gura Văii - Kladova. Prietenii sîrbi mă așteptau în vama lor: Adam, Vladimir și Iovan. O pornim spre Negotin, unul dintre orașele de marcă ale Văii Timocului. Drumuri fără reproș. De-o parte și de alta cîmpul bine lucrat. Holde de grâu, cartofi ori floarea soarelui. Așezările (că sate nu le pot spune) cu case și garduri care întrec orice imaginație. Bine alcătuite. Curățenie de

invidiat. Culorile vii ale caselor dau o notă de optimism în plus. Însoțitorii mei mă lămuresc că toate s-au făcut cu mulți ani în urmă. Totul respiră o atmosferă de temeinicie. Văd pentru prima dată aceste locuri. În memoria mea se confruntă imagini închipuie cu o realitate seducătoare. Cu fiecare kilometru parcurs îmi dau seama că noțiunea de vale este peiorativă. Mai bine zis nu corespunde cu ceea ce știm a fi o vale. Cum ar fi Valea Marei. Străbat un spațiu larg, de zeci de kilometri, îmbrățișat de două brațe larg deschise ale râului Timoc. În dialog caut să-mi limpezesc ce știam eu despre aceste teritorii. Ceea ce locuia în memoria mea, alimentată de știri aleatorii, nu mai corespundea vederii. Știri cărora, nu de puține ori, le-am dat crezare. Cîmpurile și așezările m-au contrazis. În bine, nu în rău. Am rămas uimit de cîmpurile cultivate cît vedeai cu ochii în această parte a Serbiei. Mai rămîne să deslușim cum rămîne cu sufletul românesc de aici. Ei își zic vlahi. Ori valahi. Dar nu refuză nici faptul că sînt români. Pe cei care i-am întîlnit vorbeau și românește. Un grai bănățean de toată frumusețea. Am discutat și despre partea oficială a situației. Dinspre București nu prea există un mare interes pentru românii din Valea Timocului. Totuși există un tratat între România și Serbia și o comisie bilaterală care nu a reușit încă să se întrunească pentru a discuta toate problemele referitoare la respectarea drepturilor minorităților. Belgradul se află la un început de drum. Eu mă bucur că am fost la românii din Valea Timocului. Despre care voi mai vorbi.

Un grup de muncitori români protestează în Germania / Ana Zidărescu

Evenimentul zilei, 3 iulie 2008, www.evz.ro

Un grup de muncitori români din apropiere de Köln au sesizat oficial vamal german referitor la neregularități privind plata salariilor de către compania la care lucrau. Contractați de concernul de construcții german Oeverman printr-o firmă românească pentru a realiza lucrări pe șantierul unei galerii comerciale din orașul Bergisch Gladbach, de lângă Köln, românii nu au fost plătiți conform contractului de muncă. Din acest motiv s-au decis să ceară ajutorul autorităților. Conform publicației „Kölner Stadtanzeiger”, unul dintre români, un inginer care lucrează ca maistru pe șantier din luna ianuarie, a semnat un contract pentru un salariu lunar între 2.500 euro și 3.000 euro. Cu toate acestea, în trei luni de muncă zilnică, 12 ore pe zi, a primit mai puțin de 1.000 euro.

Românii au contactat autoritățile vamale, creând astfel un precedent în rândul românilor aflați la muncă în Germania. În același timp au solicitat sprijinul juridic al avocatului Heinz Weyer, care să-i ajute în demersul lor. În urma declarațiilor muncitorilor români, Heinz Weyer a declarat, referitor la condițiile de lucru: „Nu am crezut că este posibil așa ceva în Germania”. Românii erau cazați în containere cu o suprafață de opt metri pătrați, în care dormeau câte trei. Din salariul lunar primeau doar o mică parte, cât să le asigure supraviețuirea, iar restul banilor erau promiși la o dată ulterioară. La scurt timp de la denunțul făcut de români, reprezentanții concernului Oevermann au fost de acord să plătească sumele de bani datorate acestora.

Globetrotter - O emisiune realizată cu românii din străinătate

Romanian Global News, 6 iulie 2008, www.rgnpress.ro

„Globetrotter” - O emisiune realizată împreună cu românii din străinătate pentru românii de acasă. De la Castellon, Luxemburg, Amsterdam, Bruxelles, din întreaga lume românii își povestesc viața, speranțele și realizările lor în țările de adopție. Comunități românești, diaspora, emigrație

sau muncă sezonieră vor fi prezente în fiecare sâmbătă și duminică, între orele 13.00 - 15.00, numai la www.radiolynx.ro. Emisiunea va cuprinde sfaturi, idei și răspunsuri ale românilor emigranți la întrebările ascultătorilor despre cum se ajunge, cum este și cum se poate reuși în lumea din afară.

„Dublura timpului” - expoziție de pictură Daniela Anghel

Romanian Global News, 7 iulie 2008, www.rgnpress.ro

Muzeul Apei din Lisabona a găzduit miercuri, 2 iulie, vernisajul expoziției personale de pictură „A Dobra do Tempo” (Dublura timpului), aparținând artistei românce Daniela Anghel, care trăiește în Portugalia, transmite Romanian Global News. Este vorba despre circa 25 de lucrări de mari dimensiuni, reprezentând diferite momente din creația recentă a artistei, inspirate din pictura olandeză de gen din secolele XVII-XVIII, din pictura rusă a secolului al XIX-lea, din renașterismul italian și din tradiția ortodoxă a picturii bisericești din România. [...] Tânăra artistă, în vârstă de 29 de ani, este cea mai cunoscută prezență românească din Portugalia în domeniul picturii. În ultimii ani, ea a fost o prezență constantă la saloanele naționale de pictură ale Portugaliei și în cadrul unor expoziții personale.

Omul Zilei: Macarie Drăgoi / Ramona Vintilă

Jurnalul Național, 7 iulie 2008, www.jurnalul.ro

Primul episcop al românilor ortodocși din Europa de Nord, Macarie Drăgoi, a fost instalat ieri în Catedrala Sîrbă din Stockholm. Slujba instalării a fost oficiată de arhiepiscopul și mitropolitul onorific Nifon al Tîrgoviștei și de mitropolitul Serafim al Germaniei, Europei Centrale și de Nord, împreună cu alți șase ierarhi ortodocși. Episcopul Macarie este cel mai tînăr (31 de ani) ierarh din Sinodul BOR. El dorește să înmulțească numărul parohiilor românești și să organizeze activități care să-i atragă pe tineri în jurul bisericii. [...] Pentru că îi va păstori pe românii ortodocși din Europa de Nord, Jurnalul Național îl declară pe Macarie Drăgoi „Omul Zilei”.

Moldovenii cu vize Schengen pot trece liber prin România, din 11 iulie

Adevărul, 7 iulie 2008, www.adevarul.ro

Cetățenii Republicii Moldova care au obținut viză din partea unui stat din spațiul Schengen sau care au drept de ședere legală în țările europene nu vor mai avea nevoie de viză de tranzit pentru România începând cu data din 11 iulie, când va intra în vigoare un acord în acest sens. La sfârșitul acestei săptămâni România va trece la aplicarea deciziei la nivelul Uniunii Europene de a asigura libertatea tranzitului pe teritoriul României al cetățenilor Republicii Moldova care dispun de viză Schengen și care au drept de liberă ședere pe lungă durată în spațiile Schengen, a declarat astăzi, (n.r. 7.07. 2008) la Ambasada României de la Chișinău, ministrul român de externe, Lazăr Comănescu.

Unificare istorică după 70 de ani / Andrei Bădin

Jurnalul Național, 8 iulie 2008, www.jurnalul.ro

Ortodocșii români din America, din nou, împreună. Un congres istoric a avut loc în week-end la Episcopia Ortodoxă de la Vatra Românească din Grass Lake (Michigan). Cele două Episcopii Ortodoxe românești din Statele Unite și Canada s-au reunificat după 70 de ani de dispute. În același timp, Episcopia Misionară din SUA și Canada, supusă canonic Patriarhiei de la București, a votat la rîndul său

unificarea în cadrul unui alt Congres care a avut loc în paralel. O decizie istorică care proclamă crearea unei Mitropolii Ortodoxe pentru cele două Americi: cea de Nord și cea de Sud. Dar, mai ales, sfârșitul unui război declanșat de regimul comunist. Negocierile durează de 15 ani și au avut multe poticneli. Anul trecut păreau chiar că se vor sista. Reunificarea este o realizare istorică a Patriarhului Daniel.

Romeo Niram a fost distins de MAC cu decorația pentru promovarea artei contemporane

Romanian Global News, 9 iulie 2008, www.rgnpress.ro

Pe 1 iulie, a avut loc la Lisabona decernarea Premiilor MAC' 2008, instituite de Mișcarea de Artă Contemporană din Portugalia pentru a recompensa activitatea celor mai importanți artiști plastici din această țară, precum și a instituțiilor media (televiziune și presă scrisă) implicate în divulgarea artei contemporane, transmite Romanian Global News. Aflată la cea de a 14-a aniversare, Mișcarea de Artă Contemporană (MAC) s-a impus în Portugalia ca o referință în lumea artei, prin multiplele evenimente (expoziții, conferințe, proiecții de filme) pe care le organizează în toate țările lusofone.[...] Pentru cel de al doilea an consecutiv, revista „Niram Art” a primit recunoașterea activității sale, fiind distinsă cu decorația MAC' 2008, pentru „munca excelentă depusă în serviciul Artei” (Alvaro Lobato de Faria, Dir. Coord. Movimento Arte Contemporanea - Lisabona). Distincția a fost oferită pictorului român Romeo Niram, fondatorul revistei, care a subliniat încă o dată importanța colaborării între artiști, ziariști, instituții culturale în vederea promovării artei contemporane indiferent de naționalitate.

Românii din diaspora își pot primi indemnizația și în țară / Andreea Petrescu

Gardianul, 9 iulie 2008, www.gardianul.ro

Românii care au rămas fără loc de muncă într-o țară membră a UE pot primi în România, timp de trei luni, indemnizația de șomaj acordată în statul în care au lucrat ultima oară.

Potrivit reprezentanților Agenției Naționale de Ocupare a Forței de Muncă, dacă un muncitor necalificat a rămas șomer în Spania sau Germania și decide să revină în România pentru a căuta un alt loc de muncă, va primi în continuare indemnizația de șomaj timp de trei luni. Aceasta ajunge în Spania la 600 de euro și în Germania până la 1.200 de euro, în timp ce în România este de aproximativ 100 de euro. Românii care pleacă să muncească în statele Uniunii Europene pot beneficia de drepturile lor bănești în funcție de serviciile sociale din țara respectivă. Astfel, alocația copilului se va supune regulii suplimentării, adică întotdeauna va fi acordată alocația din țara care oferă suma mai mare.

Aniversare la cimitirul militar românesc de la Soultzmat - Alsacia / dr. Mirel Giurgiu-Georg

Graiul Maramureșului, 9 iulie 2008, www.graiul.ro

Cei care au venit anul acesta la Soultzmat, în Alsacia, au avut ocazia să asiste la un ceremonial deosebit de impresionant și de fastuos, marcând aniversarea a 90 de ani de la inaugurarea Cimitirului militar Românesc aflat în afara localității, pe locul denumit „Val du Patre” - Valea Pastorului, situat chiar la poalele munților Vosgi.

Proape 700 de români odihnesc în Alsacia

După multe zile reci și ploioase, iată că duminică, 8 iunie, pe o vreme senină, în armonie cu ambianța sărbătorească, românii alsacieni li s-au adăugat alți compatrioți

ai noștri, ajunși aici din Germania (inclusiv ing. Gheorghe Goldiș din Frankenthal, mare patriot și nepot al celebrului Vasile Goldiș, despre care a scris și conferențiat în nenumărate rânduri), din Elveția și chiar din Maramureșul nostru drag, de unde au venit să cinstească memoria eroilor români, dr. Vasile Selegean din Șomcuta Mare cu familia și ing. Marin Silaghi, din Baia Mare, împreună cu familia. Ne-am bucurat nespuse să-i vedem alături de ceilalți conaționali, împlinind cu dragoste și pietate acea datorie de memorie - devoir de memoire - atât de prețioasă în acest loc istoric, devenit odată cu inaugurarea sa, în 1918, un altar al simțămintelor patriotice ce-i animă și înalță pe acei care fac un efort mic pentru a cinsti un mare sacrificiu - cel al militarilor români - care în număr de 687 și-au găsit locul de veci în pământul francez.

Last but not least, să amintesc că Aniversarea de la Soultzmat a fost precedată de o ceremonie similară celei de mai sus, pe data de 7 iunie având loc pe celălalt mal al Rinului, în Germania, la Haltingen, omagierea pentru prima oară a militarilor români înmormântați în cimitirul militar din localitate. Aceiași oficiali români au luat parte la slujba de pomenire a morților și la defilarea militarilor veniți din țară. Amfitrion a fost domnul consul general al României la Strasbourg, Excelența Sa Marcel Alexandru, la inițiativa căruia în toamna anului 2007 s-a pus o placă comemorativă în amintirea sacrificiului românesc din perioada primului război mondial. La ceremonia ce a avut loc la Haltingen au participat, alături de reprezentanți ai României, și oficiali germani, și asta în ciuda unei ploii torențiale.

Persecuțați pentru românism / Ioana Lucăcel

Gazeta de Maramureș, 12-18 iulie 2008, www.gazetademaramures.ro

Pumnul comunist de la Chișinău continuă să lovească în românism și în drepturile omului. La o lună de la inițierea penibilului dosar „anti-Moldova”, prin care 12 tineri ar putea ajunge după gratii șapte ani pentru opiniile exprimate public, continuă intimidările mascate și abuzurile. Represiune comunistă împotriva tinerilor care se declară români la Chișinău! Mascarada anchetării dosarului „anti-Moldova”, prin care 12 tineri care și-au exprimat public opiniile pro-unioniste pot ajunge 7 ani după gratii, continuă în deplină liniște. La o lună de la inițierea dosarului, tinerii continuă să fie purtați pe drumuri, persecutați și intimidați. Iar calculatoarele ridicate de „oameni legii”, rămân sechestrate. Mai mult, procurorii încearcă să pună căluș și presei.

Nuvela românești traduse în limba olandeză

Romanian Global News, 17 iulie 2008, www.rgnpress.ro

La editura Atlas (Amsterdam/Anvers) a apărut de curând antologia *Moderne Roemeense verhalen* (Nuvela moderne românești), realizată de binecunoscutul traducător olandez din literatura română Jan Willem Bos, acesta fiind autorul selecției, al traducerilor și al excelentei prefețe care situează autorii aleși în contextul literaturii moderne din România și desenează în notele esențiale portretele fiecărui autor antologat. Aria de selecție începe cu „epoca marilor clasici” și se încheie „la zi”, cu „optzeciștii”, ba chiar cu o foarte tânără autoare de origine română, trăitoare în Olanda, recent afirmată în ambele spații de cultură. Dar iată-i pe cei patru-sprezece autori împreună cu textele cu care sunt prezenți în volumul de peste 450 de pagini: Ion Creangă - Povestea poveștilor (O probă de virtuozitate pentru orice traducător, în orice limbă! Ar fi interesant să putem „controla” cum sună în olandeză.), Ion Luca Caragiale - La hanul lui Mânjoală,

Mateiu Ion Caragiale - *Remember* (altă traducere „grea”!), Mircea Eliade - *Secretul doctorului Honigberger*, Vasile Voiculescu - *Iubirea magică*, Geo Bogza - *Moartea lui Iacob Onisia*, Ana Blandiana - *Amintiri din copilărie*, Horia Pătrașcu - *Reconstituirea* (nuvela după care s-a realizat excepționalul film al lui Lucian Pintilie), Mircea Cărtărescu - *Arhitectul*, Liviu Antonesei - *Povestea calului și a cărușului*, Ioan Groșan - *Trenul de noapte*, Gabriela Adameșteanu - *L'Air du Temps*, Cristian Teodorescu - *Glonțul de adio*, Mira Feticu - *Mansarda* cu nr. 24.

Românul pe care s-au bătut firmele de IT din Germania / Sînziana Ionescu

Gândul, 16 iulie, 2008, www.gandul.info

În ultima promoție a Universității Jacobs din Bremen - Germania, printre cei 333 tineri proveniți din 58 țări s-a numărat și un român. Constanțeanul Dan Andrei Costea este primul licean care, în 2004, a cucerit laurii pentru țara noastră la o competiție NASA, de atunci dominată categoric de liceenii din Constanța. În 2006, Andrei era invitat ca expert tehnic la concursul NASA de proiectare de stații orbitale, pentru că reușise să-l impresioneze pe Richard Edwards, unul dintre creatorii navei Apollo 11 cu care omul a ajuns pe Lună. În același an, constanțeanul s-a înscris la Universitatea din Bremen, refuzând șapte oferte de la universități din SUA. În anul I de facultate, s-a numărat printre primii studenți români care au experimentat imponderabilitatea, la sediul Agenției Spațiale Europene din Bordeaux - Franța. [...] Așa că tânărul absolvent român a fost ca o pradă pe piața muncii din Germania. A fost angajat pe loc de o companie de consultanță din München. De fapt, Andrei și-a ales locul de muncă, din mai multe oferte primite de la firme nemțești. „Le-a plăcut combinația NASA - zbor în gravitație zero - Jacobs University Bremen - specializarea Electrical Engineering and Computer Science - stagiu efectuat în facultate în cartierul general Siemens - premiul I la concurs internațional de business - trei limbi vorbite.

Asul zilei: Dorin Chirtoacă : [interviu cu primarul general al municipiului Chișinău] / Ion Longin Popescu

Formula As, 20-27 iulie 2008, www.formula-as.ro

„Am obligația morală față de Chișinău să-i aduc mai multă democrație, mai multă deschidere către Europa [...] Încă de la vârsta de 12 ani, înțelegeam lucrurile și știam ce am de făcut. Ajuns pe băncile liceului din Iași, mi-am dorit să intru în mișcarea națională, pentru ca generația tânără să continue ceea ce au început cei care au luptat împotriva comunismului, atât în perioada de renaștere națională, din anii '20-'30, cât mai cu seamă în anii '70, când nimeni nu credea că sistemul va cădea vreodată. Asta mi-am propus și, în consecință, am mers să acumulez pregătire, să fac studii serioase. M-am născut într-o familie de luptători pentru cauza națională, în care se scria numai cu grafie latină, se trimiteau scrisori semnate în clar la Radio Europa Liberă, se țineau toate sărbătorile naționale românești.” (Dorin Chirtoacă)

Găuri negre ale istoriei - Tribalialia : [interviu cu Ion di la Vidin, patriot român sud-dunărean] / Ion Longin Popescu cu Ion di la Vidin, patriot român sud-dunărean

Formula As, 20-27 iulie 2008, www.formula-as.ro

„Tribalialia este o regiune de aproximativ 40.000 kilometri pătrați, locuită de peste 2,2 milioane de români (vlahi)

de pe malul drept al Dunării - de la Moravia și Passarowitz în Vest (Iugoslavia), trecând prin Timoc, până la Yantra și Svistova în Est (Bulgaria), învecinându-se cu Dunărea în nord și Balcanii în sud. Popor de origine traco-dacică, tribalienii vorbesc aceeași limbă ca frații lor din Nordul Dunării, iar nu un dialect al limbii române, ca macedonenii (aromânii) din restul peninsulei Balcanice. Soarta lor este comună cu a românilor din Basarabia și Bucovina de Nord, cu a celor cuprinși între Tisa și hotarul actual al României. Ei toți cunosc suferința unui trai oprimat pe teritorii ocupate de neamuri migratoare, atrase de bogățiile și frumusețea pământurilor noastre.” (Ion di la Vidin)

Constructorii români, în greva foamei în Spania

Informația zilei de Maramureș, 21 iulie 2008, www.informatia-zilei.ro

Paisprezece muncitori români de la o firmă de construcții din Spania au intrat în greva foamei pentru că nu și-au mai primit salariile de trei luni. Starea de sănătate a greviștilor, care protestează chiar în edificiul pe care l-au construit, este deocamdată bună. Cei 14 muncitori lucrează la firma unui român care a primit în concesiune construcția unui bloc de locuințe în localitatea Puerto Real, în provincia Cadiz. Din luna august a anului trecut, omul de afaceri spaniol care a concesionat lucrarea românilor nu a mai plătit însă niciun salariu. Patronul și șeful echipei de muncitori, Cristian Vidinac, a plătit el toate cheltuielile până în urmă cu trei luni, însă de atunci a rămas fără resurse financiare, iar omul de afaceri spaniol care i-a dat lucrarea nu dorește să plătească niciun ban muncitorilor români.

Copiii români din Spania și Italia vor învăța limba română câte două ore pe săptămână / Anca Dindiligan

Informația zilei de Maramureș, 21 iulie 2008, www.informatia-zilei.ro

Copiii români din Spania și Italia vor învăța, timp de două ore, în fiecare săptămână, cum să pronunțe și să scrie corect în limba română, dar și despre momentele importante din istoria românilor. Elevii din Spania și Italia vor studia după o programă specială, elaborată de Ministerul Educației și structurată pe trei niveluri de studiu, urmând modelul învățământului preuniversitar, anume primar, gimnazial și liceal.

Programa își propune să faciliteze contactul copiilor români cu limba, cultura și civilizația românească, pentru ca aceștia să-și îmbunătățească și să exerseze comunicarea în limba maternă. Ministrul Cristian Adomiței a anunțat că ministerul va tipări manuale speciale pentru cursul intitulat „Limbă, cultură și civilizație română”, care include ore de istorie, geografie și limbă română. Acestea vor fi disponibile începând cu anul școlar 2008-2009. Madrid, Sevilla, Barcelona și Castillia La Mancha sunt principalele regiuni din Spania unde s-au concentrat imigranții români. MECT și ministerul de resort din Spania au identificat aici 20.235 de elevi români înscriși în școlile spaniole. Copiii vor realiza proiecte cu teme diverse: familia, comunitatea din care provin românii și celelalte popoare, obiceiuri și tradiții locale, geografia regiunii natale, monumente, muzee din zona natală. În ceea ce privește literatura română, elevii vor trebui să citească texte în versuri sau în proză, să asculte casete audio cu basme, să vadă filme pentru copii sau picturi. Materialele didactice care îi vor ajuta pe elevi să cunoască limba și literatura română vor fi și piesele muzicale, reviste pentru

copii, enciclopedii și articole despre scriitori, oameni de știință, pictori sau muzicieni.

Sârbii de lângă graniță nu vor mai avea nevoie de vize pentru România și Bulgaria

Gândul, 22 iulie 2008, www.gandul.info

Vești bune pentru sârbii care locuiesc în apropierea graniței cu România, dar și cu Bulgaria. Având în vedere că oficialii de la Bruxelles încearcă să netezească calea Belgradului în vederea aderării la spațiul comunitar (neoficial, pentru a compensa pierderea provinciei Kosovo), autoritățile române și bulgare s-au gândit să le ofere și ele sârbilor un mic sprijin. Astfel, după cum a anunțat ministrul bulgar de Interne, Mihail Mikov, cele trei state urmează să semneze în toamnă un acord pentru facilitarea trecerii frontierelor. Acesta le va permite locuitorilor din interiorul unei zone de graniță de 20 km să circule liber (printre beneficiari s-ar număra mulți cetățeni sârbi originari din Bulgaria și România), fără vize, relatează „Sofia Echo”. Zona liberă de vize va promova cooperarea între oameni, a subliniat Mikov. (M.T.)

Joc în sat cu mapamondul / Costin Anghel

Jurnalul național, 26 iulie 2008, www.jurnalul.ro

Oameni din toată lumea vin an de an în România pentru a deprinde limba și tradițiile. Anul acesta, cursanții au fost invitați la joc de Grigore Leșe. La Șinca Nouă, Făgăraș, tot... mapamondul a ieșit la joc. La Șinca Nouă, în Făgăraș, duminică a fost mare sărbătoare! De Sfântul Ilie, românii s-au înfrățit în cântări cu polonezii, au dansat cu francezii, s-au îmbrățișat cu americanii. Coreenii i-au supravegheat, iar olandezii... s-au uitat! O lume întreagă s-a strâns într-o curte devenită centru multicultural! Sărbătoarea Sfântului Ilie a fost ocazia perfectă pentru desfășurarea celei de-a șaptea întâlniri din cadrul proiectului Ultimii Rapsozi, inițiat de Grigore Leșe. Proiectul se află sub tutela Institutului Cultural Român și este

susținut de Jurnalul Național. De data aceasta, întâlnirea a fost una între români și 24 de străini dornici să învețe limba, tradițiile, obiceiurile și cultura română.

Învățământ și libertate de exprimare în Uniunea Europeană / Eva Iova

Foaia românească, 25 iulie 2008, www.foaia.hu

Zilele trecute, pe adresa Uniunii Culturale a Românilor din Ungaria a sosit răspunsul Ministerului Învățământului și Culturii, la scrisoarea de protest semnată de mai multe instituții și organizații românești din Ungaria și trimisă la sfârșitul lunii mai a.c., în care reprezentanții comunității noastre au tras un semnal de alarmă referitor la una dintre întrebările de la bacalaureatul la istorie. Ministrul Hiller István a răspuns și în numele Cabinetului Primului Ministru.

Decupaj pentru uninominal: Șase colegii externe / Carmen Vintilă și Gabriela Antoniu

Jurnalul național, 26 iulie 2008, www.jurnalul.ro

Cabinetul Tăriceanu va aproba în ședința de săptămîna viitoare hotărîrea de guvern privind decuparea colegiilor uninominale pentru alegerile parlamentare din toamnă, după cum a anunțat secretarul de stat în MIRA, Victor Paul Dobre. Potrivit acestuia, la minister se lucrează acum la proiectul de hotărîre ce are la bază propunerea Comisiei de Cod Electoral, urmînd a fi completat cu trasarea colegiilor din București și a celor din străinătate. Cei 190.000 de români cu domiciliul în străinătate vor alege și ei patru deputați și doi senatori. Deputatul PSD Florin Iordache, membru al Comisiei de Cod electoral, a spus că America și Canada vor forma un colegiu pentru un deputat. Europa de Vest va fi cel de-al doilea colegiu, iar Europa de Est (inclusiv Turcia) - cel de-al treilea. Asia, Africa și Oceania vor forma cel de-al patrulea colegiu. De asemenea, românii din Europa vor alege un senator, iar cei din America, Asia, Africa și Oceania încă unul.

Gânduri din Suedia¹

Mihai PĂTRAȘCU

Invitația de a scrie câteva cuvinte pentru „Familia română” a fost, pentru mine, mai mult decât o onoare. Este și motivul pentru care, cu mare plăcere, am încercat, cât de repede am putut, să dau curs acestei solicitări. Unul din marile mele neajunsuri este, à propos nu de „Familia română”, ci de familia română, că încă nu am reușit să îmi fac o familie. Poate pentru că, de mulți ani, încerc să fac ca și cum oriunde aș merge ar fi casa mea și ca și cum aș face parte din familia mare, a Europei. Una din învățăturile dobândite în Mexic este de a face din orice colț al lumii ca și cum ar fi casa mea și de a mă simți acasă peste tot.

Recent am fost invitat de către Ansamblul Regiunilor Europene în Suedia pentru a face o prezentare legată de educația non-formală. A fost prilejul de a încerca, pentru încă o

dată în peisajul scandinav (nu pot spune că e unul care să îmi meargă din plin la inimă), să mă simt acasă și să devin din nou un membru din marea familie europeană. Cu atât mai mult cu cât eram singurul român solicitat să țină steagul și ștacheta țării la înălțimea așteptărilor celor peste 140 de participanți. Atitudine deja intrată în registrul comun pentru mine în ultimii ani, fiind obișnuit în nenumărate cazuri să le prezint străinilor o altă față a României și nu cea cu care sunt obișnuiți din mass-media sau din percepții superficiale. M-am bucurat mult de aprecierile participanților și de sentimentul de apartenență pe care ți-l dă satisfacția unui lucru bine făcut, pe de o parte, și reacțiile lor pozitive, pe de alta. Apoi, timp de câteva zile, am stat și m-am gândit la ce ar trebui să însemne, pentru străini,

¹ În săptămîna 24-30 august a.c., s-a desfășurat la Östersund, în Suedia, cea de-a 13-a ediție a Școlii de Vară a Ansamblului Regiunii Europene, sub sloganul „Tineri întreprinzători în regiunile europene”. S-au întâlnit, cu această ocazie, specialiști din Suedia, Germania, Canada, Norvegia, Elveția, Austria, Olanda și România. Maramureșul a fost singurul județ din țară care a avut inclus în program și un speaker, în persoana domnului Mihai Pătrașcu, care, la rugămintea noastră, ne-a trimis acest material.

Maramureșul și care este senzația, imaginile sau realitățile cu care să îl asocieze. Am avut, și nu de puține ori, surprize plăcute, constatând cu mândrie că mulți ne cunosc și, atunci când vine vorba de Maramureș, sunt mult mai bine informați decât omul de rând de la noi. Însă acest caz este un apanaj al excepționalilor și sunt recunoscători celor ce mi-au îndrumat destinul și pașii întru a-i cunoaște. Marea majoritate a europenilor, de fapt procentul se apropie foarte mult de cifra absolută, din nefericire, nu se poate lăuda cu noțiuni nici măcar elementare despre Maramureș. Pentru ei noi nu existăm, iar tot ce ține de identitatea ființei noastre se stinge în făptura de abur a sentimentului de ignoranță. Am stat să mă întreb de ce. Și la origine stă atât neștiința noastră de a ne promova imaginea, cât și

veșnic invocatele resurse limitate, pe fondul unei strategii de resemnare mai degrabă decât de deschidere a ferestrelor spre lume.

Și totuși, ce avem noi, astăzi, de dat familiei europene? Să fie oare civilizația lemnului cea care ne caracterizează? Da, într-o oarecare – chiar mare – măsură. Însă nu mică mi-a fost mirarea văzând motivele tradiționale ale porților maramureșene (soarele, funia) pe complexe arhitectonice, construcții sau structuri de lemn din Mexic – și aici ele poartă amprenta vechimii locurilor și a legăturii omului cu natura. Să fie oare bisericile noastre faimoase din lemn un specific local care îi oferă Maramureșului unicitatea într-o expresie? Da, atâta vreme cât ne raportăm la un spațiu nu prea îndepărtat; pentru că și țările nordice (în special Norvegia sau Suedia) se bucură de aceleași expresii ale legăturii omului cu Dumnezeu și sunt puse parcă sub lumina aceluiași stil arhitectonic. Să fie oare piatra, în varianta ei prețioasă și convertită în flori scoase cu trudă și sacrificii din inima pământului darnic al Maramureșului? Da, însă muzeul florilor din adâncuri nu este unicat în lume, în ciuda faptului că este, cu certitudine, o bogăție pentru Europa. Ar mai fi apoi, în conjuncție cu piatra, și metalul care, sub diferite forme, de la aur la cupru sau de la fier la plumb, a fost o

resursă care i-a îmbogățit pe oamenii acestor locuri. Însă generozitatea pământului face ca și acestea să fie reperabile și în alte orizonturi...

Să fie oare cerul albastru de Baia Mare, cea celebră sursă de inspirație pentru o faimoasă mișcare culturală de la sfârșitul secolului al XIX-lea, convertită în Școala Băimăreană? Să fie oare frumusețea obiceiurilor noastre populare, de la Tânjaua de pe Mara și până la Vergel cu toată – încă prezentă – lumina din costumele populare ale oamenilor acestor locuri? Să fie oare faimoasa ospitalitate împinsă până la limita renunțării la sine a gazdei și convertită într-o încântare a oaspeților? Să fie oare prețuirea rostului vieții și neglijarea neesențialului, nimicniciei și a omenescului până și dincolo, cu luarea în derâdere a morții și cu așezarea într-o vecie sub semnul bunei dispoziții, a ironiei, a nefricii și a dârzeniei?

Cred că, mai întâi de toate, Maramureșul este o stare de spirit cu care familia europeană ar putea deveni mult mai bogată. În ritmuri lente de colinde, acompaniate de clopotele bisericilor ce ne reprezintă, împodobite cu aurul pământului nostru, pășind pe flori de mină în miros de castane coapte, cu cireș înflorit la urechi și busuioc în păr, îmbrăcați în straiile noastre de sărbătoare, i-am putea da Europei starea de „acasă” pe care o are oricine vine, cu credință și cu dragoste, în

Maramureș. Astfel, albastrul cerului nostru ar putea completa paleta cromatică a Europei cu căldura și lumina acestui atât-de-pretutindeni acasă, obiceiurile noastre ar putea întregi tabloul manifestărilor într-un omenesc, reînnoind trecutul din muzeele europene cu prezentul din lumea dacilor nesubjugăți pentru care credința trece dincolo de vremelnicia ființei, iar Maramureșul să devină ceea ce, în fapt, este: poarta veșnic deschisă, ca și sufletul oamenilor de aici, prin care Europa vine și revine, acasă. Pentru că acasă înseamnă Europa iar noi cu credință, cu dragoste și cu frică de Dumnezeu trebuie să intrăm și să locuim într-însa.

Am primit la redacție

Ioana DRAGOTĂ

Biblioteca „Familiei române” s-a îmbogățit substanțial în această vară, prin generozitatea următorilor donatori, cărora le mulțumim din toată inima și pe această cale:

Asociația Română pentru Ex Libris – Oradea, prin președintele ei, conf. univ. dr. Constantin Mălinaș, ne-a făcut o valoroasă donație ce se ridică la 127 de cărți și periodice aparținând românilor de pretutindeni. Toate lucrările merită cu prisosință menționate și numai motive legate de economia de spațiu fac să ne rezumăm la câteva titluri, date în ordine aleatoare: „Românii din Ungaria”, „Cultură românească la Budapesta în secolul al XIX-lea de Maria Berenyi”, „În căutarea identității” de Gh. Petrușan, „Chitighaz, pagini istorico-culturale”, „Sistemul supranumelor la românii din Ungaria” de Rodica Bogza Irimie, „Muguri : Scrieri ale autorilor români din Ungaria”, „Viața și activitatea lui Dimitrie Eustatievici” de Nagy Béla, „Repere pentru o mitologie a românilor din Ungaria” de Elena Rodica Colta, „Literatura din Voivodina: Panorama unui sfert de veac (1946-1970)” de Radu Flora, „O istorie a literaturii române din Voivodina” de Ștefan N. Popa, „Românii din Banatul Sârbesc” de Gligor Popi, „Comori folclorice din dulcea Bucovină” de Dumitru Covaliuc, „Cruceficat pe harta țării : Vasile Tărățeanu '60 : cu prilejul a șase decenii de viață”, „Adevărul istoric în chestiunea Basarabiei : Berlin, 1924”, „Bessarabie terre roumaine” de Nicolae Lupan, „Dorul” de Nina Josu, alături de exemplare din periodicele: „Cronica”, „Liceenii”, „Timpuri”, „Izvorul”, „Calendarul românesc”, „Almanah” – Budapesta, „Calendarul Bucovinei”.

Uniunea Regională din Transcarpatia „Dacia” - Apșa de Jos, prin președintele ei, dr. Ion M. Botoș, ne-a donat câteva lucrări deosebit de interesante, privitoare la istoria românilor maramureșeni din dreapta Tisei: lucrările biblingve „Relații româno-ucrainiene. Istorie și contemporaneitate” (edițiile din 1999 și 2007) și „Episcopia greco-catolică de Minkacevo. Documente”; „La nord de Tisa în «România Mică»” și „Românii din Transcarpatia (Maramureșul istoric)”, ambele de dr. Ion M. Botoș; lucrările apărute sub egida Uniunii, „Românii din dreapta Tisei în istoria României” și „Dacia la un an”, alături de exemplare din periodicele românești din Ucraina: „Concordia” – Cernăuți, „Maramureșenii” – Slatina și, desigur, „Apșa” – Apșa de Jos. Ca un supliment inedit al acestei donații, am primit două cărți de telefon care au particularitatea că sunt alcătuite pentru toate localitățile românești din Ucraina, făcând abstracție de împărțirea administrativ-teritorială.

Societatea Culturală „Ginta Latină” – Iași, prin președintele ei, dr. Vlad Bejan, a contribuit la îmbogățirea bibliotecii noastre cu câteva lucrări deosebit de interesante: „Din viața studentească de la Marea Unire – 1918 la Frontul Democrat Universitar – 1948”, cu referire la centrele universitare din București, Iași, Cluj și Cernăuți, „Românii de la nord de Tisa”, temă abordată cu precădere din punct de vedere al personalităților marcante și al vieții culturale și „Declinul și dispariția unor comunități românești”, toate aparținând domnului

Vlad Bejan. Acoperind toate zonele locuite de români, aceste lucrări au fost însoțite de „Flori din grădina străbună : Ecouri ale unei prietenii Sângeorz-Băi – Nisporeni – Vărzărești”, semnată de Alexandru Cocian. Am primit, de asemenea, cu plăcută surprindere și încântare volumul de versuri al poetei Silvia Caba-Ghivireac, din Bucovina de Nord, ținutul Herța, volum distins cu Premiul Editurii „Macarie” la Festivalul de Poezie „George Coșbuc” (Bistrița, 1999) – „versuri cutremurătoare prin simplitate și mesaj”, cum fericit se exprimă editorul.

Domnul **Vasile Ilica**, membru al Asociației Culturale „Pro Basarabia și Bucovina”, numărat între întemeietorii revistei noastre, ne-a adus în dar lucrarea sa, „Basarabia la întâlnire cu istoria”, întocmită pe baza unui amplu material documentar aparținând istoricului basarabean Ștefan Ciobanu, alături de un CD conținând un documentar extrem de interesant și impresionant, dedicat împlinirii a 90 de ani de la Unirea Basarabiei cu România. Consecvent cu sine, domnul Vasile Ilica a încredințat redacției noastre suficiente exemplare pentru a putea fi distribuite studenților din Basarabia și Bucovina, care sunt la studii în Baia Mare. Cu aceeași ocazie, am mai primit culegerea de publicistică a lui Nicolae Motrescu, „Crasna Bucovinei”, o veritabilă monografie a acestei așezări românești; colecția almanahului cultural literar „Țara fagilor” – Cernăuți; „Almanahul Societății pentru cultura românească «Mihai Eminescu» din Cernăuți”; „Ghidul turistic și de afaceri al Raionului Hliboca”, precum și două lucrări tipărite la mânăstirea „Portărița”, județul Satu Mare: „Viața lui Iisus Hristos” de François Mauriac și „Viața pământească a Maicii Domnului”, editura „Pelerinul român” – Oradea.

Iată că, încetul cu încetul, se conturează o frumoasă bibliotecă în care sperăm că, de-a lungul timpului, se va regăsi fiecare suflet de român, din orice colț de lume. Drumul până acolo este lung și nu poate fi parcurs fără semnalările și donațiile tuturor.

Încă o dată, vii mulțumiri și recunoștința noastră celor care făuresc biblioteca „Familiei române”!

La închiderea ediției

Aducem la cunoștința prietenilor și susținătorilor revistei „Familia română” câteva informații dureroase, pentru care ne este imposibil să găsim calificative sau explicații. Lăsăm să vorbească despre aceste lucruri mesaje de la Oradea, pe care cu stupefacție le-am primit de la **domnul conf. dr. Constantin Mălinaș**, directorul fondator al revistei noastre.

Cu scuze de această întârziere, nici eu nu știu cum e mai bine de comentat acele imagini cu aruncarea colecției revistei „Familia română” din magazia unde am lăsat-o la Biblioteca Județeană din Oradea, dar recent am primit și eu un CD în cutia postală și am văzut acele imagini șocante. Dacă așa stau lucrurile, atunci nu este voie să tăcem. Am dat telefon la directoarea adjunctă Tavaszi Hajnal și am spus că vreau să văd colecția și magazia ce i-am predat-o ei, mi-a spus că nu mai există, a fost evacuată, s-a aruncat tot ce a fost în ea. Acesta este un gest confirmat de imagini. De fapt este un gest anticultural și criminal. Ce a fost acolo? – căci este bine de știut. Au fost câteva sute de cărți, multe reviste, manuscrise, corespondență, zeci de dosare cu felurite documente, afișe, pliante, tipărituri mărunte, cataloage, inclusiv catalogul topografic al fondului documentar, cum se vede în poză. În total s-a scos de acolo un camion de material, care s-a predat la celuloză. Le-am lăsat totul lor în noiembrie 2006, cu înțelegerea că vom reveni primăvara, să le vedem împreună, deoarece nu era căldură în sala aceea și era deja frig. Nu s-au ținut de cuvânt și le-au aruncat, fără să mă mai anunțe. Acela era un material variat, care se adună în mod obișnuit în orice bibliotecă mare și din care se face periodic selecție pentru inventariere ca donație și rol de martor cultural.

Ca reviste, ca seriale, acolo au fost cam următoarele: „Analele Fundației Gojdu”, 1870 – 1918. S-a aruncat. „Familia Română”, 1999-2006, câte 30-40 de exemplare din fiecare număr, ca să ajungă pentru cereri viitoare. Totul au aruncat la gunoi. „Sănătatea cărților”, 2002-2004, 10 numere. Idem. „Ex Libris Românesc”, 12 numere, 1995-1998. Idem. Aceeași soartă.

Acestea au fost reviste editate de propria bibliotecă Bihor, singură, sau în parteneriat. Le-au aruncat și acum nu le mai au în colecția bibliotecii.

Apoi au adunat și au aruncat afară la camion toate revistele trimise de colaboratorii din jurul României, cu care voiam să fac Fondul Românilor de Pretutindeni, precum „Foaia Românească”, „Lumina” și „Simpozion” de la Jula, din Ungaria, „Familia” și „Flori de latinitate” din Voivodina, „Familia” de la Herța, din Bucovina, „Apșa” de dincolo de Tisa, „Vorba noastră” din Timoc, „Arcașul” și „Neamul Românesc” de la Cernăuți, „Concordia” de la Cernăuți, mai mulți ani din gazeta „Literatură și Artă” de la Chișinău. Toate au pierit.

Apoi au fost acolo, în cutii de carton, revistele editate de diferite biblioteci județene, și pe acestea le-au aruncat. De aceea cu adevărat orice comentariu e puțin, față de gestul făcut de directorul Traian Ștef și adjuncta lui, Tavaszi Hajnal. Cred că ei urăsc cultura și nu ar avea ce căuta într-o funcție culturală, cu atât mai puțin într-o bibliotecă. Vă scriu doar ca să rămână mărturia mea despre ce a fost acolo, să se știe măcar aproximativ seriale pe care le-am adunat câțiva ani cu cea mai mare grijă, iar ei le-au dat la topit. (Fragment din mesajul electronic primit miercuri, 13 august 2008)

Înțeleg că v-a durut, văzând acele imagini, despre distrugerea revistei la Oradea, de către persoane căzute în eroare culturală, și pe mine mă doare, dar asta este realitatea, mai tare ca noi. De aceea am și adus Revista la Baia Mare, deoarece este mai calmă din punct de vedere a luptei culturale dintre români și unguri. Vă mulțumesc că ați primit-o și v-am trimis acele date, lista publicațiilor distruse, reviste, deoarece mai sunt și cărți distruse, dosare documentare distruse, numai ca să știți despre ce a fost vorba [...]. Aici chestiunea este acum publică și a ajuns în presa locală. Pentru istoria revistei este de știut ce s-a întâmplat, de m-am speriat eu așa tare și am mers cu revista la voi. (Fragment din mesajul electronic primit vineri, 15 august 2008)

„Familia română” în imagini: 1,2,3 - Eveniment editorial de excepție. Lansarea seriei de autor „N. Steinhardt”, Baia Mare, 30 iul. 2008; 4,11 - „De la surse la resurse”, proiect de colaborare transfrontalieră, Topcina (Ucraina), 25-27 iul. 2008; 5 - Festivalul de Poezie sud-basarabeana „Pavel Boțu”, în sala Universității din Ismail; 6 - Vernisajul expoziției internaționale de fotografie „Forever Young”, 28 iul. 2008; 7,9 - Simpozionul „Spații culturale și fond arhaic”, Baia Mare, 8-10 iun. 2008; 8 - Lansarea cărții „Cine suntem”, autor Dan Puric, 12 iun. 2008; 10 - Adam Puslojič în Maramureș, 30 mai 2008; 12, 13, 14 - „Românii din Transcarpatia în oglinda mass-media Ucrainei independente”, simpozion internațional, Apșa de Jos - Slatina, 7-8 iunie 2008.

52/923

Nr. 85

TRANSILVANI'A.

Fôia Asociațiunei transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Acésta fôia ese de 3 ori pe luna si costa 3 fr. v. a. pe 1 anu, 1 fr.
50 cr. pe $\frac{1}{2}$ anu. — Se abonéza la Comitétulu asociatiunei in Sibiu
sêu prin posta sêu prin dd. colectori.

Nr. 1.

Brasiovu 1. Ianuariu 1868.

Anulu I.

Incepemu acestu Nr. alu „Transilvaniei“ cu lucrarile adunarei generale din a. 1867 nu numai pentruca aceleasi trebue se se publice cá si pana acum, ei si pentruca acea adunare a datu viatia acestei foi periodice, pentru care fapta si-a si castigatu dreptulu la recunoscuti'a publica.

Red.

Nr. 137/1867

PROTOCOLULU

Adunarei generale a Asociatiunei transilvane pentru cultur'a si literatur'a poporului romanu ténute in Clusiu la $\frac{26}{14}$ si $\frac{28}{14}$ Aug. 1867 in absentia presidiului ordinariu, sub presidiulu interimale alu Dlui consiliariu Iacoba Bolog'a.

SIEDINTTA I.

ténuta la $\frac{26}{14}$ Augustu 1867.

Comitétulu programei statorite prin Comitétulu Asociatiunei pentruca afacerile acestei adunari gener. in $\frac{26}{14}$ Aug demaneta la 10 ôre, membrii presenti ai Asociatiunei, deimpreuna cu unu numeru respectatu de ospeti, se adunara in sala spatiôsa a redutului, ajustata anume spre scopulu acest'a. Faciele totoru straluceiau de bucuria; si acésta bucuria spunea ce dulce este fratiloru de unu sange a se reintalni pre unu terenu atatu de maretiu, atatu de santu, cum e terenulu culturai nationale.

Dupa manifestarile imprumutate de sentiminte fratiesci, la semmulu datu se face linisce. D. consiliariu Iacoba Bologa